ORTAÖĞRETİM

Sosyal Bilim Çalışmaları-I

Çoklu Sınıf

Seçmeli Ders Kitabı

Yazarlar

Dr. Aydın DEMİRTAŞ
Akif ÇEVİK
Aylin ŞERBETÇİ
Bahar CEBECİ TUNÇER
Baycan AYBEK
Duygu ARSLAN
Gül KOÇ
Koray ŞERBETÇİ
Özlem YARKIN
Yüksel ALBAYRAK

DEVLET KİTAPLARI
Kitabın Basıldığı Matbaa Adı, 2025

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI ..... : 10131
DERS KİTAPLARI DİZİSİ ..... : 2164

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör
Dr. Kubilay ÜNSAL

Dil Uzmanları
Elif YILMAZ
Gonca KARAKUŞ

Görsel Tasarımcılar
Çağlayan ÇAĞLAYAN
Didem DİYİCİ OKUR
Mehmet Azzem AKGÖZ

Program Geliştirme Uzmanı
Esra DOĞAN

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
Samet EKER

Rehberlik Uzmanı
Füsun AKMANOĞLU ONAT

Baskı
Baskı Matbaanın Adı ve
Ticaret Ünvanı
Tel: (0000) 000 00 00

ISBN 978-975-11-8940-0

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 07.03.2025 tarih ve 128266135 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

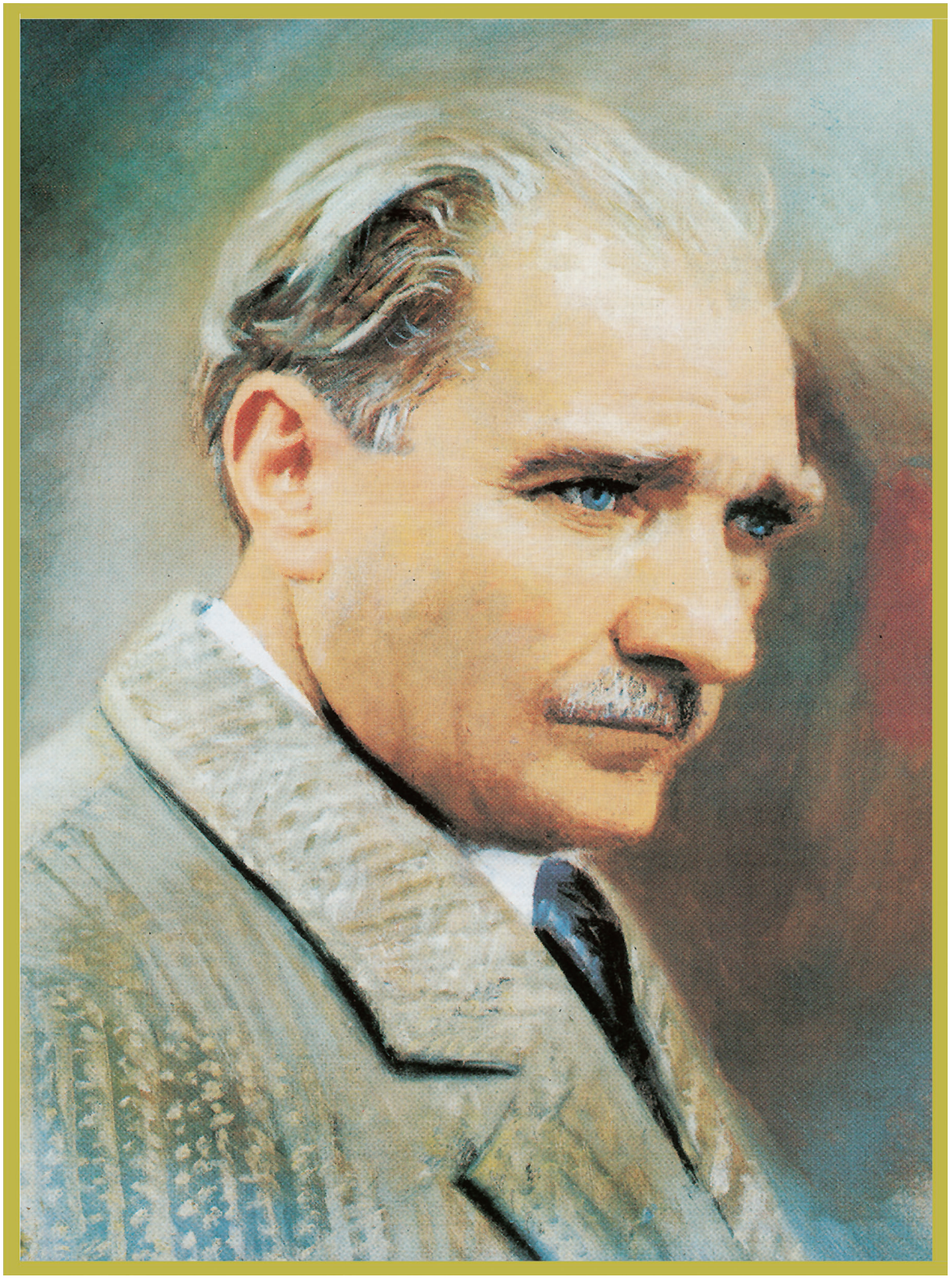

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İçindekiler

Sosyal Bilim Çalışmaları-I

Kitabın Tanıtımı 10

1. Tema **Kültürel Miras ve Değişim-I** 12

1.1. İlk Çağ Anadolu Medeniyetleri Kültür Alanları 14
1.2. İlk ve Orta Çağlarda Türkistan'daki Türk Devletlerinin Sosyal ve Kültürel Yapısı 21
1.3. İslam Medeniyetinin İnsanlığın Ortak Mirasına Katkıları 24
1.4. Büyük Selçuklu Devleti'nde Kültür ve Medeniyet 30
1. Tema Ölçme Değerlendirme 34

2. Tema **Osmanlı Kültür ve Medeniyeti-I (1302-1453)** 38

2.1. Kuruluş Dönemi'nde Osmanlı Kültür ve Medeniyeti 40
2.2. Osmanlı Kültür ve Medeniyetinde Değişim 45
2. Tema Ölçme Değerlendirme 50

3. Tema **Mekânsal Düşünme-I** 52

3.1. Mekânın Konumsal Özellikleri 54
3.2. Mekânın Coğrafi Koşulları 59
3.3. Bölgeler ve Sınırlar 65
3.4. Mekânların Coğrafi Deseni 66
3. Tema Ölçme Değerlendirme 68

4. Tema **Çevresel Riskler ve Türkiye-I** 70

4.1. Türkiye'de Depremler 72
4.2. Türkiye'de Depremlerle İlgili Bilgi Kaynakları 75
4.3. Türkiye'de Depremlerle İlgili Bilgileri Düzenleme 77
4.4. Türkiye'de Depremlerle İlgili Bilgileri Çözümleme 78
4.5. Türkiye'de Depremlerin Etkilerinin Azaltılmasına Yönelik Çözüm Önerileri 79
4. Tema Ölçme Değerlendirme 80

5. Tema **Felsefe ve Yaşam-I** 82

5.1. Hayatın Anlamı 84
5.2. Günlük Yaşamda Felsefe 90
5.3. Felsefenin Önemi 94
5. Tema Ölçme Değerlendirme 96

6. Tema **Aile ve Toplum-I** 98

6.1. Aile Kuramları 100
6.2. Ailenin Önemi 103
6.3. Toplumsal Yaşamda Ailenin Önemi 105
6. Tema Ölçme Değerlendirme 106

Seçmeli 1. Tema **Sosyal Bilimlerde Saha Çalışması** 108

1.1. Saha Çalışması İçin Hazırlıklar 110
1.2. Saha Çalışmasındaki Uygulamalar 110
1.3. Çalışma Sahasından Elde Edilen Bilgileri Düzenleme 110
1.4. Saha Çalışmasından Elde Edilen Bilgileri Çözümleme 110
1.5. Saha Çalışması Verilerine Dayalı Tahminde Bulunma 111
1.6. Saha Çalışmasından Elde Edilen Bilgileri Raporlama, Ürün Oluşturma ve Paylaşma 111

Seçmeli 2. Tema **Dünya Savaşlarının Küresel Yansımaları** 112

2.1. I. Dünya Savaşı'nın Etkileri 114
2.2. I. Dünya Savaşı'nda Siyasi Gelişmeler 115
2.3. I. Dünya Savaşı Sürecinde Etkili Kişiler ve Önemli Olaylar 116
2.4. II. Dünya Savaşı'na Neden Olan Gelişmeler ve Bakış Açıları 120
2.5. II. Dünya Savaşı'nda Siyasi, Sosyal ve Ekonomik Koşullar 122
Seçmeli 2. Tema Ölçme Değerlendirme 125

Seçmeli 3. Tema **Medya Okuryazarlığı** 128

3.1. Medya Okuryazarlığı 130
3.2. Medya Okuryazarlığının Geleceği 135
3.3. Medya Okuryazarlığının Riskleri 138
3.4. Medya Okuryazarlığının Kullanım Amacı 139
3.5. Medya Okuryazarlığının Bireysel, Toplumsal Faydaları ve Eğitime Katkıları 142
Seçmeli 3. Tema Ölçme Değerlendirme 147

Sözlük 150
Kaynakça 154
Görsel, Genel Ağ ve E-İçerik Kaynakçası Karekodu 156
Ölçme Değerlendirme Cevap Anahtarları Karekodu 156
Türkiye'nin Mülki İdari Bölümleri ile Kara ve Deniz Komşuları Haritası 157
Türk Dünyası Haritası 158

Kitabın dijital kopyalarında “İçindekiler” sayfasında başlıklar üzerine tıklayarak ilgili sayfalara, iç sayfalarda da tema (örneğin 1.Tema veya Kültürel Miras ve Değişim-I) isimleri üzerine tıklayarak “İçindekiler” sayfasına ulaşabilirsiniz.

Kitabın Tanıtımı

Konuyla ilgili araştırma konularının yer aldığı "araştırıyorum" çalışma alanı

Konuyla ilgili "etkinlik" çalışma alanı

4.3. TÜRKİYE'DE DEPREMLERLE İLGİLİ BİLGİLERİ DÜZENLEME

ARAŞTIRIYORUM

Aşağıdaki çalışmaları yapınız.

1. Türkiye'de Cumhuriyet tarihinde 7 ve üzeri büyüklükte etkili olan depremleri araştırınız. Elde ettiğiniz verilerden yararlanarak aşağıdaki tabloyu kronolojik sıralamaya göre örnekteki gibi doldurunuz.

	DEPREMİN TARİHİ	YERİ	BÜYÜKLÜĞÜ	VERDİĞİ HASAR
1	26.06.1926	Akdeniz	7.7	Veri yok
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				

2. Tabloda yer alan depremlerin dağılış haritası aşağıda verilmiştir (Harita 4.4). Numaralandırdığınız depremleri, bu depremlerin dağılış haritası üzerine yerleştiriniz.

Harita 4.4: *Türkiye'de Cumhuriyet tarihi boyunca etkili olan depremler (AFAD)*

Etkinlik

Adı	*Hayatın anlamı-altı şapka düşünme etkinliği*
Amaç	*Hayatın amacı üzerine farklı perspektiflerle düşünebilme*
Süre	*30 dakika*
Araç gereçler	*Kâğıt ve kalem*

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Öğretmeninizin gözetiminde altışarlı gruplar oluşturunuz.

2. Her grup için bir lider seçiniz.

3. Grubunuzda altı şapkanın rengine ve aşağıda belirtilen perspektiflere göre hayatın anlamı üzerine düşününüz.

Bilgi *Bilimsel bir bakış açısıyla, evrende ve insanın varoluşunda gözlenen düzenin hayatın anlamını nasıl etkilediğini düşünün.*

Duygusal *Hayatınıza anlam katan kişisel değerleri düşünün. Bu değerler nelerdir ve nasıl şekillenir? İnsan ilişkileri hayatın anlamını nasıl etkiler? Aile, arkadaşlar ve sevdiklerinizle olan ilişkilerin önemi nedir?*

Eleştirel *Hayatın anlamını bulma sürecindeki zorlukları düşünün. Anlam kaybı yaşanan zorlu anlarda hayatla nasıl başa çıkılabilir? Toplumsal beklentiler ve kültürel etkiler, hayatın anlamı üzerinde nasıl bir etkiye sahiptir?*

Olumlu *Hayatınızdaki olumlu, anlamı dolu anları hatırlayın. Başarılarınız, hayatınıza nasıl bir anlam kattı? Zorluklarla başa çıkarken olumlu bakış açısı nasıl geliştirilebilir?*

Kontrol *Eğer hayatın anlamını kendiniz tanımlayabilseydiniz, bu tanım nasıl olurdu? Kendi anlamınızı yaratınız. Resim, şarkı, şiir veya başka yaratıcı anlatımlarla hayatın anlamını ifade etmeyi deneyiniz.*

Yönetim *Hayatın anlamını anlama ve yönetme sürecinde kullanabileceğiniz stratejileri düşünün. Hangi adımları atabilir ve nasıl bir plan yapabilirsiniz? Hayattaki hedeflerinizin, hayatı anlamlandırmanıza ve yönetmenize nasıl katkıda bulunabileceğini düşününüz.*

4. Grup lideri, her üyenin bir şapkanın rengini seçerek şapkanın sunduğu perspektife göre hayatın anlamı üzerine düşüncelerini paylaşmalarını sağlar.

5. Grup lideri, her üyenin sırasıyla altı şapkayı giymesini ve altı şapkanın sunduğu perspektife göre hayatın anlamı üzerine düşüncelerini paylaşmalarını sağlar.

Değerlendirme

Hayata anlam katmada farklı perspektiflerden bakmanın nasıl bir etkiye sahip olabileceği hakkındaki düşüncelerinizi açıklayınız.

Her tema sonunda bulunan ölçme değerlendirme çalışmaları

Seçmeli 3. Tema Ölçme Değerlendirme

Bu bölümde cevaplamanız için farklı soru çeşitleri yer almaktadır.

1. Aşağıda "Medya Okuryazarlığı"" ile ilgili Doğru (D) / Yanlış (Y) önermeleri içeren tanılayıcı dallanmış ağaç verilmiştir. Verilen önermenin doğru olduğunu düşünüyorsanız (D), yanlış olduğunu düşünüyorsanız (Y) seçeneğini seçmeniz gerekmektedir. İlk önermeden başlayarak yapacağınız seçimlerle, oklar yönünde ilerleyerek, sekiz farklı çıkış noktasından birine ulaşınız.

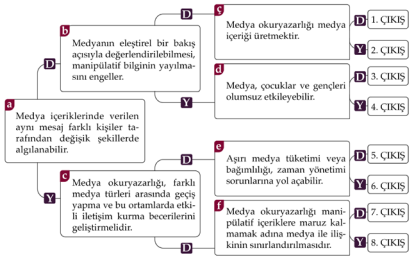

2. Medya okuryazarlığının günlük yaşamınızdaki etkileri nelerdir? Yazınız.

.....

3. Donanımsal araç gereçlerin medya okuryazarlığı üzerindeki rolünü yazınız.

.....

4. Medya okuryazarlığının topluma katkılarını yazınız.

.....

SEMBOLLERİN AÇIKLAMASI

"Başlarken" alanı

"Konuya Başlarken" alanı

Sonraki sayfada devam eden çalışma

Çalışmanın bittiği yer

Çalışmanın başladığı yer

Bireysel etkinlik

Grup etkinliği

Rehberli etkinlik

Kitap genelinde kullanılan tüm karekodlar akıllı cihazlarla okutularak ya da kitabın dijital kopyalarında karekod üzerine tıklanarak kitaba ait e-içeriklere ve etkinliklere ulaşılabilmektedir.

1. TEMA KÜLTÜREL MİRAS VE DEĞİŞİM-I

1.1. İlk Çağ Anadolu Medeniyetleri Kültür Alanları

1.2. İlk ve Orta Çağlarda Türkistan'daki Türk Devletlerinin Sosyal ve Kültürel Yapısı

1.3. İslam Medeniyetinin İnsanlığın Ortak Mirasına Katkıları

1.4. Büyük Selçuklu Devleti'nde Kültür ve Medeniyet

Anahtar Kavramlar

- **âlim**
- **kağan**
- **konargöçer**
- **kümbet**
- **medrese**
- **minyatür**
- **tarih**

Bu temada sizlerden

- İlk Çağ Anadolu medeniyetlerinden günümüze ulaşmış kültürel miras alanlarına ilişkin kaynakları,
- Asya Hun, Kök Türk ve Uygur devletlerinin sosyal ve kültürel yapıları, dinî inançları ile konargöçer hayat tarzını,
- Müslüman âlimlerin kültür, eğitim ve sanat alanında ortaya koydukları çalışmaları,
- Selçuklu kültür ve medeniyetinin temelini oluşturan sosyal yapı, eğitim, kültür ve sanat alanındaki gelişmeleri

öğrenmeniz beklenmektedir.

Tema sonunda sizlerden çalışma yaprağını cevaplamanız; karşılaştırma tablosu, çıkış kartı, kontrol listesi, öz değerlendirme ve akran değerlendirme formlarını doldurmanız; kavram haritası ve infografik metin (bilgi görseli) oluşturmanız; kısa cevaplı ve açık uçlu soruları cevaplamanız; performans görevlerini yerine getirmeniz; ölçme değerlendirme sorularını yanıtlamanız istenmektedir.

Tema karekodu

Tema sunumuna ulaşmak için karekodu okutunuz.

Başlarken

1. *Tarihî bir olay hakkında somut kanıtlar olmadan yapılan yorumların ortaya çıkaracağı sonuçlar neler olabilir?*
2. *Geçmişten kalan her eser ya da eşyanın bir hikâyesi olduğunu düşünüyor musunuz? Gerekçelendirerek açıklayınız.*
3. *Atabetü'l-Hakayık* ***adlı eserde geçen "Genç yaşlanır, yeni eski olur; dolu olan azalır, tam olan eksilir." sözünden hareketle "değişim" kavramının farkında olmanın kişiye sağlayabileceği katkılar hakkında neler söyleyebilirsiniz?***

1.1. İLK ÇAĞ ANADOLU MEDENİYETLERİ KÜLTÜR ALANLARI

Konuya Başlarken

KÜLTÜREL MİRAS

Kültürel miras; kimliğimiz, kültürümüz ve tarihimizle ilgili somut ve soyut değerlerin tümüdür. Tarihî kentler ve dokular, kültürel peyzajlar, anıtsal yapılar, arkeolojik alanlar vb. somut kültürel miras alanlarıdır. Dil, gelenek, dans, müzik, ritüeller gibi değerler de somut olmayan kültürel miras ögelerini oluşturmaktadır.

ARAŞTIRIYORUM

Aşağıda verilen karekodları okutarak ya da ilgili bağlantılara tıklayarak Anadolu medeniyetlerinden her birine ait bir tane ürün/eşya tespit ediniz ve bunları ilgili boşluklara yazınız.

Araştırma Kaynakları

Müze sitesi karekodu

Kültür portalı karekodu

Sanal müze karekodu

Tespit Edilen Ürünler

ÜRÜN ADI	MEDENİYETİN ADI	BULUNDUĞU MÜZE

Değerlendirme

Bu araştırmada ..... keşfettim.

Bu araştırmada ..... benim için zordu.

Bu araştırmada ..... beni çok etkiledi.

Bilgi Kutusu

Birinci ve İkinci Elden Kaynaklar

Tarih derslerinde kanıt olarak kullanılabilecek kaynaklar, birinci ve ikinci elden kaynaklar ya da kanıtlar şeklinde ifade edilir. İncelenen dönemden kalmış veya o dönemde oluşturulmuş birinci elden kaynaklar; dönem belgeleri, günlükler, hatıratlar, görgü tanıklıkları, dönem fotoğrafları, kişisel eşyalar, nesneler, fermanlar, yıllıklar, karikatürler, pullar, heykeller gibi dönem kalıntılarıdır. Zamanımızda bunlara görsel ve işitsel dijital kayıtlar da eklenmiştir.

İkinci elden kaynaklar olayın meydana geldiği zamandan daha sonra oluşturulan ya da birinci elden kaynaklardan faydalanılarak meydana getirilen akademik kitaplar, makaleler, güncel gazeteler, dergiler, karikatürler vb. belgelerdir.

ARAŞTIR*IYORUM*

Aşağıdaki adımları uygulayarak araştırmayı tamamlayınız.

1. Ansiklopedi, kitap, dergi, makale, resim, belgesel ve video görüntülerinden faydalanarak İlk Çağ Anadolu medeniyetleri ile ilgili kültürel miras alanlarını kapsayan kaynak taraması yapınız.

- ***Kaynakların türü, yazarı, tarihi, dijital kimliği ve uzantısını kontrol ederek hangilerinin güvenilir olduğunu belirtiniz.***

.....
.....
.....
.....
.....
.....

- ***Seçtiğiniz kaynakların hangi özelliklerinden dolayı güvenilir olduğunu nedenleriyle açıklayınız.***

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Araştırmanızda kullandığınız ansiklopedi, makale, resim, kitap, dergi, belgesel, video görüntüleri vb. belgeleri birincil ve ikincil kaynaklar olmak üzere gruplandırarak aşağıdaki tabloya yazınız.

BİRİNCİL KAYNAKLAR	İKİNCİL KAYNAKLAR

Aşağıda Eski Çağ Anadolu medeniyet havzalarını gösteren harita verilmiştir. 3 ve 4. soruları verilen haritaya göre cevaplayınız.

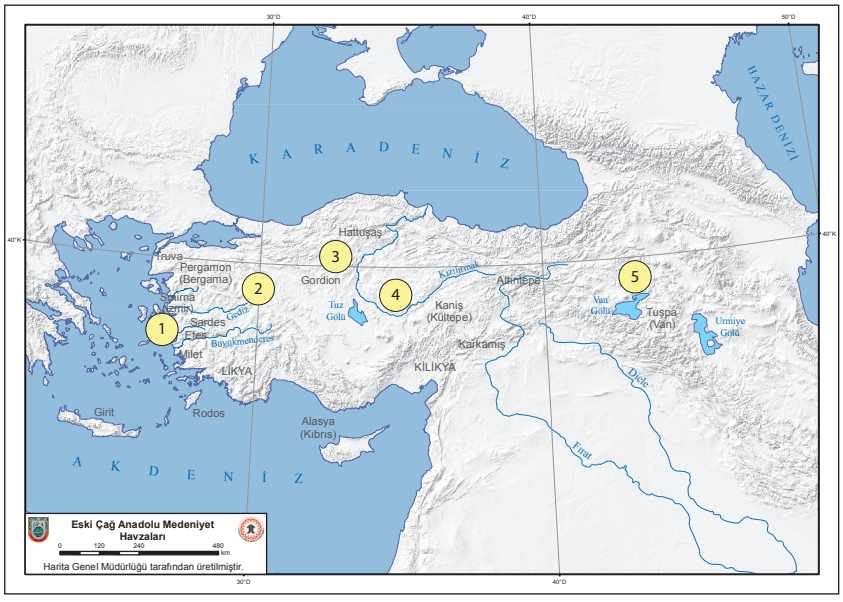

1- .....

2- .....

3- .....

4- .....

5- .....

3. Araştırmalarınızdan elde ettiğiniz bilgilere göre haritada numaralarla gösterilen alanların hangi medeniyetlere ait olduklarını haritanın sağında yer alan kutucuklara yazınız.

4. Haritayı incelediğinizde Anadolu'da çok sayıda medeniyet kurulması ile ilgili hangi çıkarımlarda bulunabilirsiniz?

.....
.....
.....
.....

5. Harita üzerinde adlarını belirlediğiniz medeniyetlerden her birine ait birer adet günümüze ulaşmış birincil kaynak örneği yazınız.

MEDENİYETİN ADI	BİRİNCİL KAYNAK

Değerlendirme

3 Yaz: Yeni öğrendiğiniz bilgilerden en çok ilginizi çeken üç tanesini yazınız.

- .....
- .....
- .....

2 Sor: Medeniyetlerle veya birincil kaynaklarla ilgili hâlâ merak ettğiniz iki soru yazınız.

- .....
- .....

1 Paylaş: Birincil kaynakların önemi hakkında bir fikir veya düşünce paylaşınız.

- .....

SORU*YORUM*

Aşağıdaki metinden yararlanarak soruları cevaplayınız.

İLKÇAĞ ANADOLU UYGARLIKLARINDA KÜLTÜREL YAPI

"İnsan elinden çıkan her şey" diyebileceğimiz kültür aynı zamanda, insanın biyolojik zayıflıklarını ve eksikliklerini yok eden ve canlılar arası egemenliğini sağlayan biricik araçtır.
İlkçağ (Eskiçağ) Anadolusu ve çevresindeki coğrafyalar uygarlık sürecinde temel oluşturan, iz bırakan, yol açan anlamlı katkıların yapıldığı topraklardır. (…) "bilimsel bilginin yeşerdiği" döneme ev sahipliği yapmış olan İlkçağ Anadolusu, bu nedenlerle dünya uygarlık mirasının hem en önemli yaratıcıları hem de mirasçıları arasında özgün bir yere sahip görünmektedir. Kültür olgusunun "etkileşimli süreç" niteliğinden dolayı yalnızca Anadolu'da yaşamış uygarlıkları değil, çevresindeki İlkçağ uygarlıklarını da içermektedir. (…) Başlıca uygarlıklar Sümer, Babil, Asur, Mısır, Hitit, Urartu, Frig, Lidya, Fenike, Miken, İon, Grek/Hellen ve Roma uygarlıklarıdır.

(…) Üretilen her kültür ürünü üretildiği anda insanlığın ortak "malı", ürünü durumuna gelmekte, evrenselleşmektedir. Her uygarlık görünür ve görünmez etkenlerle başka zamanlara ve başka topraklara taşınır. Bu yüzden uygarlıkların ölmediğini, yalnızca dönüştüğünü görürüz (…) Her yeni toplumda, onun oluşumuna katkıda bulunmuş daha eski toplumların çeşitli yönlerden etkisi ve izi bulunmaktadır.

Günümüz Batı düşüncesine kaynaklık eden Grek Mitolojisinin Doğu'dan etkilenme boyutu, her iki kültür arasında bir köprünün varlığını düşündürmektedir. Bu yaklaşımdan sözü edilen köprünün Anadolu olduğu ve çoğu zaman Anadolu'nun "beşik" niteliği ile anıldığı bilinmektedir. Işık'a göre ise, Anadolu'nun Batı uygarlığının beşiği değil, "kökeni" olduğunu ve Grek halkının bugünkü Batı uygarlığının yaratılmasında sadece aracı payının bulunduğunu ortaya koyan önemli belgeler bulunmaktadır. (…) Hellenlerin, her alanda olduğu gibi din ve mitoloji konularında da Mezopotamya ve Anadolu'nun etkileri altında kaldığını belirten Akurgal, (…) Hellen kültürüne kaynaklık eden ve Anadolu-İon sentezine dayalı bir temelin bulunduğunu belirtmektedir.

Kültürün etkileşimli süreç niteliğini Anadolu ve çevresindeki uygarlıklarda görmek olanaklıdır. (…) Frigler müzik alanında Hellenlere esin kaynağı olmuşlardır. (…) Lidya Uygarlığının hem Grek hem de Frig uygarlıklarından etkilenimlerinin sanatına yansıdığı bilinmektedir. Benzer biçimde (…) Hitit kabartma heykellerinin Grek sanatında görülmesi etkileşimin gerçekliğini ortaya koyar niteliktedir.

Kısaca, kültür olgusunun evrensel, birikimsel ve etkileşimli süreç yapısını İlkçağ Anadolusu ve çevresindeki uygarlıklar arası ilişkilerde görmek olanaklıdır. Gerek İlkçağ Anadolusu gerekse çevresindeki uygarlıklara zamansal ve mekânsal etkileşim çerçevesinde bakmak, aynı zamanda, kültür olgusuna ideolojik temelde yaklaşmamak anlamına gelmektedir.

Bülent Yılmaz, ***İlkçağ Anadolu Uygarlıklarında Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapı Bağlamında Kütüphane/Arşiv Kurumu***
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

1. Metinde adı geçen kültürel miras alanlarını aşağıdaki tabloda uygun olan yerlere yazınız.

ANADOLU'DAKİ KÜLTÜREL MİRAS ALANLARI	ANADOLU DIŞINDAKİ KÜLTÜREL MİRAS ALANLARI

2. Metinde birbiriyle çelişen ifadeleri tespit ederek bu çelişkilerin sebepleri hakkındaki fikirlerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

3. Gelenekle yeninin çatışma içinde olmasının nedenleri neler olabilir?

.....
.....
.....
.....
.....

4. Kültürel mirasın oluşumunda farklı kültürlerin birbirlerine etkileri hakkındaki düşüncelerinizi yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....

5. İlk Çağ'dan günümüze kadar ulaşmış kültürel miras unsurları ne tür değişimlere uğrayarak varlıklarını sürdürmüşlerdir?

.....
.....
.....
.....
.....

6. Metinde geçen kültürel miras alanlarını, bunların etkilendikleri uygarlıkları ve hangi alanlarda etkilendiklerini aşağıda verilen tabloda ilgili yerlere yazınız.

KÜLTÜREL MİRAS ALANLARI	ETKİLENDİĞİ UYGARLIKLAR	ETKİ ALANLARI
Hitit		
		Müzik
Frig		
Grek		Sanat
Doğu		
Mezopotamya		
	Helen	Din ve Mitoloji

7. İlk Çağ'da Anadolu'nun dünya kültür ve medeniyetindeki önemi nedir?

.....
.....
.....
.....
.....

8. Kültürel miras unsurlarına sadece bir medeniyetin eseri olarak bakmanın sakıncaları neler olabilir?

.....
.....
.....
.....
.....

Etkinlik

Adı	*İlk Çağ'da Anadolu'da kültürel miras örnekleri*
Amaç	*Somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarını tespit edebilme*
Süre	*1 hafta*
Araç gereçler	*Genel ağ, ders araçları, ansiklopediler*

Aşağıda İlk Çağ Anadolu medeniyetleri ile ilgili görseller verilmiştir. Bu görsellerden yararlanarak soruları cevaplayınız.

1. Efes Celcus (Selsıs) Kütüphanesi, İzmir

2. Gordion Tümülüsü, Ankara

3. Hattuşaş (Aslanlı Kapı), Çorum

4. Sardes (Artemis Tapınağı), İzmir

5. Van Kalesi

6. Madenî para

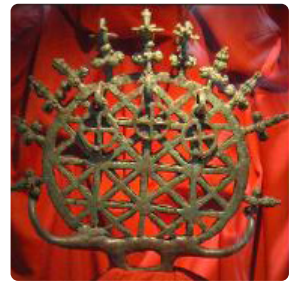

7. Güneş kursu, Anadolu Medeniyetler Müzesi, Ankara

8. Çivi yazısı, İzmir Arkeoloji Müzesi

1. Verilen görsellerin hangi Anadolu medeniyetlerine ait olduklarını araştırınız ve aşağıda verilen tabloya yazınız.

1.	5.
2.	6.
3.	7.
4.	8.

2. Görsellerden hareketle hayatın hangi alanlarına ilişkin bilgiler elde edilebileceğini açıklayınız.

.....
.....
.....
.....

3. Verilen görsellerden hangilerinin din ve inançla ilgisi olabilir?

.....
.....
.....

4. ***Aşağıdaki yönergeyi takip ederek "İlk Çağ Anadolu medeniyetlerinin kültürel miras unsurları" konulu bir sunum hazırlayınız.***

- İlk Çağ Anadolu medeniyetleri hakkında güvenilir kaynaklardan araştırmalar yapınız. Seçtiğiniz bir medeniyetin günümüze ulaşmış kültürel miras unsurlarını tespit ederek bunların önemi hakkında bilgi toplayınız.
- Araştırmalarınızdan yola çıkarak bir sunum hazırlayınız.
- Sunumunuzda, seçtiğiniz kültürel mirasın tarihçesi, önemi ve günümüze etkilerini açıklayınız.
- Görsel kaynakları ve araştırma kaynaklarınızı kanıt olarak kullanınız.
- Sunumunuzu sınıfta paylaşınız.
- Sunum sonunda hazırlık sürecinde takip edeceğiniz adımları da gösteren kontrol listesini kullanarak öz değerlendirme yapınız.

Değerlendirme

Kontrol Listesi

Ölçütler	Evet	Kısmen	Hayır
İlk Çağ Anadolu medeniyetleri hakkında kapsamlı bilgilere ulaştım.			
Günümüze ulaşmış kültürel miras unsurlarının listesini oluşturdum.			
Her bir kültürel miras unsurunun tarihçesi ve önemi hakkında bilgi edindim.			
Topladığım bilgileri anlaşılır ve düzenli bir hâle getirdim.			
Görsel kaynakları ve kanıtları etkili bir şekilde sunumumda kullandım.			
Her bir kültürel miras unsurunun günümüzdeki etkilerini ve önemini açıklayan bölümler ekledim.			
Sunum sırasında açık ve anlaşılır bir dil kullandım.			
Görsel kaynakları ve bilgileri etkili bir şekilde sundum.			
Sunum boyunca dinleyicilerin ilgisini çekmeyi başardım.			
Genel Değerlendirme			
Sunumumun konuyla ilgili olduğundan ve verilen görevi tam anlamıyla yerine getirdiğinden eminim.			
Sunumda yer alan bilgilerin doğruluğunu kaynaklarla destekledim.			
Sunumda ele aldığım kültürel miras unsurlarının, Anadolu medeniyetleri ve günümüz kültürü üzerindeki etkisini inceledim.			

1.2. İLK VE ORTA ÇAĞLARDA TÜRKİSTAN'DAKİ TÜRK DEVLETLERİNİN SOSYAL VE KÜLTÜREL YAPISI

OKUYORUM

KONARGÖÇERLİKTE YAŞAM

Göçebe, ilkbaharda yaylaların bulunduğu kuzeye ve yüksekliklere çıkıyordu. O tabiatla iç içe yaşadığı için tabiatı ve tabiatın yasalarını çok iyi biliyordu. Çünkü yüksek yerlerde taze ot, su ve serinlikten başka yazın insanları ve hayvanları rahatsız eden ve hastalık yapan sinek ve haşarat pek fazla bulunmuyordu.(…)

Yaylalara göç, boy beyinin emri ile başlardı. Göç hazırlığı birkaç saat içinde tamamlanırdı. Zira, göçebenin evi derme çadırlardan ibaretti. Eşyalarının hepsi de taşınabilir türden idi. Göç, çift hörgüçlü develer veya dört tekerlekli, üstü kapalı ve öküzlerle çekilen arabalarla (kağnı) yapılmaktaydı. Bu arabalar, kadınların içinde yün eğirdikleri, dikiş diktikleri, doğum yaptıkları ve çocuklarını emzirdikleri âdeta gerçek bir konut gibi idi. Yaylalara göç tam bir eğlence halini alırdı. Güzel elbiseler giyilir, yol boyunca neşeli şarkılar söylenirdi. Bütün yaz, sürülerin bakımı ve semirtilmesi, ürünlerin alınması ve bunların çeşitli yiyeceklere dönüştürülmesi, yünlerin kırpılması ve dokunması gibi faaliyetlerle geçiyordu. (…) Türkler, dışa dönük, eğlenmeyi seven, neşeli ve aktif insanlardı. Yaz aylarında günlük işlerin dışında genellikle at ve ok yarışları düzenlenmekte, güreş tutulmakta, çeşitli oyunlar oynanmakta ve silâh eğitimi yapılmaktaydı.

Özellikle silâh eğitimi onlar için çok önemliydi. Bu işe daha çocukluk yaşından itibaren başlanmaktaydı. Şahsını, ailesini ve malını korumak isteyen herkes, iyi silâh kullanmak zorundaydı. Zira boylar arasında sık sık yaylak ve otlak kavgaları meydana gelmekteydi. Orta Asya'daki atlı-göçebe hayatın önemli faaliyetlerinden biri de akıncılık idi. Büyük ölçüde hayvancılığa dayanan bozkır ekonomisi, Türklerin geçinmeleri için tamamen yeterli olmamaktaydı. Bundan dolayı, onlar, ekonomilerinin eksiğini ya ticaret yoluyla, ya da akınlar yoluyla temin etmek zorunda kalıyorlardı. (…)

Salim Koca, ***Eski Orta Asya'da Tabiat, İklim, İnsan Unsuru***
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

UYGURLARIN SOSYOKÜLTÜREL YAPISI

Uygurlar yerleşik yaşama geçmeleri nedeniyle Türk tarihinde dönüm noktası oluşturmuş bir Türk topluluğudur. Özellikle Büyük Uygur Kağanlığı'nın yıkılışından sonra vuku bulan göçlerle ortaya çıkan Kansu ve Turfan Uygur devletleri konumlandıkları noktalar, Manihaizm dininin etkisi ve yerleşik yaşam süreci ögelerinin birleşimi sonucu diğer Türk topluluklarından farklı bir toplumsal süreç izlemişlerdir. Fakat bu farklılık tamamen bir kopuş değil, eski Türk gelenekleri ile yeni edindikleri değerlerin uzlaştırılması ve geliştirilmesi tarzında bir özgünlüğe sahip olan farklılaşmadır.

Mani dini ile birlikte Sogdların alfabesini de alan Uygurlar, bu yeni yazı sayesinde millî bir edebiyat geliştirmişlerdir. Önceleri bu yeni yazı çeşidiyle ilk etepta Farsçadan birçok metni daha sonra da Sanskritçe ve Çinceden Budist metinlerini Uygurcaya çevirmişlerdir. Bu sayede, Uygurlar diğer Türk ve Moğol milletlerine nazaran Cengiz Han zamanına kadar çok büyük ilerlemeler kaydetmişler ve hatta bu milletlerin hocalığını yapmışlardır.

Yazarlar tarafından yazılmıştır.

Notlarım

SORU*YORUM*

Aşağıdaki metinlerden yararlanarak soruları cevaplayınız.

ASYA HUN

KAYNAK 1

M.Ö. 176 yılına ait bir mektubunda Mete Han Çin'e şöyle hitabeder: "Yay germesini bilen bütün kavimler birleşti" Bir Çin Kaynağı olan Shi Ji'de Hunlarla ilgili şöyle denir: "Hunlar şehirlerde oturmuyorlar, yiyecek stoklamıyorlar, [onlar] kuş misali konup göçüyorlar. Hafif silahlı birlikler [onların topraklarına] derinlemesine girecek olursa [askerî birliklerin] yiyecekleri çabuk tükeniyor, [askerlere] yiyecek gönderildiğinde [ise] yavaş ilerliyorlar. Onların [yani Hunların] topraklarını ele geçirmenin bir faydası olmayacaktır. Onların halkını fethetsek bile kullanmamız ve yönetmemiz mümkün değildir. [Hunları ancak] yok ederek yenebiliriz. "

Gülnur Kara, ***Çin Kaynaklarında Asya Hunları***
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

KÖK TÜRK

KAYNAK 2

Orhun Yazıtları'nda Kağan şöyle seslenir: "Ecdadım Bumin Kağan, İstemi Kağan (...) Türk milletinin ilini töresini tutuvermiş, düzenleyivermiş. Bilgili kağan imiş, cesur kağan imiş, buyrukları bilge imiş, cesur imiş tabi. Beyleri de milleti de doğru imiş. Onun için ili öylece tutmuş tabi. İli tutup töreyi düzenlemiş." "Türk milleti için gece uyumadım, gündüz oturmadım. Ondan sonra Tanrı irade ettiği ve lütfettiği için talih ve kısmetim olduğu için ölecek milleti diriltip kaldırdım. Çıplak milleti giydirdim, fakir milleti zengin ettim, nüfusu az milleti çok ettim. Doğuda gün doğusuna, güneyde gün ortasına, batıda gün batısına, kuzeyde gece ortasına kadar bütün milletleri kendime tabi kıldım ve hepsini düzene soktum."

Muharrem Ergin, ***Orhun Kitabeleri***
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

UYGUR

KAYNAK 3

Çin Elçisi Wang Yen-Te'nin Uygur Seyahatnamesi'nde şöyle denir: "Burası (...) Uygur prenslerinin oturduğu yerdir. Şehrin duvarları hala durmaktadır. (...) Kitan'lar Uygurların koyunlarını otlatırlardı. Ta-tan (Tatar) lar ise, Uygurların sığırlarını otlatırlardı.(...) [sonra], Tse-t'ien manastırına vasıl olduk. Kao-ch'ang [hükümdarı], elçilerin geldiğini işitince [bizi] karşılaması için birisini yolladı." "Chinling dağlarından çıkan nehir, başşehrin bütün çevresini dolaşır, tarlaları ve meyva bahçelerini sular ve su değirmenlerini işletir. Bu yerde Wu-ku (beş hububat) yetişir. (...) Zengin insanlar at [eti] yerler, geri kalanlar ise sığır [eti] ve yaban kazı yerler (...) Onların adetlerine [göre] büyük bir kısmı ata binerler ve ok atarlar."

Özkan İzgi, ***Çin Elçisi Wang Yen-Te (Vang Yen-Te)'nin Uygur Seyahatnamesi***
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

1. Kaynaklarda Asya Hun, Kök Türk ve Uygur devletlerinin yaşamlarının hangi alanlarına ait bilgiler verildiğini aşağıdaki tabloda ilgili yerlere yazınız.

DEVLET	BİRİNCİL KAYNAKTA GEÇEN VERİLER
ASYA HUN	
KÖK TÜRK	
UYGUR	

2. ***Kaynaklardan yola çıkarak Uygurların; sosyal ve kültürel yapılarını, dinî inançlarını, konargöçer hayat tarzlarını Asya Hunları ve Kök Türklerle kıyasladığınızda Uygurların değişen ve devam eden özellikleri hakkında neler söyleyebilirsiniz? Tespitlerinizi aşağıdaki tabloya yazınız.***

DEVLET	DEĞİŞEN ÖZELLİKLER	DEVAM EDEN ÖZELLİKLER
UYGUR		

3. ***Türklerin konargöçer yaşamdan yerleşik yaşama doğru gelişim gösterdikleri dikkate alındığında yukarıda verilen devletlerden hangisi kronolojik olarak en sonda yer alır? Nedenleriyle açıklayınız.***

.....
.....
.....
.....
.....

SORU*YORUM*

Aşağıdaki soruları ilgili metinlerden yararlanarak cevaplayınız.

ORTA ASYA VE TÜRKLER

Türkler tarihte ilk olarak Orta Asya'da görüldü. Yüksek dağlar, bozkırlar ve çöllerle kaplı, iklimi sert olan bu coğrafya doğuda Moğolistan ve Çin, batıda Hazar Denizi, kuzeyde Altay Dağları ve Kırgız bozkırları, güneyde Tibet Platosu ve Hindukuş Dağları ile çevrilidir. Çok eski zamanlardan günümüze kadar Türk topluluklarının yurdu olan bu coğrafyanın adı Türkistan'dır. Türkistan'da Türklere ait ilk kültürel izlere Ural-Altay Dağları çevresinde rastlanmaktadır. Orta Asya'da bozkırlar ve çöllerin bulunduğu geniş düzlükler, yüksekliği bazı yerlerde 7400 m'ye kadar ulaşan sıradağlar ve bunların arasında büyük çukurluklar ile göller yer almaktadır. Orta Asya'da şiddetli karasal iklim hüküm sürmektedir. Sıcaklık yaz aylarında 40 dereceyi aşar, ocak ve şubat aylarında ise -50 dereceye kadar düşer.

Yazarlar tarafından yazılmıştır.

1. ***Orta Asya'nın coğrafi özellikleri Hun, Kök Türk ve Uygur Türk toplumlarını nasıl şekillendirmiştir? Bu özellikleri; geçim kaynakları, sosyal yapı, yönetim biçimi ve inanç sistemleri bakımından yorumlayınız.***

.....
.....
.....

BOY SOSYAL YAPISI

Neredeyse Orta Asya bozkırlarını kaplayan alanların tamamında yaşayan boyların ya da konar göçer insan gruplarının yerleşik kültürlere benzemeyen bir sosyal yapısı vardı. (…)
Bozkırdaki en temel sosyal birim, genellikle çadır sayısıyla ölçülen haneydi. Akrabalar ortak bir otlağı paylaşır ve mümkünse beraber konaklarlardı.
Geniş ailelerin gruplar halinde bir alanda konaklayarak yaşaması hayvancılık üretimine de uygundur. Tek bir adam destek olmadan ayrı ayrı büyük ve küçükbaş hayvanları yönetemez. Çünkü otlaklar ortaktır ve bir çoban tek bir büyük sürüyü oluşturan birden farklı hayvana bakabilir. Benzer bir şekilde geniş ailelerde kadınların keçe ve süt üretiminde çalışmaları mümkün olur. (…) Çok sayıda akraba grupları aynı zamanda hırsızlığa karşı koruma sağlayabilir ve diğer gruplarla olan ihtilaflara karşı müttefik olabilirdi.
(…)

Ahmet Taşağıl, ***İlk Türkler Bozkırdan Dünyaya Yayılanlar***
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

2. Konargöçer toplulukların birlikte hareket etmesinin güvenlik, ekonomik yapı ve sosyal dayanışma açısından ortaya koyduğu sonuçları nelerdir?

.....
.....
.....

İPEK YOLU VE TÜRKLER

Tarihin en eski kara ticaret yollarından biri olan ve Çin'den başlayan İpek Yolu; Doğu Türkistan, Moğolistan, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Türkmenistan'ı geçtikten sonra Hazar Denizi çevresinden Anadolu'nun liman kentlerine, buradan da deniz ve kara yoluyla Avrupa'ya uzanıyordu. Avrupalılar Uzak Doğu'da üretilen değerli ipek, kumaş, taş, porselen, cam eşya ve kâğıda bu yolla ulaşıyorlardı. Hunlarla Çinliler arasındaki çatışma konularından en önemlisi İpek Yolu'na hâkim olma mücadelesi idi. İpek Yolu'nun geçtiği bölgeler ve bu bölgelerin zengin şehirleri Hunlarla Çinlileri karşı karşıya getirdi. Hunlar, Çin kervanlarına yaptıkları askerî akınlar ile İpek Yolu'nun denetimini ele geçirmeye çalıştılar. Çinlilerin Çin Seddi'ni inşa etmelerinin sebebi Hunlarla yaptıkları bu askerî ve ekonomik mücadelelerdi. Çinliler askerî olarak başa çıkmakta zorlandıkları Türk topluluklarına karşı farklı yöntemler uygulayarak kendilerini savunuyorlardı. Çinliler savaşçı, konargöçer Türk toplulukları arasındaki düşmanlıkları kışkırtarak onları zayıf düşürmeye çalışıyor, konargöçerlere para ve sosyal statü ünvanları vererek onları sınır bölgelerine yerleştiriyor, düşmanlarına karşı kullanıyordu. Aynı zamanda konargöçer Türklerin yerleşik hayata geçmelerini teşvik ederek, inanç sistemlerini konargöçerler arasında yayarak onların kültürel kimliklerini ve savaşçılık özelliklerini kaybetmelerini amaçlıyordu.

Yazarlar tarafından yazılmıştır.

3. Orta Asya Türk devletlerinin İpek Yolu çevresindeki bölgelere hâkim olmalarının Türklerin konargöçer yaşam tarzı üzerindeki etkileri neler olabilir?

.....
.....
.....

1.3. İSLAM MEDENİYETİNİN İNSANLIĞIN ORTAK MİRASINA KATKILARI

SORU*YORUM*

Aşağıdaki metinlerden yararlanarak soruları cevaplayınız.

İnsanın yaratılış gayesini bildiren bu ayetlerden ilham alan İslâm âlim ve mütefekkirleri özgün bir medeniyet tasavvuru ortaya koymuşlardır. Medeniyet konusu; varlık anlayışı, kâinat tasavvuru, insana bakış mevzularının yanı sıra aynı zamanda yeryüzünü imar ve inşa etme meselesidir. İnsanın yeryüzünü imar etmesi, umrana varması, medeniyet kurması öncelikle kendi gönül dünyasını imar etmesiyle başlamaktadır. Gönüller de ancak doğru bir inanç ile imar edilebilir. (…) İslâm medeniyeti, tabiatın dengesine zarar vermeden insanı insanca yaşatmayı gaye edinmiştir. Din-i Mübin-i İslâm'ın nasıl bir medeniyet kurduğuna, İslâm sayesinde insanların bedeviyetten hadariyyete nasıl yükseldiğine en büyük şahit, hiç şüphesiz tarihtir.

Mehmet Görmez, ***Yitik Medeniyetlerimiz ve İslam Medeniyetinin Yeniden İhyası***

(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

1. İslam medeniyet tasavvurunun sizde çağrıştırdıklarını yazınız.

.....
.....
.....
.....

Müslüman âlimler, farklı bilimsel alanlarda araştırmalar yapmışlar ve ortaya koydukları çalışmalar ile dünya bilim mirasına katkı sağlamışlardır. Bu katkılarla bilimin gelişmesine öncülük eden Müslüman âlimlerin bazılarının isimleri ve çalışma alanları şöyledir:

MÜSLÜMAN ÂLİMLER	ÂLİMLERİN ORTAYA KOYDUKLARI ÇALIŞMALAR
Biruni	Astronomi ve coğrafya ölçümleri için birçok alet geliştirdi. Yeryüzünün yuvarlak olduğunu ortaya koyarak çapını hesapladı.
Harizmi	Matematikte logaritmanın temellerini attı. Bugün kullanılan sayı sistemindeki sıfır kavramını insanlığa tanıttı. Cebir kelimesini taşıyan ilk matematik kitabını yazdı.
Zehravi	Dönemindeki cerrahi teknolojisinin gelişmesine büyük katkı sağladı. Yeni cerrahi aletler geliştirdi.
Cezeri	Farklı çark ve dişliler kullanarak mekanik robotlar yaptı. *Kitâbü'l-Hiyel* adlı kitabında seksen üç adet araç veya makinenin tasarımını görsellerle açıkladı.
İdrisî	Gümüşten dünya küresi üzerinde ticaret yollarını ve yer şekillerini detaylı olarak gösterdi. Haritaları üç asır boyunca denizciler tarafından kullanıldı.
Ali Kuşçu	Astronomi ve matematik alanında önemli çalışmalar yaptı. İstanbul'daki Sahn-ı Seman Medresesi'nin bugünün tabiriyle rektörlüğünü yürüttü.
İbni Sina	Tıp alanında yaptığı çalışmalarla tüm dünyada tanındı. *Kitabu'ş-Şifa* ve *El Kanun fi't-Tıb* adlı iki büyük eseri Avrupa'da yüzlerce yıl okutuldu.
İbnülheysem	Optik alanında çalışmalar yaptı. Karanlık oda deneyi ile günümüzdeki kamera sisteminin temellerini attı.
Abbas İbni Firnas	Tarihte ilk kez uçmaya yarayan bir makine tasarladı ve bu makineyle IX. yüzyılda uçma denemesini başarıyla gerçekleştirdi.
Gazali	İslam dünyasında ortaya çıkan zararlı akımlarla mücadele etti. Nizamiye Medresesi'ndeki çalışmalarıyla İslam dünyasının düşünce hayatına önemli katkılar sağladı.
Farabi	Aristo felsefesi üzerine açıklamalarıyla dünya mirasına katkılar yaptı. *El-Mûsîka'l-Kebir* adlı eserleriyle müzik tarihinde ilk kez müziğin teorik ilkelerini tespit etti.
Mimar Sinan	XVI. yüzyılda yaşamış ve toplamda 375 farklı eser bırakmıştır. Bunlardan Edirne'de yaptığı Selimiye Camisi, Dünya Kültür Mirası Listesi'nde yer aldı.

2. İslam medeniyet tasavvurunun sizde çağrıştırdıkları ile tabloda verilen bilgilerin uyumlu olup olmadığını nedenleriyle açıklayınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. İslam medeniyet tasavvurunun oluşmasına katkı sağlayan dinî, kültürel ve çevresel unsurları aşağıdaki tabloya yazınız. Bu unsurları dinî ve tarihî kaynaklardan bulacağınız örnekleri kullanarak yorumlayınız.

DİNÎ	KÜLTÜREL	ÇEVRESEL

YORUMUM : .....
.....
.....
.....

SORU*YORUM*

Aşağıdaki metinlerden yararlanarak soruları cevaplayınız.

İSLAM MEDENİYETİNDE BİLİM ANLAYIŞI

İslam bilimi, bir dünya, insan ve Allah anlayışına, yani İslam'ın bu konulardaki bakış açısına sıkı sıkıya bağlıdır. İslam bilimi, Müslümanların fethettikleri ülkelerdeki büyük medeniyetlerin mirasını aldı. (…) Fakat öteki medeniyetlerden bütün bu alınanlar, kainattaki bütün şekilleri sadece Allah'ın tecellisi veya simgesi olarak kabul eden İslam'ın bizzat kendi dünya görüşüne göre yeniden düşünülmüş, değiştirilmiş ve üretkenleştirilmişlerdir. Bir olan Allah, kainatta çokluk içinde tezahür eder. (…) İnsanın tabiatla ve bilimlerle olan alakası işte bu anlayışa göre biçimlenir. Hayata yön veren ve bilimlerin, tıpkı bilginin bütün güçleri gibi, tanımamıza imkan verdikleri kanun, insanın, tabiatla ahenk içinde, insanlarla ve eserinin aynasında tecelli ettiği görülen Allah'la yakın ilişki içinde, daha yüksek bir hayatı yaşamasına yardım etmelidir. (...)

Roger Garaudy ***(Rocır Garodi), İnsanlığın Medeniyet Destanı***
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

BATI MEDENİYETİNDE BİLİM ANLAYIŞI

Rönesans'tan, özellikle de 20. yüzyılın ortalarından itibaren, Batı bilimi olağanüstü bir güç haline geldi. Sırf insani gayelerin hizmetine sokulan bu bilim, her insana yeryüzünde tam anlamıyla bir insan olmasının bütün imkanlarına kavuşmasına izin verebilirdi. (…) Bilimin insani gayesinin bulunmayışı (…) ve bu müthiş gücün tabiat ve insanlar üzerindeki yıkıcı etkileri karşısında tamamıyla bir kayıtsız kalmaya götürdü. (…) Bu çarkın içindeki uzmanlar, hedeflenen gayelerden habersizdirler ve onlar, gaye sanki makinenin işlemesiymiş gibi, kendi kendilerine sadece "nasıl" sorusunu sorar, asla "niçin" sorusunu sormazlar. (...)

Roger Garaudy (Rocır Garodi), ***İnsanlığın Medeniyet Destanı***
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

1. Batı ve İslam medeniyetinin bilime yaklaşımları konusunda temel fark nedir?

.....
.....
.....
.....

2. Batı ve İslam medeniyetinin bilim yaklaşımına göre insan ve tabiat arasındaki ilişki nasıl kurulmuştur? Bu ilişkinin ortaya çıkarabileceği olumlu ve olumsuz durumlar neler olabilir? Örneklerle açıklayınız.

.....
.....
.....
.....

OKUYORUM

BATI VE İSLAM MEDENİYETİNDE BİLİM

Genelde Batı'da kabul edilen bilim anlayışına göre bilim ve tekniğin gelişmesinin ana fikri, insanların bilim ve teknik yoluyla sonuçları ne olursa olsun doğa üzerinde bir egemenlik kurmasıdır. Bunun sonucu ortaya çıkan durum "gelişme" olarak tanımlanır. Böylece doğa, insanın konforunu sağlayacak bir ham madde deposu olarak değerlendirilmektedir.

Bunun yanında tarihte önemli eserler ortaya koymuş Müslüman bilim insanlarının yaklaşımının farklı olduğu görülmektedir. İslam bilginlerinin temel yaklaşımı, nazari (teorik) ve bütüncül bir bakış açısıyla kişinin kendini, âlemi ve Allah'ı tanımasını öne alan bir bilim anlayışıdır.

Müslüman bilginler, çalışmalarında İslamiyet'in "tevhit" yani Allah'ın varlığının bir ve tek olduğu ilkesini esas almışlardır. Bu ilkeye dayalı olarak da doğadaki her şeyin Allah'ın bir ayeti olduğunu kabul etmişlerdir. Çıkış noktalarını bu ilkeye dayandıran bilginler, bilimsel araştırmalarını Allah'a yaklaşmanın bir yolu olarak görmüşlerdir.

Yazarlar tarafından yazılmıştır.

Notlarım

SORUYORUM

Aşağıdaki metinlerden ve görsellerden yararlanarak soruları cevaplayınız.

KURTUBA MEDRESESİ

II. Abdurrahman öldükten sonra Endülüs Emevi tahtına geçen oğlu II. Hakem, medeniyetin en önemli ögelerinden olan eğitime ağırlık verdi. Bu amaçla Kurtuba Medresesi'ni dönemin en büyük yüksek eğitim kurumlarından birisi haline getirdi. Bu medrese yüzyıllar boyu bilim insanlarının eğitim gördüğü kurumlardan birisi oldu. Bu kurum, Orta Çağ'da genel anlamıyla manastırdaki rahipler ve üst düzey yöneticilerden başka kimsenin okuma yazma bilmediği Batı'da bir bilim merkezi hâline geldi. Burada eğitim görmek Avrupa'daki öğrenciler için tam bir prestij meselesiydi. Almanya, Fransa ve İtalya'daki rahip adayları da aralarında olmak üzere pek çok öğrenci Kurtuba Medresesi'ne yöneldi. Bu durum ilerleyen dönemlerde Avrupa'da Rönesans ile başlayacak olan bir yenilenme döneminin de eğitim anlamında zeminini hazırlayan etkenlerden birisidir. Batılı tarihçi Fernard Grenard (Fernırd Gröna) bunu şöyle dile getirmişti: "Hakikatte, Batı Orta Çağı Bizans'ın değil Müslümanların talebesiydi."

Yazarlar tarafından yazılmıştır.

İSLAM MEDENİYETİ VE KİTAP

Endülüs'te Kurtuba Medresesi gibi önemli bir eğitim kurumunu kuran Halife II. Hakem'in kendisi de bir bilim tutkunuydu. Bu tutkusu onu ayrıca özel bir kütüphane kurmaya yöneltti. Endülüs halifesi II. Hakem, farklı ülkelere özel memurlar yollayarak yeni çıkmış ne kadar kitap varsa satın alıyor ve bunları kütüphanesine getirtiyordu. Halifenin kurduğu kütüphane öyle bir seviyeye ulaşmıştı ki burada 400 bine yakın kitabın yer aldığı rivayet edilmiştir. Kütüphanedeki kitapların sadece katalogları ellişer sayfalık kırk dört ciltten oluşmaktaydı. II. Hakem bu kitapların bir kısmını okumuş ve kenarlarına not düşmüştü. Kurtubalı II. Hakem'in Kitabü'l-Eğanî adlı eser için 1000 dinar verdiği, yine aynı kitabın güzel bir nüshası için bir devlet yöneticisinin 10 bin dinarı gözden çıkardığı söylenenler arasındadır. Bir kitap için ödenen bedeli daha iyi anlamak için 1 dinarın 13 Frenk altınına denk olduğunu bilmek, İslam Medeniyetinde kitaba verilen değeri gösteren önemli bir veridir. Yine o sıralarda Avrupa'nın iftihar vesilesi olarak gördüğü Kral Charles-Quint (Çarlz Kvint)'in kütüphanesinde ise sadece 900 cilt kitap olduğu göz önüne alınırsa II. Hakem'in kütüphanesinin büyüklüğünü ve zenginliğini daha iyi anlamak mümkün olacaktır.

Yazarlar tarafından yazılmıştır.

İbn Tolun Cami (879), Mısır

St. Paul (Seint Poul) Katedrali (1675), İtalya

İşbiliyye Cami minaresi (829-830), İspanya

Big Ben Saat Kulesi (1843), İngiltere

1. *Okuduğunuz metinlerden ve incelediğiniz görsellerden hareketle İslam medeniyetinin insanlığın ortak mirasına katkıları hakkındaki düşüncelerinizi söyleyiniz.*

2. *Metinlerde verilen örnek durumları dikkate alarak Orta Çağ'da İslam ve Batı medeniyeti arasındaki farklılıkları yazınız.*

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. *Kültürel çevrenin kendine özgülüğü ve sanatın öznel olduğu düşünüldüğünde örnekte verilen yapılarda benzerliklerin oluşmasına neden olan etkenler nelerdir?*

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. *Medeniyetler arasındaki farklar ve benzerlikler göz önünde bulundurulduğunda bu durumun ortak bir insanlık mirasına dönüştürülmesi insanlığa nasıl bir katkı sağlayacaktır? Açıklayınız.*

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ARAŞTIRIYORUM

- ***İslam medeniyetinin kültür, eğitim ve sanat alanlarında insanlığın ortak mirasına yaptığı katkılar ve bu katkıların günümüzdeki teknolojiye yansımalarını içeren bir araştırma yapınız.***
- ***Bulgularınızı kullanarak yazacağınız bir metnin taslağı aşağıda verilmiştir. Başlıkların altındaki boşlukları doldurarak metni tamamlayınız.***
- ***Tamamladığınız metni sınıfta paylaşınız.***

İSLAM MEDENİYETİNİN YANSIMALARI

Giriş (İslam medeniyetinin kültür, eğitim ve sanat alanlarındaki genel etkileri)

Fen Bilimleri ve Matematikte İslam Âlimlerinin Katkıları (Matematik ve astronomide İslam âlimlerinin buluşları, modern matematik ve teknolojiye etkileri)

İslam Sanatı ve Mimarisinin Modern Tasarımlara Etkisi (İslam sanatının estetik özellikleri ve günümüz mimari alanlarındaki yansımaları)

Eğitim Alanında İslam Medeniyetinin Rolü (İslam medeniyetinde eğitim anlayışı ve günümüz eğitim sistemlerine etkileri)

Sonuç (Küresel önem ve özet)

Kaynaklar : .....

Öz Değerlendirme

Bu çalışmada bana kolay gelen : .....
Bu çalışmada en çok beğendiğim : .....
Bu çalışmada en çok zorlandığım : .....
Bu çalışma bence farklı yapılabilirdi. Örneğin .....
.....

1.4. BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ'NDE KÜLTÜR VE MEDENİYET

SORU*YORUM*

Aşağıdaki metinlerden yararlanarak soruları cevaplayınız.

KAYNAK 1

Selçuklular'da devlet hazinesinden faydalanan zümreler dışında kalan bütün halk reâyâ diye adlandırılıyordu. Reâyâ vergi ödemek, devlet otoritesine ve onu temsil edenlere itaat etmekle mükellefti. (...) Buna karşılık hükümdar da reâyânın can, mal ve namusunu korumakla mükellefti. Birçok resmî belgede reâyânın hükümdara Allah'ın bir emaneti olduğu vurgulanmış, bürokrat ve emîrlerden onlara karşı âdil davranmaları, kendilerinden haksız taleplerde bulunmamaları istenmiştir. Siyasî hukuk bakımından birbirinden farksız olan bu çok geniş kitle içerisinde ekonomik ve sosyal bakımdan farklı sınıflar mevcuttu. Büyük Selçuklu Devleti üç büyük toplum katmanından oluşuyordu.

1. Göçebeler: Kalabalık kitleler halinde Ceyhun nehrini geçerek İran coğrafyasına giren Türkler"in önemli bir kısmını Oğuz boylarına mensup göçebe kabileler oluşturuyordu. (...) Göçebelerin başlıca üretimleri et, süt ve yündü. Keçe, yünlü elbise ve halı gibi mâmullerin yapımında kullanılan yün ticaret malzemesi olarak değer taşımaktaydı. Hayvancılığın yanı sıra avcılığın da göçebe ekonomisinde belli bir yeri vardı.

2. Köylüler: Köylüler ve çiftçiler Selçuklu toplumunun en kalabalık kesimini oluşturuyordu. (...) Büyük Selçuklu hâkimiyetinin yol açtığı göçler Horasan ve Orta İran coğrafyasında ziraatla meşgul olan köylüleri olumsuz etkilemiş, bunun yanı sıra Selçuklu-Gazneli savaşları da Horasan'da ziraî hayatın önemli ölçüde zarar görmesine sebep olmuştur. (...) Köylülerin hayat şartları, ülkede siyasî istikrarın kurulması ve iktâ sisteminin uygulanmasından sonra nisbeten iyileşmiştir.

3. Şehirliler: Selçuklular, şehir kültürünün geliştiği Horasan'da devletlerini ancak yerleşik hayatı ve şehir kültürünü koruyucu bir tavır almaya karar verdikten sonra kurabilmiştir. (...) Büyük şehirlerde her sokağın belli bir esnaf grubuna tahsis edildiği kapalı mekânlardan oluşan büyük pazarlar bulunmaktaydı. Vakıflar, hastahaneler ve zâviyeler şehirlerde oldukça yaygındı.

Osman Gazi Özgüdenli, ***Selçuklular***
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

KAYNAK 2

Sultan Alp Arslan, silaha silahla, fikre fikirle cevap verme zaruretini kavradığından dolayı, yıkıcı ve bölücü hareketlerle mücadelesini medreseler açmak ve burada yetişen insanlarla mücadelesini yürütmek istemiştir. (...) Kaynakların naklettiği bilgilere göre Nizamiyelerin ilki, Alp Arslan'ın gördüğü gerek ve verdiği izin üzerine Nişabur'da inşa edilmiştir. Sultan Alp Arslan'dan gerekli izni alan Nizâmülmülk, hemen faaliyete geçerek, hazineden harcadığı paralarla Nişabur'da ilk Nizamiye Medresesi'ni bina ettirdi. (...)

Medreseler talebelerin barınması, okuması, ibadet v.b. ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yapılmış binalardır. Nizamiyeler, bu genel anlayışın daha da ötesinde mükemmel planlanıp, inşa edilmişlerdir. Buna göre; medresede öğrencilerin ders görebileceği dersaneler, pek çok geniş konferans salonu, depo, erzak kileri, zemin katta bir hamamı ve bir de mutfağı vardı. Ayrıca öğrencilerin ibadet ihtiyaçları yanında Cuma namazı kılınan ve halka vaazlar verilen bir mescit mevcuttu. (...) Selçuklular, medreselerin ilmî faaliyetlerini rahatça yürütebilmeleri için zengin gelirli vakıflar tahsis etmiş, onları bol ve sürekli bir gelire kavuşturmuşlardır. Daimi bir gelire sahip olan medreseler, mâlî muhtariyete de sahip olmanın yanında, aldıkları maaşlarla geçim kaygısından kurtularak kendilerini mesleklerine veren öğretim üyeleri; aldıkları burslar ve kaldıkları yurtlarla kendilerini kaygısızca öğrenime vermek imkânını bulan öğrencileriyle yalnız zamanına göre değil, şimdiki zamana göre de ileri müesseseler sayılabilirler. (...)

Nizamiye Medreselerinin maddî imkânları ve hocalarının ilimdeki şöhreti sebebiyle Azerbaycan, Tiflis, Yemen, Mısır, Mağrip ve Endülüs gibi İslam âleminin değişik bölgelerinden insanlar buralara gelerek ilim tahsil etmişler, sonra da memleketlerine dönerek Nizamiye misyonunu oralara taşımışlardır. Böylece Selçuklu ülkesinde Pamir'den Mısır'a kadar manevî birliği gerçekleştirmenin yanında, ilim adamları arasında kaynaşma da sağlanmıştır. (…)

Ahmet OCAK, ***Nizâmiye Medreseleri ve Büyük Selçuklularda Eğitim***
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

KAYNAK 3

Selçuklular döneminde tıp öğretiminde kullanılan, İslam müelliflerine ait bir kısım eserlerin, Lâtince'ye çevrilerek Avrupa'daki tıp fakültelerinde ders kitabı olarak okutulduğu, Selçuklular döneminde erişilen ilmî seviyeden Avrupa'nın etkilendiği bilinmektedir. Benzer etkinin Avrupa'daki hastane binalarında da izlenmesi mümkündür. Dünya medeniyetine Türklerin bir hediyesi olan halıcılığın çok eski bir Türk sanatı olarak XI. yüzyıldan itibaren Selçuklularla birlikte Orta Asya'dan batıya doğru yayıldığı bilinmekte ise de, bu dönemden günümüze hiçbir örnek ulaşamamıştır. İpekçilik de Selçuklular devrinde Bağdat'ta gelişmiştir ve elde bulunan en eski kumaş örneği de bu zamana aittir. Yine Bağdat'ta ilk İslâmî minyatür okulu Selçuklular zamanında kurulmuştur. Bilindiği gibi İslâm minyatür sanatının menşei İran'a değil Uygurlara dayanır. Selçuklularda da bu sanat sultan ve emirlerin katibi olan Uygurlar tarafından geliştirilmiştir. Selçuklularda başta Rey olmak üzere Musul ve Rakka gibi üç önemli merkezde çok ilerlemişti. Bu arada seramik eserler de yapılmış, bununla ilgili yeni yöntemler keşfedilmiş, imalâthaneler kurulmuştu. Maden sanatı da başta Horasan olmak üzere gelişme göstermişti. Hat sanatında, gerek yazılacak ayet, hadis ve diğer metinlerin seçilmesinde ve gerekse bunların yazı şekillerinde, kendinden öncekilerden ayrı bir Selçuklu üslûbu teşekkül etmiştir. Selçuklu hâkimiyeti, güzel sanatların bir kolu olan müziğe de canlılık ve çeşitlilik getirmiştir. Bu dönemde Türk Musikisi; ordu, saray, göçebe obaları, tekke ve zaviyelerde gelişme imkânı bulmuştur. (…)

Nesimi Yazıcı, ***İlk Türk-İslâm Devletleri Tarihi***

(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

1. Kaynaklarda verilen bilgilerden yola çıkarak Büyük Selçuklu Devleti'nin sosyokültürel yapısı hakkında neler söyleyebilirsiniz?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Büyük Selçuklu Devleti'nin eğitime önem vermesi ve farklı bölgelerden insanların eğitim için Nizamiye Medreselerine gelmesi Selçuklular hakkında nasıl bir fikir oluşturur?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Kaynaklarda verilen bilgileri dikkate aldığınızda Büyük Selçuklu Devleti'nin kendisinden sonra kurulan Türk devletlerine katkıları hakkında hangi çıkarımlarda bulunabilirsiniz? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

4. Aşağıdaki kelimeleri açıklayınız.

Reaya	
Vakıf	
Medrese	
Hat	
İkta	
Minyatür	

SORU*YORUM*

Aşağıdaki metin ve görsellerden yararlanarak soruları cevaplayınız.

KÜLTÜREL ETKİLEŞİM

Selçuklular, Müslüman olduktan sonra, kafa ve beyinlerinde oluşan yeni dinî imajı, çevrelerinde de yansıtmaya başlamışlar ve yaptıkları eserlerde bunu göstermişlerdir. Bu yapılanma İslamî anlayışın oluşumunu göstermenin yanında, eserlerde kendi geleneksel görüşlerini de ortaya koymuşlardır. İdareleri altında bulunan Çin sınırlarından İstanbul Boğazı, Akdeniz ve Karadeniz kıyılarına, Mısır, Yemen ve Hint sınır boylarına kadar olan ülkelerde cami, medrese, türbe (kümbet), hastane, kervansaray, kale ve köprü gibi birçok mimari eserler meydana getirmişler, kökleri eski yurtlarındaki yapılara giden sitilleri buralarda geliştirmişler, böylece İslam dünyasına yeni yapı tipleri kazandırmışlardır. (...) Selçukluların İslam dünyasına getirdikleri özgün yapı şekillerinden birisi de, görünüş itibarıyla Türk çadırlarını (otağ) andıran tuğladan yapılmış kümbet olarak adlandırılan türbelerdir. Bunlar genelde dört köşeli, ok köşeli veya yuvarlak biçimde olmak üzere üç kategoride değerlendirilebilir.

Ramazan Biçer, ***Türk Düşünce Tarihinde Selçuklular Devrinin Yeri ve Önemi***
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

Kültür bir toplumu oluşturan tüm üyelerin sosyalleşmesi yoluyla benimsediği toplumsal bir kimliktir. Aynı zamanda bir toplumun diğer toplumlarla olan farkını da ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda Türk kültürünü anlamak için Türklerin tarih boyunca oluşmuş değer yargıları yanında somut eserlerin de çözümlenmesi gerekmektedir. Örneğin Türkler konargöçer yaşamdan yerleşik yaşama geçtiklerinde yeni yapıtlarına eski anlayışlarını yansıtmışlardır. Çadır motifinin kubbe mimarisinde gözlemlenmesi buna iyi bir örnektir.

Sultan Sencer Türbesi, Merv-Türkmenistan

Orta Asya Türk Çadırı

1. Metin ve görselleri incelediğinizde Büyük Selçuklu Devleti'nde hangi medeniyetlerin izlerinin olduğunu söyleyebilirsiniz? Nedenleriyle açıklayınız.

.....
.....
.....
.....
.....

2. Selçuklu Devleti'nde farklı medeniyetlerin etkisinin olmasının nedenleri sizce nelerdir?

.....
.....
.....
.....

SORU*YORUM*

Aşağıda Büyük Selçuklu Dönemi'ne ait eserlerden görsel örnekleri yer almaktadır. Bu görselleri inceleyerek soruyu cevaplayınız.

Görseller Büyük Selçuklular hakkında hangi sanat dalları ile ilgili bilgilere ulaşmamızı sağlamaktadır? Açıklayınız.

.....
.....
.....

ARAŞTIRI*YORUM*

Aşağıdaki adımları takip ederek Büyük Selçuklu Devleti'nin mimari eserlerinden birini tanıtan afiş hazırlayınız.

1. Büyük Selçuklu Devleti'nde inşa edilmiş bir mimari yapıyı seçiniz.
2. Seçtiğiniz yapının tarihçesini araştırınız. Kim tarafından ve ne zaman inşa edildiğini, tarihî olaylardaki rolünü ve geçirdiği değişimleri belirtiniz.
3. Yapının mimari özelliklerini detaylı bir şekilde inceleyiniz. Kullanılan malzemeler, mimari stil, süslemeler, yapının planı ve özgün mimari teknikleri gibi konularda bilgi veriniz.
4. Yapının kültürel ve sanatsal önemini açıklayarak Selçuklu mimarisine katkıları, sanat tarihindeki yeri ve günümüzdeki etkileri üzerinde durunuz.
5. Araştırdığınız yapıyla ilgili görselleri (fotoğraflar, çizimler, planlar) kullanarak bir afiş hazırlayınız.

Değerlendirme

Araştırma sonucu tasarladığınız afiş; konu seçimi ve araştırma derinliği, kültürel ve tarihî bağlamın iyi anlaşılması, görsel ve yazılı sunumun kalitesi ve yaratıcılığı, kaynakça ve akademik dürüstlük kriterleri kullanılarak dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.

Yukarıdaki araştırmanın değerlendirmesini yapmak için karekodu okutunuz.

1. Tema Ölçme Değerlendirme

Bu bölümde cevaplamanız için farklı soru çeşitleri yer almaktadır.

1. Aşağıda "Nizamiye Medreseleri" ile ilgili Doğru (D) / Yanlış (Y) önermeleri içeren tanılayıcı dallanmış ağaç verilmiştir. Verilen önermenin doğru olduğunu düşünüyorsanız (D), yanlış olduğunu düşünüyorsanız (Y) seçeneğini seçmeniz gerekmektedir. İlk önermeden başlayarak yapacağınız seçimlerle, oklar yönünde ilerleyerek, sekiz farklı çıkış noktasından birine ulaşınız.

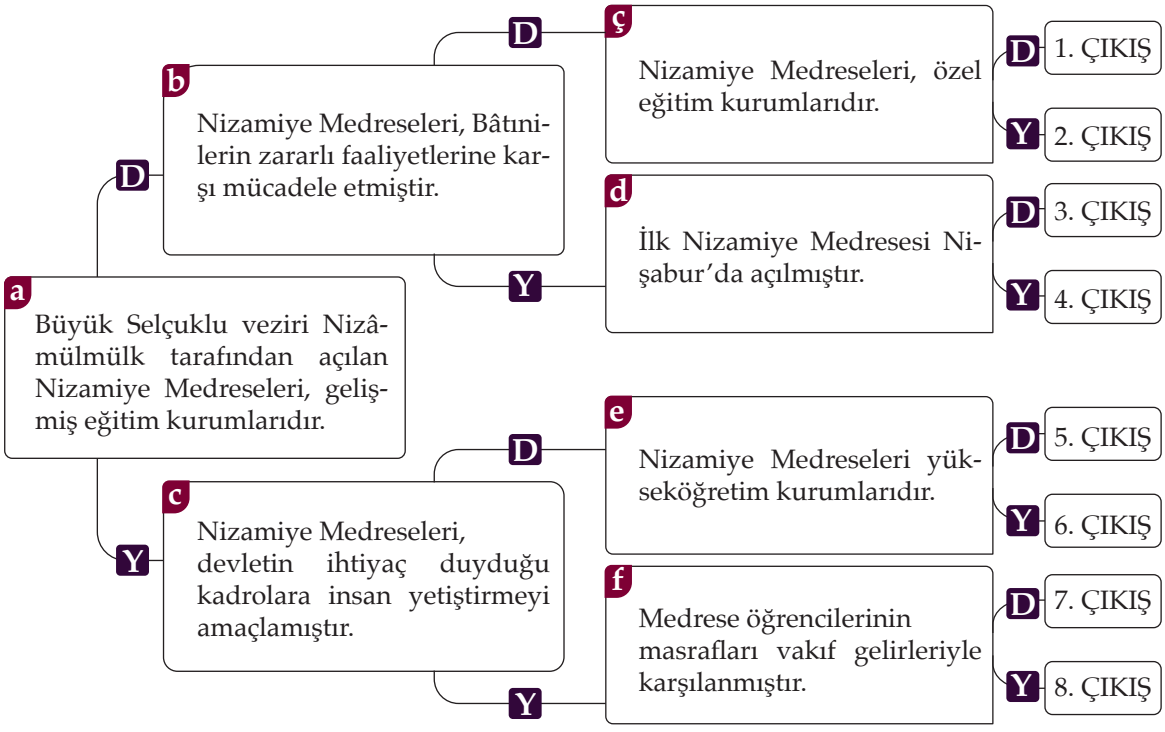

2-4. soruların cevaplarını kutucuklardaki numaraları kullanarak yazınız.

1 FARABİ	2 ALİ KUŞÇU	3 GAZALİ
4 İBNÜ'L HEYSEM	5 İBNİ SİNA	6 ZEHRÂVÎ
7 İBN RÜŞD	8 BİRUNÎ	9 HÂRİZMÎ

2. Müslüman âlimlerden hangileri tıp ve sağlık alanında çalışmalar yapmışlardır?

.....

3. Müslüman âlimlerden hangileri matematik alanında çalışmalar yapmışlardır?

.....

4. Müslüman âlimlerden hangileri felsefe alanında çalışmalar yapmışlardır?

.....

5. Aşağıdaki tabloda ilk Türk Devletleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bilgiler hangi devlet için geçerliyse √ ile işaretleyiniz.

İLK TÜRK DEVLETLERİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	ASYA HUN	KÖK TÜRK	UYGUR
Töre adı verilen yazılı olmayan kurallar geçerli olmuştur.			
Yazın yaylaklarda, kışın kışlaklarda yaşamışlardır.			
Mani inancını benimsemişlerdir.			
Kendilerine ait alfabeleri vardır.			
Kâğıt ve matbaayı kullanmışlardır.			
Orhun Yazıtları en önemli eserleridir.			
Yerleşik hayata geçmişlerdir.			
Temel geçim kaynakları hayvancılıktır.			
Kök Tengri inancına sahiplerdir.			
Kurdukları onlu sistem ile diğer devletlere örnek olmuşlardır.			

6-9. soruların cevaplarını altlarındaki boşluklara yazınız.

6. Toplumlar insanlığın ortak mirasına nasıl katkı sağlayabilir? Açıklayınız.

.....
.....
.....
.....

7. Türkistan'daki Türk devletlerinin konargöçer hayat tarzındaki değişimler başka hangi alanlarda farklılıklara yol açmıştır?

.....
.....
.....
.....

8. İslam medeniyetindeki bilimsel birikimin Avrupa medeniyetine etkileri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

.....
.....
.....

9. Büyük Selçuklu Devleti hangi medeniyetlerle etkileşimde bulunmuştur? Bu medeniyetlerin Büyük Selçuklu Devleti'ne kültürel katkıları neler olmuştur? Örneklerle açıklayınız.

.....
.....
.....

Temaya ait boşluk doldurma etkinliğine ulaşmak için karekodu okutunuz.

Temaya ait kelimeleri bulma etkinliğine ulaşmak için karekodu okutunuz.

Temaya ait bulmaca etkinliğine ulaşmak için karekodu okutunuz.

10. UNESCO Dünya Miras Listesi'nde Anadolu'da yer alan eserler aşağıdaki haritada gösterilmiştir. İlk Çağ'da Anadolu'da kurulan medeniyetlere ait eserleri, "✓" ile işaretleyerek gösteriniz.

Selimiye Cami
ve Külliyesi

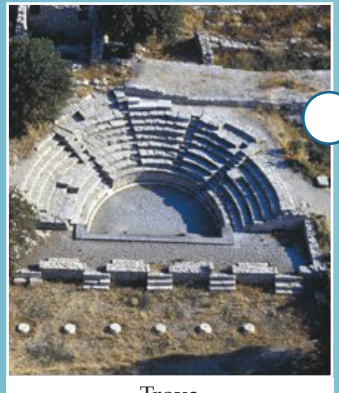

Troya
Antik Kenti

Bergama Çok Katmanlı
Kültürel Peyzaj Alanı

Bursa/Cumalıkızık

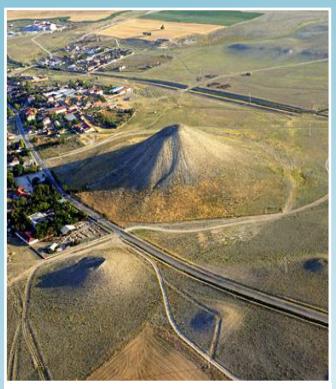

Gordion
Tümülüsü

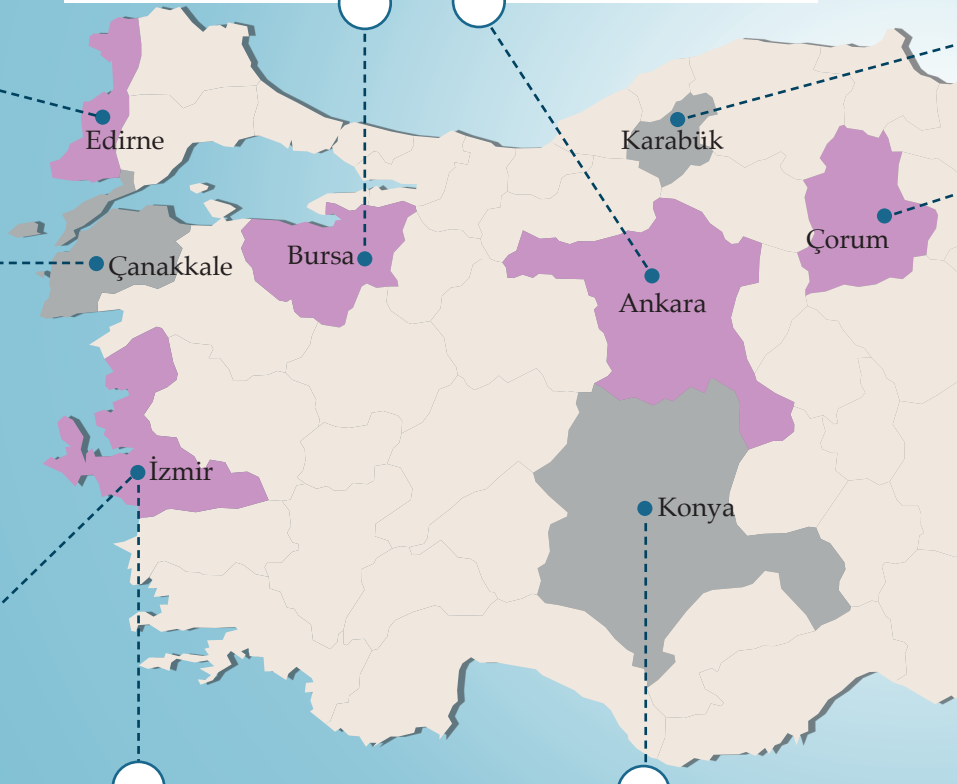

Efes
Antik Kenti

Çatalhöyük
Neolitik Alanı

Safranbolu
Şehri

Hattuşaş

Ani
Arkeolojik Alanı

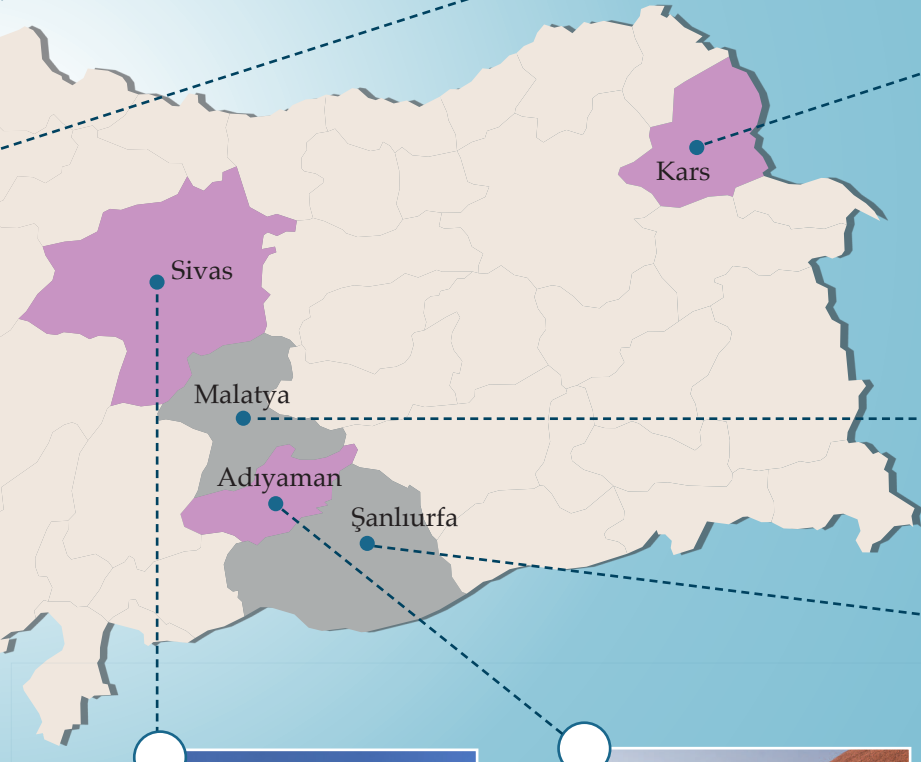

Arslantepe
Höyüğü

Göbeklitepe

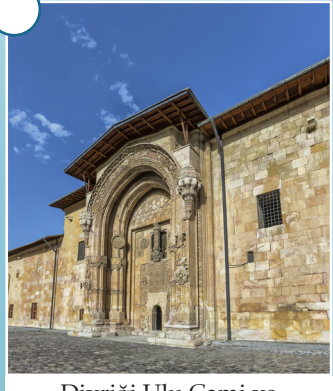

Divriği Ulu Cami ve
Darüşşifası

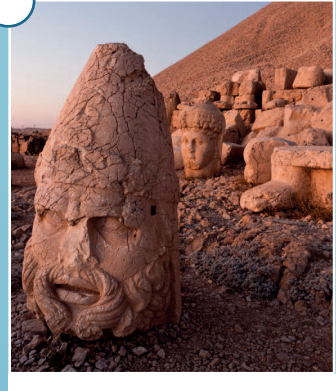

Nemrut Dağı

2. TEMA OSMANLI KÜLTÜR VE MEDENİYETİ-I (1302-1453)

2.1. Kuruluş Dönemi'nde Osmanlı Kültür ve Medeniyeti

2.2. Osmanlı Kültür ve Medeniyetinde Değişim

Anahtar Kavramlar

- ahilik
- coğrafya
- devşirme
- hanedan
- musiki
- siyasi hâkimiyet
- ticaret
- töre

Bu temada sizlerden

- Osmanlı kültür ve medeniyetine kaynaklık eden unsurları,
- Osmanlı kültür ve medeniyetinin oluşmasında Türk töresinin etkilerini,
- Osmanlı kültür ve medeniyetinin oluşmasında farklı medeniyetlerin etkisini,
- Osmanlı kültür ve medeniyetinde meydana gelen değişimleri

öğrenmeniz beklenmektedir.

Tema sonunda sizlerden çalışma yaprağını cevaplamanız; karşılaştırma tablosu, çıkış kartı, kontrol listesi, öz değerlendirme ve akran değerlendirme formlarını doldurmanız; kavram haritası ve infografik metin oluşturmanız; kısa cevaplı ve açık uçlu soruları cevaplamanız; performans görevlerini yerine getirmeniz; ölçme değerlendirme sorularını yanıtlamanız istenmektedir.

Tema karekodu

Tema sunumuna ulaşmak için karekodu okutunuz.

Başlarken

1. *Medeniyetin gelişmesinde okulların ne gibi katkıları vardır?*
2. *Şehirler ve ülkeler arası ticaret, hayatın hangi alanlarında ne gibi değişimlere yol açmaktadır?*
3. *Geçmişten gelen ritüelleri, gelenekleri, âdetleri, halk türkülerini ve masalları tespit ederek bu kültürel mirasın günlük yaşamınızdaki etkilerini değerlendiren kısa bir yazı yazınız.*
4. *Yaşanılan coğrafyadaki hangi unsurlar kültür ve medeniyetin değişimine, gelişimine etki eder? Tespitlerinizi sınıfla paylaşınız.*

2.1. KURULUŞ DÖNEMİ'NDE OSMANLI KÜLTÜR VE MEDENİYETİ

Konuya Başlarken

DEVLET-İ OSMANİ

Osmanlı toplumunda, Batı'dan farklı olarak, memleket ve devlet birbiriyle kaynaşmış durumdadır. Çünkü Osmanlıda devlet, memleketten çıkmamış; memleket, devletten çıkmıştır. Memleket, şehir ve köylerin kendisidir. Osmanlı Devleti'nde ise sosyal sınıfı olmayan, eşitlikçi, göçebe savaşçılar ve gazilerce kurulmuştur. Yani kurucu unsurun tarım ekonomisine bağlı bir toprağı yoktur. Demek ki ortada bir memleket yokken Osmanlının kendisi vardır. Gazi ve alpler fetihlerle köy ve şehirleri ele geçirir böylece önce devlet ardından da memleket kurulur. Kısacası Anadolu topraklarının tarihinde önce devlet sonra memleket kurulur.

SORU*YORUM*

Aşağıdaki tarihsel akış şemasında Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Dönemi ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Verilen soruyu şemaya göre cevaplandırınız.

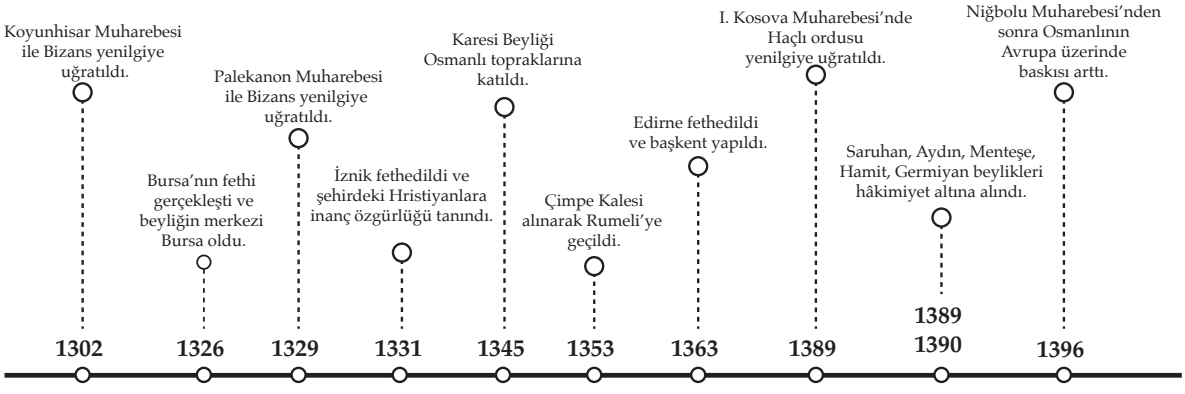

Şemada gösterilen gelişmelerin Osmanlı Devleti'ndeki kültürel etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

.....

.....

.....

SORU*YORUM*

Aşağıdaki soruları ilgili metinlerden yararlanarak cevaplayınız.

MEDRESELER

Görsel 2.1: Orhan Gazi (temsilî)

Medrese, memleketin ihtiyaç duyduğu kültürü veren ve elemanları yetiştiren bir eğitim ve öğretim kuruluşudur. Daha önceki devirlerde olduğu gibi Osmanlı'da da şahıslar tarafından tesis edilen ve yaşaması için vakıflar kurulan medreselerin hocalarına müderris, yardımcılarına mu'îd, talebelerine dânişmend, talebe ve sûhte denirdi. Osmanlılar medreseyi Selçukluları ve Anadolu Beyliklerini örnek alarak kurdular. Bununla beraber Osmanlı medreseleri, naklî ilimlerde Şam-Mısır; aklî ilimlerde Bağdat-Semerkant bölgelerinde yetişmiş ulemadan istifade etmişlerdir. Orhan Gazi, 731/1331'de İznik'te Osmanlı medresesini inşa ettiğinde Kayseri ve Kahire'de tahsil görmüş olan Davûd-i Kayserî'yi ilk müderris tayin etmişti. Yine bu medresenin ilk müderrislerinden Alaeddin Esved de tahsilini İran'da tamamlamıştı.

Murad Hüdavendigar devrinin meşhur müderrislerinden Kadızade-i Rûmî Bursa'da tahsilden sonra Mâverâünnehir ulemasından tahsil görmüş, Semerkant'ta Seyyid Şerif Cürcânî'ye talebe ve Uluğ Bey'e hoca olmuştu.

Kezâ Yıldırım Bayezid, Bursa'da Osmanlı'nın ilk Dâru'l-kurrasını tesis ettiğinde 798/1395 tarihinde Şemseddin Muhammed Cezerî'yi Kahire'den Bursa'ya davet ederek ilk müderrisliğini ona vermişti. Yıldırım Bayezid devrinin büyük âlimi Molla Fenârî de İznik'ten sonra Karaman ve Kahire'de tahsil görmüştü. II. Murad da Edirne'de yaptığı bir medresesine o sırada Halep'ten gelen Siraceddin Muhammed Halebî'nin adını vermiş ve ilk müderrisliğini ona vermişti. Aleddin Tûsî de bu devirde Bursa'ya gelmişti. (...)

Cahit Baltacı, ***Osmanlı Devleti'nde Eğitim ve Öğretim***
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

1. Metne göre Osmanlının Kuruluş Dönemi'nde eğitime etki eden unsurlar nelerdir? Tespitlerinizi sıralayınız.

.....
.....
.....

2. Tespit ettiğiniz bu unsurlar sosyokültürel yaşamı ne şekilde etkilemiştir?

.....
.....
.....

ULUSLARARASI TİCARET

14. yüzyıl sonunda Osmanlı devletinin hem politik hem de ticarî merkezi olan Bursa, Anadolu'nun en önemli ticaret merkezi ve doğu-batı ticareti için bir ambar olmuştu. 1391 yılı geldiğinde Batı Anadolu'nun Balat, Efes ve Foça gibi ticaret merkezleri de Osmanlı denetimine geçmiş ve Bursa'ya bağlanmışlardı. Artık İran kervanları bu limanlara Bursa yoluyla ulaşıyordu. Üstelik, I. Bayezit hâkimiyetini Amasya ve Tokat yoluyla doğuda Erzincan'a kadar yayarak bu kervan yolunun denetimini de elde etmişti. İran ipek kervanları artık Trabzon'dan geçen deniz yolunu kullanmıyor, karadan Bursa'ya gitmeyi yeğliyordu. (...) Bayezit, 1399 yılında Hint ve Arap mallarının Güney Anadolu'daki başlıca giriş limanları olan Antalya'yla Alanya'yı aldı. Bu ticaret, Adana ve Konya yoluyla, Halep'ten Konstantiniye'ye kadar Anadolu'yu çapraz geçen eski kara yolunu izliyordu. (...) Müslüman tüccarlar artık Arabistan ve İran'dan Osmanlı toprakları üzerinden Bursa'ya güvenlik içinde gidebiliyordu. Doğu Akdeniz ticaretinin en önemli iki merkezi Konstantiniye ve Galata'da yerleşmiş Venedik, Ceneviz ve Floransa tüccarları için Bursa, doğu mallarını satın almak ve Avrupa yünlüleri satmak için en yakın pazardı. (…)

Halil İnalcık, ***Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300- 1600)***
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

1. Osmanlı Devleti'nde ekonominin gelişmesinde ticaretin rolü hakkındaki düşüncelerinizi açıklayınız.

.....
.....
.....

2. Farklı coğrafyalardan Osmanlıya gelen tüccarlar arasındaki ticaret ilişkilerinin Osmanlı Devleti'ndeki kültürel yansımaları neler olmuştur? Açıklayınız.

.....
.....
.....

ALPLER VE GAZİLER

Eski kaynaklarda Ertuğrul ve Osman Gazi'nin silah arkadaşlarından Akçakoca, Abdurrahman Gazi, Hasan Alp, Konur Alp, Turgut Alp, Aykut Alp, Gündüz Alp, Saltuk Alp, Köse Mihal, Samsa Çavuş ve Kara Ali'nin adı sık sık fetihlerde geçmektedir. Bunlar bazen bir ve beraber olarak meydan savaşlarına veya büyük bir hisarın zaptına katılıyorlar bazen her biri bir kalenin muhasarasına gidiyor bazen de bir şehrin idare ve imarında bulunuyorlardı.

En önemlisi gerek harp gerekse sulh esnasında yapılacak her işten evvel mutlaka ulema mensuplarının da katıldığı bir istişare meclisi tertip ediyorlar ve kararlarını ondan sonra veriyorlardı. Dolayısıyla sanki geleceğin üç kıtasına yayılacak, dünya siyasetine asırlarca yön verecek bir ulu devletin temellerini sabırla, gayret ve feragatle, aşk ve arzuyla, muhabbet ve sadakatle atıyorlardı. Aslında aralarındaki ilişkiler gözden geçirildiğinde, Selçukluların son iki asrında ve Beylikler Türkiyesi'nde görülen ayrılıklar, senben davaları, menfaat kaygıları sanki bu uç bölgesine hiç uğramamıştı. Herkes eski tabirle baş ve buğ bildikleri Ertuğrul Gazi ile çocuklarına candan ve gönülden bağlı olup her emrine ölesiye bağlı idiler. (…)

Ahmet Şimşirgil, ***Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Hizmeti Geçen Alpler ve Gaziler***
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

AHİLİK

Ahilik, Anadolu'da özellikle 13.yüzyıl ile 15.yüzyıllar arasında çok etkili bir kurumdur. Anadolu'nun sosyal, ekonomik, siyasi, askerî, dinî ve kültürel hayatında etkili olan Ahiler, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda da rol almışlardır. İlk Osmanlı bürokrasisinde Ahi teşkilatının üyeleri hizmet vermişlerdir. Selçuklu Devletinin çöküşü ile Osmanlı Devleti'nin kurulması sürecinde Türk sosyal hayatını Ahiler düzenlemiştir. (...)

Osmanlıların Rumeli ve Batı Anadolu'da fethettikleri yerleri göçmen nakliyle yerleşime açarak şenlendirirken bu konuda şüphesiz en önemli hizmeti Ahi zaviyeleri görmüştür. Zaviyeler, devletin kurulmasına hizmet etmiş ahilere ve alperenlere vakıf olarak verilmiş olup, en ıssız ve ücra yerleri bile ekip biçmek, hayvan yetiştirmek gibi ekonomik faaliyetlere zemin hazırlayarak elde edilen gelir, bu zaviyeleri mekan edinen Türkmen şeyh ve dervişlerin, Horasan erenlerinin, garip ve yolcuların istifadelerine sunulurdu. Ahi Teşkilatının misyonlarından biri de Türkmenleri meslek ve sanat erbabı yaparak onları yerleşik hayatın ekonomik değerlerine adaptasyonlarını sağlamak olmuştur. Üstelik konar-göçer (köylü) nüfusla kentliler arasında sosyal bir çatışmaya fırsat vermeden bu sürecin uzlaşıyla sonuçlanması Ahi zaviyelerinin önemli fonksiyonları arasındaydı. Bu zaviyeler köprü, çeşme, geçit gibi sair kamu hizmetleri yanında, karakol ve akın faaliyetleri için gazilerin ve akıncı Alplerin konuşlandığı, yol kavşağı ve geçitlerde kurulmuş olanlar arasında menzil ve derbent hizmetlerinin görüldüğü önemli misyonlar yüklenmiştir. Bunlar, Rumeli'de fetihleri kolaylaştırmış, birçok Türk köyünün çekirdeğini oluşturmuştur. (…)

Selahattin Döğüş, ***Osmanlı Beyliği Topraklarında Ahi Zaviyeleri ve Şeyh Ede Balı Meselesi***
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

1. Türk-İslam kültürünün yayılması ve aktarılmasında alpler ve ahilerin rolünü değerlendiriniz.

.....
.....
.....

2. Osmanlı toplumunda sosyal dayanışmanın sağlanması hangi yollarla gerçekleşmiştir?

.....
.....
.....

3. İslamiyet öncesi kültürel unsurlar -özü aynı kalmış olsa da- İslamiyet'in kabulü sonrasında nasıl bir değişim geçirmiştir? Okuduğunuz metinleri ve derslerde öğrendiklerinizi değerlendirerek tespitlerinizi aşağıdaki tabloya yazınız.

İSLAMİYET ÖNCESİ	İSLAMİYET SONRASI
1.	
2.	
3.	

SORU*YORUM*

Aşağıdaki metinlerden yararlanarak soruyu cevaplayınız.

Kül Tigin Âbidesi'nde töre;

Üstte mavi gök, altta yağız yer kılındıkta, ikisi arasında insanoğlu kılınmış, insan oğlunun üzerine ecdadım Bumin Kağan, İstemi Kağan oturmuş. Otururak Türk milletinin ilini töresini tutu vermiş, düzenleyi vermiş. (...)

Beyleri de milleti de doğru imiş. Onun için ili öylece tutmuş tabii. İli tutup töreyi düzenlemiş. (...)

Babam kağan öylece ili, töreyi kazanıp, uçup gitmiş. Babam kağan için ilkin Baz Kağanı balbal olarak dikmiş. O töre üzerine kağan oturdu. Amcam kağan oturarak Türk milletini tekrar tanzim etti, besledi. (...)

Az milleti çok kıldım. Değerli illiden, değerli kağanlıdan daha iyi kıldım. Dört taraftaki milleti hep tabi kıldım, düşmansız kıldım. Hep bana itaat etti. İşi gücü veriyor. Bunca töreyi kazanıp küçük kardeşim Kül Tigin kendisi öylece vefat etti. (...)

Muharrem Ergin, ***Orhun Âbideleri***
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

Kutadgu Bilig'te töre;

Dünya huzur buldu, töre kuruldu
Doğru töreyle hakanın adı duyuldu

Dünya beylerinden bilgiye erenler
Doğru töre kurmuş olan iyi kişiler

Devletin başına geçen kimse
Halkı yönetmeli iyi töreyle

Beyler töreye nasıl yaklaşırsa
Ona göre davranır halkı da

Töreyi doğru yürüttün, düzenlendi dünya
Kimsenin gözü görmüyor ilde bir zorba

Töre ve usule göre öğren hizmeti
Hizmet etmeyi bilirsen parlar yüzün

Doğru ol, doğrulukla yap töreyi
Beyliğinin ömrü uzun olur bundan ötürü

Fakir, dul, yetimi gör, kolla
Bunları gözetirsen tam olur töre

Yusuf Has Hacib, ***Kutadgu Bilig***
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

Osman Gazi'nin Oğlu Orhan Gazi'ye Vasiyeti;

Ey oğul!

(...) Daima cihad ile devletini genişletmeye çalış. Çünkü uzun zaman sefer olunmazsa askerin secaatine; reislerin ve kumandanların bilgi, tedbir ve malumatına ağırlık ve noksanlık gelir. Böyle sefer işlerini bilenler ölür gider de yerine tecrübesiz kimseler gelir, bu yüzden de bir çok hatalar meydana gelir ki, bundan da devlet büyük zararlar görür. Beytü'l-mali koru! Devletin servetini çoğaltmaya çalış!.. Şer'i şerifin ölçüsüne göre sana ait olana kanaatle, ihtiyaçlarından ve gerekli olanlardan başka lüzumsuz yere telef etme, israftan kaçın. Askerinle, malınla gururlanma. Zira onlar Allah yolunda cihad için milletin işlerinin yerli yerinde görülmesi ve cihana adalet ve fazileti yayman için vasıtadırlar.

Sadakatle Allah rızası için çalışan devlet erkanını koru!.. Vefatlarından sonra böyle kimselerin çoluk-çocuğuna bak, ihtiyaçlarını karşıla.!..Halkından hiç kimsenin malına tecavüz etme!.. Hak edenlere yardım ile iltifat elini uzat, böylelerinin yakınlarını sıkıntıdan kurtar. Askeri erkanı iyi koru!.. Alimler, fazıllar, sanatkarlar, edipler; devletin bedeninin gücüdür. Bunlara iltifat ve ikramda bulun. Bir kemal sahibi işitince onunla yakınlık kur, dirlikler ver ve ihsan eyle!.. Hükümetinde ulema, fazıl kimseler, erbab-ı maarif çoğalsın, siyaset ve din işleri nizam bulsun!.. (...)

http://www.sogut.gov.tr/osman-gazi
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

İslamiyet'in kabulüyle Türk töresinde değişime uğramakla birlikte özü aynı kalmış unsurlar nelerdir? Yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

SORU*YORUM*

Aşağıdaki metinden yararlanarak soruları cevaplayınız.

OSMANLI İSKÂN POLİTİKASI

Osmanlılarda iskân politikası planlı, sınırları ve hedefleri belirlenmiş bir yerleşim stratejisi olup fiziki yapı, iklim, ekonomi, siyaset, nüfus, güvenlik, ulaşım gibi birçok konu ile ilintilidir.

Anadolu'nun fethi ile başlayan iskân faaliyetleri ve metodu benzer şekilde Osmanlı iskân politikasının da temelini oluşturmuştur. Kuruluş döneminde gerçekleştirilen planlı fetih stratejisi ile genişleyen Osmanlı topraklarına içlerinde tüccar, esnaf, çiftçi, asker, âlim, derviş, konar-göçer gibi zümrelerin yer aldığı yoğun ve sürekli bir nüfus akışı yaşanmıştır. Bu yoğun nüfus zümreleri fethedilen bölgelerin ihtiyaçlarına göre iskân edilmiştir. Osmanlı topraklarına süregelen yeni göçler nedeniyle oluşan nüfus baskısı Rumeli'ye geçişle birlikte iskân politikasında yeni bir merhalenin başlamasına sebep olmuştur. Bu doğrultuda Rumeli'ye aktarılan nüfus vasıtasıyla şenlendirme politikası çerçevesinde yeni yerleşmeler kurularak iskân alanları oluşturulmuştur. Dolayısıyla Osmanlı fetih politikası iskân politikası ile birlikte yürütülmüştür.

Uygulanan iskân politikası ile boş alanların yerleşime açılması, vergi gelirlerinin artırılması, üretim sürekliliğinin sağlanması, sefer lojistiğinin güçlendirilmesi, güvenliğin tesisi ve en önemlisi de demografik dengenin sağlanarak fethedilen bölgelerin Türkleşme ve İslâmlaşması amaçlanmıştır. Bütün bunlar mekânın işgali değil, fetihler yoluyla Anadolu'da başlayan vatan edinme anlayışının yeni ele geçirilen topraklara yansıması manasına gelir. Balkanlarda fetih sonrası kurulan yeni iskân alanlarına verilen isimler, Balkan coğrafyasının Türkleşme sürecine dair önemli ipuçları vermektedir. Bu doğrultuda Birgi, Saruhanlı, Germiyanlu, Karesilü, Salurlu, Döğerlü, Eymürlü ve benzeri yer adları göçle gelen nüfusun geldiği bölge ya da bağlı olduğu aşireti gösterir niteliktedir. Şehir ya da bölge isimli yerleşme adlarının adı geçen yerden gelenler tarafından kurulduğuna dair en güzel örnek Aksaray'dan getirilenlerce kurulan İstanbul'daki Aksaray mahallesidir. (…)

Göç olgusu ise iskân sisteminin en mühim unsurudur. Osmanlı tarihinde özellikle batıya yönelen sürekli bir nüfus hareketliliğinden söz etmek mümkündür. Başlangıçta iskân politikası için gerekli nüfus devletin teşvikiyle gönüllü göçler vasıtasıyla karşılanmıştır. Ancak hem Balkanlar hem de Anadolu'da toprakların genişlemesi nüfusun her iki coğrafya için dağılımında farklı uygulamaların devreye girmesine neden olmuştur. Bu yeni süreçte gönüllülüğün ötesinde zorunlu göç/sürgün uygulamasına da başvurulmuştur. Sürgün politikası sadece Anadolu'dan Rumeli'ye değil Rumeli'den Anadolu'ya da uygulanmıştır. Bu şekilde hem yaşanabilecek problemlerin önüne geçilmiş hem de nüfus konusunda denge sağlanmıştır.

Alpaslan Demir, ***Osmanlı İskân Politikası***
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

1. Uygulanan iskân politikası Osmanlı Devleti'nin kültürel yapısında ve toplumsal dokusunda nasıl bir değişime yol açmıştır?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. İskân politikasının ekonomik açıdan Osmanlı Devleti'ne sağladığı katkılar nelerdir? Açıklayınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Osmanlı Devleti'nin takip etmiş olduğu iskân politikasının günümüz Balkan coğrafyasına yansımaları nelerdir?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Osmanlı Devleti'nin fetih politikasını iskân politikasıyla birlikte uygulamasının amaçları nelerdir?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2.2. OSMANLI KÜLTÜR VE MEDENİYETİNDE DEĞİŞİM

OKUYORUM

Değişim, zaman içinde meydana gelen olumlu ya da olumsuz farklılaşma olarak tanımlanabilir. Zamanla her şey değişime uğrayabilir: diller, inançlar, gelenekler, meslekler, kurumlar, teknolojik araçlar, ekonomik koşullar, doğal çevre ve iklim vb. süreklilik ise bazı değişimler yaşansa da herhangi bir alandaki istikrarı ifade eder.

Bireylerin ve toplumların zaman içinde nasıl değiştiğini; belirli unsurların ve taleplerin ise mevcut durumunu, devamlılığını nasıl koruduğunu anlamak tarihsel olayları anlamlandırmak adına önemlidir. Zira yaşanan küçük ya da büyük bir değişimin nasıl etkilere sahip olduğunu kanıtlayacak onlarca örnek verilebilir. Söz gelimi oyun ve oyuncak tarihî süreç boyunca çocuklar için önemli bir gereksinim olmaya devam ederken teknolojik gelişmeler oyunların ve oyuncağın yapısını, niteliğini, işlevini ve çeşitliliğini önemli ölçüde değiştirmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin; benzerlik ve farklılıkları bulma, zamanla oluşan süreklilik ve değişimi algılama, tarihsel olguları ve yorumları ayırt etme, geçmişteki problemlerin neden-sonuç ilişkisini tanıma, tarihsel problemin çözümüne alternatif çözümler bulma gibi yeterliliklere sahip olması önemlidir. Değişim ve sürekliliği algılama becerisi; tarihin herhangi bir döneminde bazı şeylerin devam ettiğini ve bazılarının ise nasıl değiştiğini açıklayabilme, zaman içindeki değişimi ilerleme-gelişme veya gerileme-bozulma şeklinde değerlendirebilmeyi içerir.

Yazarlar tarafından yazılmıştır.

Notlarım

SORU*YORUM*

Aşağıda değişim ve sürekliliği temsil eden görseller verilmiştir. Bu görsellerden yararlanarak soruları cevaplandırınız.

Çadırdan Obalar

Konak

Sokak Pazarı

Kapalı Çarşı

Alâeddin Cami, Konya

Üç Şerefeli Cami, Edirne

1. Görselleri değerlendirdiğinizde değişimin hangi yönünün ağır bastığı görülmektedir. Yazınız.

.....

.....

.....

2. Görselleri inceleyerek bu görsellerin hayatın hangi alanlarına ait olduğunu, bunlardan yola çıkarak ne tür bilgiler elde edebileceğinizi ifade ediniz.

.....

.....

.....

3. Görsellerde zaman içerisinde şekil olarak değişen ancak temel işlevi aynı kalan unsurların neler olduğunu yazınız.

.....

.....

.....

4. Kültür ve medeniyet gibi alanlarda zaman içinde fiziksel olarak değişen ancak işlevi aynı kalan unsurları bularak yazınız.

.....

.....

.....

SORU*YORUM*

Aşağıdaki metinden yararlanarak soruları cevaplayınız.

XV. YÜZYIL OSMANLI TOPLUMUNDA SOSYO-KÜLTÜREL YAPI, DİN VE DEĞİŞME

Çok geniş bir coğrafyada, oldukça değişik kültürler, medeniyetler, toplumlar, büyük dinî sistemler ile temasa gelmiş ve oldukça köklü sosyo-kültürel değişim olgu ve süreçlerine maruz kalmış bulunan Türklerin tarihi son derecede zengin tecrübe ve kültür mirasına sahiptir. (…)

Türk kültürüne kaynaklık eden üç esas etki akımı olan "Türk", "İslam" ve "mahallî" unsurların, temelde geleneksel ve klâsik Osmanlı toplumu ve özellikle de onun XV. yüzyılda şekillenen sosyo-kültürel yapısına dinamik bir biçimde kaynaklık etmek bakımından büyük ölçüde işlevsel olduklarına önemle işaret etmelidir. (…)

Türkler geleneksel inanışlarının yanında X. yy.dan itibaren İslamlaşmış ve bu olay Türk tarihi, İslam tarihi ve dünya tarihi bakımından önemli sayılabilecek sonuçları beraberinde getirmiştir. Her şeyden önce, Türkler için İslam dinini kabul çoğunluğu göçebe olan Türklerin yerleşik hayata geçişi sürecini hızlandırmış, buna Türk topluluklarının hayatı, tarihi, kültürü, medeniyeti, örf ve âdetleri, efsaneleri, norm ve değerleri, dünya görüşü üzerinde meydana gelen köklü değişiklikler eklenmiş ve hattâ özellikle Osmanlı döneminde âdetâ Türklük İslâmlıkla eşdeğer bir hale gelmiş; bu çerçevede eski kültürden bir çok unsurlar silinip atılmışsa da yine de onlardan önemli bir bölüm özellikle halk kültürü düzeyinde hayatiyetini sürdürmeyi başarmıştır. (…)

Dinî değer sistemi giyim-kuşamdan mezar taşına kadar sosyo-kültürel hayatın görünür tüm alanlarında kendini hissettirmiştir. (…) Nitekim, konunun önemli bir uzmanı olan Halil İnalcık'ın değerlendirmesine göre, meselâ Türkiye'de, bugün yalnız sanat, musiki, güzellik anlayışı, mutfakta değil, yaşam tarzı, davranışlar hattâ toplumun din anlayışında Osmanlı'nın bir şekilde yaşamaya devam ettiği ve bunun hızla değişen bir toplumda bazen çatışmalara yol açtığı hususu sosyolojik bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmakta…(…) Bu çerçevede; 624 yıl gibi dünya tarihinde oldukça uzun sayılabilecek bir siyasî hakimiyet dönemini temsil etmesinin yanında kendisinden miras kalan kültür ve medeniyet unsurları ve sorunları ile (…) problematik bir biçimde yaşamaya devam etmektedir. (…) İçerisine çeşitli etnik ve dinî kökenlere, kültürlere mensup insanların dahil olduğu dinamik bir toplumsal ve kültürel yapıyı, onun zaman içindeki istikrarı ve değişimini, bu istikrar ve değişimin etkenlerini, bunların yarattığı toplumsal düşünce dalgalanmaları ve hareketleri, görüntüleri, işlevleri, etkileri ve sonuçlarıyla birlikte izleyip anlayabilmek ve bilimsel ve sistematik bir analize tabi tutmak araştırmacının karşısına oldukça güç bir iş olarak çıkmakta (…)

Osmanlı toplum hayatı ve kültürüne, Selçukludan intikal ederek yaşayan (…) Türk kültür geleneğinin sürekliliğinin bir göstergesi olarak meselâ Türk dili tüm yabancı etkilere rağmen daima canlı bir biçimde varlığını sürdürmeyi başarmıştır. (…) Meselâ bu çerçevede Osmanlı Sultanı eski bir Türk unvanı olan "Han"ı benimsemiş; hanedan sülâlesinin mensubu olduğu Oğuz Türklerinden Kayı aşiretinin damgası Osmanlı paralarında remiz olarak yerini almış; Oğuz efsanesi, Türk dili ve edebiyatı işlenmeye başlamış (…)

Orta Asya'nın hanlık geleneğini bir gazi önderin kişiliğinde Orta Çağ İslam kültüründeki sultanlıkla birleştiren bir devlet rejimi (…) hanedan egemenliğine dayanmakta ancak, kimin padişah olacağı konusunda kesin bir kural bulunmadığından, Osmanlı ailesinin bütün erkekleri taht üzerinde hak sahibi sayılmakta, padişah ölünce oğullarından hangisinin tahta geçeceği konusunda devlet yönetimindeki etkili grupların yani ümera, ulema, vb.lerinin tercihleri önemli rol oymaktaydı. (…) Şu hale göre, eski Türk devlet geleneğinden kaynaklanan "kut" ve "töre" anlayışının yanı sıra eski Sasani ve Müslüman Abbasi İmparatorlukları gibi bir Ortaçağ devletinin otokratik ve Doğulu yapısını en azından prensip olarak Osmanlıda bulmak mümkün olmaktadır.

Osmanlılar daha XIV. yüzyılda bir Balkan devleti olmaya da meylettiklerinden, Anadolu kültür etkisine Balkan ve hattâ Avrupa etkisini eklemek gerekmektedir. (…) Başlangıçta, görünüşe göre toplumun büyük ölçüde Türklerden oluştuğu Osmanlı toplum kuruluşu anlaşılan erken dönemden itibaren ve özellikle de Balkan fetihleriyle birlikte Rum, Ermeni, Yahudi, Bulgar, Sırp, Arnavut, Sloven vb. bir çok unsurların dahil olduğu "çok uluslu", "çok dinli" bir devlet ve hattâ İstanbul'un fethini müteakip "imparatorluk" formuna bürünmeye başlamış (…)

İstanbul'un fethine kadar genelde devletin üst düzey yöneticileri genelde Türklerin arasından çıktığı halde, bundan böyle vezirlik dahil tüm yüksek mansıplar Hristiyan kökenli devşirmelerin eline geçmeye başlamış bulunmaktadır. (…)

Öte yandan, etnik, kültürel ve dinî bakımlardan kendini gösteren çeşitlilik ve mozaik yapı, anlaşılan Osmanlının sadece tek bir dine yani İslâmiyet'e dayalı bir din devleti olmasına başlıca engel oluşturmuş görünüyor. Öyle ki bu kadar farklı unsurları bir arada tutma gayreti içerisinde yönetim belli bir esnekliğe yönelmiş, "şer'î hukuk"un yanı sıra orada "örfî hukuk" da belli bir gelişme göstermiştir.

Ünver Günay, ***XV. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Sosyo-Kültürel Yapı, Din ve Değişme***
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

1. ***Bir toplumda kültür ve medeniyette değişime neden olabilecek unsurlar neler olabilir? Açıklayınız.***

.....
.....
.....
.....
.....

2. ***Metinde değişime neden olan hangi unsurları tespit ettiniz? Bu unsurların niçin değişime sebep olduğunu sınıfta tartışınız ve tespitlerinizi yazınız.***

.....
.....
.....
.....
.....

3. ***Osmanlı kültür ve medeniyetinde değişime uğrayan, sürekliliği olan ve varlığını sürdürmeye devam eden unsurlar nelerdir? Bu unsurlar hangi niteliklerinden dolayı toplumsal varlığını sürdürmektedir? Açıklayınız.***

.....
.....
.....
.....
.....

4. ***Metne göre aşağıdaki tabloya tespitlerinizi yazınız.***

Değişime neden olan unsurlar	1.
	2.
	3.
Değişime uğrayan unsurlar	1.
	2.
	3.
Değişime uğramış olsa da süreklilik arz eden durumlar	1.
	2.
	3.

5. ***Okuduklarınızdan hareketle gelecekte değişim ve süreklilik arz eden unsurların neler olabileceği, bu durumun nasıl gerçekleşebileceği hakkındaki düşüncelerinizi yazınız.***

.....
.....
.....
.....
.....

Etkinlik

Adı	*Zaman içinde değişim ve süreklilik*
Amaç	*Kültür ve medeniyette değişim ve sürekliliğin farkına varabilme*
Süre	*Ders dışı hazırlık 1 hafta, sunum 5 dakika*
Araç gereçler	*Kitap, makale, dergi, harita*

1. Aşağıda belirtilen konu başlıklarından birbiri ile bağlantılı olduğunu düşündüğünüz iki tanesini seçiniz.

2. Seçtiğiniz konu başlıklarında zaman içinde gerçekleşen değişim ve sürekliliği araştırınız.

3. Araştırmanızı yaparken tarihsel süreçleri analiz ederek bulgularınızı görsel ve yazılı olarak ifade etmek adına bir poster hazırlayınız.

Araştırma Konuları

Gelenek	Dil	Din ve İnançlar	Meslekler
Coğrafya	İklim	Göçebe	Yerleşik Yaşam
Folklor	Kıyafetler	Kurumlar	Ritüeller

Dikkat edilmesi gereken hususlar

- Seçilen iki konunun neden birbiriyle bağlantılı olduğunu açıklayan kısa bir giriş yazınız.
- Bu konuların tarihsel bağlam içinde birbirini nasıl etkilediğini belirtiniz.
- Seçilen konularda geçmişten günümüze değişim ve sürekliliğin analizini yapınız.
- Posterinizde görsel malzemeler (fotoğraflar, haritalar, grafikler vb.) ve yazılı açıklamalar kullanınız.
- Kullanılan tüm kaynakları belirtiniz.
- Posterinizi 5 dakikalık sözel bir sunum ile sınıfta sununuz.

Değerlendirme

Araştırma neticesinde sizlerden konu analizinin derinliği ve bağlantıların anlaşılabilirliği, araştırmanın kapsamı ve detayları, görsel ve yazılı içerik, yaratıcılık ve özgünlük, kaynak kullanımı ölçütlerine göre bir öz değerlendirme yapmanız beklenmektedir.

Yukarıdaki etkinliğin değerlendirmesini yapmak için karekodu okutunuz.

2. Tema Ölçme Değerlendirme

Bu bölümde cevaplamanız için farklı soru çeşitleri yer almaktadır.

1. Aşağıda "Osmanlı toplum yapısı" ile ilgili Doğru (D) / Yanlış (Y) önermeleri içeren tanılayıcı dallanmış ağaç verilmiştir. Verilen önermenin doğru olduğunu düşünüyorsanız (D), yanlış olduğunu düşünüyorsanız (Y) seçeneğini seçmeniz gerekmektedir. İlk önermeden başlayarak yapacağınız seçimlerle, oklar yönünde ilerleyerek, sekiz farklı çıkış noktasından birine ulaşınız.

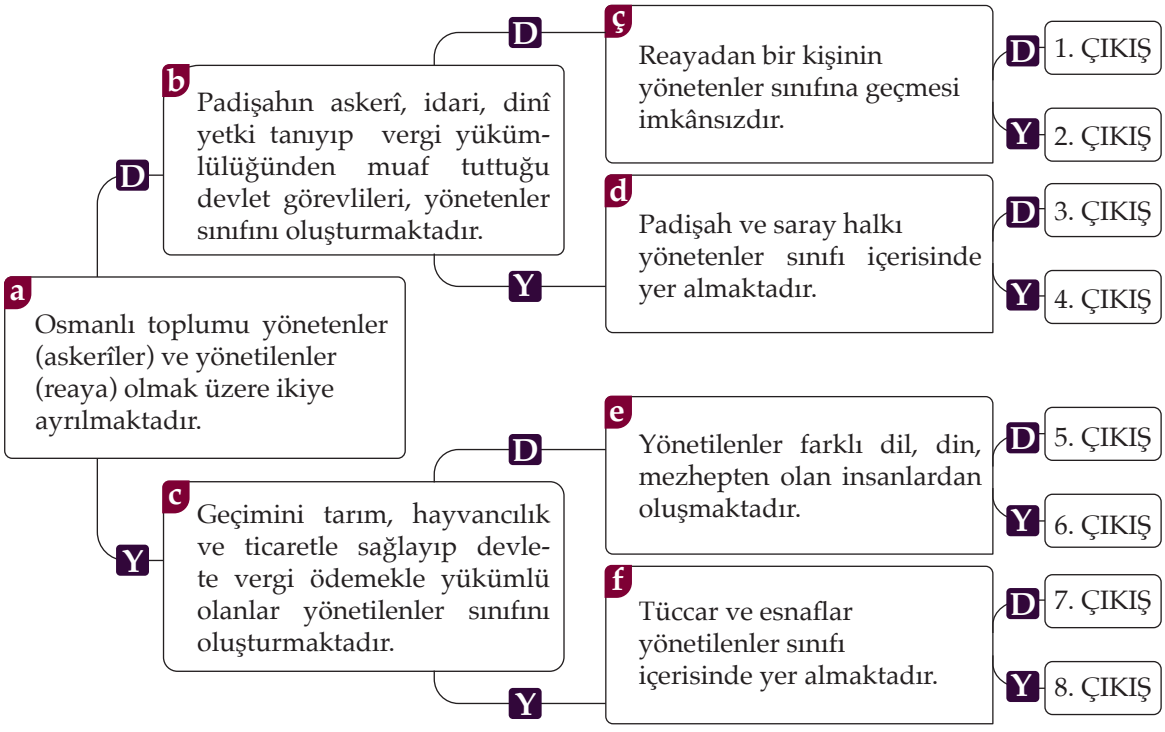

2-4. soruların cevaplarını kutucuklardaki numaraları kullanarak yazınız.

1 KAZASKER	2 SADRAZAM	3 MÜDERRİS
4 SUBAŞI	5 NİŞANCI	6 BEYLERBEYİ
7 DEFTERDAR	8 ŞEYHÜLİSLAM	9 DİVAN KÂTİPLERİ

2. Seyfiye (kılıç ehli) sınıfında yer alan üyeler hangileridir?

.....

3. İlmiye (ilim ehli) sınıfında yer alan üyeler hangileridir?

.....

4. Kalemiye (kalem ehli) sınıfında yer alan üyeler hangileridir?

.....

5. Aşağıdaki tabloda Osmanlı Devleti'ndeki eğitim kurumlarının özellikleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bilgiler hangi eğitim kurumu için geçerliyse √ ile işaretleyiniz.

ÖZELLİKLER	EĞİTİM KURUMLARI				
	SIBYAN MEKTEBİ	MEDRESE	ASKERÎ EĞİTİM	ENDERUN	LONCA
Örgün eğitim kurumudur.					
Mahalle mektebi diye de adlandırılmaktadır.					
Yükseköğretim düzeyinde eğitim vermektedir.					
Sarayda bulunan eğitim kurumudur.					
Yaygın eğitim kurumudur.					
Usta, kalfa ve çırak ilişkisi çerçevesinde eğitim vermektedir.					
Mülki ve askerî alanda devlet memuru yetiştirmektedir.					
Eğitimini tamamlayanlara icazetname verilmektedir.					
Temel eğitim öğretimin verildiği kurumdur.					
Öğrencilerin masrafları vakıflar tarafından karşılanmaktadır.					

6-9. soruların cevaplarını altlarındaki boşluklara yazınız.

6. Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Dönemi'nde gerçekleştirdiği fetihlerle sınırları içindeki etnik ve kültürel çeşitliliğin artmasının, Osmanlı Devleti'nin kültür ve medeniyetine katkıları neler olmuştur?

.....

7. Osmanlı Devleti'nde padişahların sanata ve edebiyata olan ilgileri kültürel alandaki gelişmeleri nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.

.....

8. Osmanlı Devleti'nde kültürel birikimin aktarılmasında etkili olan unsurlar sizce nelerdir?

.....

9. Osmanlı Devleti'nin Türk-İslam devletlerinden aldığı kültürel unsurların, Osmanlı kültür ve medeniyetine katkıları nelerdir? Örneklerle açıklayınız.

.....

Temaya ait boşluk doldurma etkinliğine ulaşmak için karekodu okutunuz.

Temaya ait kelimeleri bulma etkinliğine ulaşmak için karekodu okutunuz.

Temaya ait bulmaca etkinliğine ulaşmak için karekodu okutunuz.

3. TEMA MEKÂNSAL DÜŞÜNME-I

3.1. Mekânın Konumsal Özellikleri
3.2. Mekânın Coğrafi Koşulları
3.3. Bölgeler ve Sınırlar
3.4. Mekânların Coğrafi Deseni

▶ Anahtar Kavramlar

- **bölge**
- **coğrafi desen**
- **coğrafi koşullar**
- **konum**
- **mekân**
- **mekânsal bilgi teknolojileri**
- **mutlak konum**
- **sınır**

Bu temada sizlerden

- Mekânı konumsal özelliklerine göre çözümlemeyi,
- Mekânı coğrafi koşulları göz önünde bulundurarak yorumlamayı,
- Bilgi teknolojileri ile bölge belirlemeyi,
- Bir mekândaki coğrafi olay veya olgunun desenini gözlemlerinize dayalı olarak açıklayabilmeyi

öğrenmeniz beklenmektedir.

Tema sonunda sizlerden çalışma yaprağını cevaplamanız; karşılaştırma tablosu, çıkış kartı, kontrol listesi, öz değerlendirme ve akran değerlendirme formlarını doldurmanız; kavram haritası ve infografik metin oluşturmanız; kısa cevaplı ve açık uçlu soruları cevaplamanız; performans görevlerini yerine getirmeniz; ölçme değerlendirme sorularını yanıtlamanız istenmektedir.

Tema karekodu

Tema sunumuna ulaşmak için karekodu okutunuz.

Başlarken

1. *Yaşadığınız yerin Türkiye ve dünya üzerindeki yerini nasıl tarif edersiniz?*
2. *Cep telefonuyla paylaşılan konum mesajlarının içeriğinde, bulunulan konuma ait hangi bilgiler yer almaktadır?*
3. *Günümüzde, akıllı telefonlardan sosyal medyaya, çevrim içi haritalardan navigasyon sistemlerine kadar birçok araç ve uygulama, konumumuza dayalı bilgileri kullanarak hayatımızı kolaylaştırıyor. Bu teknolojilerin sıklıkla kullanılıyor olması, günlük alışkanlıklarımızı nasıl değiştirmiştir?*

3.1. MEKÂNIN KONUMSAL ÖZELLİKLERİ

Konuya Başlarken

Konum; herhangi bir coğrafi durumun, nesnenin, alanın veya olayın yeryüzünde bulunduğu bir noktayı veya yeri belirtir. Konum ''nerede'' sorusuna yanıt verir. Coğrafi bakış açısıyla konum, ***mutlak ve göreceli*** olmak üzere iki şekilde ifade edilir. Bir mekânın ***mutlak konum***u, enlem ve boylam kullanılarak ifade edilir. ***Göreceli konum,*** bir yerin diğer yerlerle nasıl ilişkili olduğunu ifade eder.

Etkinlik

Adı	*Mısır'ın mutlak ve göreceli konumu*
Amaç	*Bir mekânın konum özelliklerini mutlak ve göreceli konum şeklinde sınıflandırabilme*
Süre	*30 dakika*
Araç gereçler	*Genel ağ, harita, makale ve dergi*

Aşağıdaki yönergeleri izleyerek verilen çalışmaları yapınız.

MISIR GEZİSİ

1. Bir turist grubu, Afrika kıtasının en kuzeyinde yer alan ve tarihsel birikim bakımından dünyadaki en önemli ülkelerden birisi olan Mısır'a coğrafi bir gezi planlamıştır. Bu geziye rehberlik etmek için aşağıdaki yönergeleri takip ederek bir gezi rotası hazırlayınız.

2. Gezi öncesinde Türkiye ve Mısır'ın konum haritasından (Harita 3.1) yararlanarak Mısır'ın coğrafi konumuna ilişkin bilgileri (coğrafi koordinatları, çevresindeki kıtalar, iklim, yer şekilleri vb.) not ediniz.

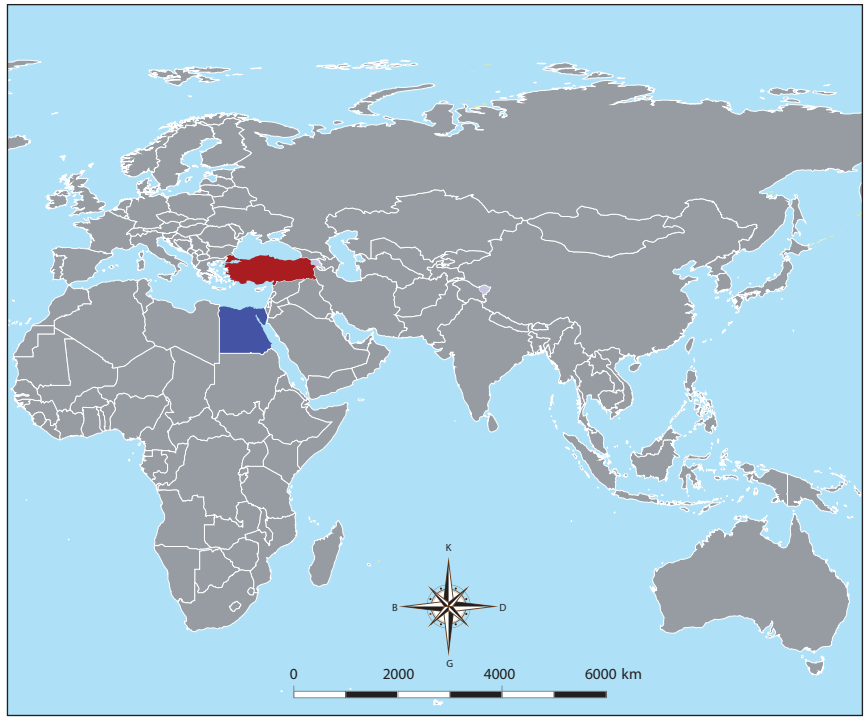

Harita 3.1: *Türkiye ve Mısır'ın konumu*

.....

.....

.....

.....

3. Aşağıdaki haritada gezi sırasında ziyaret edilecek mekânlar verilmiştir (Harita 3.2). Haritadan yararlanarak metinde sözü edilen mekânları ilgili boşluklara yazınız.

Harita 3.2: *Mısır'ın fiziki haritası*

- 15 Ekim günü 02.05'te İstanbul Havalimanı'ndan hareket edeceğiz. İki saat kırk beş dakikalık bir yolculuğun ardından Mısır'ın Kızıldeniz kıyısında bir tatil şehri ve turizm merkezi olan ..... ulaşacağız. Burada tüplü dalış yapılabilir, mercan resifleri incelenebilir.
- Ardından şehrin güneybatısında yer alan ve dinî bir merkez olan ..... otomobille hareket edeceğiz. Bu şehirdeki turumuzu yürüyerek gerçekleştireceğiz ve Antik Mısır Dönemi'nden kalan tapınakları ziyaret edeceğiz.
- Buradaki gezimizi tamamladıktan sonra tekneye bineceğiz ve tekneyle ..... Nehri'nde ilerlerken nehrin oluşturduğu adaları ve Yukarı Mısır'ın köylerini göreceğiz. Nehrin havzasında yer alan Antik Mısır'la ilgili önemli tarihî tapınakları gezeceğiz. Mısır'ın en güneyinde yer alan ..... ulaştığımızda nehir üzerindeki en büyük barajı ziyaret edeceğiz.
- Yukarı (Güney) Mısır turumuzu tamamladıktan sonra Aşağı (Kuzey) Mısır'da yer alan ve Mısır'ın başkenti olan ..... uçakla hareket edeceğiz. Şehir merkezinde öncelikle şehrin sembolü olan kule ile çeşitli dönemlerden kalma tarihî eserleri gezeceğiz.
- Ertesi gün şehre yakın mesafedeki ..... Piramitleri'ni ziyaret edeceğiz.
- Bir sonraki gün Büyük Sahra Çölü'nde yer alan iki çölü gezeceğiz. Eski volkan konilerinin ve hayvan fosillerinin bulunduğu ..... Çöl'ün ardından ..... Çöl'e geçeceğiz. Peri bacalarına benzer oluşumlar ve beyaz kumların yer aldığı bu çölde çadırda konaklayacağız.
- Ertesi sabah Nil Nehri deltasında yer alan ..... hareket edeceğiz. Şehir, tarihî kütüphanesi ve dünyanın yedi harikasından biri olan feneriyle tanınıyor. Bu şehir, delta üzerinde bulunan diğer şehirlerle birlikte ülke nüfusunun büyük çoğunluğunu barındırıyor.

- Ardından dünya deniz ulaşımı açısından büyük bir öneme sahip olan …….. Kanalı'nı göreceğiz. Kanalda Akdeniz ve Kızıldeniz arasında yolculuk yapan yük gemilerinin geçişi gözlenebilir.
- Buradaki gezimizi tamamladıktan sonra Kahire'ye döneceğiz. Kahire'den Hurgada'ya geçip Hurgada'dan gece saat 05.45'te Türkiye'ye dönüş için hareket edeceğiz.

Yukarıdaki etkinliğin değerlendirmesini yapmak için karekodu okutunuz.

SORU*YORUM*

Mısır'ın konum özelliklerini maddeler hâlinde yazınız.

Mısır'ın konum özellikleri
a)
b)
c)
ç)
d)
e)
f)
g)
ğ)

SORU*YORUM*

Aşağıda verilen metin ve dünya siyasi haritası (Harita 3.3) ile Güney Amerika'nın siyasi, fiziki ve iklim haritalarından (Harita 3.4, 3.5, 3.6) yararlanarak soruları cevaplayınız.

COĞRAFİ KONUM

Herhangi bir mekânın sahip olduğu **konum, mutlak konum** ve **göreceli konum** özellikleriyle ilgili bilgiler değerlendirilerek belirlenir.

Mutlak konum, paralel ve meridyenlerden oluşan koordinat sistemine bağlı olarak bir yerin konumunu ortaya koyar. Kesin ve net sonuçların elde edildiği konum özellikleri içerir. Günümüzde akıllı cihazlarda kullanılan konum özelliği, coğrafi koordinat sistemine bağlı olarak çalışan bir özelliktir. Herhangi bir mekânın mutlak konumunun tespit edilmesinde paralel ve meridyenlerden yararlanılır.

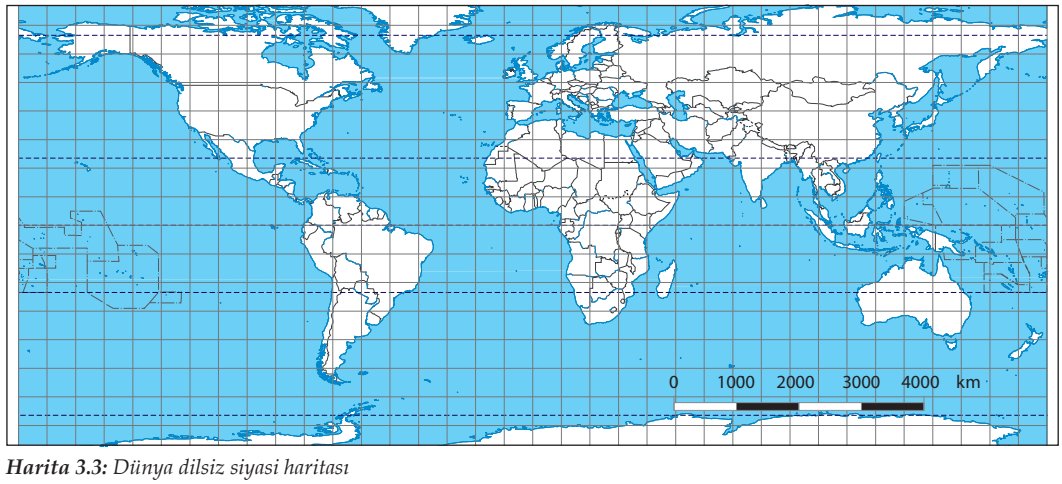

Harita 3.3: *Dünya dilsiz siyasi haritası*

1. Arjantin'in mutlak konumunun belirlenmesini sağlayan paralel ve meridyen derecelerini yukarıdaki dünya siyasi haritasından yararlanarak ilgili boşluklara yazınız. Arjantin'in;

a) En batısından geçen meridyen : .....

b) En doğusundan geçen meridyen : .....

c) En kuzeyinden geçen paralel : .....

ç) En güneyinden geçen paralel : .....

Göreceli konum ise mekânın, çevredeki diğer mekânlara göre konumu ve mekâna ait özelliklerini içerir. Ele alınan bu özellikler, mekânın kendine ait özellikleridir ve mekânı diğer mekânlardan ayırır. Göreceli konumda mekânın diğer mekânlara, ulaşım ve ticaret yollarına göre konumu değerlendirilir. Bu özelliklere göre mekânın jeopolitik konumu şekillenmektedir. Mekânın sahip olduğu yer şekilleri, yükselti basamaklarının değerleri, denizlere göre konumu, doğal kaynak potansiyeli gibi özellikleri göreceli konumu ifade eder.

Harita: 3.4: *Güney Amerika siyasi haritası*

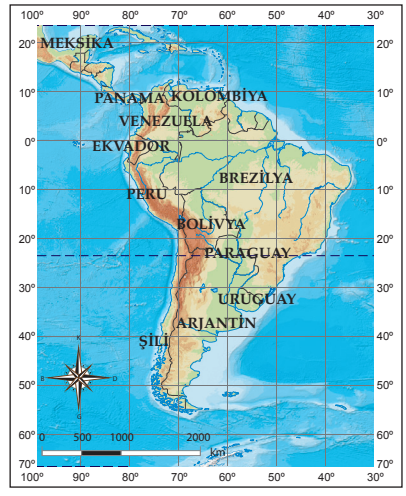

Harita: 3.5: *Güney Amerika fiziki haritası*

Harita: 3.6: *Güney Amerika iklim kuşakları haritası*

2. Arjantin'in konumuyla ilgili özellikler aşağıdaki tabloda verilmiştir. Bunlardan hangilerinin mutlak, hangilerinin göreceli konuma ait olduğunu örnekteki gibi belirtiniz.

ARJANTİN'İN KONUM ÖZELLİKLERİ	MUTLAK KONUM	GÖRECELİ KONUM
a) Yaklaşık olarak 21°-55° güney paralelleri arasında yer alır.	√	
b) Atlas Okyanusu kıyısındadır.		
c) Ülkedeki meridyen farkı yaklaşık 20°'dir.		
ç) Ülkede ovalar geniş alan kaplar.		
d) Ülkenin doğusu ile batısı arasındaki zaman farkı yaklaşık 80 dakikadır.		
e) Ekvatorun güneyinde yer alır.		
f) Ülke batı meridyenleri üzerinde yer alır.		
g) Kuzeye doğru gidildikçe denizlerin tuzluluk oranı artar.		
ğ) Ülkenin batısında, And Dağları nedeniyle yükselti değerleri fazladır.		
h) Sıcaklık değerleri güneye gidildikçe azalır.		
ı) Arjantin; Bolivya, Paraguay, Brezilya, Uruguay ve Şili ile komşudur.		

Bilgi Kutusu

Türkiye; Avrupa, Asya ve Afrika kıtaları arasında; Ortadoğu Bölgesi'nin kuzeybatısında ve Akdeniz'e kıyısı olan bir ülkedir. Türkiye'nin bulunduğu bu konum hem Türkiye hem de çevre ülkeler için jeopolitik ve stratejik öneme sahiptir.

SORU*YORUM*

Aşağıda bir metin ile Türkiye'nin dünya üzerindeki konumunu gösteren bir harita (Harita 3.7) verilmiştir. Metin ve haritadan yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

ÇEVREMİZİ TANIYALIM

Avrupa

Dünya'nın birçok yerinde sömürgelerinden dolayı "Güneşi Batmayan Ülke" olarak nitelendirilen Birleşik Krallık ile gelişmiş bir sanayisi olan Almanya gibi güçlü, gelişmiş ülkelerin bulunduğu bir kıtadır. Dünya ekonomisine, siyasetine yön veren bölgesel ve küresel örgütlerin merkezlerinin birçoğu bu kıtadadır. Avrupa kıtası aynı zamanda nüfusun yaşlanmasına rağmen göç alan, iç ve dış ticaret hacminin yoğun olduğu ve büyük markalar yaratmış bir kıtadır.

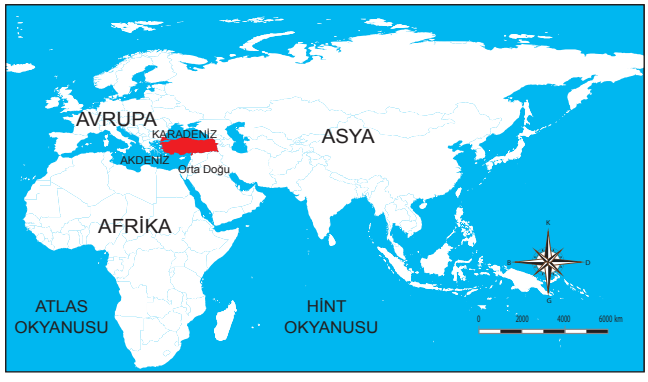

Harita 3.7: *Türkiye'nin konumu*

Asya

Dünya'nın en güçlü ülkeleri arasında yer alan Rusya ve Çin'in yer aldığı Asya kıtası, dünyanın en fazla nüfuslanmış kıtasıdır. Doğal gaz kaynakları bakımından zengin ve üretim hacminin fazla olduğu bir kıtadır. Türki cumhuriyetlerin bu kıtada yer alması da Türkiye için ayrı bir öneme sahiptir.

Akdeniz

"Sıcak deniz" olarak adlandırılan Akdeniz, ticaret faaliyetlerinin yoğun olarak gerçekleştiği ve enerji kaynaklarının taşınmasında stratejik konuma sahip bir denizdir. Uygun iklim koşulları sayesinde kıyısı olan yerlerde turizmin güçlü olduğu bölgelerdendir.

Orta Doğu

Dünya petrol rezervlerinin yaklaşık yarısına sahip olan bölgede siyasi istikrarsızlık ve çatışmalar yoğun olarak yaşanmaktadır.

Afrika

Büyük bir kıta olan Afrika; çeşitli iklimlere, kültürlere, dinlere ve dillere ev sahipliği yapmaktadır. Afrika'nın kuzeyinde dünyanın en büyük çölü olan Büyük Sahra Çölü yer almaktadır.

Yazarlar tarafından yazılmıştır.

1. Türkiye'nin konumunun avantajları ve dezavantajları nelerdir?

.....
.....
.....

2. Küresel ölçekte bir iş insanı ya da bir yatırımcı olsaydınız Türkiye'nin mutlak ve göreceli konumunu nasıl değerlendirirdiniz?

.....
.....

3. Devlet yönetiminde söz sahibi bir siyasetçi olsaydınız Türkiye'nin jeopolitik konumunu nasıl değerlendirirdiniz?

.....
.....

4. Türkiye'nin konumunun küresel ölçekteki nüfus hareketliliği üzerindeki etkileri neler olabilir?

.....

.....

.....

5. Türkiye'nin konumunun ülke güvenliği üzerindeki etkileri neler olabilir?

.....

.....

.....

3.2. MEKÂNIN COĞRAFİ KOŞULLARI

Konuya Başlarken

Her mekânın sahip olduğu özellikler birbirinden farklıdır. Bu özellikler, doğal ve beşerî koşullara bağlı olarak oluşur ve şekillenir. **Doğal koşullar**, mekânı etkileyen ve insan etkisi olmadan belirlenen koşullardır. Yer şekilleri, iklim özellikleri, sular ve mekânda doğal olarak bulunan canlılar doğal faktörlerin başlıca kriterleridir. **Beşerî koşullar** ise insan etkisiyle oluşan durumları kapsar. Nüfus, enerji, yerleşme, sanayi, tarım, ulaşım, turizm gibi insan eliyle yapılandırılmış unsurlar mekânın beşerî koşulları olarak ele alınmaktadır.

SORU*YORUM*

Aşağıda Antalya'nın farklı özelliklerine ait haritalar, grafikler ve tablolar ile Antalya'nın beşerî ve fiziki özelliklerini anlatan bir metin verilmiştir. Bunlardan yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

KUŞ BAKIŞI ANTALYA

Antalya ili, Türkiye'nin güneybatısında, 36° 07′ ve 37° 29′ kuzey enlemleri ile 29° 20′ ve 32° 35′ doğu boylamları arasında yer almaktadır. İl; doğusunda Karaman ve Mersin, batısında Muğla, kuzeyinde Burdur, Isparta ve Konya illeriyle komşudur (Harita 3.8). Akdeniz kıyısında bulunan Antalya, 20.723 km²lik bir alana sahiptir. İlin; Akseki, Aksu, Alanya, Demre, Döşemealtı, Elmalı, Finike, Gazipaşa, Gündoğmuş, İbradı, Kaş, Kemer, Kepez, Konyaaltı, Korkuteli, Kumluca, Manavgat, Muratpaşa ve Serik olmak üzere on dokuz ilçesi vardır.

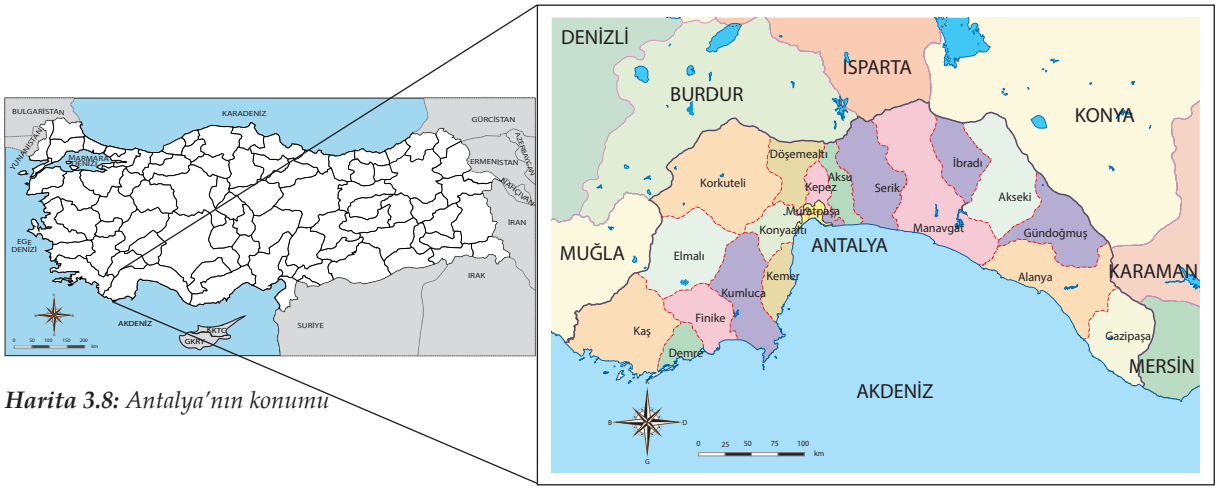

Harita 3.8: *Antalya'nın konumu*

Antalya; kuzeyden Toros Dağları, güneyden Akdeniz ile çevrilidir (Harita 3.9). İlin yüz ölçümünün önemli bir bölümü dağlık ve engebeli bir yapıya sahiptir. Akarsular ve faylar tarafından derin bir şekilde yarılmış olan Toros Dağları ile yüksek platolar geniş bir yayılım alanına sahiptir. Torosların Batı Toroslar olarak bilinen kesimi ilin büyük bir kısmını kaplar ve Antalya Körfezi'nin her iki yanında uzanır. Antalya Körfezi'nin batısında Teke Platosu yer alır. Batı ve Orta Toroslar arasında Göksu Nehri'nin kanyon vadilerle yardığı Taşeli Platosu bulunur. Bu iki plato engebeli alanları temsil eder. Antalya ilinde ovalar çoğunlukla güneyde Akdeniz'e açılan kıyılarda göze çarpar. Batı Torosların genel olarak kıyıya paralel uzanması boyuna kıyı tipinin görülmesine neden olmuş, kıyıdaki ovalar Antalya Körfezi'nin batı ve doğusunda dar bir sahil şeridi oluşturmuştur. Kıyıya paralel uzanan dağların çökmesi ve sular altında kalmasıyla Kaş ilçesi açıklarında Dalmaçya tipi kıyılar meydana gelmiştir. Batı kesimdeki dağların kıyıdan itibaren yükselmesi, dalga aşındırmasının etkisini arttırarak falezlerin oluşmasına neden olmuştur.

İl arazisinde karstlaşma sürecinin etkisiyle oluşan traverten, kireçtaşı ve dolomit gibi çözünebilen kayaçlar yaygındır. Çoğunlukla kireçtaşlarından oluşmuş dağ ve plato alanlarında çözünme olaylarıyla meydana gelen lapya, dolin, uvala, polye, mağara, düden ve karstik vadi gibi şekiller geniş yer kaplar. Polyeler, karstik arazide düz ve geniş ovalar meydana getirerek yerleşme ve tarımda önemli rol oynar.

Antalya, karstik yapıdan dolayı yer altı suları bakımından zengindir. Bu nedenle kıyı ve vadi boylarında sular karstik kaynaklar şeklinde ortaya çıkar. Karstik kaynaklarla beslenenler dışındaki akarsuların rejimi düzensizdir. Yazları sıcak ve kurak geçtiği için akarsuların suyu azalır hatta birçok akarsu kurur. Sonbahar yağmurlarıyla akarsulardaki su seviyesi yükselmeye başlar, ilkbaharda Toros Dağları'ndaki karların erimesiyle de en yüksek seviyeye ulaşır.

Antalya'nın akarsuları genellikle Toros Dağları'nın eteklerinden doğar ve Akdeniz'e dökülür. Bu akarsulardan en önemlileri Köprüçay ile Aksu ve Manavgat çaylarıdır. Manavgat Çayı üzerinde bulunan Oymapınar Barajı, tarımda sulama ve enerji üretimi bakımından önemlidir. Antalya'daki göllerin çoğu ilin batı kesiminde yer alır. Bu göllerin kapladıkları alan, yazın kuraklık nedeniyle oldukça küçülür.

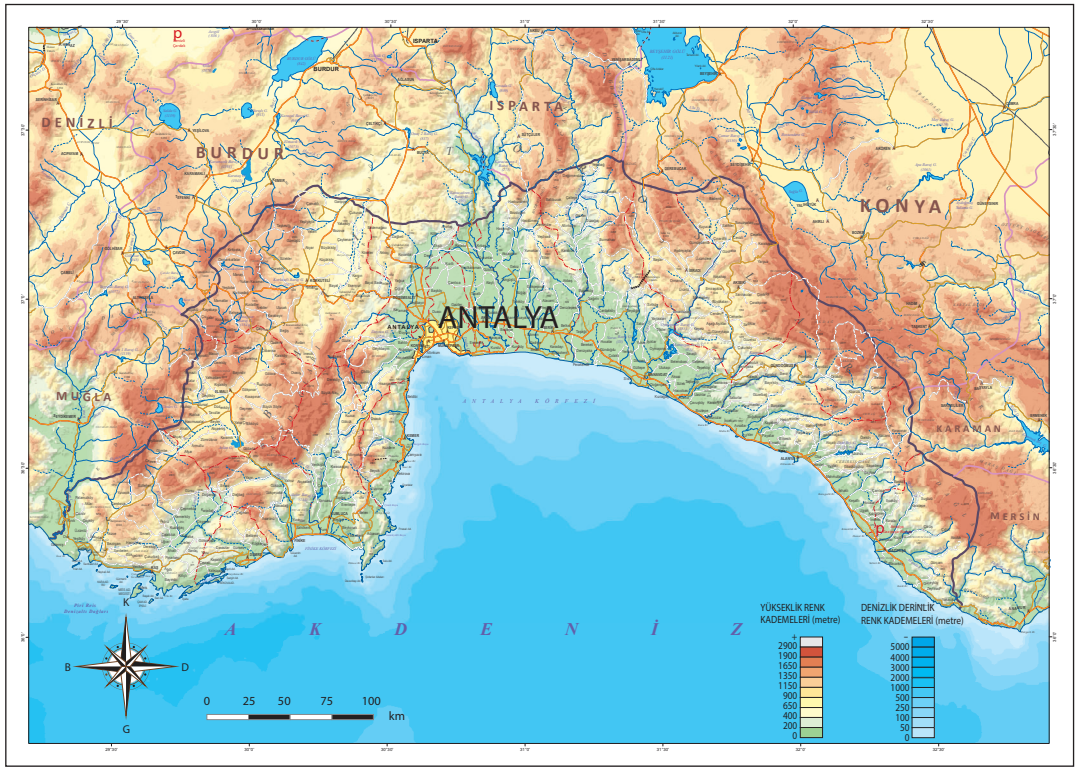

Harita 3.9: *Antalya ve çevresinin fiziki haritası*

Denize yakınlık-uzaklık, yükselti farkı, bakı ve yer şekillerinin özellikleri gibi faktörler nedeniyle Antalya'nın çeşitli kesimleri arasında sıcaklık, yağış ve rüzgâr gibi şartlarda bazı farklılıklar vardır. İlin genelinde yazların sıcak ve kurak, kışların ise genelde yağışlı geçmesiyle karakterize edilen Akdeniz iklimi etkilidir (Grafik 3.1). İç kesimler ise Akdeniz iklimiyle karasal iklim arasında geçiş tipi iklime sahiptir.

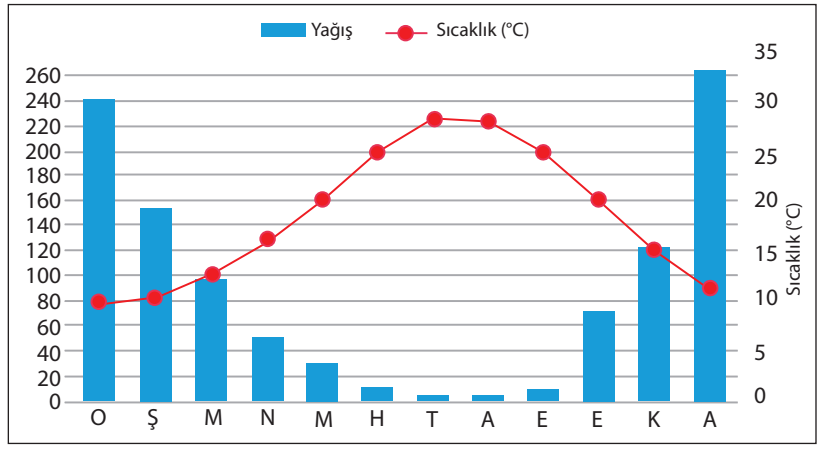

Grafik 3.1: *Antalya'nın sıcaklık ve yağış grafiği (mgm.gov.tr)*

Tipik Akdeniz ikliminin görüldüğü Akdeniz kıyı kesiminde kıyıdan itibaren 700-800 metrelere kadar kızılçam ormanları ile çalı (maki ve garig) formasyonu yaygındır. Yükseltinin arttığı yerlerde sedir, göknar ve karaçam ormanları bulunur. 2000 m'den sonra kireçtaşlarının olduğu kesimlerde çayırlar yer alır. Antalya'da çeşitli toprak türleri görülmektedir. Bunlardan terra rossalar (kırmızı Akdeniz toprakları) ilde geniş yayılım alanına sahiptir. Yükseltinin arttığı kesimlerde kahverengi orman toprakları bulunur. Elmalı ve Korkuteli ovalarındaki gibi yağışın yetersiz olduğu iç kesimlerde kestane renkli topraklar görülür. Taşeli Platosu'ndaki marnlar üzerinde ve Antalya-Serik arasındaki hafif engebeli düzlüklerde rendzina toprakları yer alır. Kıyı ovalarında ve iç kesimlerdeki çöküntü alanlarında görülen alüvyal ve kolüvyal topraklar ise ildeki genç toprakları oluşturur.

Antalya; ılıman iklimi, verimli toprakları, uzun kıyı şeridi, geniş kumsalları, zengin bitki örtüsü gibi özellikleriyle Paleolitik Çağ'dan günümüze kadar çeşitli medeniyetlerin kurulduğu bir yer olmuştur. Selçuklular; 1207'de Antalya'yı, 1220'de de Alanya'yı fethederek Bizans Dönemi'ni sona erdirmiştir. Bölgede 1391'de Osmanlı Dönemi başlamıştır. I. Dünya Savaşı sonrasında gerçekleşen İtalyan işgali 1921'de sona ermiştir. 1923'te cumhuriyetin kurulmasından sonra Antalya il hâline gelmiştir.
1927'deki ilk nüfus sayımından bu yana nüfus artış hızı değişkenlik gösterse de Antalya'da nüfus genel olarak sürekli artmıştır (Grafik 3.2). Özellikle turizm alanında kaydedilen gelişmeler, ilin yoğun göç almasına neden olmuştur. 2023 yılı TÜİK verilerine göre 2.696.249 kişiyle Türkiye'nin en fazla nüfusa sahip illeri arasında Antalya beşinci sırada yer alır. Türkiye'ye 2023 yılında göç eden nüfusun illere göre dağılımında İstanbul'dan sonra %9,5 ile ikinci sıradadır. Türkiye'den göç edenlerin illere göre dağılımına bakıldığında ise en fazla göç veren iller arasında İstanbul'dan sonra %10 ile ikinci sırada yer alır. 2022'de Antalya'da 172.487 yabancı nüfus kaydedilmiştir. Yabancı nüfus miktarı 2023'te 132.157'ye gerilemiş ve Antalya yabancı nüfusta İstanbul ve Ankara'dan sonra üçüncü sırada yer almıştır. Yabancı nüfusta ilk sırada Ruslar bulunmaktadır.

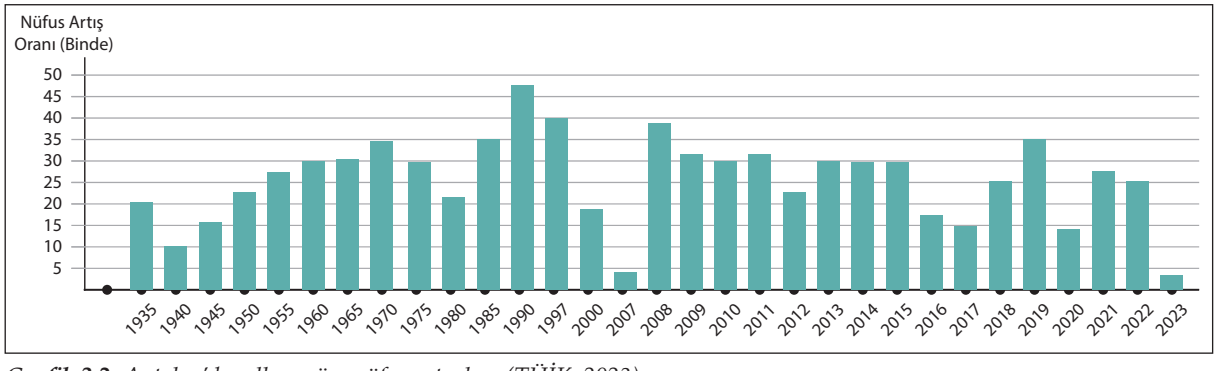

Grafik 3.2: *Antalya'da yıllara göre nüfus artış hızı (TÜİK, 2023)*

Antalya ilinde nüfus ve yerleşmeler çoğunlukla verimli ova tabanlarında, hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı engebeli alanlarda ve ulaşım yolları üzerinde yoğunlaşmıştır.
Antalya, 2022 TÜİK verilerine göre gayrisafi yurt içi hasıladaki (GSYH) %2,55 pay ile Türkiye'nin en büyük altıncı ekonomisidir. Kişi başına düşen GSYH değerine göre ise Türkiye sıralamasında yirmi altıncı sırada yer almaktadır. Antalya'nın ekonomisinde turizm, tarım ve ticaret önemli bir yere sahiptir. Özellikle coğrafi özellikleri ve iklim koşulları sayesinde turizm ve tarım faaliyetleri ön plana çıkmıştır. Hem turizm hem de tarım sektöründe ülke ekonomisine en fazla katkı sağlayan illerden biridir. Antalya'nın tarım ve hizmet sektörünün GSYH içindeki payı Türkiye ortalamasının üzerindedir. Sektörlere göre iş gücü oranına bakıldığında Antalya ilinde en çok iş gücünün %68 pay ile hizmet sektöründe olduğu görülür (Grafik 3.3). Tarım %17 ile ikinci, sanayi ise %15 ile üçüncü sıradadır.

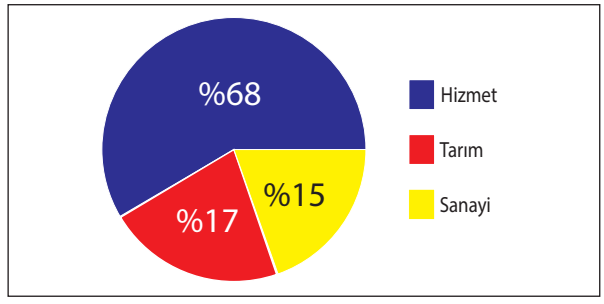

Grafik 3.3: *Antalya'da çalışan nüfusun sektörlere dağılışı (2022, TÜİK)*

Kültürel yapıları, antik kentleri, tarihî ve doğal güzellikleriyle ilgi çeken Antalya, yıl boyunca turist ağırlayabilecek potansiyele sahiptir. Antalya'da deniz başta olmak üzere kültür, spor, sağlık, kış, kongre, yayla, mağara, kamp ve inanç turizmi de yapılmaktadır. 640 km'lik sahil şeridinde yer alan Kemer, Tekirova, Kumluca, Finike, Demre ve Kaş kıyılarında çok sayıda doğal plaj vardır. 2018-2023 yılları arasında Antalya'yı ziyaret edenler arasında en büyük pay Rusya, Almanya ve İngiltere vatandaşlarına aittir. 2018-2023 yılları arasında Antalya'ya gelen yabancı ziyaretçi toplamı yıllara göre değişkenlik göstermiştir (Tablo 3.1).

Tablo 3.1: *2018-2023 yılları arasında Antalya'ya gelen yabancı ziyaretçi toplamı (Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)*

Yıllar	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Yabancı Ziyaretçi Sayısı	12.507.435	14.651.058	3.256.736	8.737.894	12.825.999	14.760.795

Antalya topraklarının %20'sinde tarımsal üretim gerçekleştirilmektedir. Antalya, %42'lik pay ile Türkiye'nin en fazla örtü altı üretim alanına sahip ilidir. En fazla üretilen ürünlerin başında yaş meyve-sebze ve kesme çiçek yer alır. Bu ürünlerin büyük bir kısmı ihraç edilmektedir. 2023 yılı verilerine göre yaş meyve-sebze ihracatının toplam ihracattaki payı yaklaşık %26'dır. Antalya domates, biber, patlıcan, mantar, portakal, nar ve avokado başta olmak üzere birçok ürünün üretim hacminde ve ihracatında Türkiye'de ilk sırada yer alır.

Antalya'da yaygın olarak küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Arazi yapısı nedeniyle hayvan varlığında kıl keçisi en büyük paya sahiptir. Yaylalarda kıl keçisi, koyun ve sığır yetiştiriciliği, sahilde ise sığır yetiştiriciliği ve tavukçuluk yapılmaktadır. Arıcılığın gezginci arıcılık şeklinde yapıldığı Antalya, arıların kış mevsimini geçirmesi için ideal bir mekândır. Antalya'da kültür balıkçılığı tesisleri de farklı bir ekonomik etkinlik olarak ön plandadır.

Antalya'da herhangi bir ulaşım ağının gelişmesi, doğrudan fiziki coğrafya koşullarına bağlıdır. İlde kara, deniz ve hava yolu ulaşımı gelişmiştir. Yer şekillerinin engebeli olması nedeniyle demir yolu ulaşımı gelişememiştir. Antalya sahip olduğu kara yolu ağı sayesinde Türkiye'nin her yerine ulaşabilme imkânına sahiptir. İç Anadolu ve Ege bölgeleriyle bağlantısını sağlayan yollar yeterlidir ve her mevsim ulaşıma uygundur. Antalya'da hava yolu ulaşımı, ulaşımın can damarıdır. İlde bulunan Antalya ve Gazipaşa havalimanlarında gelen ve giden yolcu sayısı çok fazladır.

Antalya, yer altı kaynakları bakımından da önem taşımaktadır. Çıkarılan başlıca madenler; asfaltit, barit, bitümlü şist, boksit, boya, çinko, demir, dolomit, fosfat, krom, kurşun, linyit, manganez, mermer ve zımparadır. Antalya, sanayi alanında Türkiye'nin gelişmiş illeri arasında olmasına rağmen ülke ortalamasının gerisindedir. Antalya'da turizmle tarımın ön planda olması bunun başlıca nedenidir. Türkiye genelinde sanayi sektörünün GSYH içindeki payı %22,13 iken, bu oran Antalya'da %10,26'dır. 1976'da kurulan Antalya Organize Sanayi Bölgesi, Türkiye'nin ilk organize sanayi bölgelerinden biridir. 1987'de faaliyete başlamış olan Antalya Serbest Bölgesi'nin Türkiye ekonomisine üretim, istihdam ve ihracat alanında önemli katkıları olmaktadır. Antalya Serbest Bölgesi'nin faaliyet gösterdiği başlıca üretim alanları yat, ilaç, tekstil, tarım, maden, makine, inşaat, elektrik ve elektroniktir.

Antalya'da ticaret, çoğunlukla turizm ve inşaata yönelik işletmelerin faaliyetlerinden oluşmaktadır. Ticaret faaliyetleri çoğunlukla Almanya, Hollanda, İtalya, Amerika Birleşik Devletleri, İsviçre, Kanada, Çin, Fas, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkelerle yapılmaktadır. Ticarette en büyük pay OECD ülkelerine aittir. Bu ülkelerle gerçekleştirilen ticaret; yat, ilaç, elektronik ve tekstil alanlarında olmaktadır.

Yazarlar tarafından derlenmiştir.

1. Antalya'nın sahip olduğu bazı coğrafi özellikler aşağıdaki tabloda verilmiştir. Bu özelliklerden hangilerinin doğal, hangilerinin beşerî koşullara ait olduğunu örnekteki gibi belirtiniz.

ANTALYA'NIN SAHİP OLDUĞU COĞRAFİ ÖZELLİK	DOĞAL KOŞUL	BEŞERÎ KOŞUL
İlin kuzey kesimlerine doğru yükselti artmaktadır.	√	
Oymapınar Barajı, sulama ve enerji üretimi amacıyla kullanılır.		
İl nüfusu 2023 yılı itibarıyla 2.696.249 kişidir.		
İlde Akdeniz iklimi özellikleri hâkimdir.		
En önemli geçim kaynakları tarım ve turizmdir.		
Boyuna kıyı tipi görülmektedir.		
İlde terra rossa toprakları bulunmaktadır.		
Türkiye'nin en fazla örtü altı üretim alanına sahip ilidir.		
700-800 metrelere kadar kızılçam ormanları ile çalı formasyonu yaygındır.		
Nüfus, ilin özellikle kıyı kesimlerinde yoğunlaşmıştır.		
En yüksek yağış miktarları aralık ayında gerçekleşmektedir.		

2. İlin coğrafi özellikleri belirlenirken hangi doğal koşullar ele alınmıştır?

.....

.....

3. İlin coğrafi özellikleri belirlenirken hangi beşerî koşullar ele alınmıştır?

.....

.....

Ders Dışı Etkinlik

Adı	*Yaşadığım İli Tanıyorum*
Amaç	*Bu etkinlik sonucunda yaşadığınız mekânın coğrafi koşullarını gözlemlemeniz, buna bağlı olarak sürdürülebilir yaşam alanınızı tanımanız ve bu alana olumlu katkılar yapma sorumluluğunu kazanabilme*
Süre	*1 hafta*
Etkinliğin Uygulanışı:	*1 hafta süreyle aşağıda verilen başlıklarda bulunan doğal ve beşerî özellikleri yaşadığınız ilin farklı alanlarında gözlemleyiniz. Gözlemlerinizi, dijital ortamlarda yapacağınız gözlemler ve ilinizle ilgili yayınlanan eserleri de inceleyerek destekleyiniz. Yaşadığınız ille ilgili kişi ve kuruluşlarla görüşüp yaşam mekânınızın sahip olduğu coğrafi koşullar hakkında çeşitli bilgiler toplayınız. Ulaştığınız bilgiler eşliğinde aşağıdaki ilgili alana ilinizin coğrafi koşullarını özetleyen bir metin yazınız.*

Görev 1. Yaşadığınız ilin aşağıda sıralanan doğal coğrafi koşulları hakkında araştırma yaparak sonuçlarınızın özetini yazınız.

Yer Şekilleri: .....

.....

.....

İklim: .....

.....

.....

Bitki Örtüsü: .....

.....

.....

Toprak Yapısı: .....

.....

.....

Su Kaynakları: .....

.....

.....

Görev 2. Yaşadığınız ilin aşağıda sıralanan beşerî coğrafi koşulları hakkında araştırma yaparak sonuçlarınızın özetini yazınız.

Nüfus: .....

.....

.....

Yerleşme: .....

.....

.....

Ulaşım: .....

.....

.....

Tarım ve Hayvancılık Faaliyetleri: .....

.....

.....

Sanayi ve Ticaret Faaliyetleri: .....

.....

.....

Görev 3. Yaşadığınız il hakkında edindiğiniz doğal ve beşerî koşullarla ilgili bilgiler doğrultusunda ilinizin coğrafi koşullarını tanıtan özet metni aşağıya yazınız.

YAŞADIĞIM İL: .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.3. BÖLGELER VE SINIRLAR

Konuya Başlarken

Doğal, beşerî ve ekonomik özellikler bakımından çevresinden farklı kendi içinde benzerlik gösteren alanlara **bölge** denir. Yeryüzünde doğal ve beşerî çeşitliliğin zenginliği farklı bölgelerin oluşmasını sağlamıştır. **Bölge sınırları**, bölgeyi oluşturma amaç ve ölçütlerine göre değişiklik gösterebilir. Bazı bölgeler, tarihî süreç içerisinde ortadan kalkarak yapılan yatırımlarla yeni bölgelere dönüşebilir. Bazı bölgelerin sınırları birbiriyle örtüşebilir ya da tamamen birbirinden farklı olabilir. Sınırları tam olarak belli olan veya olmayan bölgeler de vardır.

Etkinlik

Adı	*Bölge sınırı belirleme*
Amaç	*Mekânsal bilgi teknolojileri yardımıyla belirlenen bölgelerin çevresine sınır çizebilme*
Süre	*30 dakika*
Araç gereçler	*Genel ağ, makale ve harita*

Aşağıda verilen metinden yararlanarak soruları cevaplayınız.

KARADENİZ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ

Bölgesel bir ekonomik iş birliği örgütü olan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ), ülkemizin öncülüğünde 25 Haziran 1992 tarihinde düzenlenen İstanbul Zirvesi'yle kurulmuş olup örgütün 1994'te hizmete giren Daimi Sekretaryası İstanbul'da bulunmaktadır. Örgütün temel hedefi; üye ülkelerin potansiyellerinden, coğrafi yakınlıklarından, ekonomilerinin birbirlerini tamamlayıcı özelliklerinden yararlanarak aralarındaki ikili ve çok taraflı ekonomik, teknolojik ve sosyal ilişkileri çeşitlendirmeleri ve daha da geliştirmeleridir. Böylelikle Karadeniz havzasının bir barış, istikrar ve refah bölgesi olmasını amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşmak için seçilen ana araç ise ekonomik iş birliğidir. Örgütün Arnavutluk, Azerbaycan, Bulgaristan, Ermenistan, Gürcistan, Moldova, Kuzey Makedonya, Romanya, Rusya Federasyonu, Sırbistan, Türkiye, Ukrayna ve Yunanistan olmak üzere 13 üyesi bulunmaktadır.

Yazarlar tarafından derlenmiştir.

1. Karekodla yönlendirildiğiniz dijital haritadan ve yukarıdaki metinden yararlanarak aşağıda verilen haritada Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütüne üye ülkeleri belirleyiniz.

2. Aşağıda verilen haritada Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütüne üye ülkelerin sınırlarını çiziniz.

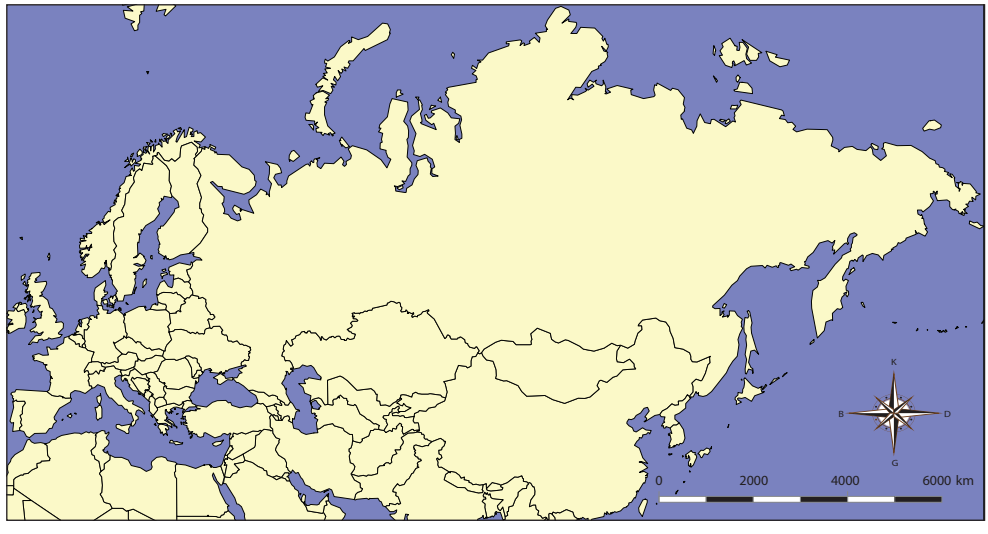

3.4. MEKÂNLARIN COĞRAFİ DESENİ

Konuya Başlarken

Coğrafi beceriler, hayatın pek çok alanında karşılaşılacak sorunların çözümünde kullanılan ve hayatı kolaylaştıran becerilerdir. **Mekânsal düşünme** alışkanlıkları edindiğimiz zaman günlük hayatta pek çok olay ve olgunun düzen ve desenine dikkat ederiz. Karmaşık fikirleri anlatmak için harita, diyagram gibi araçlardan yararlanırız. Coğrafi beceriler sayesinde nesnelerin ve olayların dünya üzerindeki konumları ile dağılışlarını bulabilir ve inceleyebiliriz. Coğrafi olay ve olguların neden orada olduklarının cevabını,doğal ve beşerî olayların etkileşimi ve sebep - sonuç ilişkilerini gözlemleyerek ararız. Coğrafi beceriler sayesinde çevremizde gördüğümüz olay ve olguların deseni ve mekânsal dağılımını daha farklı görmeye başlarız.

Bilgi Kutusu

YERLEŞME DOKU VE PLANLARI

Kırsal yerleşmelerin dokusu evler arasındaki mesafeye göre farklılık gösterir. Türkiye'de dokularına göre kır yerleşmeleri dağınık ve toplu dokulu yerleşmelerden oluşur. Dağınık dokulu kırsal yerleşmelerde belli bir yerleşme planı yoktur. Toplu dokulu kırsal yerleşmeler ise doğal ve beşerî çevre özellikleriyle bağlantılı olarak çizgisel, dairesel, ışınsal (yıldız şekilli) ve ızgara planlı yerleşme tipleri olarak gruplara ayrılır.

Etkinlik

Adı	*Kırsal yerleşme doku ve planları*
Amaç	*Mekânsal bilgi teknolojileri ile mekândaki coğrafi olay veya olguyu gözlemleyebilme*
Süre	*30 dakika*
Araç gereçler	*Genel ağ, harita, makale ve kitap*

Aşağıdaki yönergeleri izleyerek verilen çalışmaları yapınız.

1. Aşağıda verilen kırsal yerleşim alanlarının yerleşme dokularını tespit etmek üzere evlerin birbirine yakın ya da uzak olma durumunu mekânsal bilgi teknolojilerini (dijital harita vb.) kullanarak inceleyiniz.

a) Kümbetli Köyü (Kars)
b) Yedigöze Köyü (Elazığ)
c) Hanköy (Karabük)
ç) Ormanseven Köyü (Trabzon)
d) Umurca Köyü (Kırklareli)

2. İncelediğiniz kırsal yerleşim alanlarının yerleşme dokularını, aşağıda verilen yerleşme planlarındaki ilgili kutucuklara başlarındaki harfleri yazarak doğru şekilde eşleştiriniz.

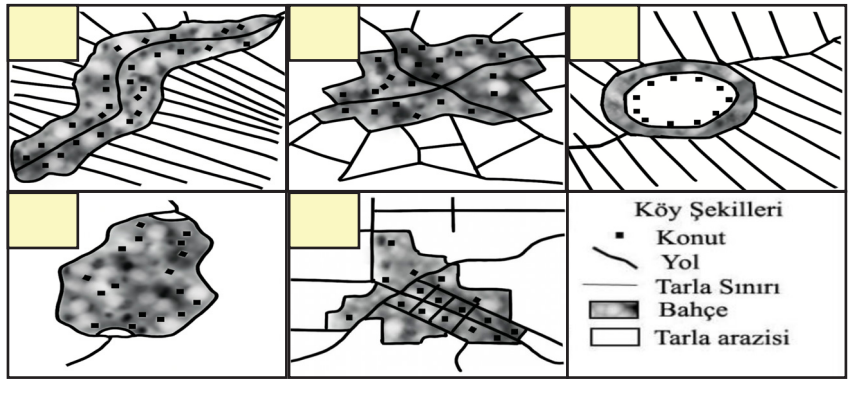

3. Kırsal yerleşmelerdeki evlerin birbirine yakın ya da uzak olma durumuna yol açan etkenler neler olabilir?

.....
.....
.....
.....
.....

4. Evlerin birbirine yakın ya da uzak olma durumu, orada yaşayan insanların sosyal ve ekonomik yaşantılarını nasıl etkiler?

.....
.....
.....
.....
.....

Değerlendirme

Yukarıdaki etkinliğin değerlendirmesini yapmak için karekodu okutunuz.

SORUYORUM

Aşağıda verilen soruları cevaplayınız.

Kırsal alanlarda dağınık veya toplu yerleşmeyi ortaya çıkaran faktörler arasında su temini, arazinin engebe durumu, iklim özellikleri, tarım alanlarının büyüklüğü ve konumu ile ekonomik faaliyetin türü bulunmaktadır. Buna göre;

1. Aşağıdaki görsellerde yer alan kırsal yerleşmeler, yerleşme dokularına göre nasıl bir yapıya sahiptir? Cevabınızı görsellerin altındaki boşluklara yazınız.

....

2. Bu alanlardaki yerleşme dokusu hangi faktörlerden etkilenmiştir?

.....
.....

3. Yerleşme dokusunu etkileyen bu faktörler, insanlar için hangi avantaj veya dezavantajları ortaya çıkarabilir?

.....
.....

Etkinlik

"Dağınık ve toplu dokulu yerleşmelerin özelliklerinin karşılaştırılması" adlı etkinliğe ulaşmak için karekodu okutunuz.

3. Tema Ölçme Değerlendirme

Bu bölümde cevaplamanız için farklı soru çeşitleri yer almaktadır.

1. Aşağıda "Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü" ile ilgili Doğru (D) / Yanlış (Y) önermeleri içeren tanılayıcı dallanmış ağaç verilmiştir. Verilen önermenin doğru olduğunu düşünüyorsanız (D), yanlış olduğunu düşünüyorsanız (Y) seçeneğini seçmeniz gerekmektedir. İlk önermeden başlayarak yapacağınız seçimlerle, oklar yönünde ilerleyerek, sekiz farklı çıkış noktasından birine ulaşınız.

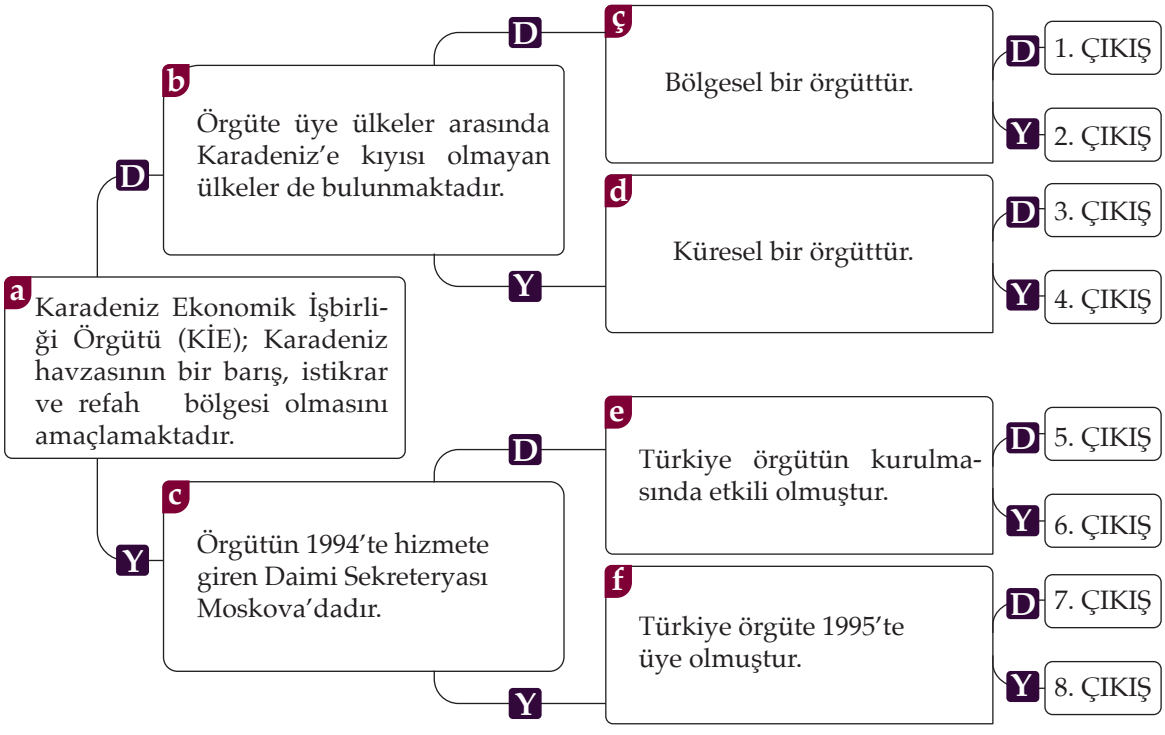

2. Aşağıda Amerika Birleşik Devletleri'nin coğrafi konum özellikleri verilmiştir. Verilen bilgilerin mutlak konuma ya da göreceli konuma ait olma durumlarını √ işareti ile belirtiniz.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN COĞRAFİ KONUM ÖZELLİKLERİ	MUTLAK KONUM	GÖRECELİ KONUM
Büyük Okyanus ile Atlas Okyanusu'na kıyısı vardır.		
İklim çeşitliliği çok fazladır.		
Birden çok ortak saat kullanmaktadır.		
Kuzey ve batı yarım kürelerde toprakları vardır.		
Amerika kıtasında yer alır.		
Ülkenin güneyinde tropikal siklonlar görülmektedir.		
Dört mevsim yaşanır.		
Dünyanın dördüncü büyük akarsuyu olan Mississippi'ye sahiptir.		
Ülkenin güneyi kuzeyine göre daha sıcaktır.		
Kayalık dağları ana karanın en yüksek yerlerini oluşturur.		

3. Aşağıda "dokularına göre kırsal yerleşmeler" ile ilgili şema verilmiştir. Şemadaki boşluklara ilgili kavramı yazınız.

Dağınık yerleşmeler	Geniş	Az	Engebe fazla
Engebe az	Toplu yerleşmeler	Bol	Dar ve parçalı

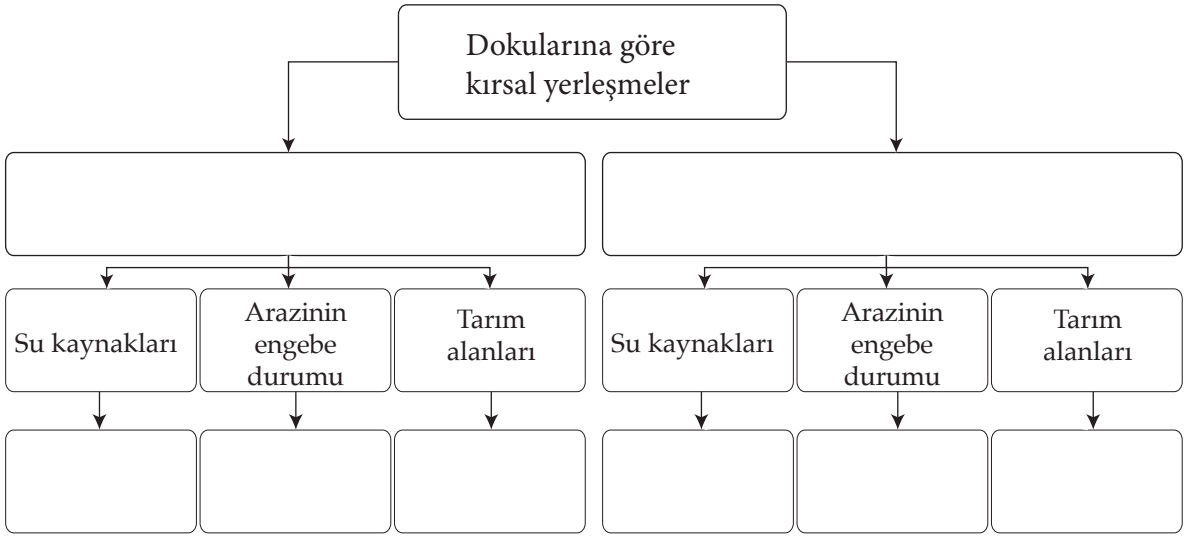

4-5. soruları okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

4. Küçük bir dağ köyü olan Kaynaktepe'nin yerleşim alanları dağınık bir yapıya sahiptir. Kaynaktepe köyünün dağınık dokulu olmasında;

I. Su kaynaklarının çok olması
II. Yer şekillerinin engebeli olması
III. Nüfusun fazla olması

faktörlerinden hangileri etkilidir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I ve III

5. Küresel bir şirket, Türkiye'de yeni bir lojistik merkezi kurmayı planlamaktadır. Şirketin ana hedefi hem Avrupa hem de Asya pazarlarına hızlı ve etkili bir şekilde erişim sağlamaktır.

I. İklim çeşitliliğinin fazla olması
II. Akdeniz'e kıyısının bulunması
III. Kıtaların kesişme noktasında olması
IV. Doğu yarım kürede yer alması

Yukarıda verilen faktörlerden hangileri Türkiye'nin bu lojistik merkezi için stratejik bir konumda olmasını sağlamaktadır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) II ve III E) III ve IV

Temaya ait boşluk doldurma etkinliğine ulaşmak için karekodu okutunuz.

Doğal ve beşerî koşullarla ilgili görsele ulaşmak için karekodu okutunuz.

4. TEMA

ÇEVRESEL RİSKLER VE TÜRKİYE-I

4.1. Türkiye'de Depremler
4.2. Türkiye'de Depremlerle İlgili Bilgi Kaynakları
4.3. Türkiye'de Depremlerle İlgili Bilgileri Düzenleme
4.4. Türkiye'de Depremlerle İlgili Bilgileri Çözümleme
4.5. Türkiye'de Depremlerin Etkilerinin Azaltılmasına Yönelik Çözüm Önerileri

▶ **Anahtar Kavramlar**

- afet
- bütünleşik afet yönetimi sistemi
- coğrafi bilgi sistemleri
- deprem
- fay hattı
- levha hareketleri
- uzaktan algılama

Bu temada sizlerden

- Türkiye'de görülen afetleri çeşitli kaynaklar üzerinden inceleyerek tanımlamayı,
- Türkiye'de görülen afetlerin nedenleri, dağılışı, etkileri ve afetten korunma yöntemleri ile ilgili bilgi toplamayı,
- Türkiye'de görülen afetlere yönelik verileri sınıflandırmayı ve görselleştirmeyi,
- Türkiye'de görülen bir afetin etkilerinin azaltılmasına yönelik çözüm önerilerinde bulunmayı

öğrenmeniz beklenmektedir.

Tema sonunda sizlerden çalışma yaprağını cevaplamanız; karşılaştırma tablosu, çıkış kartı, kontrol listesi, öz değerlendirme ve akran değerlendirme formlarını doldurmanız; kavram haritası ve infografik metin oluşturmanız; kısa cevaplı ve açık uçlu soruları cevaplamanız; performans görevlerini yerine getirmeniz; ölçme değerlendirme sorularını yanıtlamanız istenmektedir.

Tema karekodu

Tema sunumuna ulaşmak için karekodu okutunuz.

Başlarken

1. *Şimdiye kadar yaşadığınız veya tanık olduğunuz doğa kaynaklı afet oldu mu? Bu deneyimleriniz, size nasıl bir bakış açısı kazandırdı?*
2. *Bazı bölgelerin, belirli türdeki doğa kaynaklı afetleri daha sık yaşamasının nedenleri neler olabilir? Tartışınız.*
3. *Türkiye'nin afetlere hazırlık ve afetlerle mücadele süreçleri hakkında neler biliyorsunuz? Sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.*

4.1. TÜRKİYE'DE DEPREMLER

Konuya Başlarken

Afet nedir?

Toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilediği toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa veya insan kaynaklı olayların doğurduğu sonuçlar **afet** olarak tanımlanmaktadır. Türkiye'de başta depremler, seller ve çığ düşmeleri olmak üzere erozyon, orman yangınları ve heyelanlar gibi birçok doğa kaynaklı afet meydana gelmektedir. Bu doğa kaynaklı afetler bazen tek bazen de birkaç tanesi bir arada oluşabilmektedir.

SORU*YORUM*

Aşağıdaki metin ve haritalardan yararlanarak soruları cevaplayınız.

LEVHA HAREKETLERİ

Türkiye'nin bulunduğu bölge Avrasya, Afrika ve Arabistan levhaları arasında bulunmaktadır. Ayrıca Anadolu'nun kendisi de küçük bir levhadır (Harita 4.1).

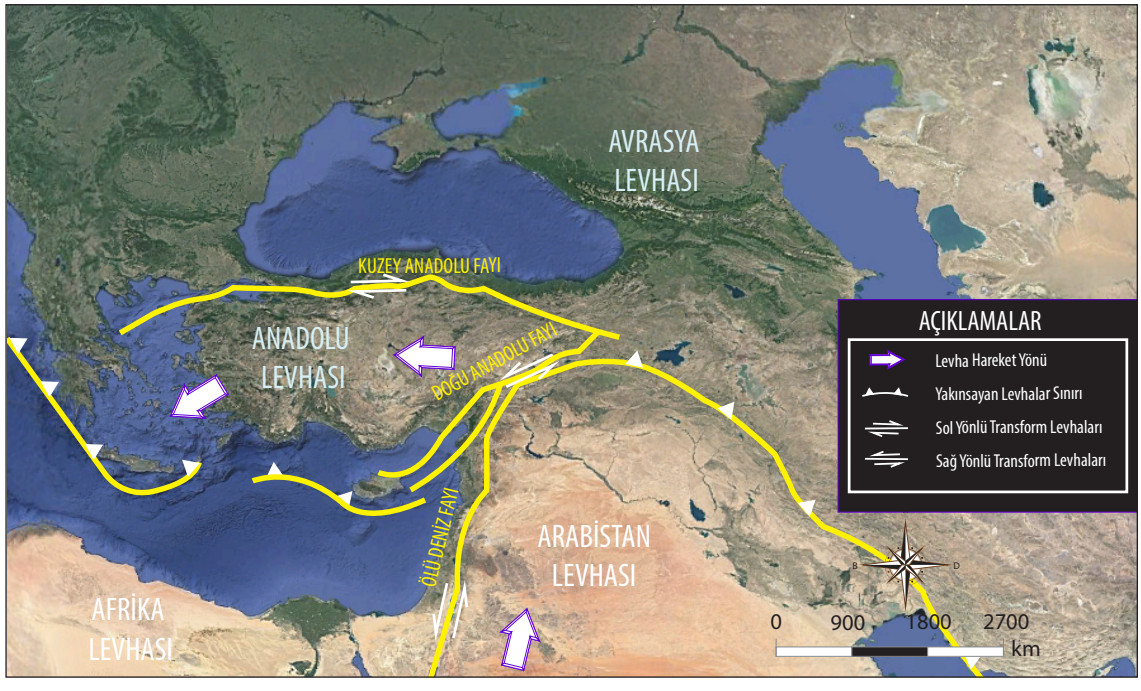

Harita 4.1: *Türkiye'nin tektonik hareketliliğinde önemli rol oynayan levhalar*

1. Türkiye'nin çok sayıda levha ve levha sınırına sahip olması, ülkede hangi doğa kaynaklı afetleri tetikler? Nedenleriyle birlikte açıklayınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Türkiye'nin tektonik yapısından dolayı ülkede çok sayıda aktif fay bulunmaktadır. Türkiye Diri Fay Haritası'na göre ülkeyi boydan boya kat eden Kuzey Anadolu Fayı (KAF), Doğu Anadolu Fayı (DAF) ve Batı Anadolu Fayı (BAF), Türkiye'nin başlıca fay hatlarıdır (Harita 4.2).

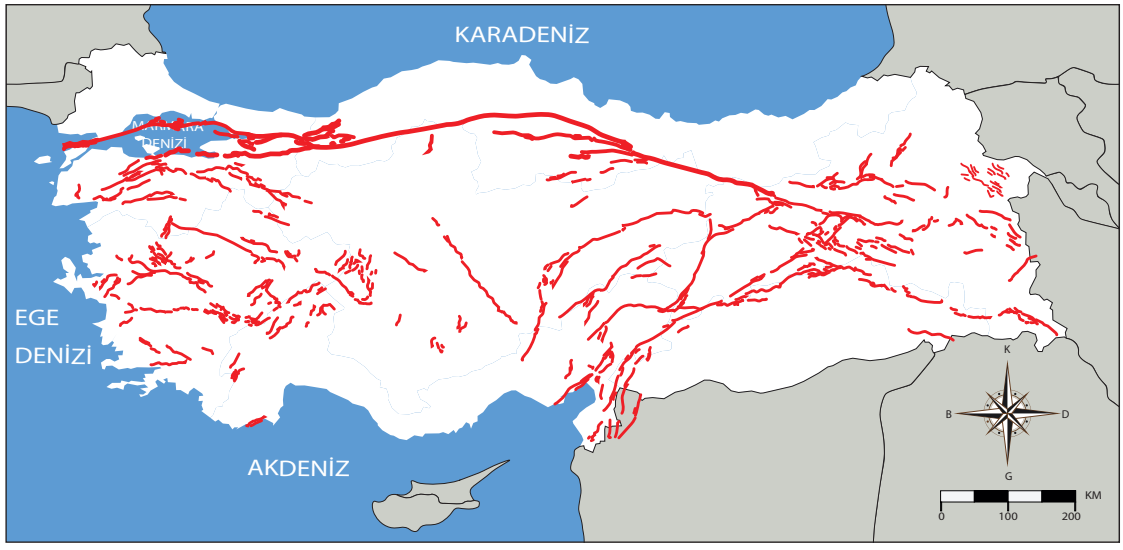

Harita 4.2: *Türkiye diri fay haritası*

2. Türkiye'nin fay hatlarının bulunduğu alanların ortak tektonik özellikleri nelerdir?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Tektonik depremlerin meydana geldiği bölgeler ortak özellikleri nelerdir?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Bilgi Kutusu

Deprem nedir?

Yer kabuğu içindeki kırılmalar nedeniyle ani olarak ortaya çıkan titreşimlerin dalgalar hâlinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yer yüzeyini sarsması olayına **deprem** denir. Yeryüzündeki depremlerin %90'ı tektonik oluşumludur. Bunlardan başka volkanik depremler ile çöküntü depremleri de görülmektedir. Türkiye'de meydana gelen depremler büyük çoğunlukla tektonik kökenlidir.

SORU*YORUM*

Aşağıdaki haritada Türkiye ve çevresinde meydana gelen 4.0 ve üzeri büyüklükteki depremler gösterilmiştir (Harita 4.3). Haritayı inceleyerek soruları cevaplayınız.

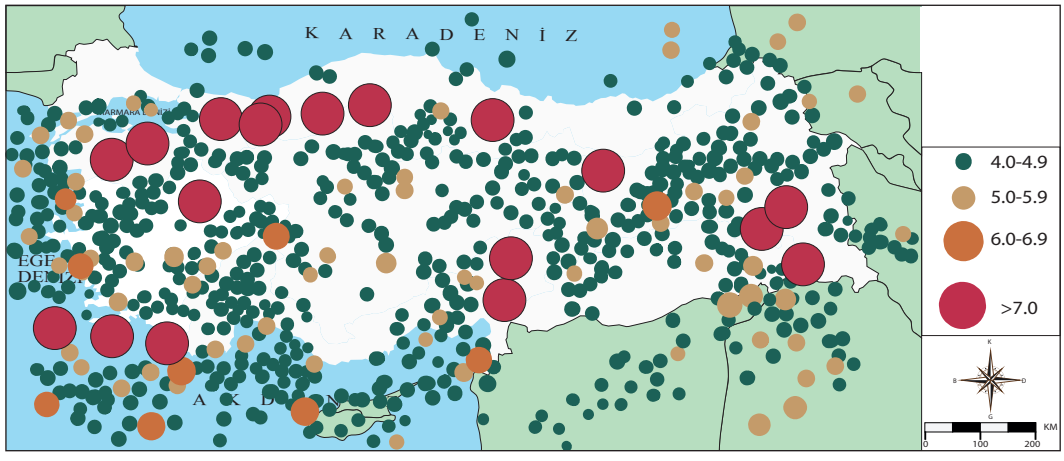

Harita 4.3: *Türkiye ve çevresinde meydana gelen 4.0 ve üzeri büyüklükteki depremler (1923-2023, AFAD)*

1. Türkiye neden "deprem ülkesi" olarak bilinir? Bu durumun altında yatan sebepler neler olabilir?

.....

.....

.....

2. Depremler, insan toplulukları üzerinde ne tür etkiler yaratır? Bu etkilerin yaşamları nasıl şekillendirdiğini açıklayınız.

.....

.....

.....

SORU*YORUM*

Aşağıdaki uydu görüntüleri Antakya kent merkezi ve çevresindeki yerleşimlerin 6 Şubat 2023 depremi öncesi ve sonrasında yaydığı ışık miktarını göstermektedir (Görsel 4.1, 4.2). Görsellerden yararlanarak soruyu cevaplayınız.

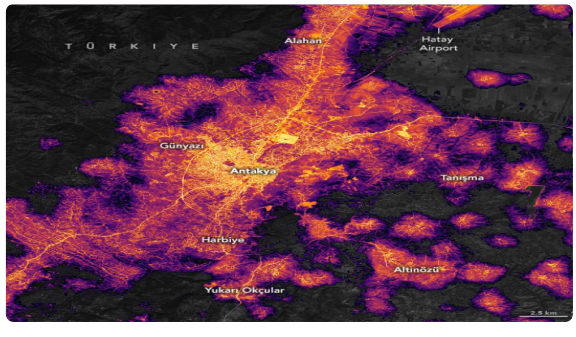

Görsel 4.1: *4 Şubat 2023 Antakya uydu görüntüsü*

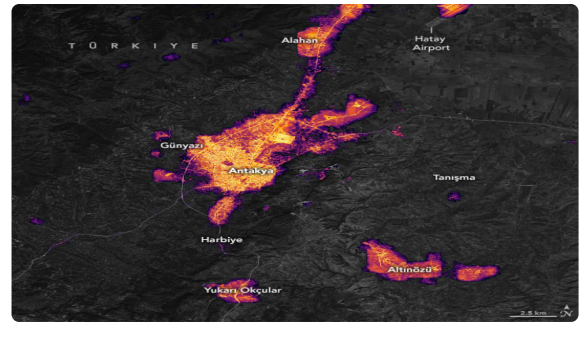

Görsel 4.2: *8 Şubat 2023 Antakya uydu görüntüsü*

1. Türkiye'deki bazı bölgeler neden depremlere karşı daha yüksek risk altındadır? Bu savunmasızlığın altında yatan nedenler depremin olası yıkıcı etkileri üzerinde nasıl rol oynamaktadır?

.....

.....

SORU*YORUM*

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Depremin yol açtığı ekonomik, sosyal ve psikolojik etkilerin azaltılabilmesi neden önemlidir?

.....

.....

2. Türkiye'de deprem tehlikesiyle başa çıkmak için kullanılan stratejiler ne kadar etkili olmaktadır? Bu konudaki düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

3. Depremin yol açtığı can kaybı, yaralanma, ekonomik, sosyal ve psikolojik etkilerin azaltılmasına yönelik neler yapılabilir?

.....

.....

4.2. TÜRKİYE'DE DEPREMLERLE İLGİLİ BİLGİ KAYNAKLARI

Etkinlik

Adı	*AFAD Aletsel Dönem Deprem Kataloğu*
Amaç	*Depremin oluşum nedenleri, dağılışı, etkileri ve depremden korunma yöntemleri ile ilgili bilgi toplayabilme*
Süre	*30 dakika*
Araç gereçler	*Genel ağ, harita ve makale*

Depremin oluşum nedenleri, dağılışı, etkileri ve depremden korunma yöntemleri ile ilgili bilgi toplamak üzere aşağıdaki yönergeleri izleyerek verilen çalışmaları yapınız.

1. Karekodu okutunuz ya da tarayıcıdan AFAD'ın Aletsel Dönem Deprem Kataloğu sayfasına giriş yapınız.

2. Sayfada çıkan filtreleme ekranına yandaki tarih aralığını, enlem ve boylam değerlerini, minimum büyüklük aralığını giriniz ve ardından filtrele butonuna tıklayınız.

3. Karşınıza çıkan haritayı büyütünüz ve Türkiye'de meydana gelen depremleri inceleyiniz.

4. Haritayı sağ tarafta gördüğünüz katman filtreleme yöntemleri ile inceleyiniz.

5. Yaptığınız inceleme sonucunda önemli gördüğünüz bilgileri aşağıdaki noktalı yere not ediniz ve bu bilgileri karşılaştırarak yorumlayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Yukarıdaki etkinliğin değerlendirmesini yapmak için karekodu okutunuz.

ARAŞTIRIYORUM

Verilen yönergeleri izleyerek aşağıdaki çalışmaları yapınız.

1. *Yaşadığınız çevrede bulunan AFAD İl Müdürlüklerini ya da AFAD'ın Afete Hazır Türkiye sayfasını ziyaret ederek depremden korunma yöntemleri hakkında bilgi edininiz.*

2. *İncelemelerinizi aşağıdaki boşluklara yazınız.*
   - *Depremlerin bireysel ve toplumsal etkilerini ekonomik açıdan değerlendiriniz.*

   .....
   .....
   .....
   .....
   .....
   .....
   .....

   - *Depremin olumsuz etkilerinden korunmak için alınması gereken önlemler nelerdir?*

     a) Deprem öncesi önlemler: .....
     .....
     .....
     .....
     .....
     .....
     .....

     b) Deprem sırasındaki önlemler: .....
     .....
     .....
     .....
     .....
     .....
     .....

     c) Deprem sonrası önlemler: .....
     .....
     .....
     .....
     .....
     .....
     .....

3. *Deprem konusunda uzman olan biriyle yapacağınız görüşme sonucunda edineceğiniz bilgilerle yukarıdaki bilgileri karşılaştırınız. Karşılaştırma sonucunuzu yazarak yorumlayınız.*

   .....
   .....
   .....
   .....
   .....
   .....
   .....
   .....

4.3. TÜRKİYE'DE DEPREMLERLE İLGİLİ BİLGİLERİ DÜZENLEME

ARAŞTIRIYORUM

Aşağıdaki çalışmaları yapınız.

1. *Türkiye'de Cumhuriyet tarihinde 7 ve üzeri büyüklükte etkili olan depremleri araştırınız. Elde ettiğiniz verilerden yararlanarak aşağıdaki tabloyu kronolojik sıralamaya göre örnekteki gibi doldurunuz.*

	DEPREMİN TARİHİ	YERİ	BÜYÜKLÜĞÜ	VERDİĞİ HASAR
1	26.06.1926	Akdeniz	7.7	Veri yok
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				

2. *Tabloda yer alan depremlerin dağılış haritası aşağıda verilmiştir (Harita 4.4). Numaralandırdığınız depremleri, bu depremlerin dağılış haritası üzerine yerleştiriniz.*

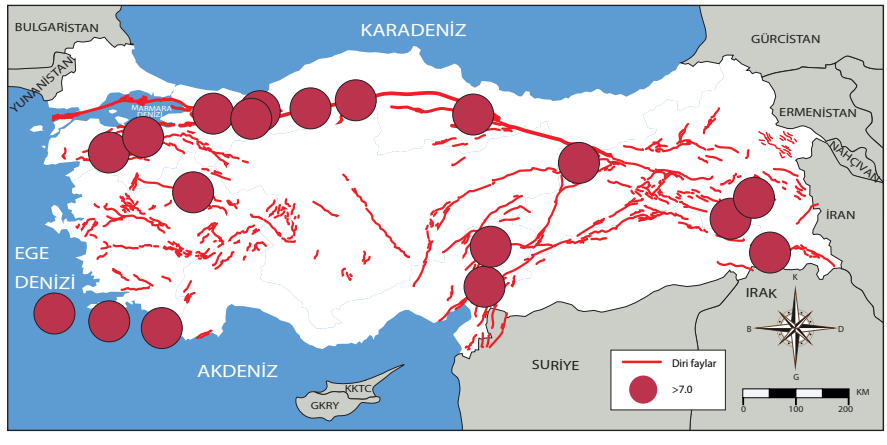

Harita 4.4: *Türkiye'de Cumhuriyet tarihi boyunca etkili olan depremler (AFAD)*

3. Bu depremlerin hangi fay hatları üzerinde meydana geldiğini tespit ederek sınıflandırınız.

.....
.....
.....

4. Oluşturduğunuz materyalleri birleştiriniz. Coğrafi soru veya hipotez için yeterli bilgi ve dokümana ulaşıp ulaşmadığınızı yorumlayınız.

.....
.....
.....

4.4. TÜRKİYE'DE DEPREMLERLE İLGİLİ BİLGİLERİ ÇÖZÜMLEME

ARAŞTIRI*YORUM*

Aşağıdaki tabloda Türkiye'de gerçekleşen üç depremin meydana geldiği şehirler ve bu depremlerle ilgili bilgiler yer alacaktır. Verilen karekod içeriklerinden yararlanarak tabloyu doldurunuz ve soruyu cevaplayınız.

Afyon diri fay haritası karekodu

Bursa diri fay haritası karekodu

Gaziantep diri fay faritası karekodu

SORULAR	DİNAR (1995)	GÖLCÜK (1999)	PAZARCIK (2023)
Bu depreme etki eden fay hatları hangileridir?			
Bu şehirler fay hatlarına ne kadar uzaklıktadır?			
Bu depremlerin büyüklüğü nedir?			
Bu depremin olduğu bölgenin demografik ve ekonomik özellikleri nelerdir?			
Bu depremin etki edebileceği afet riskleri nelerdir?			

1. Sizce yaşanan depremler sonrasında bu yerlerin demografik yapısı ve ekonomik faaliyet özellikleri ne şekilde değişmiştir?

.....
.....
.....
.....
.....

4.5. TÜRKİYE'DE DEPREMLERİN ETKİLERİNİN AZALTILMASINA YÖNELİK ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

SORUYORUM

Aşağıdaki metinden ve 75. sayfadaki ARAŞTIRIYORUM etkinliğinden yararlanarak aşağıda verilen çalışmaları yapınız.

İSTANBUL DEPREMLERİ

İstanbul, tarihi boyunca birçok yıkıcı depreme maruz kalmıştır. Şehri 4-19. yüzyıllar arasında otuz iki deprem etkilemiştir. Bu durum ortalama her elli yılda bir orta şiddette depreme denk gelmektedir. Yaklaşık her üç yüz yılda bir ise İstanbul çok şiddetli depremlere maruz kalmaktadır. İstanbul, 1894 depreminden beri 17 Ağustos 1999 Kocaeli depremi haricinde önemli bir depreme maruz kalmamıştır. Bu depremin yarattığı tektonik gerilme değişikliği de göz önüne alınırsa Marmara fayında deprem olma ihtimalinin çok arttığı söylenebilir. Bilim insanlarına göre 7 ve daha büyük bir depremin önümüzdeki otuz yıl içinde oluşma olasılığı %65'tir. Marmara fayında 7.5 büyüklüğünde bir depremin meydana gelme olasılığı ise önümüzdeki elli yıl içinde yaklaşık %50'dir.

Yazarlar tarafından derlenmiştir.

1. ***75. sayfadaki ARAŞTIRIYORUM etkinliğinde yaptığınız sınıflandırmadan hareketle bu fay hatlarından hangisi üzerinde daha büyük ve yıkıcı depremlerin olduğunu belirtiniz.***
2. ***Tespit ettiğiniz fay hattı üzerinde meydana gelen depremleri aşağıdaki tarih şeridi üzerine örnekteki gibi yazınız.***

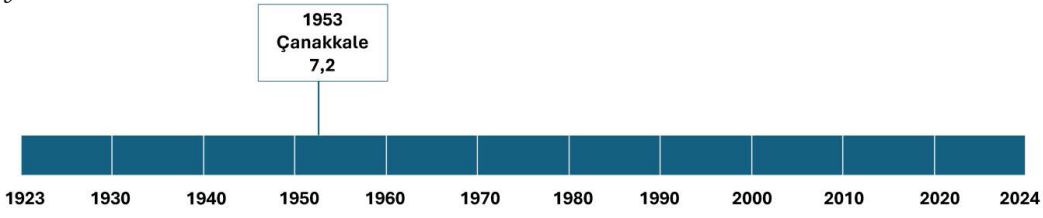

3. ***Tarih şeridine yerleştirdiğiniz depremlerin tarih aralıklarını dikkate alarak Türkiye'de etkili olan depremlerin oluşma sıklığını genellediğiniz bir liste oluşturunuz.***
4. ***Oluşturduğunuz genellemeyi metinde İstanbul'daki depremlerle ilgili olarak verilen genellemeyle karşılaştırarak bir tablo oluşturunuz.***
5. ***Olası İstanbul depreminin yıkıcı etkilerinin azaltılabilmesi için neler yapılabilir?***
6. ***İstanbul'da tarih boyunca yıkıcı depremlere neden olan faktörleri tespit ediniz. Bu faktörlerin iyileştirilmesine yönelik çözüm önerilerinizi belirleyiniz.***
7. ***Elde ettiğiniz sonuçlara göre bir rapor hazırlayınız. Raporunuza İstanbul'un nüfus yoğunluğu, ulaşım, sanayinin yoğunlaştığı yerler ile deprem risk haritasını ekleyiniz.***
8. ***Raporunuzu belediyeden veya AFAD'dan davet edeceğiniz yetkili kişilerle paylaşarak yaşadığınız yerin depremselliği hakkında bir sunum talep ediniz.***
9. ***Sunum sonrasında, yaşadığınız mekândaki deprem riski hakkında edindiğiniz bilgilerden yararlanarak bir infografi hazırlayınız. İnfografi çalışmanızı EBA'ya yükleyiniz.***

Etkinlik "Afetlere Dirençli Toplum Hakkında Soruyorum" etkinliğine ulaşmak için karekodu okutunuz.

Etkinlik "Afetlere Hazır mıyım?" anket çalışması için karekodu okutunuz.

4. Tema Ölçme Değerlendirme

Bu bölümde cevaplamanız için farklı soru çeşitleri yer almaktadır.

1. Aşağıda "Levha Hareketleri" ile ilgili Doğru (D) / Yanlış (Y) önermeleri içeren tanılayıcı dallanmış ağaç verilmiştir. Verilen önermenin doğru olduğunu düşünüyorsanız (D), yanlış olduğunu düşünüyorsanız (Y) seçeneğini seçmeniz gerekmektedir. İlk önermeden başlayarak yapacağınız seçimlerle, oklar yönünde ilerleyerek, sekiz farklı çıkış noktasından birine ulaşınız.

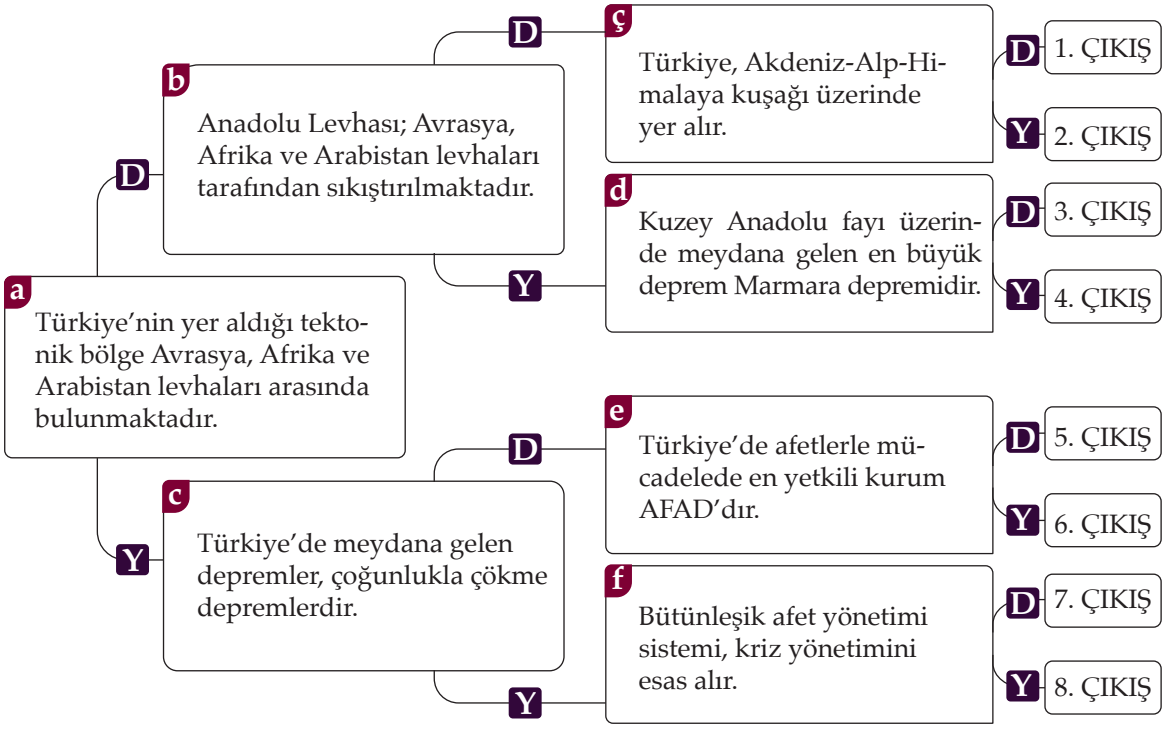

Aşağıda verilen 2-5. soruların cevaplarını altlarındaki boşluklara yazınız.

2. "Afet" teriminin tanımını yaparak Türkiye'de sıkça karşılaşılan iki farklı afet türüne örnekler veriniz ve bu afetlerin neden olduğu olumsuz etkileri yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....

3. AFAD'ın Aletsel Dönem Deprem Kataloğu'nda sunulan verileri inceleyerek, Türkiye'deki depremlerin yoğunluk ve coğrafi dağılımı hakkında hangi sonuçlara varabilirsiniz? Bu verileri kullanarak bir hipotez oluşturunuz ve bu hipotezi destekleyecek veri türlerini belirtiniz.

.....
.....
.....
.....
.....

4. Türkiye'de deprem verilerinin sınıflandırılması ve görselleştirilmesi için kullanılan araçların önemini tartışınız. Bu araçların bilgiye erişim ve afet yönetiminde nasıl bir rol oynadığını örneklerle açıklayarak yazınız.

……
……
……
……
……
……

5. Bir depremin neden olabileceği farklı afet risklerini sıralayınız ve bu risklerin önlenmesi ya da etkilerinin azaltılması için alınabilecek önlemleri yazınız.

……
……
……
……
……
……

6-7. çoktan seçmeli soruları okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

6. Aşağıdakilerden hangisi depremin yarattığı hasarı azaltmada etkisiz veya yanlış bir önlemdir? Seçiminizi yaparken neden bu önlemin yanlış veya etkisiz olduğunu sorunun altındaki boşluğa yazarak açıklayınız.

A) Mevcut binaların dayanıklılıkları artırılmalıdır.
B) Yapılar deprem etkilerine karşı dayanıklı inşa edilmelidir.
C) Aile ile deprem öncesi Çök-Kapan-Tutun hareketinin tatbikatı yapılmalıdır.
D) Dolaplar ve devrilebilecek benzeri eşyalar birbirine ve duvara sabitlenmelidir.
E) Gaz kaçağı ve yangına karşı gaz vanası ve elektrik sigortaları manuel hâle getirilmelidir.

……
……

7. Bir grup bilim insanı, dünyanın farklı bölgelerinde gerçekleşen doğa kaynaklı afetleri incelemektedir. Bu bilim insanları, levha hareketlerinin yol açtığı doğa kaynaklı afetleri ve bunların çevresel etkilerini anlamak istemektedirler. Araştırmaları sırasında, levha hareketlerinin neden olduğu bir dizi doğa kaynaklı afeti incelemişlerdir.
Bu bilim insanlarından biri olarak, levha hareketlerinin neden olduğu aşağıdaki doğa kaynaklı afetlerden hangisinin en geniş alanlara yayıldığı ve genellikle en yıkıcı etkilere sahip olduğunu değerlendirmeniz istenmektedir.

Aşağıda verilen doğa kaynaklı afetlerden hangisi bu kriterleri en iyi karşılar?

A) Deprem
B) Heyelan
C) Tsunami
D) Kaya düşmesi
E) Volkanik Patlama

Temaya ait boşluk doldurma etkinliğine ulaşmak için karekodu okutunuz.

Depremin Ekonomiye Etkisi adlı videoya ulaşmak için karekodu okutunuz.

Temaya ait içeriklere ulaşmak için karekodu okutunuz.

5. TEMA

FELSEFE VE YAŞAM-I

5.1. Hayatın Anlamı
5.2. Günlük Yaşamda Felsefe
5.3. Felsefenin Önemi

Anahtar Kavramlar

- ahlaki eylem
- düşünce
- düşünme
- erdem
- evrensel ahlak
- hayatın anlamı
- irade gücü
- öz
- varoluş

Bu temada sizlerden

- Hayatın anlamına ilişkin belli bir görüşü felsefi düşüncenin özelliklerine göre değerlendirebilmeyi,
- Felsefi bir problemin günlük yaşamdaki yerini değerlendirebilmeyi,
- Felsefenin önemini güncel yaşamla ilişkisi açısından değerlendirebilmeyi

öğrenmeniz beklenmektedir.

Tema sonunda sizlerden çalışma yaprağını cevaplamanız; karşılaştırma tablosu, çıkış kartı, kontrol listesi, öz değerlendirme ve akran değerlendirme formlarını doldurmanız; kavram haritası ve infografik metin oluşturmanız; kısa cevaplı ve açık uçlu soruları cevaplamanız; performans görevlerini yerine getirmeniz; ölçme değerlendirme sorularını yanıtlamanız istenmektedir.

Tema karekodu

Tema sunumuna ulaşmak için karekodu okutunuz.

Başlarken

1. *Dilin, düşünce süreçlerini ve toplumsal etkileşimi nasıl şekillendirdiği konusunda düşünceleriniz nelerdir?*
2. *Günlük yaşamınızda kararlar alırken ne kadar özgür olduğunuzu ve aldığınız kararlar için ne kadar sorumlu olduğunuzu düşünüyorsunuz?*

5.1. HAYATIN ANLAMI

Konuya Başlarken

1. Her bireyin kendine ait bir varoluş amacı var mıdır? Açıklayınız.

.....

2. Ahlaki değerlerin kaynağı nedir ve bu değerler evrensel midir? Açıklayınız.

.....

3. Hayata anlam katan değerler neler olabilir? Açıklayınız.

.....

Notlarım

OKUYORUM

HAYATIN ANLAMI

Felsefe, varoluşsal sorulara cevap arayan bir disiplindir. Bu sorular arasında "Hayatın anlamı nedir?" sorusu, insan zihnini derinden etkileyen ve felsefi düşünceyi harekete geçiren temel bir meseledir.
Birçok düşünce okulu, hayatın anlamını bireysel deneyimlerde, toplumsal ilişkilerde veya soyut değerlerde arar. Hayatın anlamına ilişkin bazı filozofların yaklaşımları şu şekildedir.

Konfüçyüs (Konfüçyüs): Çin felsefesinin önde gelen figürlerindendir. Onun bakış açısına göre hayatın anlamı, erdem ve ahlaki eylem aracılığıyla bulunur. İnsan ilişkilerinde düzen, adalet ve merhamet hayatın anlamını şekillendirir.

Friedrich Nietzsche (Friedrih Niçe): Ona göre hayatın anlamını bulmak bireyin kendi değerlerini yaratmasına dayanır. Nietzsche, bireyin "irade gücü"nü keşfetmesi ve kendini aşması gerektiğini savunur.

Jean-Paul Sartre (Jan Pol Sartır): Varoluşçuluk felsefesinin önemli temsilcilerinden Sartre, "Varoluş özden önce gelir." ilkesini benimser. Genel anlamda felsefede öz, bir varlığın içsel doğasına, diğer varlıklardan ayrılan temel niteliklerine dolayısıyla ne olduğuna karşılık gelirken varoluş, onun var olduğu gerçeğine karşılık gelir. Ona göre insanlar özgürlükleri ve sorumluluklarıyla var olurlar. Hayatın anlamını bulmak, bireyin özgürlüğünü ve kendi değerlerini seçme yeteneğiyle ilişkilidir.

Immanuel Kant (İmanuel Kant): Ona göre ahlaki değerler evrensel ve bağlayıcıdır. Hayatın anlamını bulmak, ahlaki değerlere uygun bir şekilde davranmak ve evrensel ahlaki prensiplere sadık kalmakla ilgilidir.
Bu filozoflar, farklı zamanlarda ve kültürlerde yaşamış olsalar da hayatın anlamı konusunda benzersiz bakış açıları sunarlar, bu da felsefenin çeşitliliğini ve zenginliğini ortaya koyar.
Diğer tarafta kimi yaklaşımlar, hayatın anlamını bir yaratıcı güç veya tanrısal plan içinde bulma eğilimindedir. İnsanın varoluşunun bir amaca hizmet ettiğini ve bu amacın Tanrı'nın isteğiyle uyumlu olduğunu savunurlar.
Hayatın anlamı üzerine yapılan bu felsefi tartışmalar, insanın varoluşsal kaygılarına ve değerlerine derinlemesine bakma fırsatı sunar. Felsefe, bireye kendi varlığını ve çevresini anlamlandırma çabasında rehberlik ederken hayatın anlamı konusuna kesin bir cevap vermese de insanı düşünmeye ve sorgulamaya teşvik eder.
Hayatın anlamına ilişkin bakış açıları; kişisel, kültürel ve felsefi olarak ortaya konurken bireyin dünya görüşüne, deneyimlerine ve değerlerine göre değişkenlik gösterir. Felsefe, bu çeşitliliği anlamak ve değerlendirmek için bireye bir çerçeve sağlar ancak her bireyin kendi hayatının anlamını bulması, kişisel bir keşif ve anlamlandırma sürecidir.

Yazarlar tarafından yazılmıştır.

Etkinlik

Adı	*"Hayatın Anlamına" ilişkin felsefi keşif*
Amaç	*Hayatın anlamına ilişkin belli bir görüşü felsefi düşüncenin özelliklerine göre değerlendirebilme*
Süre	*Ders dışı hazırlık 1 hafta, sunum 30 dakika*
Araç gereçler	*Kâğıt ve kalem*

Aşağıdaki adımları takip ederek sınıfta paylaşmak üzere hayatın anlamına ilişkin bir sunum hazırlayınız.

1. Hayalini kurduğunuz mesleğe mensup bir kişinin kendi deneyimlerini, yaşantılarını anlattığı videosunu, röportajını ya da otobiyografisini inceleyerek o kişinin hayata yüklediği anlamları yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Kırk yaşına geldiğinizde hayatınızın nasıl olacağını hayal ediniz ve yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Farklı değerleri, sizin için ne kadar önemli olduklarına göre sıralayınız ve en önemli olduğunu düşündüğünüz üç temel değerin neden önemli olduğunu gerekçelendirerek yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Dünyaya nasıl bir iz bırakmak istediğinizi ve dünyayı daha iyi bir yer hâline getirmek için neler yapmayı planladığınızı yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

5. Hayatın amacını, anlamını ve değerini sorgulamak üzere aşağıdaki felsefi soruların sizin için ne anlam ifade ettiğini yazınız.

- ***Neden varız?***

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

- ***Özgür irade var mıdır?***

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

- ***Mutluluğun anlamı nedir?***

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

- ***Eylemlerimizin bir anlamı var mıdır?***

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

- ***Ölüm bir son mudur?***

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

6. ***Hayata yüklenen anlamların inançlar, toplumsal normlar, ahlaki değerler, kişisel beklentiler ve ideolojiler ile ilişkisine dair düşünceleriniz nelerdir? Örneklendirerek yazınız.***

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

7. ***Antik Yunan filozoflarından Epikuros'un* (Epikuros) *hayatın amacına, anlamına ve değerine ilişkin öne sürdüğü temel düşünceleri içeren aşağıdaki metni okuyunuz ve sorunun cevabını sınıfta paylaşınız.***

Evrende temel yapı taşları olan atomlar vardır. Bu atomlar rastgele bir araya gelerek varlıkları oluşturur. Varlıklar doğa yasalarının bir sonucu olarak kendiliğinden oluşur. İnsan da doğa yasalarının bir sonucu olarak oluşmuş bir varlıktır. Ancak insan diğer varlıklardan farklı olarak var olduğunun ve bir gün öleceğinin bilincindedir. Dolayısıyla insan var olduğu sürece yaşamına anlam katma arayışında olacaktır. İnsanın temel motivasyonu, hazza yaklaşıp acıdan uzaklaşma isteğidir. O hâlde insan için en yüksek iyi, hazdır. Haz bir acının ortadan kaldırılmasıyla gerçekleşir. Bedende ve ruhta acı yoksa haz vardır. Ahlaki eylemlerimizde de mutluluk, acıdan yani kötüden uzaklaşarak sağlanabilir. İnsan bu ikiliği birleştirmeye ve mutluluğu artırmaya yönelik eylemde bulunmalıdır. Ancak bu, anlık hazların peşinden koşulması anlamına gelmez; aksine, uzun vadede mutluluk ve huzuru sağlamak için akılcı seçimler yapılmasını içerir. Hazza yönelme tüm insanlığın iyiliğine sebep olmayacaksa sadece bencilliktir. Bilgelik bize akılcı, onurlu ve iyilikle dolu bir hayatın kapılarını açmadıkça haz verici bir hayata ulaşmak da mümkün olmaz. Aynı şekilde haz verici bir hayat yaşamadıkça da akılcı, onurlu ve iyilikle dolu bir hayata ulaşmak mümkün değildir. Çünkü erdemler doğal olarak haz verici bir hayatı beraberinde getirirler. İhtiyaçları karşılamak için gereken zevkler sağlıklıdır fakat lüks veya aşırılıkların peşinden koşmak anlamsızdır. Dostluk ve diğer insanların zevklerini paylaşmak ya da desteklemek, mutluluğun ve uzun bir hayatın güvencesidir. Ölüm korkusu ise yaşamı sınırlayan temel faktördür. Ölüm bilinmez bir durumdur ve yaşarken ölümden korkmak gereksizdir. Yaşam varken ölüm yoktur ve ölüm olduğunda da zaten yaşam olmayacaktır. Bu nedenle ölüm korkusu olmadan yaşamak, anlamlı bir yaşamın temelidir.

Ahmet Arslan,
İlkçağ Felsefe Tarihi, Helenistik Dönem Felsefesi-Epikurosçular, Stoacılar, Septikler
(Yazar tarafından derlenmiştir.)

- ***Bir önceki sayfada beşinci soruya verdiğiniz cevaplarla Epikuros'un hayatın amacı, anlamı ve değerine ilişkin yaklaşımı arasında ne tür benzerlik ve farklılıklar olduğunu yazınız.***

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

8. Aşağıdaki tabloda felsefi düşüncenin nitelikleri verilmiştir. Buna göre, kendi düşüncelerinizi ve Epikuros'un düşüncelerini değerlendirerek bunların felsefi nitelik taşıdığını düşünüyorsanız √, düşünmüyorsanız X işaretlerini kullanarak tabloda ilgili yeri işaretleyiniz.

FELSEFİ DÜŞÜNCENİN NİTELİKLERİ	BENİM DÜŞÜNCELERİM	EPİKUROS'UN DÜŞÜNCELERİ
Anlama ve açıklama çabasında olması		
Eleştirel bakış açısına sahip olması		
Düşüncelerin kendi içinde tutarlı olması		
Mantıksal bir akıl yürütmeye dayanması		
Kavramların açık seçik (apaçık) olması		
Akla uygun olması		
Evrensel ilkeler ortaya koyma çabasında olması		
Sağlam argümanlara dayanması		

- *8. soruya verdiğiniz cevapların hayatın amacı, anlamı ve değerine ilişkin düşüncelerinizin felsefi düşüncenin niteliklerini hangi açılardan taşıdığını ya da taşımadığını gerekçelendirerek yazınız.*

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

- *Epikuros'un hayatın amacına, anlamına ve değerine ilişkin düşüncelerinin felsefi düşüncenin niteliklerini hangi açılardan taşıdığını ya da taşımadığını gerekçelendirerek yazınız.*

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Etkinlik

Adı	*Hayatın anlamı-altı şapka düşünme etkinliği*
Amaç	*Hayatın amacı üzerine farklı perspektiflerle düşünebilme*
Süre	*30 dakika*
Araç gereçler	*Kâğıt ve kalem*

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Öğretmeninizin gözetiminde altışarlı gruplar oluşturunuz.

2. Her grup için bir lider seçiniz.

3. Grubunuzda altı şapkanın rengine ve aşağıda belirtilen perspektiflere göre hayatın anlamı üzerine düşününüz.

Bilgi

Bilimsel bir bakış açısıyla, evrende ve insanın varoluşunda gözlenen düzenin hayatın anlamını nasıl etkilediğini düşünün.

Duygusal

Hayatınıza anlam katan kişisel değerleri düşünün. Bu değerler nelerdir ve nasıl şekillenir? İnsan ilişkileri hayatın anlamını nasıl etkiler? Aile, arkadaşlar ve sevdiklerinizle olan ilişkilerin önemi nedir?

Eleştirel

Hayatın anlamını bulma sürecindeki zorlukları düşünün. Anlam kaybı yaşanan zorlu anlarda hayatla nasıl başa çıkılabilir? Toplumsal beklentiler ve kültürel etkiler, hayatın anlamı üzerinde nasıl bir etkiye sahiptir?

Olumlu

Hayatınızdaki olumlu, anlam dolu anları hatırlayın. Başarılarınız, hayatınıza nasıl bir anlam kattı? Zorluklarla başa çıkarken olumlu bakış açısı nasıl geliştirilebilir?

Kontrol

Eğer hayatın anlamını kendiniz tanımlayabilseydiniz, bu tanım nasıl olurdu? Kendi anlamınızı yaratınız. Resim, şarkı, şiir veya başka yaratıcı anlatımlarla hayatın anlamını ifade etmeyi deneyiniz.

Yönetim

Hayatın anlamını anlama ve yönetme sürecinde kullanabileceğiniz stratejileri düşünün. Hangi adımları atabilir ve nasıl bir plan yapabilirsiniz? Hayattaki hedeflerinizin, hayatı anlamlandırmanıza ve yönetmenize nasıl katkıda bulunabileceğini düşününüz.

4. Grup lideri, her üyenin bir şapkanın rengini seçerek şapkanın sunduğu perspektife göre hayatın anlamı üzerine düşüncelerini paylaşmalarını sağlar.

5. Grup lideri, her üyenin sırasıyla altı şapkayı giymesini ve altı şapkanın sunduğu perspektife göre hayatın anlamı üzerine düşüncelerini paylaşmalarını sağlar.

Değerlendirme

Hayata anlam katmada farklı perspektiflerden bakmanın nasıl bir etkiye sahip olabileceği hakkındaki düşüncelerinizi açıklayınız.

Etkinlik

Adı	*Kısa filmle hayatın anlamı*
Amaç	*Hayatın anlamına ilişkin belli bir görüşü felsefi düşüncenin özelliklerine göre değerlendirebilme*
Süre	*Ders dışı hazırlık 1 hafta, sunum 30 dakika*
Araç gereçler	*Kâğıt ve kalem*

Aşağıdaki adımları takip ederek kısa film hazırlama etkinliğini uygulayınız ve sınıfta paylaşınız.

1. Hayatın anlamına ilişkin bir senaryo yazmak ve kısa film çekmek üzere öğretmeninizin gözetiminde üç gruba ayrılınız.

2. Hayatın anlamını yansıtan bir senaryo yazınız. Senaryonuzda karakterlere, diyaloglara ve sahne tasvirlerine detaylı olarak yer veriniz.

3. Senaryoya uygun şekilde filminizi çekiniz ve sınıfta paylaşınız.

Değerlendirme

BECERİLER	HER ZAMAN (3)	BAZEN (2)	HİÇBİR ZAMAN (1)
Senaryomda felsefi kavramları kullandım.			
Senaryomu potansiyel sorunların çözümüne yönelik hazırladım.			
Çekimler için uygun mekân, ekipman seçimini planladım.			
Senaryomda diyalog, karakter ve sahne tasarımlarını detaylandırdım.			
Kısa filmimi sınıfımla paylaştım.			
Konuyla ilgili sorulara yanıt verdim.			
Zamanı verimli kullandım.			

Bu öz değerlendirme formundan alınabilecek en yüksek puan 21, en düşük puan ise 7'dir.

5.2. GÜNLÜK YAŞAMDA FELSEFE

Notlarım

OKUYORUM

FELSEFİ PROBLEMLERİN GÜNLÜK YAŞAMDAKİ YANSIMALARI

Felsefi problemler sadece soyut düşüncelerle sınırlı kalmaz, günlük yaşamda da insanların dünya görüşlerinde, değerlerinde ve kararlarında derin etkiler bırakır. Bazı felsefi problemlerin ele alınışına ilişkin temel yaklaşımlar ve bu yaklaşımların günlük yaşamdaki karşılıkları şu şekildedir.

Ahlaki değerlerin evrensel olup olmadığı problemi: Felsefi ahlaki sorular, günlük yaşamda karşılaşılan ahlaki kararlar üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Birçok ahlaki değer felsefi düşünceye dayanarak şekillendirilebilir. Örneğin Kant'ın kategorik buyruk (kesin ve net olan ahlaki emir) ilkesi, bir eylemin evrensel olarak ahlaki olup olmadığının değerlendirilmesine yardımcı olabilir.

İnsandaki özgürlük ve sorumluluk ilişkisi problemi: İnsanın özgür bir iradeye sahip olup olmadığı ve özgür iradenin beraberinde hangi sorumlulukları getireceği, felsefenin temel tartışma konularından biridir. Örneğin varoluşçuluk felsefesi, bireyin özgürlüğünü ve sorumluluğunu vurgular. Varoluşçuluk düşüncesi, günlük yaşamda kararlar alırken yapılan seçimlerin sonuçlarına karşı sorumluluk taşınması gerektiğini hatırlatır.

Hayatın anlamı problemi: Hayatın anlamı konusundaki felsefi düşünceler, insanların kendi anlamlarını bulma çabalarını etkiler. Örneğin hayatın amacının mutluluk olduğunu öne süren bir felsefi yaklaşım; günlük yaşamda bireylerin iş, ilişkiler ve kişisel gelişimleriyle ilgili anlam arayışında mutluluğu temel amaç olarak benimseyebilir.

Bilginin kaynağı, değeri ve güvenilirliği problemi: Epistemoloji; bilginin kaynağını, değerini ve hangi bilginin güvenilir bilgi olduğunu sorgulayan felsefe disiplinidir. Örneğin empirizm ve rasyonalizm gibi yaklaşımlar bilgiyi algılar, deneyimler ve akıl yürütmeler aracılığıyla anlamlandırma şekillerini tartışır. Günlük yaşamda, medya, bilgi kaynakları ve diğer insanlarla olan etkileşimlerde epistemolojik soruların yansımaları görülür. Bilginin doğası ve güvenilirliği konusundaki düşünce, günlük kararları etkiler.

Dilin yapısının ne olduğu problemi: Dil felsefesi, dilin nasıl anlam taşıdığı ve iletişimde nasıl kullanıldığı üzerine odaklanır. Örneğin analitik felsefe dilin temel ögelerini anlamaya yönelik bir çaba içindedir ve dilin mantıksal yapısını vurgular. Günlük yaşamda doğru anlaşılma ve etkili iletişim için, dil felsefesinin argümanları yol gösterici olabilir.

Zihnin yapısı problemi: Zihin felsefesi; düşünce, bilinç, algı ve anlama gibi zihinsel süreçleri inceleyen bir alanı kapsar. Örneğin fonksiyonalizm, zihinsel süreçleri bir sistemin işleyişi gibi ele alan yaklaşımdır. Zihinsel durumlar, belirli bir işlevi yerine getiren sistematik süreçler olarak görülür. Bu felsefi alan insanların zihinsel deneyimleri ve düşünce süreçleriyle doğrudan ilgilidir.
Felsefenin bunlara benzer birçok temel problemi günlük yaşamın temel unsurlarını sorgular ve bu sorgulama, bireylerin dünya görüşlerini, kararlarını şekillendirir. Bu nedenle felsefi problemlerin günlük hayattaki yansımalarını anlamak, insanların kendi düşünce süreçlerini ve değer sistemlerini daha derinlemesine keşfetmelerine yardımcı olabilir.

Yazarlar tarafından yazılmıştır.

Notlarım

Etkinlik

Adı	*Zihin ve yapay zekâ: Düşünsel bir yolculuk*
Amaç	*Felsefi bir problemin günlük yaşamdaki yerini değerlendirebilme*
Süre	*Ders dışı hazırlık 4 gün, tartışma 60 dakika*
Araç gereçler	*Kâğıt ve kalem*

Aşağıdaki adımları takip ederek araştırma ve tartışma etkinliğini uygulayınız.

1. Aşağıdaki metni okuyunuz.

ZİHİN FELSEFESİ VE YAPAY ZEKÂ

Zihin felsefesi, Antik Çağ'dan günümüze bilinç, bilinçaltı, düşünme, düşünce, algı, duygu, zekâ ve benzeri kavramlar üzerinden insan zihninin doğasına ilişkin düşünsel bir perspektif sunan felsefe alanıdır. Önceki yüzyıllarda temel tartışma, zihinle beden arasındaki ilişkiye dair olmuştur. Zihin-beden problemi, bedenin fiziksel parçaları ile zihinsel deneyimler arasında ilişki olup olmadığı problemidir. Spinoza (Spinoza), Berkeley (Börkliy) gibi filozoflar zihinle bedenin birbirinden farklı olmadığını öne sürerken Fransız filozof Descartes (Dekart) zihin ve bedenin birbirinden bağımsız bir varoluş ortaya koyduklarını öne sürmüştür.

XXI. yüzyılda ise zihin felsefesinde en fazla tartışılan sorular "İnsan zihni ile yapay zekâ arasında fark var mıdır?", "Yapay zekâ insan zihninin kapasitesine ulaşabilir mi?", "Bir yapay zekâ duygulara sahip olabilir mi ve sanatsal üretim yapabilir mi?" gibi sorulardır.
Yapay zekâ, bilgisayar sistemlerinin ya da makinelerin çeşitli faaliyetlerinin insan zekâsına benzer bir şekilde gerçekleştirilmesi için tasarlanan bir bilim ve mühendislik dalıdır. Bilgisayarların veri analizi, öğrenme, problem çözme ve karar verme gibi yeteneklerini geliştirmek amacıyla yapay zekâ teknolojisi kullanılır. Bu teknoloji günlük hayatta birçok alanda kendini gösterebilir. Örneğin sesli asistanlar; kullanıcıların sorularını yanıtlamak, işlemlerini yerine getirmek veya bilgi sağlamak için yapay zekâ kullanırlar.

Çevrim içi platformlardaki öneri sistemleri, yapay zekâ aracılığıyla kullanıcıların geçmiş tercihlerini analiz ederek yeni içerikler önerir. Sosyal medya platformları; kullanıcıların içerik üretmesini, paylaşmasını ve saklamasını sağlayan yapay zekâ teknolojilerini kullanır. Genel ağdaki çeviri araçları, metinleri veya konuşmaları otomatik olarak bir dilden diğerine çevirmek için yapay zekâ teknolojilerinden yararlanır. Çok sayıda video oyunu, yapay zekâ tarafından kontrol edilen karakterlere veya seviyelere sahiptir. Yapay zekâ ile tıbbi teşhislerde bulunmak dahi mümkündür. Sürücüsüz araçlarda, trafik durumlarını analiz etmek ve aracı güvenli bir şekilde hareket ettirmek için yapay zekâ ve sensör teknolojileri kullanılır. Kameralarda, yüz tanıma veya hareket algılama gibi özellikler kullanılarak güvenliği artırmak için yapay zekâ teknolojilerine başvurulur. Spam filtreleri, e-posta sağlayıcıları tarafından kullanılan yapay zekâ programları aracılığıyla zararlı veya istenmeyen e-postaları tespit eder. Yapay zekâ, finansal piyasalardaki verileri analiz ederek yatırım tavsiyeleri vermesi için kullanılabilir. Hatta son yıllarda makale yazabilen veya danışmanlık hizmeti verebilen yapay zekâ örnekleri geliştirilmiştir.

Yazarlar tarafından yazılmıştır.

2. ***Metinde geçen bazı kavramların (zihin, bilinç, düşünme, düşünce, bilinçdışı ,algı, duygu, zeka) sizde çağrıştırdıklarını not ediniz.***

.....
.....
.....
.....

3. ***Aşağıdaki tabloda metinde geçen bazı kavramların tanımları verilmiştir. Bu tanımların sizin çağrışımlarınızla uyumlu olup olmadığını değerlendiriniz. Uyumlu olduğunu düşünüyorsanız √, uyumlu olmadığını düşünüyorsanız X işaretini kullanarak tablodaki ilgili yerleri işaretleyiniz***

KAVRAMLAR	TANIMLAR	UYUMLU	UYUMLU DEĞİL
Zihin	Düşünce, fikir, algı, duygu gibi geniş bir alanı kapsar. Zihin, genellikle bireylerin iç dünyasını temsil eder.		
Bilinç	Deneyimlerin ve algıların farkındalığının olması durumudur.		
Düşünme	Bireylerin zihinsel eylemleri aracılığıyla işleme, sorunu ayırma, anlama, değerlendirme, karar verme ve sonuç çıkarma sürecidir. Düşünme; dil, semboller, kavramlar ve bellek gibi zihinsel araçları içerir.		
Düşünce	Düşünme sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıkan kavramları, fikirleri ve bilişsel parçaları içerir.		
Bilinç dışı	Genellikle farkında olmadığımız ancak davranışları, düşünceleri ve duyguları içeren zihinsel süreçlerdir.		
Algı	Dış dünyadan gelen duyusal bilgilerin zihinsel olarak devam etmesi sürecidir. Algılama; görme, işitme, dokunma, koku ve tat gibi duyular aracılığıyla meydana gelir.		
Duygu	Kişinin içsel deneyimlerini, fiziksel ve psikolojik tepkilerini içeren, karmaşık ve zaman içinde değişebilen zihinsel bir durumu ifade eder.		
Zekâ	Bireyin çeşitli zihinsel aktivitelerini yerine getirebilme, bilgilerini işleyebilme ve problemlerle başa çıkabilme becerisini içerir.		

4. Günümüzde yapay zekânın insandaki zihinsel süreçlerden farklı ve bu süreçlere benzeyen yönleri üzerine yürütülen tartışmada öne sürülen bazı önermelerden sizin düşüncelerinize yakın ve uzak olanları tablo üzerinde işaretleyiniz.

YAPAY ZEKÂYA İLİŞKİN ÖNERMELER	YAKIN	UZAK
Bir makine bir insan kadar zeki davranıyorsa o zaman bir insan kadar zekidir.		
Zekâ; algılayan, hareket eden ve deneyimleyen bir fiziksel bedene ihtiyaç duyar. Dolayısıyla bir makinenin insan düzeyinde bir zekâya sahip olabilmesi için insandakine benzer fiziksel bir bedene sahip olması gerekir.		
Öğrenmenin her yönü veya zekânın diğer herhangi bir özelliği, prensipte kesin bir şekilde tanımlanabildiğinden bunu taklit edecek bir makine yapılabilir.		
Doğru girdi ve çıktılara sahip, uygun biçimde programlanmış bir bilgisayar, insanların zihinleriyle tam olarak aynı anlamda bir zihne sahip olacaktır.		
Eğer sinir sistemi fizik ve kimya kanunlarına uyuyorsa o zaman sinir sisteminin davranışını yeniden üretebilmek de mümkündür.		
İnsan yetenekleri her türden insan davranışının içine karışmış olmasından dolayı programlanamaz.		

5. Aşağıda verilen konuları araştırınız.

- Platon (Platon), Aristoteles (Aristoteles), Descartes, Berkeley, Spinoza, Hobbes (Hobs), Leibniz (Laybniz) gibi zihin-beden sorununu ele almış filozofların argümanlarını araştırınız (Hazırlık süresi 1 gün).
- Alan Turing (Elın Tuyrin), John Searle (Con Seıl) ve Hubert Dreyfus'ın (Hüybırt Dreyfıs) yapay zekâ ve insan zihni karşılaştırmalarını araştırınız (Hazırlık süresi 1 gün).
- Öğretmeninizin gözetiminde iki gruba ayrılınız. Aşağıda verilen iki karşıt tezi günümüz filozoflarının ne şekilde ele aldıklarına ilişkin araştırma yapınız (Hazırlık süresi 2 gün).

1. grup: Yapay zekâ bir gün insan zihninin tüm yetilerine sahip olabilir.

2. grup: Yapay zekâ ne kadar gelişirse gelişsin onun insan zihninin yetilerine ulaşması oldukça güçtür.

Araştırmalarınızı aşağıdaki sorulara cevap teşkil edecek şekilde planlayınız.

- ***Zihin, sadece beyin fonksiyonları açısından mı yoksa daha geniş bir kapsamda mı değerlendirilmelidir?***
- ***Farkındalık ve bilinç arasındaki ilişki nedir?***
- ***Bilinç dışı nasıl işler?***
- ***Dil, düşünce süreçlerini nasıl etkiler?***
- ***Zihin ve beden arasındaki ilişki nedir?***
- ***Zihinsel deneyimler, fiziksel beyin faaliyetleri tarafından nasıl şekillenir?***
- ***Duygular biyolojik temelli midir?***
- ***Filozofların zihin-beden problemini ele alış biçimleri, günümüzdeki yapay zekâ tartışmalarına ne tür etkilerde bulunmuş olabilir?***

6. Tartışma etkinliğini aşağıdaki soruları gerekçelendirerek cevaplamak suretiyle uygulayınız.

Yapay zekâ,

- *Yeni bilgiler üretebilir mi?*
- *Duygulara sahip olabilir mi?*
- *Özgün sanat eserleri üretebilir mi?*
- *Özgür iradeye sahip olabilir mi?*
- *İnsanlar gibi empati yapabilir mi?*
- *İnsan yaşamını kolaylaştırırken aynı zamanda insan türüne bir tehdit olabilir mi?*
- *Yapay zekânın akıllı olması onun bilinçli olduğunun da göstergesi midir?*
- *Yapay zekânın insana sağladığı avantajlar, dezavantajlarına tercih edilmeli midir?*

Değerlendirme

1. Felsefi tartışmaların yapay zekânın bugünkü ve gelecekteki konumunu belirlemede ne tür etkileri olabilir? Yorumlayınız.

2. Yapay zekânın insan yaşamına olumlu ve olumsuz etkileri neler olabilir? Yorumlayınız.

3. Felsefi soruların yaşamdaki yerini ve önemini yorumlayınız.

5.3. FELSEFENİN ÖNEMİ

Notlarım

OKUYORUM

İnsanın temel düşünme süreçleri nedensel ilişki üstüne kuruludur. İnsan aklında varlıklar ya da olaylar arasında nedensel bağlarla bir süreğenlik kurma eğilimi vardır. Nedensel bağlarını koparan birey ya hurafeler üretir ya da akıştaki boşluğu doldurmak için içerikler üretip metne eklemeler yapar. Doğayı gözlemleyen ilk insanlar anlamlı biçimde ve nedensel bağlarla algılayabildiği olayları öğrenip yaşamını buna göre düzenleyebilmiştir. Olay örgüsünde çözemediği, algılayamadığı ya da nedensel ilişkileri kuramadığı durumlarda da boşlukları dolduracak fikirler veya inançlar geliştirmiştir. Örneğin yağmur ile bitkilerin yetişmesi arasındaki ilişkiyi gözlemleyip anlayan insan buna uygun üretim faaliyetleri içine girerken yağmurun oluşumunda nedensel bir ilişki kuramamış ve olay örgüsündeki boşlukları mitlerle doldurma yoluna gitmiştir. Bu nedenle yağmur tanrısı veya bereket tanrısı gibi mitsel ögelerle hikâyedeki boşlukları doldurup anlamlı bir doğa tasarımı oluşturmaya çalışmıştır.

Felsefenin, evreni bütüncül bir biçimde ele alışı her ne kadar mitsel düşüncenin mirası olsa da felsefenin bütüncül kavrayışı akılcı bir temele dayanmaktadır.

Günümüzde insanlık büyük oranda akıl temelli, eleştirel ve tutarlı düşünme biçimi olan felsefe ile evreni, insanı ve insana dair birçok olguyu anlamaya ve açıklamaya çalışmaktadır. Bir olguyu felsefi bakışla ele alan insan, olaylar arasındaki bağı akıl temelli kurup anlamlı bir algı dünyası yaratma yoluna girmiştir. Felsefe sadece soyut ve metafizik konuları değil daha ziyade aktüel dünyanın konularını, insanı ve insan hayatını kapsayan bir alandır. Felsefi bakışı günlük yaşamda işlevsel kullanabilen bireyler ve toplumlar daha gerçekçi daha sağlıklı değerlendirmeler yapıp problem alanlarını mantık temelli analizlerle ele alabilir ve çözümler üretebilir. Bu çözümler akıl temelli olduğundan aynı zamanda bireyler üstü bir nitelik de kazanabilir. Örneğin sanal ortamla ilgili konularda henüz toplumsal boyut kazanmayan ahlaki değer ve normların boşluğu etik ile doldurulabilir. Bu da felsefenin günlük yaşamdaki işlevselliğini gösterir.

Yazarlar tarafından yazılmıştır.

Etkinlik

Adı	*Anlam arayışında felsefe*
Amaç	*Felsefenin önemini güncel yaşamla ilişkisi açısından değerlendirebilme*
Süre	*Ders dışı hazırlık 3 gün, etkinlik 60 dakika*
Araç gereçler	*Kâğıt ve kalem*

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği gerçekleştiriniz.

1. Aşağıdaki filozoflardan birini seçerek filozofun ele aldığı alanla (Ahlak, devlet veya sanat) ilgili görüşlerini araştırınız.

John Dewey (Con Divi)	Farabi	Platon
Ahlak	Devlet	Sanat

2. Seçtiğiniz filozofun görüşlerinin bu çağda geçerli olup olmadığına dair fikirlerinizi defterinize yazınız.

3. Araştırmanız sonucunda ahlak, devlet ve sanat konularına ilişkin görüşlerinizde herhangi bir değişim oldu mu? Gerekçelendirerek yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Aşağıdaki metni okuyunuz ve soruları gerekçelendirerek yanıtlayınız.

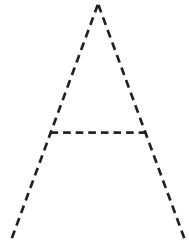

Yukarıdaki görselde birtakım çizgiler yer almasına karşın orada bir A harfi varmış gibi algılanır. Çünkü insan zihni anlamlı uyaranları algılama ve öğrenme eğilimdedir. Bu nedenle birbirinden bağımsız olan çok sayıdaki uyarıcı, insan zihni tarafından organize edilmiş bir bütün olarak algılanır. Bir yığın ilişkisiz uyarandansa anlamlı bir tek uyaranı algılamak daha işlevseldir.

Bu durum öteden beridir var olan bir soruyu da nispeten yanıtlamaktadır. "İnsan var olanı olduğu gibi bilebiliyor mu?" bu soru farklı biçimlerde de dile getirilebilir: "Varlıklar olduğu gibi midir bizim gördüğümüz gibi mi?", "Görünüş ile gerçek arasında bir fark var mıdır?"

- ***Yukarıda psikolojik süreçlerle ilgili örnek verilmiştir. Buna benzer zihinsel süreçler doğal ve toplumsal olaylar karşısında da yaşanabilir mi? Açıklayınız.***
- ***Doğa, toplum, insan ilişkileri vb. birçok bilgi sahası birer metin olarak kabul edilirse bu metni okuyan insan anlamlı ve algılanabilir bir içeriğe erişmek isterken felsefeden ne şekilde faydalanabilir? Açıklayınız.***

Değerlendirme

Günlük yaşamda karşılaştığınız herhangi bir problemin çözümüne felsefenin etki edip edemeyeceğine dair görüşlerinizi nedenleriyle açıklayınız.

5. Tema Ölçme Değerlendirme

Bu testte cevaplamanız için farklı soru çeşitleri verilmiştir.

1. Aşağıda "Filozoflara Göre Hayatın Anlamı " ile ilgili Doğru (D) / Yanlış (Y) önermeleri içeren tanılayıcı dallanmış ağaç verilmiştir. Verilen önermenin doğru olduğunu düşünüyorsanız (D), yanlış olduğunu düşünüyorsanız (Y) seçeneğini seçmeniz gerekmektedir. İlk önermeden başlayarak yapacağınız seçimlerle, oklar yönünde ilerleyerek, sekiz farklı çıkış noktasından birine ulaşınız.

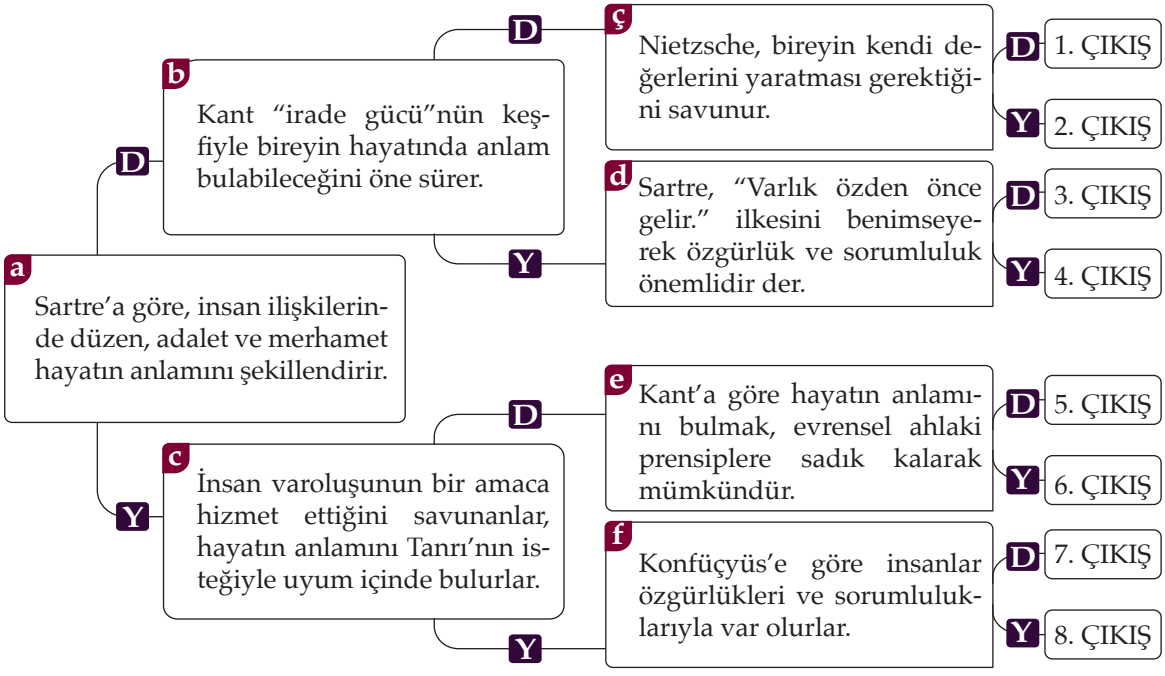

2. Aşağıdaki kavramlara ilişkin soruların günlük yaşamdaki karşılıkları üzerine düşününüz ve bunlara somut örnekler veriniz.

KAVRAMLAR	FELSEFİ SORULAR	GÜNLÜK YAŞAMA İLİŞKİN ÖRNEKLER
Bilgi	Bilgiye nasıl ulaşırız?	
	Günlük bilgi edinme süreçlerinde ne tür ön yargılarım var?	
Ahlak	Günlük ahlaki kararlarımı nasıl veririm?	
	Etik değerlerim neler ve nasıl şekillenir?	
Varlık	Varlık ve gerçeklik ne anlama gelir?	
	Günlük deneyimlerimde neyin gerçek ve var olduğuna nasıl karar veririm?	
Estetik	Günlük yaşamda güzellik algımı ve estetik tercihlerimi neler belirliyor?	
	Sanat ve estetik deneyimler günlük yaşamımı nasıl etkiler?	
Metafizik	Fizik dünyanın dışında ve ötesinde başka varoluş biçimleri olabilir mi?	
	Günlük yaşamda varoluşun derin anlamları üzerine ne gibi düşünceler ortaya koyabilirim?	

3. Aşağıda felsefenin temel problemlerine ilişkin bazı kavramlar ve kavram haritası iskeleti verilmiştir. Aşağıda verilen kavramların temel felsefi problemlerden hangisiyle ilişkili olduğunu kavram haritasında uygun boşluklara yazınız.

Analitik Felsefe	*Anlam*	*Empirizm*	*Ahlak*
Dilin Yapısı Problemi	*İletişim*	*Kategorik Buyruk*	*Hayatın Anlamı Problemi*
Özgürlük	*Rasyonalizm*	*Varoluşçuluk*	*Zihnin Yapısı Problemi*

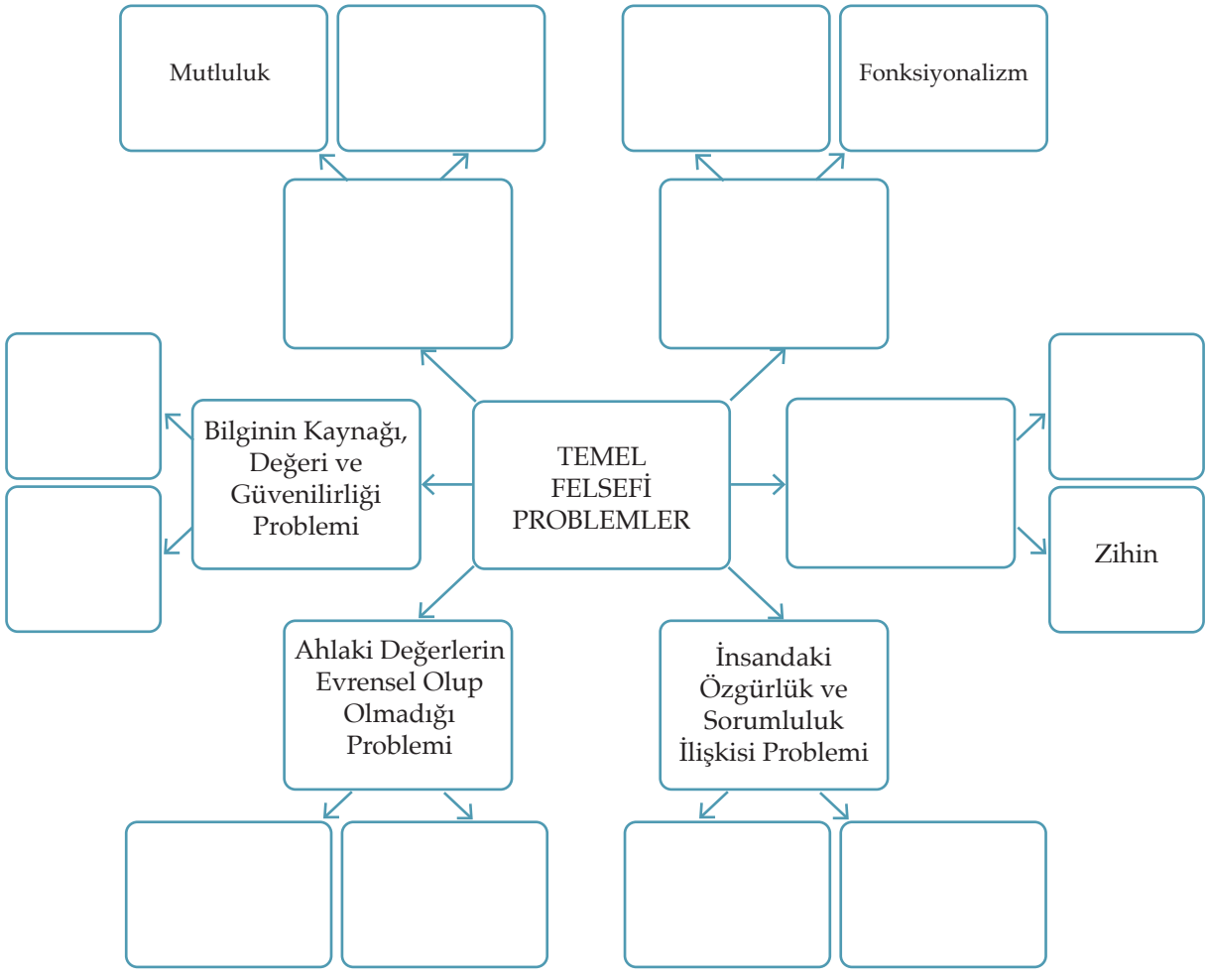

4. Ahlak ve metafizik arasındaki ilişkiyi yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Temaya ait çoktan seçmeli sorulara ulaşmak için karekodu okutunuz.

Temaya ait yaşamın anlamı etkinliğine ulaşmak için karekodu okutunuz.

6. TEMA

AİLE VE TOPLUM-I

6.1. Aile Kuramları
6.2. Ailenin Önemi
6.3. Toplumsal Yaşamda Ailenin Önemi

Anahtar Kavramlar

- aile dinamikleri
- aile ekolojisi
- aile profili
- anlam yaratma
- güç dinamikleri
- psikolojik doyum
- sembolik etkileşimcilik
- sosyal çatışma
- toplumsal düzen
- yapısal işlevselcilik

Bu temada sizlerden

- Aile ile ilgili başlıca kuramları analiz edebilmeyi,
- Ailenin önemini yazılı, görsel ve sosyal medyadaki örnekler üzerinden değerlendirebilmeyi,
- Ailenin ve toplumun önemiyle ilgili fikirleri yaygınlaştırmak için faaliyetlerde bulunmayı

öğrenmeniz beklenmektedir.

Tema sonunda sizlerden çalışma yaprağını cevaplamanız; karşılaştırma tablosu, çıkış kartı, kontrol listesi, öz değerlendirme ve akran değerlendirme formlarını doldurmanız; kavram haritası ve infografik metin oluşturmanız; kısa cevaplı ve açık uçlu soruları cevaplamanız; performans görevlerini yerine getirmeniz; ölçme değerlendirme sorularını yanıtlamanız istenmektedir.

Tema karekodu

Tema sunumuna ulaşmak için karekodu okutunuz.

Başlarken

1. *Aile üyeleri arasındaki güçlü bağların, bireylerin genel yaşam kalitesine ne gibi etkileri olabilir?*
2. *Kültürel ve zamansal olarak aile yapılarında değişim olsa da ailenin evrensel işlevleri neler olabilir?*

6.1. AİLE KURAMLARI

Konuya Başlarken

1. *Aile, bireylerin topluma uyum sağlamasında ve sosyal normların öğrenilmesinde nasıl bir etkiye sahip olabilir? Tartışınız.*
2. *Ailenin toplumsal yapıya olan katkıları ve toplumun devamlılığındaki rolü neler olabilir?*

SOSYOLOJİDE AİLE KURAMLARI

Sosyolojide aile kurumunu çeşitli perspektiflerden ele alan dört temel kuram vardır. Bu kuramlar ***yapısal işlevselci kuram, sembolik etkileşimci kuram, sosyal çatışma kuramı ve aile ekolojisi kuramı***dır.

Yapısal İşlevselci Kuram: Emile Durkheim (Emil Durkaym) ve Talcott Parsons (Telkot Parsıns) bu kuramın temsilcileridir. Yapısal işlevselci kuram, aileyi toplumun temel birimi olarak ele alır. Ailenin toplumsal düzeni ve işlevselliği sürdürmede temel bir etken olduğunu kabul eder. Bu kurama göre her bireyin aile içinde belirli bir rolü vardır ve bu roller hem ailenin hem de toplumun sağlıklı işleyişini sağlar. Örneğin bir ailede babanın genellikle ailenin maddi ihtiyaçlarına odaklanması, annenin ise genellikle duygusal destek vermesi ve çocuk bakımıyla ilgilenmesi ailenin işleyişini sağlayarak toplum içindeki işlevselliğini sürdürmesinde etkilidir. Yapısal işlevselci kuram, ailenin sosyal sistem içindeki yerini ve işlevlerini anlamaya yardımcı olurken, eleştiriler de almıştır. Özellikle bu kuramın aileyi statik ve değişmez olarak ele alması eleştirilir. Ayrıca, toplumsal değişimler ve çeşitlilik göz önüne alındığında, ailenin işlevleri ve yapısı konusunda tek tip bir açıklama sunmanın yetersiz olduğu düşünülür.

Sembolik Etkileşimci Kuram: George Herbert Mead (Corc Herbırt Miid) ve Erving Goffman (Ervin Gofmın) bu kuramın temsilcileridir. Sembolik etkileşimci kuram, bireylerin anlam yaratma süreçlerini vurgular. Ailedeki ilişkiler, semboller ve anlamlar üzerinden şekillenir. İnsanlar, aile içindeki diğer üyelerle etkileşim kurarak kendilerini ve başkalarını anlamaya çalışırlar. Aile içindeki bir çatışmanın anlamı, bireylerin birbirleriyle yaptıkları konuşmalarda ve jestlerde bulunabilir. Örneğin bir aile üyesinin diğerine kullandığı jest, mimik veya dil aile içindeki ilişkilerin nasıl anlaşıldığını ve şekillendiğini yansıtır. Sembolik etkileşimci kuram, ailedeki ilişkileri ve dinamikleri sadece bireyler arasındaki anlamların inşası olarak ele alması ve ailenin toplumsal, ekonomik, kültürel yapılar ile ilişkisini göz ardı etmesi bakımından eleştirilir.

Sosyal Çatışma Kuramı: Karl Marx (Karl Marks), Friedrich Engels (Fridrih Engels) ve Lewis Coser (Luis Kosır) bu kuramın temsilcileridir. Sosyal çatışma kuramı aileyi toplumdaki sınıf çatışmalarının bir yansıması olarak ele alır ve ailedeki güç dinamiklerini, kaynak dağılımındaki eşitsizlikleri vurgular. Bu kurama göre aile içindeki ekonomik eşitsizlikler, çatışmaya neden olabilir. Örneğin bir aile içinde gelirin adaletsiz şekilde dağıldığı durumlar, aile üyeleri arasında gerginliklere ve çatışmalara yol açar. Sosyal çatışma kuramı aile içindeki çatışmaların ve eşitsizliklerin sadece ekonomik faktörlere dayandırılması bakımından eleştirilir.

Aile Ekolojisi Kuramı: Urie Bronfenbrenner (Yeri Bronfınbrenya,) Stephen Ceci (Sitivın Sesi) ve Pamela Morris (Pamela Moris) bu kuramın temsilcileridir. Aile ekolojisi kuramı aileyi, izole bir birim olarak değil çevresiyle etkileşim içinde olan dinamik bir sistem olarak kabul eder. Dolayısıyla aileyi etkileyen çeşitli faktörleri inceleyerek ailenin dinamiklerini anlamaya çalışır. Bu kuram ekonomik durum, kültür, eğitim, iş olanakları yanında aile üyelerinin yaşam evreleri ve stres kaynaklarının aile yapısı, işleyişi ve bireyler arası ilişkiler üzerinde etkili olduğunu vurgular. Örneğin işsizlik oranının yüksek olduğu bir bölgede yaşayan aile, maddi sıkıntılarla karşılaşabilir ve bu durum aile dinamiklerini etkiler. Bu kuram cinsiyet, yaş, etnik köken gibi faktörlerin aile içindeki roller ve ilişkiler üzerindeki etkilerini yeterince ele almadığı için eleştirilir.

Yazarlar tarafından yazılmıştır.

Etkinlik

Adı	*Kuramsal açıdan aile*
Amaç	*Aile ile ilgili başlıca kuramları analiz edebilme*
Süre	*30 dakika*
Araç gereçler	*Kâğıt ve kalem*

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Aşağıdaki temel kavramların hangi kuram ya da kuramlarla ilişkili olduğunu yanındaki boşluğa yazınız.

Toplumsal Düzen	
Rol	
İletişim	
Anlam Yaratma	
Güç Dinamikleri	
Sınıf Çatışması	
Çevresel Faktörler	
Sistem ve Etkileşim	

2. Metinde babaların maddi ihtiyaçlara odaklanması, annelerin duygusal destek vermesi ve çocuk bakımıyla ilgilenmesi örneği yapısal işlevselci perspektifin hangi yönünü yansıtmaktadır? Yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....

3. Sembolik etkileşimci kurama göre aile içindeki iletişim tarzı ve kullanılan semboller aile ilişkileri açısından neden önemlidir? Örneklerle yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....

4. Sosyal çatışma kuramına göre aile içindeki güç dengesizlikleri hangi şekillerde ortaya çıkabilir ve bu dengesizlikler aile üyeleri arasında ne gibi sorunlara neden olabilir? Örneklerle yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....

5. Aile ekolojisi kuramına göre aile dinamiklerini belirleyen unsurlar nelerdir? Örneklerle yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....

6. Aşağıda verilen aile profil örneklerinden yola çıkarak aile kuramlarının bu iki modele ilişkin yaklaşımlarının neler olabileceği üzerinde düşününüz ve aşağıda bırakılan boşluklara notlarınızı yazınız.

1. AİLE PROFİLİ	2. AİLE PROFİLİ
Düşük gelir ve eğitim seviyesine sahip olan genç anne-babanın on altı, on dört ve altı yaşında üç çocukları vardır. Anne, perakende sektöründe düşük ücretli bir işte çalışmaktadır. Baba, geçici işlerde çalışan ve iş güvencesi olmayan bir işçidir. Aile, temel ihtiyaçları karşılamakta zorlanmakta ve maddi sıkıntılar yaşamaktadır. Aile, eski ve bakıma ihtiyaç duyan bir apartmanda, şehir merkezine uzak, güvenli olmayan bir bölgede yaşamaktadır. Aile, kültürel etkinliklere katılamayacak kadar meşguldür ve ailenin maddi gücü kültürel etkinliklere katılım için yeterli değildir. On dört yaşındaki çocukları lise eğitiminin sonunda aile bütçesine katkı sağlayacak bir işte çalışmayı hedeflemektedir. Aile, maddi sıkıntılar nedeniyle sürekli bir stres altında yaşamaktadır. Çocuklar, eğitim ve sosyal gelişim açısından yeterli destek alamamakta ve aile içindeki çatışmalara maruz kalmaktadır.	Orta-üst gelir seviyesine sahip olan orta yaşlı anne-babanın on altı ve on iki yaşında iki çocukları vardır. Anne, hukuk alanında baba ise sanat ve tasarım alanında üniversite eğitimi almıştır. Anne, bir şirketin hukuk departmanında hukuk danışmanı olarak çalışmaktadır. Baba, bir grafik tasarımcıdır. Ekonomik olarak temel ihtiyaçlarını karşılamakta sorunları yoktur. Aile, orta büyüklükte ve şehre yakın bir evde yaşamaktadır. Evleri okul, park, kültür merkezine yakın ve güvenli bir bölgededir. Aile, düzenli olarak tatile çıkar ve ayda en az bir kez kültürel etkinliklere katılır. Çocuklar, lise eğitimlerinin sonunda üniversite eğitimi almayı hedeflemektedirler. Çocukların müzik ve spor alanında hobileri vardır. Ev işlerinde iş bölümü ilkesine uyulmaktadır. Aile, haftada en az bir kez film gecesi, birlikte yemek yapma gibi etkinliklerle bir araya gelmektedir. Duygusal açıdan birbirlerini her fırsatta desteklemektedirler.
Yapısal İşlevselci Kuram .... *Sembolik Etkileşimci Kuram* .... *Çatışma Kuramı* .... *Aile Ekolojisi Kuramı*	*Yapısal İşlevselci Kuram* .... *Sembolik Etkileşimci Kuram* .... *Çatışma Kuramı* .... *Aile Ekolojisi Kuramı* ....

7. Aldığınız notlardan ve aşağıdaki sorulardan hareketle her bir aile profilini kuramsal açıdan yorumlayarak sınıfta sözlü olarak paylaşınız.

- *Aile içindeki roller düşünüldüğünde örnek aile profillerindeki bireylerin ailenin işleyişine etkileri nelerdir? Yapısal işlevselci kuram açısından yorumlayınız.*
- *Aile içindeki iletişim tarzları düşünüldüğünde örnek aile profillerindeki bireyler arasındaki iletişim ne tür sembollerden oluşur? Sembolik etkileşimci kuram açısından yorumlayınız.*
- *Aile içindeki güç dinamikleri ve kaynak dağılımı düşünüldüğünde örnek aile profillerindeki ekonomik durum sosyal çatışmaya sebep olabilir mi? Sosyal çatışma kuramı açısından yorumlayınız.*
- *Ekonomik durum, kültürel özellikler, eğitim, konut gibi etkenler örnek aile profillerinin dinamiklerine ne şekilde etki etmiştir? Aile ekolojisi kuramı açısından yorumlayınız.*

Değerlendirme

Aile kuramlarını, aralarındaki benzerlik ve farklılıklar bakımından karşılaştırarak ulaştığınız sonuçları sınıfta paylaşınız.

6.2. AİLENİN ÖNEMİ

Konuya Başlarken

Tüm toplumlarda evrensel özellik taşıyan ve toplumsal örgütlenmenin temeli olan kurumlardan biri ailedir. Aile insanlığın devamını sağlayan, sosyalleşmenin ortaya çıktığı, kendine özgü kuralları barındıran, toplumdaki geleneksel yapıları gelecek nesillere aktaran sosyal bir kurumdur. Ailenin biyolojik olarak üreme, eşler arasındaki psikolojik doyumu sağlama, sosyal kontrol, ekonomik ihtiyaçları karşılama, kültürü nesilden nesile aktarma, çocukları koruma, büyütme, yetiştirme, sosyalleştirme ve onların kişisel gelişimini sağlama gibi işlevleri bulunmaktadır. Aile; çocukların ait olma, korunma, barınma ve fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanması kadar psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında da önemli bir yere ve işleve sahiptir. Güvenli bir yaşam alanı sağlamak, sevgi ve şevkat vermek, öz saygıyı geliştirmek ailenin psikolojik işlevleri arasında yer alır. Aynı zamanda aile sosyalleşmenin ilk öğrenildiği yerdir. Çocuklar sosyalleşme sürecinde bir yandan sosyal bir kimlik kazanırken diğer yandan toplumsal kuralları öğrenirler.

Aile yapıları zaman içinde birtakım değişikliklere uğramıştır. Örneğin geleneksel geniş ailede (Görsel 6.1) farklı kuşaklar bir arada yaşarken çekirdek ailede (Görsel 6.2) sadece karı koca ve çocuklar bir arada yaşar. Tek ebeveynli aile ise (Görsel 6.3) çocukların sorumluluğunu üstlenmiş tek bir ebeveynin bulunduğu ailedir. Modernleşme sürecinde tüm kurumlarda olduğu gibi aile kurumu da birtakım değişimler ve dönüşümler yaşamıştır. Bu dönemde çekirdek aile ve tek ebeveynli aile yapıları yaygınlık kazanmıştır. Bu değişimlere rağmen ailenin temel işlevleri devamlılığını sürdürmektedir.

Görsel 6.1: *Geleneksel geniş aile*

Görsel 6.2: *Çekirdek aile*

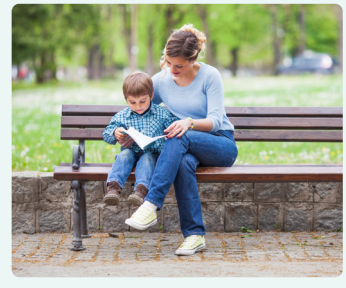

Görsel 6.3: *Tek ebeveynli aile*

Etkinlik

Adı	*Ailen ne kadar önemli?*
Amaç	*Ailenin önemini yazılı, görsel ve sosyal medyadan belirlenen örnekler üzerinden değerlendirebilme*
Süre	*Ders dışı hazırlık 4 gün, etkinlik 30 dakika*
Araç gereçler	*Kâğıt ve kalem*

Aşağıdaki adımları takip ederek araştırma ve tartışma etkinliğini uygulayınız.

1. Aşağıda verilen konular ile ilgili araştırma yapınız.

- ***Ailenin sosyalleşmedeki rolü ile ilgili yazılı, görsel ve sosyal medyada yer alan olumlu örnekleri araştırınız.***
- ***Ailelerinden uzakta büyümüş çocuklar ile ilgili yazılı, görsel ve sosyal medyadan örnekler araştırınız.***

2. Araştırılan iki örnek üzerinden ailenin önemi ile ilgili çıkarımlarda bulununuz.

.....

.....

.....

3. ***TÜİK'in hazırladığı 2014-2022 yılları arasındaki hane halkı*** (Aynı konutta ya da aynı konutun bir bölümünde yaşayan, bir veya daha fazla kişiden oluşan topluluk) ***tiplerine göre hane halkı oranlarını gösteren aşağıdaki grafiği inceleyiniz ve soruyu cevaplayınız.***

HANE HALKI TİPLERİNE GÖRE HANE HALKI ORANI 2014-2022									
	TOPLAM HANE HALKI İÇİNDEKİ ORANI (%)								
HANE HALKI TİPLERİ	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Tek kişilik hane halkı	13,9	14,4	14,9	15,4	16,1	16,9	17,9	18,9	19,4
Tek çekirdek aileden oluşan hane halkı	67,4	66,9	66,4	66,1	65,3	65,1	65,2	64,4	64,5
Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile	14,1	14,3	14,2	14,2	14,1	13,9	13,5	13,5	13,8
Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	45,7	44,8	44,0	43,5	42,3	42,0	42,0	40,8	40,4
Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	7,6	7,8	8,2	8,5	8,9	9,2	9,7	10,1	10,3
Baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	1,5	1,6	1,7	1,8	1,9	2,0	2,2	2,3	2,3
Anne ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	6,1	6,2	6,5	6,7	7,0	7,2	7,5	7,8	8,0
En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hane halkı	16,7	16,5	16,3	16,0	15,8	15,0	14,0	13,5	12,8
Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hane halkı	2,1	2,2	2,4	2,5	2,8	3,0	2,8	3,2	3,3

Kaynak: TÜİK'in "İstatistiklerle Aile 2022" bülteni (Düzenlenmiştir.)

(Tablodaki rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.)

- ***2014-2022 yılları arasındaki hane halkı tipi ve hane halkı oranlarındaki değişimlerin nedenleri neler olabilir? Yazınız.***

.....

.....

.....

.....

4. ***Aşağıdaki konulardan birini seçiniz ve seçtiğiniz konu ile ilgili araştırma yapınız.***

ARAŞTIRMA KONUSU	ARAŞTIRMANIN SEYRİ
Farklı aile yapılarına ilişkin yazılı, görsel ve sosyal medyadan üçer örnek inceleyiniz.	Araştırmanızdan hareketle farklı aile yapılarındaki özellikleri listeleyiniz. Bireylerin aile içi rollerini ikişer kelime ile yazınız. Bireylerin aile içi rollerini işlevsel ve işlevsel olmayan roller şeklinde defterinize listeleyiniz.
Farklı ailelerde çocuğun ekonomik (aileye kattığı maddi fayda) ve psikolojik (Aileye kattığı neşe,duygusal doyum vb.) değerini karşılaştırınız.	Araştırmanızdan hareketle çocuğun ekonomik ve psikolojik değeri açısından geniş ve çekirdek aileyi karşılaştırarak sonuçları defterinize yazınız.

5. ***Araştırma sonuçlarını sınıfta paylaşınız.***

6.3. TOPLUMSAL YAŞAMDA AİLENİN ÖNEMİ

Bilgi Kutusu

Aile, birey ve toplum için en temel ögedir. Bireyin yaşamında çok önemli bir yer tutan aile; beslenme, bakım, sevgi, duygusal ve psikolojik gelişim, eğitim, kültürel değerleri kazanma, sağlıklı zihinsel gelişimi sürdürme gibi temel ihtiyaçların karşılandığı birincil çevredir. Birçok toplumsal kurum gibi aile de tarih boyunca önemli değişiklikler geçirmiş, işlevlerinde farklılaşmalar olmuş ancak hiçbir toplumda yerini, önemini ve değerini yitirmemiştir.

Etkinlik

Adı	*Görsellerle ailenin önemi*
Amaç	*Ailenin ve toplumun önemiyle ilgili fikirlerin yaygınlaştırılması amacıyla faaliyetler yapabilme*
Süre	*Ders dışı hazırlık 3 gün, sunum 40 dakika*
Araç gereçler	*Kâğıt, boya kalemleri, yapıştırıcı, makas*

Aşağıdaki adımları takip ederek duvar gazetesi, poster hazırlama ve sunum etkinliklerini uygulayınız.

1. Öğretmeninizin gözetiminde iki gruba ayrılınız ve gruplardan istenilenleri hazırlayınız.

1. Grup	*Toplumsal yaşamda ailenin önemini vurgulayan duvar gazetesi*
2. Grup	*Toplumsal yaşamda ailenin önemini vurgulayan poster*

2. Duvar gazetesi ve poster hazırlamak üzere aşağıdaki adımları takip ediniz.

- ***Duvar gazetenizin ve posterinizin içeriğine dair fikir oluşturmak amacıyla grup arkadaşlarınızla beyin fırtınası yapınız. Bunu yaparken "Konu ile ilgili neler öğrendim?", "Çalışmamda mutlaka yer alması gerekenler nelerdir?", "Bu konuda neler ilgimi çeker?" sorularına cevap arayınız.***
- ***Çalışmalarınızda ana fikre odaklanarak temel kavramları kullanınız.***
- ***Dikkat çekici renkler ve görseller kullanınız.***

3. Toplumsal yaşamda ailenin önemine ilişkin görüşlerinizi sunum şeklinde sınıfta paylaşınız.

Değerlendirme

BECERİLER	HER ZAMAN (3)	BAZEN (2)	HİÇBİR ZAMAN (1)
Çalışmamda temel kavramları kullandım.			
Çalışmamda ana fikre odaklandım.			
Görsellerin ve renklerin dikkat çekici olmasına özen gösterdim.			
Çalışmamı sınıfımla paylaştım.			
Konuyla ilgili sorulara yanıt verdim.			
Zamanı verimli kullandım.			

Bu öz değerlendirme formundan alınabilecek en yüksek puan 18, en düşük puan ise 6'dır.

6. Tema Ölçme Değerlendirme

Bu bölümde cevaplamanız için farklı soru çeşitleri yer almaktadır.

1. Aşağıda "Aile Kuramları" ile ilgili Doğru (D) / Yanlış (Y) önermeleri içeren tanılayıcı dallanmış ağaç verilmiştir. Verilen önermenin doğru olduğunu düşünüyorsanız (D), yanlış olduğunu düşünüyorsanız (Y) seçeneğini seçmeniz gerekmektedir. İlk önermeden başlayarak yapacağınız seçimlerle, oklar yönünde ilerleyerek, sekiz farklı çıkış noktasından birine ulaşınız.

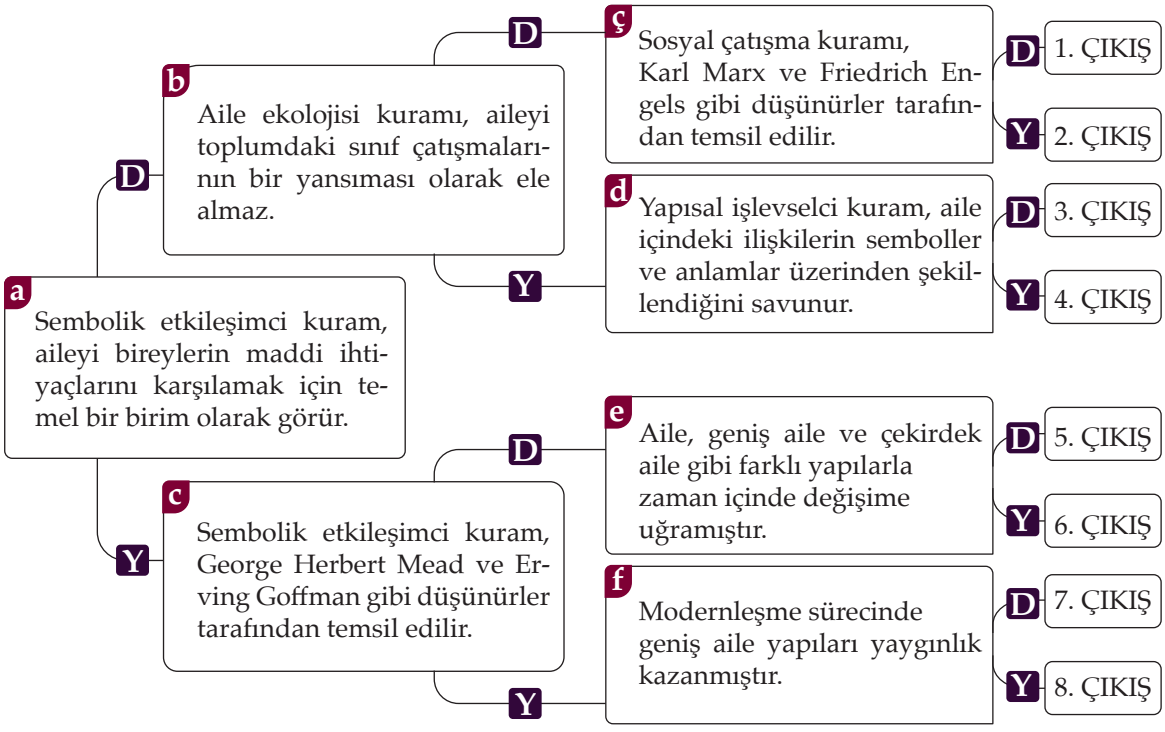

2. Aşağıda verilen kavram ve kuramları ilişkilendirerek kavram haritasında uygun boşluklara yazınız.

Anlam	*Dinamik*	*Sosyal Çatışma Kuramı*	*Rol*
Çevre	*Düzen*	*Sembolik Etkileşimci Kuram*	*Sınıf*

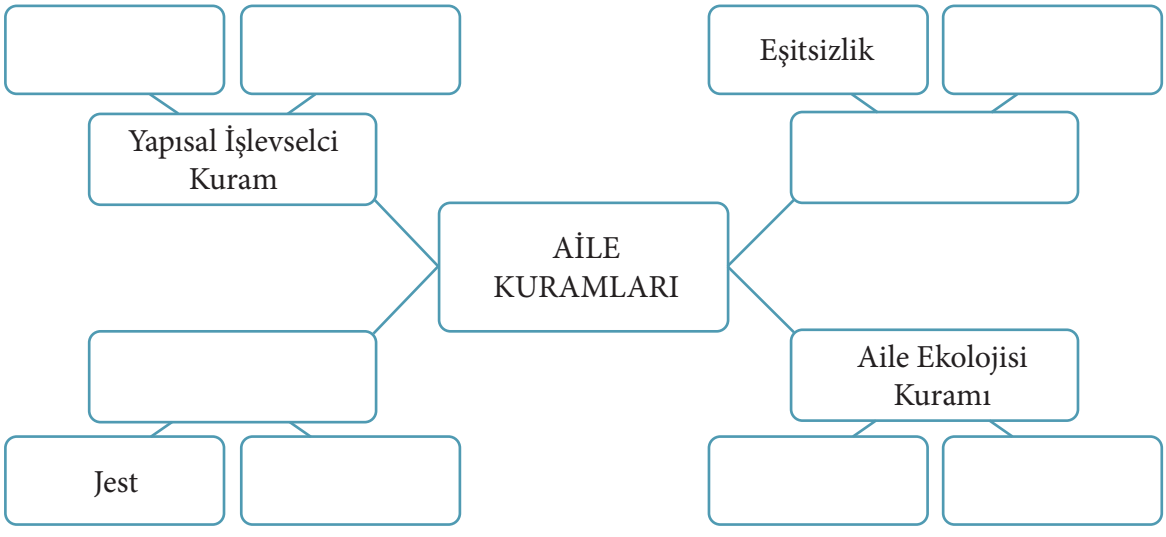

3. **Bir aileye sahip olmanın bireye sağladığı avantajlar nelerdir? Nedenleriyle yazınız.**

4. **"Aileler insan kişilikleri üreten fabrikalardır." Parsons bu sözüyle ne anlatmaya çalışmıştır? Yazınız.**

5. **Kırdan kente göçle birlikte çekirdek aile sayısı neden artmış olabilir? Nedenleriyle yazınız.**

6. **Kadının sosyal, ekonomik ve siyasi yaşama katılmasını aile kuramlarının yaklaşımları açısından değerlendiriniz.**

Temaya ait çoktan seçmeli sorulara ulaşmak için karekodu okutunuz.

Temaya ait aile kuramları etkinliğine ulaşmak için karekodu okutunuz.

SEÇMELİ

1. TEMA

SOSYAL BİLİMLERDE SAHA ÇALIŞMASI

1.1. Saha Çalışması İçin Hazırlıklar

1.2. Çalışma Sahasındaki Uygulamalar

1.3. Çalışma Sahasından Elde Edilen Bilgileri Düzenleme

1.4 Çalışma Sahasından Elde Edilen Bilgileri Çözümleme

1.5. Saha Çalışması Verilerine Dayalı Tahminde Bulunma

1.6. Çalışma Sahasından Elde Edilen Bilgileri Raporlama, Ürün Oluşturma ve Paylaşma

▶ Anahtar Kavramlar

- saha çalışması
- gözlem
- harita
- hipotez
- nitel veri
- nicel veri

Bu temada sizlerden

- Saha çalışması için hazırlıkları aşamalı olarak yapmayı,
- Hazırlanan çalışma planından hareketle çalışma sahasında uygulama yapmayı,
- Çalışma sahasından elde edilen bilgileri düzenlemeyi,
- Çalışma sahasından elde edilen bilgileri çözümlemeyi,
- Saha çalışması verilerine dayalı tahminde bulunmayı,
- Çalışma sahasından elde edilen bilgileri raporlamayı

öğrenmeniz beklenmektedir.

Tema sonunda sizlerden çalışma yaprağını cevaplamanız; karşılaştırma tablosu, çıkış kartı, kontrol listesi, öz değerlendirme ve akran değerlendirme formlarını doldurmanız; kavram haritası ve infografik metin oluşturmanız; kısa cevaplı ve açık uçlu soruları cevaplamanız; performans görevlerini yerine getirmeniz; ölçme değerlendirme sorularını yanıtlamanız istenmektedir.

Tema karekodu

Tema sunumuna ulaşmak için karekodu okutunuz.

Başlarken

1. *"Coğrafyanın laboratuvarı arazidir." sözüyle anlatılmak istenen düşünceyi sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.*
2. *"Sınıfta öğrenilenler, kireçtaşı üzerine yazı yazmak gibiyken sahada öğrenilenler mermer üzerine kazıyarak yazmak gibidir." sözüyle anlatılmak istenen düşünceyi sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.*

GEZİYORUM

Aşağıdaki yönergeleri takip ederek saha çalışmasını gerçekleştiriniz.

Saha Çalışması İçin Hazırlıklar

1. Aşağıdaki konulardan birini seçerek öğretmenleriniz ve sınıf arkadaşlarınızla birlikte yakın çevrenizde bir saha çalışması planlayınız.

- Arazi kullanımındaki değişim
- Turizmin etkileri
- Demografik yapının sosyoekonomik nitelikleri
- Yer şekilleri
- Su kaynakları
- Yerleşme türleri
- Tarihî yapılar
- Arkeolojik alanlar
- Çevre sorunu
- Göç

2. Seçtiğiniz konuya yönelik saha çalışmasıyla ilgili soru veya hipotez oluşturunuz.

Örneğin "Arkeolojik kazı sonrası ortaya çıkan bir tarihî yapı mekândaki turizm faaliyetlerini artırır."
"Sanayileşmeyle birlikte mekândaki tarım arazileri daralır."
"Su kaynakları azaldıkça şebeke suyu fiyatları artmaktadır."

3. Öğretmeninizin önerdiği veya arkadaşlarınızla belirlediğiniz kaynaklardan gözlem ve çalışma sahasıyla ilgili bilgi toplayınız. Bu bilgiler doğrultusunda öğretmeninizin rehberliğinde çalışma planınızı ve iş akışınızı hazırlayınız. Mekânsal bilgi teknolojileri vb. yoluyla gezi güzergâhının haritasını oluşturunuz.

4. Saha çalışmasında kullanacağınız malzeme ve dokümanları temin ediniz.

- Yiyecek, giyecek, konaklama, taşıma ve sağlığın korunması ile ilgili malzemeler
- Gözlem ve çalışma için gerekli araç, alet, harita, form, fotoğraf vb. malzemeler

5. Çalışma sahasında meydana gelebilecek güvenlik ve sağlık riskleri ile ilgili öğretmeninizin rehberliğinde risk analizi hazırlayınız.

Çalışma Sahasındaki Uygulamalar

1. Çalışma sahasında, öğretmeninizle hazırladığınız çalışma planına ve iş akışına uyunuz.

2. Seçtiğiniz çalışma konusuna uygun olarak çalışma sahasındaki olay-olgu, konu, durum veya mekânları belirleyerek not ediniz.

3. Uygun veri araçları (konum, ölçüm, nesnel tasvir, fotoğraf, manzara krokisi, örneklem toplama, anket, mülakat vb.) kullanarak çalışma sahasından bilgi toplayınız.

4. Çalışma sahasında gözlemlediğiniz yerleri harita üzerine işaretleyerek etiketleyiniz. Haritanıza fotoğraf veya çizim ekleyiniz.

5. Çalışma sahasında çevreye duyarlı davranınız.

Çalışma Sahasından Elde Edilen Bilgileri Düzenleme

1. Çalışma sahasından elde ettiğiniz verileri nitel ve nicel veriler şeklinde sınıflandırarak etiketleyiniz.

2. Çalışma sahasından elde ettiğiniz verileri düzenleyiniz. Bunu yaparken verileri sıralama, bağlantı ve eğilimleri göstermek için uygun metin (sözlü veya yazılı), harita, tablo, grafik, çizelge ve model kullanabilirsiniz.

3. Çalışma sahanızı haritalar, hava fotoğrafları, uzaktan algılanan görüntüler ve coğrafi bilgi sistemleri yoluyla inceleyiniz. Elde edeceğiniz görüntüler yoluyla mekânsal dağılımlar, kalıplar, eğilimler ve ilişkiler belirleyiniz.

Çalışma Sahasından Elde Edilen Bilgileri Çözümleme

1. İstatistiksel ve diğer nicel teknikleri kullanarak nicel verilerdeki eğilimler, diziler, korelasyonlar ve ilişkileri belirleyerek not ediniz.

2. *Çalışma sahanızla ilgili çeşitli kaynaklardan (grafikler, çizelgeler, tablolar, şekiller, diyagramlar, metinler, mülakat, anket, fotoğraflar, belgeler, röportajlar vb.) araştırma yapınız. Elde ettiğiniz bilgilerden yararlanarak veriler arasındaki eğilim ve ilişkileri belirleyiniz.*
3. *Çalışma sahanızı haritalar, hava fotoğrafları, uzaktan algılanan görüntüler ve coğrafi bilgi sistemleri yoluyla inceleyiniz. Elde edeceğiniz görüntüler yoluyla mekânsal dağılımlar, kalıplar, eğilimler ve ilişkileri belirleyiniz.*

Saha Çalışması Verilerine Dayalı Tahminde Bulunma

1. *Çalışma sahasında elde ettiğiniz verilerden olay, olgu, konu ve mekâna ilişkin desen (mekân veya zamana göre dağılış durumu) arayınız. Belirlediğiniz desenleri listeleyiniz.*
2. *Çalışma sahasından elde ettiğiniz verileri daha önce öğrendiklerinizle karşılaştırınız.*
3. *Çalışma sahasından edindiğiniz verilerden yola çıkarak gözlemlediğiniz olay, olgu, konu ve mekânla ilgili hipotezde bulununuz.*
4. *Çalışma sahasından edindiğiniz verilerden yola çıkarak soru veya hipotezinizin cevaplanması için yeterli bilgi ve dokümana ulaşıp ulaşmadığınızı değerlendiriniz.*
5. *Çalışma sahası verilerinden yola çıkarak gözlemlediğiniz olay, olgu, konu ve mekâna yönelik yargıda bulununuz.*

Çalışma Sahasından Elde Edilen Bilgileri Raporlama, Ürün Oluşturma ve Paylaşma

1. *Çalışma sahasından elde ettiğiniz bilgileri raporlayınız.*
2. *Coğrafi terminoloji kullanarak yaptığınız çalışma hakkında ürün (sözlü veya yazılı metin, medya, poster, infografi vb.) hazırlayınız.*
3. *Çalışma sonuçlarınızı sınıf/okul panosu, EBA vb. platformlarda paylaşarak çalışma sahasıyla ilgili farkındalık oluşmasına katkıda bulununuz.*
4. *Aşağıda verilen kontrol listesini doldurarak yaptığınız çalışmayı değerlendiriniz.*
5. *Kontrol listesini doldurduktan sonra bir yansıtma yazısı yazınız.*

Saha Çalışması Kontrol Listesi			
Değerlendirme	**Evet**	**Kısmen**	**Hayır**
Saha çalışması için hazırlıklar yaptım.			
Çalışma sahasındaki uygulamaları gerçekleştirdim.			
Çalışma sahasından elde ettiğim bilgileri düzenledim			
Çalışma sahasından elde ettiğim bilgileri çözümledim.			
Saha çalışması verilerine dayalı tahminde bulundum.			
Çalışma sahasından elde ettiğim bilgileri raporladım.			
Çalışma sahasından elde ettiğim bilgilerle ürün oluşturdum ve paylaştım.			
Yansıtma Yazısı			
(Saha çalışmanızı düşünerek bu deneyimin size neler öğrettiğini kısaca anlatınız. Gözlemleriniz, karşılaştığınız zorluklar ve bu deneyimden nasıl bir ders çıkardığınızı özetleyiniz.)			

SEÇMELİ

2.

TEMA

DÜNYA SAVAŞLARININ KÜRESEL YANSIMALARI

2.1. I. Dünya Savaşı'nın Etkileri

2.2. I. Dünya Savaşı'nda Siyasi Gelişmeler

2.3. I. Dünya Savaşı Sürecinde Etkili Kişiler ve Önemli Olaylar

2.4 II. Dünya Savaşı'na Neden Olan Gelişmeler ve Bakış Açıları

2.5. II. Dünya Savaşı'nda Siyasi, Sosyal ve Ekonomik Koşullar

▶ **Anahtar Kavramlar**

- Avrupa
- Bolşevik
- dünya savaşı
- ekonomik bunalım
- faşizm
- ideoloji
- komünizm
- mihver
- muharebe
- müttefik
- nasyonal sosyalizm
- totaliter

Bu temada sizlerden

- I. Dünya Savaşı ile ilgili siyasi olayları kronolojik olarak sıralamayı,
- I. Dünya Savaşı ile ilgili olayları dönemin özelliklerine göre değerlendirmeyi,
- I. Dünya Savaşı'ndaki önemli kişilerin farklı zamanlarda meydana getirdikleri etkileri,
- II. Dünya Savaşı'na neden olan olayları,
- II. Dünya Savaşı'nın siyasi, sosyal ve ekonomik koşullarını

öğrenmeniz beklenmektedir.

Tema sonunda sizlerden çalışma yaprağını cevaplamanız; karşılaştırma tablosu, çıkış kartı, kontrol listesi, öz değerlendirme ve akran değerlendirme formlarını doldurmanız; kavram haritası ve infografik metin oluşturmanız; kısa cevaplı ve açık uçlu soruları cevaplamanız; performans görevlerini yerine getirmeniz; ölçme değerlendirme sorularını yanıtlamanız istenmektedir.

Tema karekodu

Tema sunumuna ulaşmak için karekodu okutunuz.

Başlarken

1. *Tarih boyunca savaşlar bölgesel iken XX. yüzyıldan itibaren savaşların tüm dünya ülkelerini etkilemesinin nedenleri neler olabilir?*
2. *Barışı sağlamak için kurulan teşkilatların veya yapılan antlaşmaların savaşlara engel olamamasının nedenleri sizce nelerdir?*
3. *Yapay zekâ ve robotlar gibi teknolojik gelişmelerin gelecekteki savaşları nasıl şekillendireceğini düşünüyorsunuz?*

2.1. I. DÜNYA SAVAŞI'NIN ETKİLERİ

Konuya Başlarken

Görsel 2.1: Dünya Ekonomik Bunalımı sonrası ücretsiz yemek dağıtımı

I. Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra dünya, ekonomik yaşamda çalkantılar yaşadı. Özellikle sanayileşmiş Avrupa'da savaşın etkisiyle fabrikalar yok oldu, evler yıkıldı, ulusal para birimlerinin değeri düştü ve borçlar arttı. İşsizlik sorununun derinleşmesiyle birlikte ekonomide istikrarsızlık artarak devam etti. Bu durum halkın günlük yaşamını olumsuz etkiledi ve halkın çoğunluğunu etkileyen yoksulluk ve açlık sorunları ortaya çıktı. Avrupa ülkeleri bu olumsuzlukları gidermek için ulusal bütçelerde ciddi kesintiler yaptı ve vergileri arttırdı. Savaşla birlikte aile yaşamının altüst olması, milyonlarca genç insanın ölmesi, doğum oranının düşmesi, işsizlik ve açlık olması toplumsal dengeyi bozdu. Bu olumsuz sürecin 1929'da yaşanan Dünya Ekonomik Bunalımı (Görsel 2.1) ile zirveye çıkmasıyla Batı ülkelerinde toplumsal bir çöküş gerçekleşti. Toplumsal çöküşün, kitleleri büyük umutsuzluklara sürüklemesi sonucu komünizm, faşizm, nasyonal sosyalizm gibi totaliter ideolojiler kurtuluş yolu olarak görüldü. Bu ideolojilerin temsilcileri halkın umutsuz durumundan faydalanarak çeşitli vaatlerde bulundular ve böylece destek gördüler.

SORU*YORUM*

Aşağıdaki tablodan yararlanarak soruyu cevaplayınız.

I. Dünya Savaşı Sonrası Etkinlik Kazanan Totaliter İdeolojiler

Komünizm	Üretim araçlarının ortak mülkiyeti üzerine kurulu sınıfsız, parasız ve devletsiz bir toplumsal düzen ve bu düzenin kurulmasını amaçlayan toplumsal, ekonomik bir ideoloji ve siyasi harekettir.
Faşizm	İtalyan toplumunu totaliter bir devlet yoluyla ulusal camia olarak bütünleştirmeyi amaçlayan aşırı milliyetçi ve militarist bir ideoloji ve harekettir.
Nasyonal Sosyalizm	Almanya'da ortaya çıkan saf bir Alman ırkı oluşturmaya odaklı ırkçı, militarist bir ideoloji ve siyasi harekettir.

I. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan bu totaliter ideolojilerin güçlenmesinin etkileri neler olmuştur?

.....

.....

.....

.....

.....

2.2. I. DÜNYA SAVAŞI'NDA SİYASİ GELİŞMELER

Bilgi Kutusu

Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Nesil Savaş Türü

(...) modern silahlar kullanan modern orduların görülmeye başlandığı 1648 tarihli Westfalya Anlaşması ile başlayan dönem savaşları, Birinci Nesil Savaşlar şeklinde sınıflandırılmaktadır. Bu nesil savaşlarda yoğun ateş gücü yerine insan gücü esas taktik unsurdur ve savaşanlarla savaşmayanlar ayırt edilmektedir. Bu dönemde dünya siyasetinin belirleyici doktrini, 'Güçler Dengesi' ve bu çerçevede dengeyi bozmaya çalışan unsurlarla ortaklaşa mücadeledir. Dönemin sonu, yeni dönemin başlangıcı Almanya'nın Avrupa'yı egemenliği altına almak amacıyla militarist ve yayılmacı dış politika izlemesinin bir sonucu olan 1. Dünya Savaşı'dır. İkinci Nesil Savaşlar ağır ateş gücünü barındıran ve geniş alanlara yayılan topyekûn savaşlardır. Görmeyerek atış ile desteklenen doğrusal ateş ve hareket taktiklerinin kullanıldığı bu nesil savaşlarda yoğun ateş gücünün yıkıcı tesirinden faydalanmayı esas alan taktikler kullanılmıştır.

https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/savas

(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

SORU*YORUM*

Aşağıdaki tarihî akış şemasında I. Dünya Savaşı ile ilgili siyasi olaylar yer almaktadır. Verilen soruyu şemadan yararlanarak cevaplandırınız.

28 Haziran 1914
Habsburg İmparatorluğu veliahtı Arşidük Franz Ferdinand Saraybosna'da öldürüldü.

28 Temmuz 1914
Avusturya-Macaristan Sırbistan'a savaş açtı. I. Dünya Savaşı başladı.

29 Ekim 1914
Tarafsız kalan Osmanlı Devleti İttifak Devletleri yanında savaşa girdi.

18 Mart 1915
Çanakkale Muharebeleri başladı.

25 Nisan 1915
Müttefik kuvvetler Gelibolu'ya karadan çıkartma yaptı.

3 Haziran 1915
İngiliz 6.Tümeni Bağdat'ı ele geçirmek için Irak'ta ilerlemeye başladı.

21 Şubat 1916
Avrupa'da büyük Verdun Muharebesi başladı.

29 Nisan 1916
Kûtül'amâre Kuşatması'ndan sonra Britanya kuvvetleri Osmanlıya teslim oldu.

1 Temmuz 1916
Avrupa'da büyük Somme Muharebesi başladı.

6 Nisan 1917
Amerika Birleşik Devletleri Almanya'ya savaş ilan etti.

3 Mart 1918
Rusya'da Bolşevik yönetim, İttifak Devletleri ile Brest Litovsk Antlaşması'nı imzaladı.

30 Ekim 1918
Osmanlı İmparatorluğu ile İtilaf Devletleri arasında Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandı.

11 Kasım 1918
Alman İmparatorluğu ile İtilaf Devletleri arasında ateşkes antlaşması imzalandı. I. Dünya Savaşı resmen sona erdi.

Aşağıda Osmanlı Devleti ile ilgili verilen bilgilerin tarihlerini bularak karşısına yazınız.

Tarih	I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti ile İlgili Gelişmeler
28 Temmuz 1914	I. Dünya Savaşı başladı.
	Tarafsız kalan Osmanlı Devleti İttifak Devletleri yanında savaşa girdi.
	İngiliz ve Fransız deniz kuvvetleri Çanakkale'ye saldırdı, Çanakkale Muharebeleri başladı.
	Müttefik kuvvetler Gelibolu'ya karadan çıkartma yaptı.
	İngiliz 6.Tümeni Bağdat'ı ele geçirmek için Irak'ta ilerlemeye başladı.
	Avrupa'da büyük Verdun Muharebesi başladı.
	Kûtül'amâre Kuşatması'ndan sonra Britanya kuvvetleri Osmanlıya teslim oldu.
	Osmanlı İmparatorluğu ile İtilaf Devletleri arasında Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandı.
11 Kasım 1918	I. Dünya Savaşı resmen sona erdi.

2.3. I. DÜNYA SAVAŞI SÜRECİNDE ETKİLİ KİŞİLER VE ÖNEMLİ OLAYLAR

ARAŞTIRIYORUM

Aşağıda verilenlerden yararlanarak soruyu cevaplayınız.

Uluslararası ilişkiler, devletlerarası rekabet
Büyük devletlerin hedefleri doğrultusunda bloklaşmaları
Almanya ve İngiltere arasındaki rekabet
Dünya ticaretinde önemli rol oynayan ülkeler (ABD, İngiltere, Almanya)
Dünya ticaretinde İstanbul ve Çanakkale Boğazları'nın önemi
Şark meselesi kapsamında Osmanlı topraklarının paylaşımı
Petrol kaynaklarının yoğun bulunduğu Ortadoğu'nun ele geçirilme düşüncesi
Milliyetçilik düşüncesinin yükselmesiyle başlayan ayrılıkçı hareketler

Günümüzde uluslararası ilişkilerde sorunlara neden olan bu başlıklarla ilgili bir araştırma yaparak I. Dünya Savaşı'nın ortaya çıkması ile ilgili nedenlerle benzer olanları yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

SORU*YORUM*

Aşağıdaki tabloda I. Dünya Savaşı ile ilgili bazı olaylar ve bunlar hakkında kısa bilgiler yer almaktadır. Verilen soruları tablodaki bilgilerden yararlanarak cevaplayınız.

OLAY	KISA BİLGİ	TARİH
Tannenberg Muharebesi	Alman toprağı olan Doğu Prusya'yı işgal etmeye çalışan Rus-lara karşı başlatılmış bir harekâttır. Alman ordusu savaşı ezici bir üstünlükle kazanmıştır.	1914
Çanakkale Muharebeleri	İtilaf Devletleri Boğazlar yoluyla İstanbul'u ele geçirerek Osmanlı Devleti'ni savaş dışında bırakmak ve müttefikleri Rusya'ya yardım ulaştırmak istemişlerdir.	1915-1916
Kûtül'amâre Kuşatması	İngiliz 6. Ordusu Irak'ta ilerleyerek Bağdat'ı işgal etmiş ve Osmanlı kuvvetleri İngilizleri Kut kasabasında kuşatmıştır.	1915-1916
Rusya'da Çarlık yönetimin yıkılması	Bolşevikler Rusya'daki çarlık rejimine (monarşi) isyan ederek yönetimi ele geçirmiştir.	1917
Amerika Birleşik Devlet-leri'nin savaşa katılması	ABD İtilaf Devletleri grubunda savaşa katılmış ve Avrupa'daki cephelere destek kuvvetler yollamıştır.	1917

1. Bu olayların birbirleri arasındaki bağlantıları değerlendirdiğinizde, olayların I. Dünya Savaşı üzerindeki etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

.....
.....
.....
.....
.....

2. Rusya'da Bolşevik İhtilali'nin yaşanması ve Amerika Birleşik Devletleri'nin savaşa katılması savaşın güç dengesini nasıl etkilemiştir?

.....
.....
.....
.....
.....

3. Kûtül'amâre Kuşatması'nın Osmanlı Devleti'nin savaş stratejileri açısından önemi nedir?

.....
.....
.....
.....
.....

4. Tabloda verilen her bir olay savaşın genel seyrini nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.

.....
.....
.....
.....
.....

SORU*YORUM*

Aşağıdaki tabloda I. Dünya Savaşı ile ilgili bazı kişiler ve onlarla ilgili bilgiler yer almaktadır. Verilen soruyu tablodaki bilgilerden yararlanarak cevaplandırınız.

I.DÜNYA SAVAŞI

GAVRİLO PRİNCİP

Gavrilo Princip (Gavrilo Pirensip), 28 Haziran 1914'te Saraybosna'yı ziyarete gelen Avusturya-Macaristan İmparatorluğu veliahtı Arşidük Franz Ferdinand'ı öldürerek I. Dünya Savaşı'nın başlamasına neden olan Saraybosnalı Sırp milliyetçisidir.

VLADMİR İLYİÇ LENİN

Vladmir İlyiç Lenin (Vladimir İlyiç Lenin), 'Ekim Devrimi' olarak bilinen siyasi harekete önderlik etmiş, bunun sonucunda Rusya'da çarlık yönetimi yıkılmış ve Rusya I. Dünya Savaşı'ndan çekilmiştir.

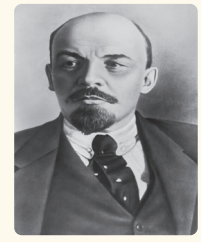

WOODROW WİLSON

ABD başkanı Woodrow Wilson (Vudrov Vilsın), kendi adıyla bilinen ilkeleri ilan ederek I.Dünya Savaşı sonrası daha barışçıl bir dünya ve yeni bir uluslararası sistem kurmayı tasarlamıştır.

YARBAY MUSTAFA KEMAL

Yarbay Mustafa Kemal, 19'uncu Tümen Komutanı olarak Çanakkale Muharebelerinde düşmanın ilk çıkarma harekâtını başarı ile durdurmuştur.

İsmi verilen kişilerin I. Dünya Savaşı'nda farklı zamanlarda ortaya koydukları fikirleri ve yaptıkları eylemleri savaşın gidişatına etkileri açısından değerlendiriniz.

.....
.....
.....
.....

SORU*YORUM*

Aşağıda I. Dünya Savaşı'nı yaşamış isimlerin değerlendirmeleri verilmiştir. Soruyu bu bilgilerden yararlanarak cevaplayınız.

Sir Winston Churchill (Sör Vinstın Çörçil), İngiliz Denizcilik Bakanı: "Nusrat Gemisi'nin gizlice döktüğü 20 demir kap, İngilizler tarafından başarı ile başlamış olan Çanakkale Harekâtı'nı durduran bir takım psikolojik karışıklıklar doğurdu. Yalnız başına bu bir engeldir ki, Türkiye'yi bir bozgundan kurtardı ve harbi uzattı."

Mustafa Kemal Paşa, Osmanlı Yıldırım Orduları Grup Komutanı: "Umumi Harbe iştirak etmemek, elbette arzu edilen şeydi. Fakat madden buna imkân yoktu. Çünkü harbe iştirak etmemek silahlı bir tarafsızlığı, yani Boğazlar'ın kapatılmasını gerektiriyordu. Halbuki vatanımızın coğrafi konumu, İstanbul'un stratejik durumu, Rusların İtilaf hükümetlerinin yanında yer almış olması, bizim seyirci kalmamıza asla müsait değildi."

> Falih Rıfkı Atay, Dönemin gazetecilerinden: "(…) Eğer harbe girilmeseydi (…) şimdi dünya petrol kaynaklarının pek önemli kısmını bağrında tutan bu zengin bölgeler devletimizin sınırları içinde bulunacaktı. Harp sürdükçe büyük devletler zayıflayacakları için kapitülasyonlardan ve her türlü yabancı baskı ve kontrol şartlarından kurtulacaktık. Birinci Dünya Harbi sırasında iki milyon kurban verdikten sonra dahi Kuvay-ı Milliye ile başa çıkamayan Batılı devletler, bütün ordusu ayakta duran İmparatorluğa karşı elbette herhangi bir harekette bulunamayacaklardı."

> General Erich von Falkenhayn (General Erik fon Falkenhayn), Alman General: "Türk Ordusu, altı yıldır hemen aralıksız süren bir savaştan takatsız çıkmıştı. Her çeşit teknik silâh alanında yalnızca Almanya'nın imdadına muhtaç bir durumda bulunuyordu. Oysa bu imdat ve yardıma ancak 1915-1916 kışında Balkan Demiryolu açıldıktan sonra başlanabilmiş ve bu yardım kendisini zamanla hissettirmişti. İstanbul'a ulaşım güçlükleri, savaşın sonuna kadar bile tamamen giderilememişti."

Farklı kimlikteki kişilerin değerlendirmelerini dikkate aldığınızda dönemin bakış açısıyla I. Dünya Savaşı'nı değerlendiriniz.

.....
.....
.....
.....

SORU*YORUM*

Aşağıda verilen bilgileri kullanarak soruyu cevaplayınız.

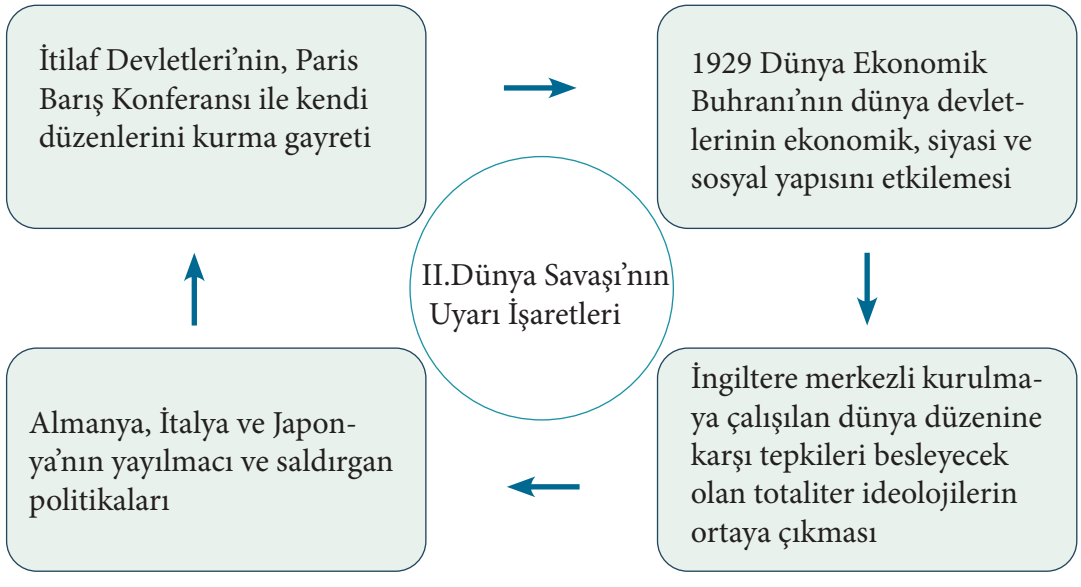

Yukarıda verilen bilgileri saat yönünde takip ederek I. Dünya Savaşı'nın sonuçlarının II. Dünya Savaşı'na nasıl zemin hazırladığını değerlendiriniz. En önemli kırılma anının ne olduğunu gerekçesiyle açıklayınız.

.....
.....
.....
.....

2.4. II. DÜNYA SAVAŞI'NA NEDEN OLAN GELİŞMELER VE BAKIŞ AÇILARI

SORU*YORUM*

Aşağıdaki metinlerden yararlanarak soruyu cevaplayınız.

"Atatürk, 'Çok zaman geçmeden Avrupa'da bir fırtına kopacağını, o müthiş kasırganın dünyanın her tarafına yayılacağını, insanlığın umumi bir harp musibetinin bütün kötülükleri ile bir kere daha karşılaşacağını' beyan ettikten sonra, "Bu kanlı badirede tarafsız kalmak, harbe katılmamak ve devlet gemisini bu fırtına ortasında hiçbir maniaya çarptırmadan sevk ve idare ederek harp dışında ve sulh içinde yaşamaya çabalamak bizim için hayatî ehemmiyeti haizdir' demişti."

Utkan Kocatürk
Atatürk Çizgisinde Geçmişten Geleceğe Atatürk ve Yakın Tarihimize İlişkin Görüşmeler Araştırmalar Belgeler
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

"1935 yılı Mart ayında Hitler'in mecburi askerliği ilân etmesi üzerine haklı endişeler belirdi. Biz de olayları çok yakından izliyorduk. İstemeyerek yüklendiğimiz Birinci Dünya Savaşı tecrübesi gözümüz önünde asla ayrılmıyordu. Mecbur olmadıkça ve savunma gereği belirmedikçe acele ittifaklara koşmanın ne büyük yanlışlık olduğunu iyice öğrenmiştik. Uluslararası konferanslarda kollektif emniyet ve bölge nizamını ileri sürmekte önde bulunanlardan sayılıyorduk."

Tevfik Rüştü Aras
Atatürk'ün Dış Politikası
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

"Atatürk artık son günlerini yaşıyordu. Bu arada Başbakan Celâl Bayar İstanbul'a gelmişti. Atatürk'ü ziyaret ederek bütçe hakkında bilgi sunacaktı. Doktorlar Bayar'dan, Atatürk'ü sadece çeyrek saat kadar meşgul etmesini rica etmişlerdi. Atatürk, Bayar'ı dikkatle dinledikten sonra şunları söyledi:
"Çocuğum, ne yapılacaksa çabuk yapılmalı. İki yıllık bir zamanınız var. Behemehal dünya bir savaşa gidiyor. Bu durum karşısında bütçe görüşlerine ve formüllerine uyarak hareketsiz kalmak doğru değildir."

Derleyen: Hulûsi Turgut
Atatürk'ün Sırdaşı Kılıç Ali'nin Anıları
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

Okuduğunuz metinlerde Atatürk'ün II. Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla ilgili ileri görüşlülüğü ve benimsenecek tutum hangi boyutlarıyla ele alınmıştır?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Bilgi Kutusu

II. Dünya Savaşı'na katılan devletler
Mihver Devletler: Almanya, İtalya, Japonya
Müttefik Devletler: Fransa, İngiltere, ABD, SSCB, Çin

ARAŞTIRIYORUM

Aşağıdaki adımları takip ederek araştırmanızı tamamlayınız.

Bu araştırmada General Douglas MacArthur'un (Daglıs Makartır) Türkiye ziyareti ve Mustafa Kemal Atatürk ile olan görüşmesi üzerine odaklanacak, bu önemli tarihî buluşmanın arka planını, etkilerini ve özellikle Atatürk'ün II. Dünya Savaşı'nın çıkış nedenleri üzerine öngörülerini inceleyeceksiniz.

1. ABD Genelkurmay Başkanı General Douglas MacArthur'un Türkiye ziyaretini ve Mustafa Kemal Atatürk ile yaptığı görüşmeyi güvenilir kaynaklardan araştırın.
2. Bu ziyaretin tarihî önemini, gerçekleştiği dönemi ve taraflar arasındaki diyalogları detaylı bir şekilde öğrenin.
3. Atatürk'ün General MacArthur ile olan görüşmesinde dile getirdiği, II. Dünya Savaşı'nın çıkış nedenleriyle ilgili öngörülerini belirleyin.
4. Bu öngörüleri sınıflandırarak hangi nedenlerin bugün hâlâ geçerli olabileceğini düşünün.
5. Araştırmalarınızı derleyerek Atatürk ve General MacArthur'un görüşmesinin tarihî önemini, bu görüşmede ele alınan konuları ve Atatürk'ün öngörülerinin günümüz dünyasıyla olan ilişkisini açıklayan bir metin hazırlayın.

Metin hazırlarken dikkat edilmesi gereken noktalar

- Metninizi hazırlarken Atatürk'ün ve General MacArthur'un bakış açılarından olayları nasıl gördüklerini hayal edin.
- Yazarken açık, net ve anlaşılır bir dil kullanın.
- Yaşanan tarihî olayları ve görüşmeyi anlatırken bu olayların neden önemli olduğunu ve günümüz dünyasına nasıl yansıdığını vurgulayacak şekilde metninizi kurgulayın.
- Tarihî empati geliştirerek o dönemin koşullarında verilen kararların ve yapılan yorumların önemini kavramaya çalışın.
- Vatanseverlik değerini, bu tür tarihî olaylar ve figürler üzerinden daha iyi anlayabileceğinizi düşünün ve metninizde vatanseverlik değerini ön plana çıkaracak örneklere yer verin.

Değerlendirme

Metninizi tamamladıktan sonra, kendinizi, ürününüzü ve öğrenme sürecinizi değerlendirmek için aşağıdaki soruları yanıtlayın.

- ***3 Bilgi: Bu görevi yaparken öğrendiğiniz üç yeni bilgiyi yazınız.***

  .....
  .....
  .....

- ***2 Duygu: Araştırma ve yazma süreci boyunca hissettiğiniz iki duyguyu yazınız.***

  .....
  .....

- ***1 Soru: Hâlâ cevabını merak ettiğiniz bir soru yazınız.***

  .....

2.5. II. DÜNYA SAVAŞI'NDA SİYASİ, SOSYAL VE EKONOMİK KOŞULLAR

SORU*YORUM*

II. Dünya Savaşı'na ait görseli inceleyip görselden hareketle belirtilen konulara uygun birer soru yazınız.

- ***Savaş***

.....

- ***Sorumluluk***

.....

- ***Ekonomi***

.....

- ***Vatanseverlik***

.....

- ***Günlük yaşam***

.....

Bilgi Kutusu

II. Dünya Savaşı, 1 Eylül 1939'da Almanya'nın Polonya'yı işgal etmesiyle başladı. İngiltere ve Fransa bu işgale Almanya'ya savaş ilan ederek karşılık verdi. II. Dünya Savaşı, dünya çapında tahminen 55 milyon ölümle sonuçlandı. Tarihteki en büyük ve en yıkıcı savaştı.

SORU*YORUM*

II. Dünya Savaşı'nın başladığı günün ertesinde ülkemizde yayımlanan gazetelere ait görselleri inceleyerek soruyu cevaplayınız.

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

Bugün Vaziyet 3 üncü sayfada

HARP BAŞLADI

Almanlar Polonyaya taarruz etti

İngiltere ve Fransa bunu harp ilânı telâkki ediyorlar

Almanlar kıtaları derhal geri çekmezse

İngiltere ve Fransa derhal taahhütlerini yerine getirecek!

İngiltere Kıralı S. M. altıncı Corc'un Cümhurreisimize mesajı

Vekiller heyeti Meclisin içtimaına dün toplandı Resmî tebliğ

Çemberleyn Hitleri, yalnız Hitleri bu facianın mesulü tutmaktadır!

İngiltere, Fransada umumî seferberlik ilân edildi

Harp

16 Alman tayyaresi düşürüldü

Tayyareler müdafaasız şehirlerde sivil halkı bombardıman ettiler

Yeni mebus namzetleri

İTALYA BİTARAF

Hitler Musoliniye şimdiye kadar yapılan yardım için teşekkür etti

Mareşal'in teşekkürü

VAKIT

PAZARTESİ 4 EYLÜL 1939 ☆ YIL: 22 • SAYI: 7777

Misirda umumî seferberlik ilân edildi

İngiltere ve Fransa tarafından Almanyaya

Harp ilan edildi

Alman Transatlantiği Bremen İngilizler tarafından zaptedildi

Mısırda umumî seferberlik yapılıyor

Çemberlayn İngiliz milletine, parlamentoya ve Almanlara üç mühim hitabede bulundu

İngiltere harp kabinesi kuruldu

İtalya beynelmilel vaziyeti heyecanla takip ediyor

İngiliz Kralı harbin sebeplerini izah etti

Alman tayyarelerinin Polonya topraklarına hücumları devam etmektedir, bombardımanda birçok sivil halk ölmüştür Polonyalılar Silezyadan geri çekildi

Japonya bitaraf kalacağını bildirdi

Askeri mülâhazalar:

Alman-Polonya harbi

3 Eylül 1939

2 Eylül 1939 tarihinde Türkiye'de yaşayan biri olduğunuzu düşünün. O gün yayımlanan gazeteleri okuduğunuzda sizde oluşabilecek izlenimleri belirtiniz.

.....

.....

.....

.....

SORU*YORUM*

Metinlerden yararlanarak soruları cevaplayınız.

Artık lokantalarda şu türlü sözleri duymak ve sinirlenmek azabından kurtuluyoruz.

-Garson bu simsiyah ekmeği yiyemiyorum. Francala getir bana... Hepimiz o simsiyah dedikleri ekmeği öpüp başımıza koyarak yiyeceğiz ve şikayet etmeyi aklımıza getirmeyeceğiz...

-Efendim ekmekler esmer çıkıyor, arpa ve çavdar nispeti yüksek.. rahat yenmiyor. Bu türlü sözlerin büyük bir saygısızlık, hatta daha ağır bir şey, bir münasebetsizlik olduğunu idrak etmemiz lazımdır...

Kemal Zeki Gençosman

Francala Hikayesi Kapanırken

(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

Büyük Meclis ve Türk milleti emin olabilir ki, Cumhuriyet orduları emir aldıkları zaman vazifelerini hakkıyla ifa edeceklerdir. (…) Bugün olduğu gibi yarın da memleketimizi harb mıntıkası haricinde bırakmayı, emniyet ve taahhütlerimizi ihlal etmemek şartıyla milletimize karşı vazife icabı olarak cidden arzu ediyoruz.

İsmet İnönü

TBMM Açılış Konuşması 1 Kasım 1939

(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

1. ***II. Dünya Savaşı'nın Türkiye'de resmî ve sivil alanlardaki etkileri hakkında hangi çıkarımlarda bulunabilirsiniz?***

.....
.....
.....
.....

2. ***II. Dünya Savaşı'ndaki Türk dış politikasını Atatürk'ün "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" prensibi ışığında yorumlayınız.***

.....
.....
.....
.....

ARAŞTIR*YORUM*

Aşağıdaki adımları takip ederek araştırmanızı tamamlayınız.

Bu araştırmada, II. Dünya Savaşı'nın sivil halk üzerindeki etkilerini araştırmanız, savaşın günlük yaşama yansımalarını anlamanız ve bu bilgileri bir poster aracılığıyla sunmanız beklenmektedir. Araştırmanız sırasında savaşın getirdiği zorluklarla nasıl mücadele edildiğini ve bu sürecin toplumlar üzerindeki etkilerini keşfedeceksiniz.

Araştırma Adımları

1. Birincil kaynaklar, gov ve edu uzantılı çevrimiçi kaynaklar, kitaplar ve dergiler kullanarak II. Dünya Savaşı'nın sivil halk üzerindeki etkileriyle ilgili bilgiler toplayın.
2. Savaşın gıda kıtlığı, barınma sorunları, ailelerin parçalanması gibi günlük yaşama etkilerini detaylıca inceleyin.
3. Farklı ülkelerde insanların savaşın getirdiği zorluklar karşısında günlük yaşamlarını sürdürmek için gösterdiği çabaları ve faaliyetleri belirleyin.
4. Bu faaliyetleri savaşın yarattığı sorunlara göre sınıflandırın (örneğin yiyecek temini, sığınak sağlama, moral desteği vb.).
5. Avrupa'da II. Dünya Savaşı'ndan olumsuz etkilenen şehirleri; sivil kayıplar, yıkımın büyüklüğü ve savaşın uzun vadeli etkileri gibi kriterlere göre tespit edin.
6. Bu şehirleri bir harita üzerinde işaretleyin, haritayı posterinizde kullanmak üzere hazırlayın.
7. Savaşın başlangıcından sonuna kadar geçen sürede yaşanan değişiklikleri kronolojik olarak düzenleyin.
8. Olayların nasıl geliştiğini, birbiriyle nasıl bağlantılı olduğunu ve tarihin akışını nasıl etkilediğini inceleyin.
9. Araştırmanızın sonuçlarından hareketle, tespit ettiğiniz önemli bilgileri ve haritada işaretlediğiniz şehirleri içeren bir poster tasarlayın.
10. Posterinizde savaşın sivil halk üzerindeki etkileri, günlük yaşamda karşılaşılan zorluklar ve bunlarla başa çıkma yöntemleri, en olumsuz etkilenen şehirler ve savaşın kronolojik etkileri gibi ana başlıkları vurgulayın.
11. Posterinizi, bilgilendirici ve etkileşimli bir şekilde tasarlayın; görseller, haritalar ve kronolojik sıralamalar kullanarak bilgileri etkili bir şekilde sunun.

Yukarıdaki araştırmanın değerlendirmesini yapmak için karekodu okutunuz.

Seçmeli 2. Tema Ölçme Değerlendirme

Bu bölümde cevaplamanız için farklı soru çeşitleri yer almaktadır.

1. Aşağıda "II. Dünya Savaşı"" ile ilgili Doğru (D) / Yanlış (Y) önermeleri içeren tanılayıcı dallanmış ağaç verilmiştir. Verilen önermenin doğru olduğunu düşünüyorsanız (D), yanlış olduğunu düşünüyorsanız (Y) seçeneğini seçmeniz gerekmektedir. İlk önermeden başlayarak yapacağınız seçimlerle, oklar yönünde ilerleyerek, sekiz farklı çıkış noktasından birine ulaşınız.

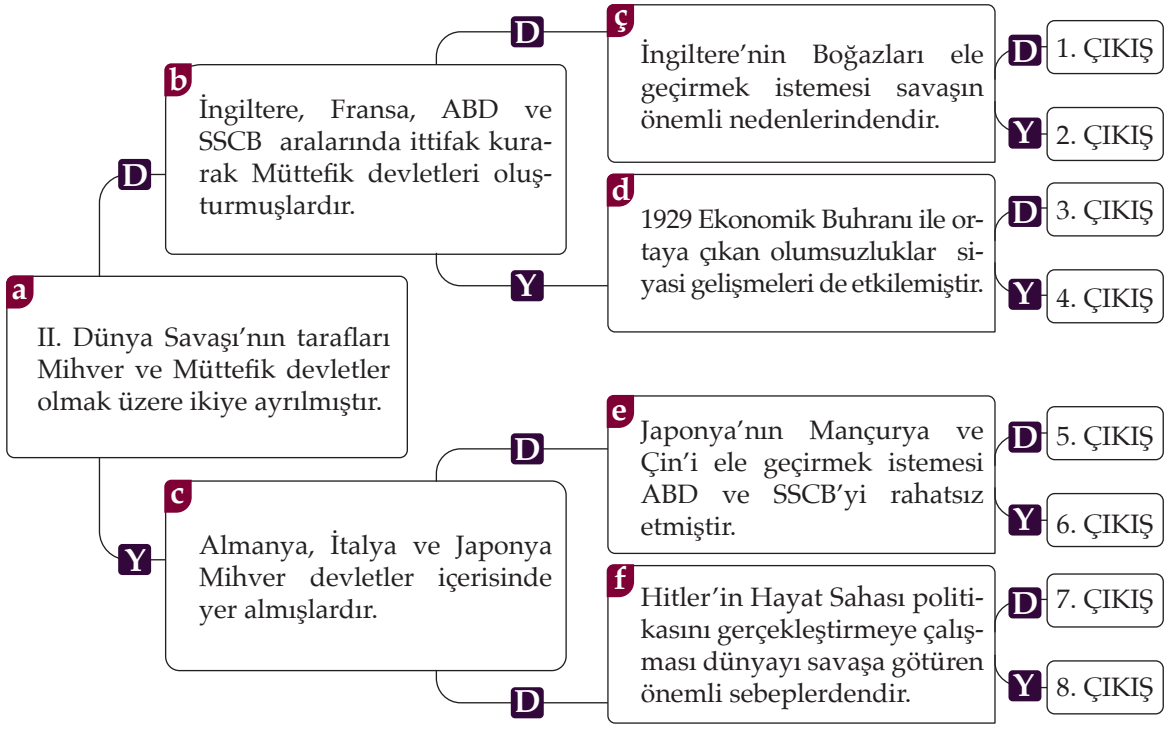

Aşağıdaki numaralandırılmış kutucuklarda I. Dünya Savaşı'na katılan devletlerin isimleri verilmiştir. Kutucuk numaralarını kullanarak soruları yanıtlayınız. Soruların birden çok cevabı olabileceğine dikkat ediniz.

1 ALMANYA	2 JAPONYA	3 OSMANLI
4 İNGİLTERE	5 BULGARİSTAN	6 FRANSA
7 AVUSTURYA MACARİSTAN	8 YUNANİSTAN	9 SIRBİSTAN

2. Hangi devletler İtilaf grubunda yer almıştır?

.....

3. Hangi devletler İttifak grubunda yer almıştır?

.....

4. Hangi devletler savaş başladıktan sonra üçlü İtilaf grubunda yer almıştır?

.....

5. Hangi devletler savaş başladıktan sonra üçlü İttifak grubunda yer almıştır?

.....

6. II. Dünya Savaşı, XX. yüzyılın en yıkıcı çatışmalarından biriydi ve savaşın sona ermesine neden olan olaylardan biri 6 Ağustos 1945'te Amerika Birleşik Devletleri tarafından Japonya'nın Hiroşima kentine atılan atom bombasıydı. Bu olay, savaşın gidişatını değiştirdi ve Japonya'nın teslim olmasıyla savaş sona erdi.

Aşağıda, atom bombasının atılmasının ardından Hiroşima kentinin harabeye döndüğünü gösteren bir görsel yer almaktadır. Bu görseli inceleyerek ve tarihî bilginizi kullanarak II. Dünya Savaşı'nın ekonomik, toplumsal ve siyasi sonuçları hakkında çıkarımlarda bulununuz.

- **Atom bombasının Hiroşima'ya atılmasının ekonomik sonuçları neler olabilir? Hiroşima'nın yeniden inşası ve Japonya'nın savaş sonrası ekonomik yönden toparlanmasında etkili olan faktörler neler olmuştur?**

  .....
  .....
  .....

- **Atom bombası atılmasının Japon halkı üzerindeki toplumsal etkilerini değerlendiriniz. Bu olayın, savaş sonrası Japon toplumunun yapılanması ve uluslararası ilişkilerde Japonya'nın konumu üzerindeki uzun vadeli etkileri neler olabilir?**

  .....
  .....
  .....

- **Hiroşima'ya atom bombası atılmasının II. Dünya Savaşı'nın sonlanması ve sonrasında kurulan uluslararası düzen üzerindeki etkilerinin siyasi sonuçlarını analiz ediniz.**

  .....
  .....
  .....

7. **1917 yılında yaşanan Bolşevik İhtilali ile Rusya savaştan çekilirken Amerikan ticaret gemilerinin Alman denizaltıları tarafından batırılması ABD'nin Almanya'ya savaş ilan etmesine sebep olmuştur. Yaşanan bu gelişmelerin savaşın gidişatı üzerindeki etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?**

8. Versailles (Versay) Antlaşması'dan bazı maddeler (28 Haziran 1919)

- Almanya Alsas-Loren'i ve Saar Bölgesi'ni Fransa'ya bırakacak.
- Almanya; Avusturya, Çekoslovakya ve Polonya'nın bağımsızlığını tanıyacak.
- Almanya'nın bütün sömürgeleri İngiltere, Fransa ve Japonya arasında paylaştırılacak.
- Almanya'da mecburi askerlik kaldırılacak ve Alman ordusu 100 bin kişi ile sınırlı olacak.
- Almanya savaş tazminatı ödeyecek.

I. Dünya Savaşı'nı bitirmek için yapılan bu barış antlaşmasının maddelerini Almanya ve İtilaf Devletleri açısından değerlendirdiğinizde hangi çıkarımlarda bulunabilirsiniz?

.....
.....
.....

9. I. Dünya Savaşı ile II. Dünya Savaşı sonuçlarını kıyasladığınızda uluslararası ilişkiler ve güç dengelerinde yaşanan değişimler hakkında neler söyleyebilirsiniz?

.....
.....

10. Aşağıdaki tabloda ideolojiler ve bunlarla ilgili açıklamalar verilmiştir. Verilen açıklamalar hangi ideoloji için geçerliyse √ ile işaretleyiniz.

	İdeolojiler		
Açıklamalar	**Komünizm**	**Faşizm**	**Nasyonal Sosyalizm**
İki dünya savaşı arasında İtalya'da yayılma alanı bulmuştur.			
Karl Marx tarafından savunulmuştur.			
Benito Mussolini liderliğinde gelişmiştir.			
Alman ırkının üstülüğünü savunmuştur.			
Totaliter bir rejimdir.			
Lenin önderliğinde Bolşevikler tarafından kurulan idaredir.			
Bu ideolojiyi savunanlara göre "Her şey devlet içinde ve devlet için, hiçbir şey devlet dışında ve başka bir şey için değildir."			
II. Dünya Savaşı'nın çıkmasında etkili olmuştur.			
Bütün malların ortaklaşa kullanıldığı, özel mülkiyetin olmadığı toplumsal düzendir.			
Adolf Hitler tarafından ortaya konulmuştur.			
1933'ten 1945'e kadar Almanya'nın resmî ideolojisi olarak uygulanmıştır.			

Temaya ait boşluk doldurma etkinliğine ulaşmak için karekodu okutunuz.

Temaya ait kelimeleri bulma etkinliğine ulaşmak için karekodu okutunuz.

Temaya ait bulmaca etkinliğine ulaşmak için karekodu okutunuz.

SEÇMELİ

3. TEMA MEDYA OKURYAZARLIĞI

3.1. Medya Okuryazarlığı
3.2. Medya Okuryazarlığının Geleceği
3.3. Medya Okuryazarlığının Riskleri
3.4 Medya Okuryazarlığının Kullanım Amacı
3.5. Medya Okuryazarlığının Bireysel, Toplumsal Faydaları ve Eğitime Katkıları

Anahtar Kavramlar

- çevrim içi
- dezenformasyon
- enformasyon
- genel ağ
- ikna manipülasyon
- medya
- medya okuryazarlığı
- ön yargı
- propaganda
- sansür

Bu temada sizlerden

- Medya okuryazarlığını sorgulayabilmeyi,
- Medya okuryazarlığının ne olduğunu tahmin edebilmeyi,
- Medya okuryazarlığını risklerine göre değerlendirebilmeyi,
- Medya okuryazarlığını kullanım amacına uygun olarak yönetebilmeyi,
- Medya okuryazarlığına ilişkin değerlendirme yapabilmeyi

öğrenmeniz beklenmektedir.

Tema sonunda sizlerden çalışma yaprağını cevaplamanız; karşılaştırma tablosu, çıkış kartı, kontrol listesi, öz değerlendirme ve akran değerlendirme formlarını doldurmanız; kavram haritası ve infografik metin oluşturmanız; kısa cevaplı ve açık uçlu soruları cevaplamanız; performans görevlerini yerine getirmeniz; ölçme değerlendirme sorularını yanıtlamanız istenmektedir.

Tema karekodu

Tema sunumuna ulaşmak için karekodu okutunuz.

Başlarken

1. Haber kaynaklarının güvenilirliği ve tarafsızlığı konusundaki düşüncelerinizi paylaşınız.

2. Reklamlarda kullanılan dil ve görseller hakkında ne düşünüyorsunuz?

3.1. MEDYA OKURYAZARLIĞI

Konuya Başlarken

1. Sosyal medyanın kişisel hayatın gizliliğine ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?

2. Medyada yer alan bir görsele baktığımızda, hangi ipuçlarına dikkat edersiniz?

3. Haber başlıklarıyla içerik arasında uyumsuzluk olduğuna şahit oldunuz ise buna örnek veriniz.

Notlarım

OKUYORUM

MEDYA OKURYAZARLIĞI

Medya; haber, müzik, film, eğitim, reklam içeriklerinin kitlelere aktarıldığı radyo, televizyon, gazete, dergi, genel ağ gibi iletişim kanallarının tümüdür.

Tüm medya içerikleri ses ve görüntü efektleri, dekor, renkler, şekiller vb. teknikler kullanılarak yaratıcı bir kurgu ile üretilir. Medya içeriklerinde verilen aynı mesaj farklı kişiler tarafından farklı şekillerde algılanabilir. Her medya içeriğinde gizlenmiş birtakım değer ve görüşler vardır. Medya içeriklerinin büyük çoğunluğu gelir ya da güç elde edebilmeyi amaçlar.

Medya okuryazarlığı günümüz medya çeşitliliği içerisinde etkili bilgi üretimini ve paylaşımını, bu bilgilerin eleştirel bir bakışla tüketimini sağlayan bir dizi becerinin toplamını ifade eder. Medya okuryazarlığı; geleneksel basın, sosyal medya, televizyon, radyo, genel ağ ve diğer medya türleri dâhil olmak üzere geniş bir medya yelpazesine yönelik bir yaklaşım içerir. Bu yaklaşım medya içeriklerine dair "Bu içerik kim tarafından kurgulanmıştır?" "Bu içerikte ilgiyi çekebilmek için ne tür teknikler kullanılmıştır?" "Bu içeriğin farklı insanlar tarafından farklı algılanma biçimleri neler olabilir?" "Bu içerikte hangi yaşam stillerine, değerlere ve görüşlere yer verilmiş ve hangileri göz ardı edilmiştir?" "Bu içerik neden üretilmiştir?" gibi bazı temel soruları sormayı gerektirir.

Medya okuryazarlığı iki temel boyuta sahiptir:

Aktif Medya Tüketimi: Üretilen her türlü medya içeriğinin eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmesi ve analiz edilmesidir. Medya içeriklerini sadece pasif bir şekilde tüketmek yerine içerikleri sorgulayarak, medya mesajlarını eleştirel bir zihinle değerlendirmektir. Medya okuryazarlığı, yanıltıcı bilgilerle başa çıkma ve gerçek haberleri ayırma olanağını genişletebilir.

Medyanın eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilebilmesi, manipülatif (Kişilerin duygu, düşünce ve davranışlarını belirli bir çıkar çerçevesinde yönetmek ya da yönlendirmek) bilginin yayılmasını engeller. Yazılı, görsel ve dijital medya üzerinden mesajları anlama yetilerinin gelişimi aynı zamanda iletişim becerisinin de gelişimini sağlar. Medya okuryazarlığı, toplumsal olaylara aktif bir şekilde katılımı sağlar. Haberleri takip etme, toplumda meydana gelen olaylara anlam verme ve toplumsal olaylara etkili bir şekilde düşünsel bir perspektif geliştirebilmeyi olanaklı kılar.

Yaratıcı Medya Üretimi: Medya araçları kullanılarak kendi medya içeriklerinin oluşturulmasıdır. Yaratıcı medya üretimi; fotoğraf, video, blog yazıları, sosyal medya içerikleri gibi çeşitli formatlarda kendi içeriklerini üretebilme yeteneğidir.

İyi bir medya okuryazarı, hem medyanın kalitesini doğru bir şekilde değerlendirme hem de kendi kendine öğrenme ve hikâyelerini etkili bir şekilde ifade etme konusunda yeteneklidir.

Günümüzde medya pek çok açıdan hayatı etkilemekte ve teknolojik gelişmelerle birlikte medya üretiminde ve tüketiminde büyük bir değişim yaşanmaktadır. Teknolojik gelişmeler, yaratıcı medya okuryazarlığını şekillendiren önemli bir faktördür. Mobil cihazlar, sosyal medya platformları, dijital düzenleme araçları ve çevrim içi yayın olanakları, bireylerin kendi medya içeriklerini oluşturmalarını kolaylaştırmaktadır. Bu teknolojik araçlar, kişilerin yaratıcı medya okuryazarlığını geliştirebilmelerini sağlarken aynı zamanda çeşitli platformlar aracılığıyla kendi perspektiflerini geniş kitlelere iletmelerini mümkün kılmaktadır. Böylece toplum içindeki çeşitliliğin ve farklı seslerin daha geniş bir şekilde görülmesi mümkün olmaktadır.

Yazarlar tarafından yazılmıştır.

Notlarım

Etkinlik

Adı	*Medya okuryazarlığı ve yenilikçi fikirler*
Amaç	*Medya okuryazarlığını sorgulayabilme*
Süre	*Hazırlık 3 gün, ders içi 30 dakika*
Araç gereçler	*Kalem ve kâğıt*

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Aşağıdaki soruların cevaplarını sınıfta sözlü olarak paylaşınız.

- Medya okuryazarlığı nedir ve neden önemlidir?
- Aktif medya tüketiminde medya okuryazarlığının önemi nedir?
- Yaratıcı medya üretimi medya okuryazarlığının hangi yönünü temsil eder?
- Teknolojik gelişmelerin yaratıcı medya okuryazarlığı üzerindeki etkileri nelerdir?
- Medya okuryazarlığı, toplumsal olaylara aktif bir şekilde katılımı ne şekilde sağlar?

2. Aşağıdaki örnekten yola çıkarak medya okuryazarlığının hangi ihtiyaçları karşıladığına ilişkin düşüncelerinizi paylaşınız.

Ardahan'da bir çoban, karşısına çıktığını iddia ettiği bir filin fotoğrafını sosyal medya hesabından paylaştı. Fil fotoğrafı hızlıca gündem oldu, hatta jandarma ekipleri bölgeye intikal ederek el feneri ve flaşörlerle fili aramaya koyuldu. Ancak bir süre sonra bu fotoğrafın asılsız olduğu ortaya çıktı. Ardahan'da görüldüğü iddia edilen fil fotoğrafı, montajlanarak dijital ortamda oluşturulmuş. Ardahan Valisi "Ardahan ilimizde fil görüldüğü iddiası tamamen uydurmadır" açıklamasını yapmıştır. Güncel verilere göre Türkiye'de doğal ortamında yaşayan ve kayıt altına alınan Asya ya da Afrika fili yoktur. Türkiye'ye en yakın fil doğal yaşam alanları Güney Afrika ve Güneydoğu Asya'da bulunmaktadır.

(Genel ağdan derlenmiştir.)

3. Öğretmeninizin gözetiminde dört gruba ayrılarak aşağıdaki konu başlıklarından birini seçiniz.

1.GRUP *Gazete haberi*	**2.GRUP** *Sosyal medyada öne çıkan bir haber*
3.GRUP *Reklam (Televizyon, sosyal medya, sokak afişleri vb.)*	**4.GRUP** *Bir video içeriği*

4. Grup sözcülerinizi seçiniz.

5. Seçtiğiniz örnekleri aşağıda açıklamaları verilen temel kriterlerden en fazla ilgili olduğunu düşündüğünüz kriterleri sağlayıp sağlamadığını belirttiğiniz bir rapor hazırlayınız.

SOSYAL MEDYA İÇERİKLERİNDE ETİK İLKELER

Gizlilik ve Güvenlik: Kişisel bilgilerin ve gizliliğin korunması önemlidir. Genel ağ üzerindeki etik değerleri, bilgilerin özel olarak saklanmasını ve kişisel gizliliğin korunmasını sağlamayı içerir.
Saygı ve Hoşgörü: Genel ağın sağladığı iletişim önemlidir. İdeolojik, kültürel veya diğer farklılıklara karşı hoşgörülü olmak etik çıkışın temelidir.
Dürüstlük ve Şeffaflık: Genel ağ üzerinde dürüst ve şeffaf olmak, diğer kullanıcıları yanıltmamayı ve doğru bilgi paylaşmayı içerir.
Telif Haklarına Saygı: Genel ağ üzerindeki içeriklerin telif haklarına saygı gösterilmesi önemlidir. Başkalarının işlemlerini izinsiz kullanmak ve kaynakları işaretlemek etik dışı bir davranıştır.
Sosyal Medya Etiketi: Sosyal medya platformlarında, kişisel içerik paylaşırken ve etiketlerken dikkatli olmak gerekir. İzinsiz olarak başkalarını etiketlememek gerekir.
Taciz ve Zorbalığa Karşı Durma: Genel ağ üzerindeki etik davranışlar, diğer kullanıcılara karşı taciz veya zorbalık içermemelidir. Çevrim içi ortamda hoş olmayan davranışlara karşı durmak için bu türdeki davranışlara uygulanacak cezai yaptırımların belirtilmesi önemlidir.
Geri Bildirim Açıklığı: Genel ağ üzerindeki etik kullanım, diğer kullanıcıların geri bildirimlerine açık olmayı içerir. Eleştiriye açık olmak, topluluklar arasında daha sağlıklı bir iletişim sağlar.
Çocukların Güvenliği: Genel ağ üzerinde çocukları zararlı içeriklerden korumak ve çevrim içi güvenlik ürünlerine rehberlik etmek etik bir sorumluluktur.

Yazarlar tarafından derlenmiştir.

MEDYA İÇERİKLERİNİN GÜVENİLİRLİĞİ

Kaynakların Doğruluğu: Güvenilir ve saygın haber kaynaklarını tercih etmek ve kaynağın doğruluğunu kontrol etmek önemlidir.
Farklı Perspektiflere Bakma: Haberlerin veya bilgilerin farklı kaynaklarda ne şekilde yer aldığının kontrol edilebilmesidir.
Başlık ve Dil Analizi: Çarpıcı hikayeler ve duygusal dil kullanımı, manipülatif içeriklerin işareti olabilir.
Hızlı Paylaşımlar: Haberlerin ilk duyurulduğu anlar ve hızlı paylaşımlar bilgilerin doğruluğunu teyit etmeyi engelleyebilir.
İstatistik ve Veri Analizi: İstatistik ve veri içeren bilgilerde verilerin nasıl toplandığı bilgisi önemlidir.
Fotoğraf ve Videoları Analiz Etme: Fotoğraf veya videoların manipüle edilmediğinin kontrol edilmesi önemlidir.
Eleştirel Düşünce Geliştirme: Bilginin eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmesi ve şüpheci olunması manipülatif bilgi yayılımını engeller.

Yazarlar tarafından derlenmiştir.

MEDYA İÇERİKLERİNDE TEMSİLİYET

Editör Kararları: Haber editörleri ve medya kuruluşları, hangi haberlerin öne çıkması gerektiğine ve nasıl temsil edileceğine karar verir. Editörler tarafından yapılan seçimler, toplumun belirli kesimlerini aşağılayan veya yücelten bir perspektif sunmamalıdır.
Reklam ve Gelir Kaynakları: Medya kuruluşları genellikle reklam ve gelir kaynaklarına bağımlıdır. Bu nedenle medya kuruluşları belirli gruplardan sağlanan çıkarlara göre içerik oluşturabilir.
Siyasi ve Ekonomik Etkiler: Medya, siyasi ve ekonomik güçler tarafından etkilenebilir. Bu etkiler, belirli bir siyasi veya ekonomik yapıya yakın ya da uzak içerikler üretmeye sebep olabilir.
Toplumsal Algı ve Stereotipler: Medya, toplumun belirli kesimleri hakkında var olan algıları ve stereotipleri güçlendirebilir.
Çeşitlilik ve Katılım: Medya toplumun farklı kesimlerini kapsayacak içerikler üretmelidir.
Hedef Kitle: Medya, belirli bir hedef kitlenin ilgisini çekmek isteyecektir. Bu, içeriğin belirli bir demografik grup veya toplumsal bölümün daha fazla temsil edilmesi anlamına gelebilir.
Haber Değerleri ve Olayların Öncelik Sırası: Medya, değerlere göre belirli olayları öne çıkarır. Bu, toplumsal kesimlerin temsilinde eşitsizliğe yol açabilir.

Yazarlar tarafından derlenmiştir.

MEDYA İÇERİKLERİNİN TOPLUMA ETKİSİ

Toplumsal Bilinç ve Farkındalık: Medya, toplumsal olayları aktarırken şeffaflık ilkesiyle toplumsal bilinci güçlendirmeli ve toplumsal gelişme için sağlıklı tartışmaların önünü açmalıdır.
Siyasi Katılımı Artırma:Medya, siyasi kampanyaları ve diğer önemli siyasi olayları geniş kitlelere ulaştırarak insanların siyasi katılımını ve seçim oranlarını belirleyebilir.
Kamuoyu Oluşturma ve Şekillendirme: Medya, toplumda belirli konular hakkında bir kamuoyu oluşturabilir. Haberler, analizler insanların belirli bir konuya bakış açısını, uygulanan politikaları belirleyebilir.
Siyasi Liderleri Tanıtma ve Değerlendirme: Medya eleştirel haber ve yorumlarıyla, siyasi liderlerin kamuoyunda değerlendirilmesinde etkili olur. Medya, siyasi rejimin ögelerine ve politikalarına ilişkin objektif haberler yapmalıdır.
Siyasi İklimi Şekillendirme: Medya tarafından vurgulanan konular ve olaylar, genel siyasi iklimi belirler.
Sosyal Medyanın Rolü: Sosyal medya platformları, toplumsal olaylara ve uygulamalara daha hızlı bir şekilde tepki verme imkânı tanır.

Yazarlar tarafından derlenmiştir.

GENEL AĞDA GÜVENLİK

Gizlilik İhlali: Kişisel bilgilerin genel ağda paylaşılması, gizlilik riski taşır. Bu bilgilere yetkisiz kişiler tarafından erişilmesi veya bilgilerin kötü niyetli amaçlar için kullanılması mümkündür.
Kimlik Hırsızlığı: Kişisel verilerin genel ağda paylaşılması, kötü niyetli kişilerin bu bilgileri bazı dolandırıcılık faaliyetleri için kullanmasına yol açabilir.
Kötü Amaçlı Yazılımların Yayılması: Kişisel bilgilerin genel ağda paylaşılması, kötü amaçlı yazılımların kullanımına zemin hazırlayabilir. Kötü niyetli kişiler, bu güçlerini kullanarak hedefe yönelik kötü amaçlı yazılımlar gönderebilirler.
Çocuk Güvenliği Riskleri:
Kişisel bilgilerin genel ağda paylaşılması, çocuk güvenliği risklerini artırabilir.

Yazarlar tarafından derlenmiştir.

6. Raporunuzdan yola çıkarak temel kriterlere uygun olacak şekilde aşağıda verilen başlıklara göre ve sorulara cevap verecek şekilde bir medya içeriği üretiniz ve sınıfınızla paylaşınız.

1.GRUP *Gazete haberleri*	**2.GRUP** *Sosyal medyada paylaşmaya uygun haber içeriği*
3.GRUP *Reklam içeriği*	**4.GRUP** *Sosyal medyada paylaşmaya uygun bir video içeriği*

İçeriğinizi aşağıdaki sorulara cevap verecek şekilde üretiniz.

- *İçerik kim tarafından kurgulanmıştır?*
- *İçerikte ilgiyi çekebilmek için ne tür teknikler kullanılmıştır?*
- *İçeriğin farklı insanlar tarafından algılanma biçimleri neler olabilir?*
- *İçerikte hangi yaşam stillerine, değerlere ve görüşlere yer verilmiş ve hangileri göz ardı edilmiştir?*
- *İçerik neden üretilmiştir?*

Değerlendirme

Medya okuryazarlığına ilişkin aşağıdaki çıkarımlardan hangilerine ulaşılabilir? Tablo üzerinde işaretleyiniz.

1. Medya, insanlar arasında iletişimi sağlayan hızlı ve geniş bir ağdır. Haber, kültürel içerik gibi birçok bilgi kaynağına medya aracılığıyla ulaşmak mümkündür.	
2. Sosyal medya ve diğer dijital platformlar, gizliliğe zarar verebilir. Kişisel bilgilerin sızdırılması veya çalınması gibi durumlar, güvenlik endişelerine neden olabilir.	
3. Medya okuryazarlığı medya içeriği üretmektir.	
4. Medya; toplumsal olaylar, sorunlar ve değişimler hakkında bilinç yaratır. Bu sayede bireyler toplumsal olayları takip edebilir ve toplumsal bilinçlenme gerçekleşebilir.	
5. Medya, çocuklar ve gençleri olumsuz etkileyebilir.	
6. Medya, birçok eğlence biçimi sunar. Televizyon, sinema, müzik, oyunlar gibi medya araçları kültürel içerikleri çeşitlendirir ve bireylere eğlenceli etkinlikler sunar.	
7. Medya, belirli gruplar veya bireyleri yanlış şekilde temsil ederek stereotipleri güçlendirebilir. Bu, toplumun olumsuz etkilenmesine neden olabilir.	
8. Medya okuryazarlığı siyasi gündemi ve bu yöndeki açıklamaları takip etmektir.	
9. Medya; uzaktan eğitim, çevrim içi dersler ve etkileşimli öğrenme platformları aracılığıyla eğitim ve öğrenmeyi sağlamaktadır. Bu, verilere erişimi ve eğitim olanaklarını genişletir.	
10. Medya yoluyla yanıltıcı veya manipülatif bilgilerin paylaşımı, sahte haberler, yanıltıcı başlıklar toplumsal güven sorunlarına yol açabilir.	
11. Sosyal medya ve diğer iletişim araçları sayesinde, insanlar dünya genelinde hızlı ve etkili bir şekilde iletişim gerçekleştirir. Bu, küresel paylaşımları artırarak farklı kültürlerle etkileşimi sağlar.	
12. Medya okuryazarlığı manipülatif içeriklere maruz kalmamak adına medya ile ilişkinin sınırlandırılmasıdır.	

3.2. MEDYA OKURYAZARLIĞININ GELECEĞİ

OKUYORUM

Günümüzde bilginin ve bilgi kaynaklarının artması sonucu bireylerin bilgiye ulaşma ve ulaştıkları bilgileri bilinçli bir şekilde değerlendirebilmeleri önem kazanmıştır. Kitle iletişim araçları, sosyal medya platformları vb. kaynaklar ile etkileşim okul öncesi çağdan itibaren başlamaktadır. Bireyler tv, reklam, bilgisayar oyunları, genel ağ, çoklu ortam uygulamaları, etkileşimli yayıncılık, örgün ve yaygın eğitim gibi kaynaklarda farklı birçok içerik ile karşı karşıya kalmaktadır. Medyada ulaşılan içeriklerin eleştirel şekilde değerlendirilebilmesi, uygun içeriklerin kullanılabilmesi, uygun olmayan içeriklerin engellenmesi gittikçe daha da önem kazanmaktadır. Medya okuryazarlığı becerisinin kazanılması; çocukların, ergenlerin ve ebeveynlerin bilinçlenmesi sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Kitle iletişim araçlarının ve bu araçlar yolu ile ulaşılan bilgilerin teknik olarak ve içerik bakımından sürekli değişim içinde olduğu göz önünde bulundurulduğunda, medya okuryazarlığının da sürekli olarak güncellenmesi ve gelecekteki ihtiyaçları karşılayabilecek bir beceriye dönüşmesi kaçınılmaz hâle gelmektedir. Geleneksel medyadaki üretim sahipleri yerine tüm medya kullanıcıları içerik üretebilir hâle gelmiştir. Bireyin yeni medya ortamına aktif olarak katılması, yaratıcı ve üretken olması, yeni fikirlerin ortaya çıkmasına ve yeni iş olanaklarına imkân tanımaktadır. Dolayısıyla medya okuryazarlığı gelecekte de bugün olduğu gibi bilgiyi analiz etme, bilgilerin doğruluk kontrolünü yapma ve çeşitli medya formatlarını anlama becerisine dayanacaktır. Ayrıca bilgiyi eleştirel şekilde değerlendirme ve çevrim içi güvenlik konularında bilinçli olma gereksinimini de içerecektir. Medya okuryazarlığı becerisi bireylerin bilgiye erişimini artıracak ve manipülatif bilgiye karşı daha dirençli hâle gelmelerine yardımcı olacaktır. Gelecekteki medya okuryazarlığı, bireylerin dijital dünyada güvenli ve etkili bir şekilde hareket etmelerini sağlayacak temel bir yetenek hâline gelecektir.

Yazarlar tarafından yazılmıştır.

Notlarım

Etkinlik

Adı	*Medya okuryazarlığı ve girişimcilik*
Amaç	*Medya okuryazarlığını oluşturma sürecinde girişimcilerin deneyimlerinden yararlanabilme*
Süre	*Hazırlık 1 hafta, sunum 30 dakika*
Araç gereçler	*Kalem ve kâğıt*

İletişim uzmanı ya da sosyal medya uzmanı ile görüşmek üzere hazırlık yapınız. Aşağıdaki sorulardan yola çıkarak kendi sorularınızı oluşturduğunuz bir röportaj gerçekleştiriniz.

1. Medya iletilerinin oluşturulma biçimleri ve yöntemleri nelerdir?

2. Medya ürünlerinin oluşturulması aşamasında iletilmek istenen mesajlar nelerdir?

3. Medya iletilerinde kullanılan ikna yöntemleri nelerdir?

4. Medya iletilerinde kullanılan reklamların amaçları ve kullanım yerleri nelerdir?

Değerlendirme

Elde ettiğiniz bilgilerden hareketle medyada sunulan içeriklerin oluşturulması sürecinde girişimcilerin deneyimlerini değerlendirdiğiniz bir sunum dosyası hazırlayarak paylaşınız.

Öz değerlendirme

Aşağıdaki tabloda etkinliğe dair öz değerlendirmenizi 1-4 arasında derecelendiriniz.

DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ	EVET	KISMEN	HAYIR
Etkinlik boyunca aktif katılım sağladım.			
Yönerge ve soruları takip ettim.			
Röportaj sırasında anlamakta zorlandığım veya daha fazla açıklama istediğim kısımları katılımcıyla paylaştım.			
Medya okuryazarlığı ve girişimcilik arasındaki ilişkiyi kavradım.			
Röportajdaki soru-cevap bölümünde aktif rol aldım.			
Kendi görüş ve deneyimlerimi paylaştım.			
Sunum dosyasındaki bilgiler medya okuryazarlığı ve girişimcilik konularındaki anlayışımı geliştirdi.			
TOPLAM			

"Evet" yanıtları fazla ise: Verdiğiniz cevaplar, talimatları takip etme ve sorumluluklarınızı yerine getirme konusunda oldukça başarılı olduğunuzu gösteriyor. Yönergeleri izleyerek, soruları tam ve açık şekilde cevaplayarak, bu etkinlikteki beklentileri karşılamışsınız.

"Kısmen" yanıtları fazla ise: Yanıtlarından bazı alanlarda daha fazla gelişme gösterebileceğinizi görebiliyorum. Bu tür durumlarda ek sorular sormak ve konuyu daha derinlemesine araştırmak sizin için faydalı olacaktır.

"Hayır" yanıtları fazla ise: Bu kontrol listesi, hangi alanlarda destek almaya ihtiyacın olduğunu anlamamıza yardımcı oluyor. Görünüşe göre, bazı konular üzerinde öğretmeniniz ile çalışmanız ve daha fazla pratik yapmanız gerekecek. Öğrenme süreci herkes için farklıdır ve her zorluk, üzerinde çalışılacak yeni bir fırsat sunar.

Etkinlik

Adı	*Medya okuryazarlığı ve iş imkânları*
Amaç	*Medya okuryazarlığının, güncel ve gelecekteki ihtiyaçlarını belirleyerek olası iş fikirlerine dair çıkarım yapabilme*
Süre	*30 dakika*
Araç gereçler	*Kalem ve kâğıt*

1. Metni okuyunuz ve soruları cevaplandırınız.

Medya okuryazarlığı, günümüzün dijital çağında giderek daha fazla önem kazanan bir beceridir. Medya okuryazarlığının hem günümüzde hem de gelecekte işlevsel olması için sonraki sayfada belirtilen ihtiyaçları karşılıyor olması gerekmektedir.

- Genel ağ ve dijital teknolojilerin yaygınlaşmasıyla birlikte dijital okuryazarlık, medya okuryazarlığının temel bir parçası haline gelmiştir. Dolayısıyla günümüzde dijital içerikleri anlama, değerlendirme ve etkili bir şekilde kullanma becerileri önemlidir.
- Dijital çağda bilgiye erişim kolaylaşmış olsa da bu bilgilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini değerlendirmek önemlidir. Medya okuryazarlığı, bilgi kirliliğiyle mücadele etme ve doğru kaynakları tespit etme becerilerini içermelidir.
- Medya okuryazarlığı, bireylerin kendi fikirlerini ve görüşlerini etkili bir şekilde ifade etmelerine yardımcı olmalıdır. Çünkü medya araçlarını kullanarak içerik üretme becerisi giderek daha fazla önem kazanmaktadır.
- Günümüzde bireyler birden fazla medya platformunda etkileşimde bulunmaktadır. Medya okuryazarlığı, farklı medya türleri arasında geçiş yapma ve bu ortamlarda etkili iletişim kurma becerilerini geliştirmelidir.
- Medya okuryazarlığı, insanların medya içeriklerini eleştirel bir bakış açısıyla analiz etmelerini ve içeriklerin altında yatan mesajları sorgulamalarını sağlamalıdır.

- *Bilgiye erişimdeki kolaylıkla birlikte ortaya çıkan bilgi kirliliğinin giderilmesinde medya okuryazarlığının etkileri neler olabilir? Açıklayınız.*
- *Medya okuryazarlığında, içerik üretme becerisi neden önemlidir ve bu beceri gelecekte hangi yönde etkili olabilir? Açıklayınız.*
- *Bireylerin birden fazla medya platformunda etkileşimde bulunması, medya okuryazarlığında hangi yeni gereksinimleri ortaya çıkarıyor olabilir ve bu gereksinimler nasıl karşılanabilir? Açıklayınız.*
- *Eleştirel düşünme ve analiz yetenekleri medya okuryazarlığında hangi açılardan önemlidir? Açıklayınız.*
- *Medyada sunulan içeriklerdeki yanlış bilgileri ayırt etmede kullandığınız yöntemler nelerdir? Açıklayınız.*
- *Medyada sunulan içerik ve paylaşılan hikâyelerde size sunulmayan yönler neler olabilir? Açıklayınız.*
- *Medyada son on yıl içerisinde gerçekleşen değişimlere ilişkin görüşleriniz nelerdir? Açıklayınız.*
- *Yeni medyanın gelecekteki değişimleri öngörüldüğünde ortaya çıkabilecek kullanım alanları neler olabilir? Açıklayınız.*

2. *Aşağıdaki tabloda medya okuryazarlığının sağlayacağı iş imkânlarının neler olabileceğini karşısındaki kutucuğa örnekteki gibi yazınız.*

Eğitimciler ve Eğitim Kurumları	Okullar, üniversiteler ve eğitim kurumları, medya okuryazarlığı eğitimi sağlayan öğretmenler ve eğitimciler için iş imkânları sunar.
Medya Kuruluşları ve Ajanslar	
Teknoloji Şirketleri	
Kamu Kurumları ve STK'lar	

3.3. MEDYA OKURYAZARLIĞININ RİSKLERİ

OKUYORUM

Bilgi Çağı olarak adlandırılan son derece karmaşık bir çağda yeni bilgiler üretmek, üretilen bilgilere erişmek bireyler ve toplumlar için hayati önem taşımaktadır. Ancak bundan daha önemli bir konu, elde edilen bilgileri ilişkilendirmek, yorumlamak ve anlamlandırmak gibi karmaşık süreçleri gerçekleştirebilmektir. Bu süreci gerçekleştirebilmek için veri elde etmenin ötesinde üst düzey zihinsel becerilere sahip olmak gerekir. Çağın en önemli gereksinimlerinden biri verileri işleme becerisidir. Aksi hâlde büyük bilgi yığınları içinde amaçsızca dolaşan zihinler ortaya çıkacaktır. Bilgi çağında enformasyon aşamasını geçemeyen bireylerin yaşamda başarılı olması da mümkün olmayacaktır. Bilgiyi işlemek, anlamlandırmak hem bireysel olarak yüksek zihinsel yeti istemekte hem de sistematik bir çalışmayı gerektirmektedir. Bu noktada da bilimsel ve felsefi tutumla bilgiye yönelmek belirleyici rol oynamaktadır. Felsefi bir tutum, herhangi bir konuya akıl temelli bakabilmeyi, konuyu tüm yönleriyle ele alıp analiz etmeyi sağlar. Problemin ele alınışı, değerlendirilişi ve çözümlenişi eleştirel bir tutum takınmayı gerektirir. Ancak bu eleştirel tutumu takınabilen bireyler elde ettikleri bilgilerin güvenirliğinden emin olabilirler. Aksi durumda doğru ile yanlışın ayırt edilemeyecek kadar iç içe girdiği güvenilmez bilgi ağları içinde yanılgıya düşen birey ve toplum ile karşı karşıya kalınır. Günümüzde bilgiye ulaşmaktan daha hayati olan şey bilginin güvenirliğini denetleyebilmek ve güvenilir bilgiyi işleyebilmektir.

Medya okuryazarlığı eksikliği, bireyleri yanıltıcı bilgilere daha açık hâle getirebilir. Bu durum, insanların yanlış bilgilere dayalı kararlar almasına veya yanlış inançlara sahip olmasına yol açabilir. Aynı zamanda medya okuryazarlığı becerilerinin zayıf olması, manipülatif içeriklerin etkisini artırabilir. Bu içerikler, bireylerin düşüncelerini ve davranışlarını istenilen yönde değiştirmek için tasarlanmış olabilir.

Yazarlar tarafından yazılmıştır.

Notlarım

Etkinlik

Adı	*Medya ve manipülasyon*
Amaç	*Medya okuryazarlığını risklerine göre değerlendirebilme*
Süre	*Ders dışı hazırlık 2 gün, etkinlik 30 dakika*
Araç gereçler	*Kalem ve kâğıt*

Sosyal medya kullanıcıları kimi konularda çelişkili veya gerçekliği olmayan pek çok bilgiyle karşılaşmaktadır. Bu bilgilerden önemli bir kısmı bilimsel bilgi olarak sunulmaktadır. Bu probleme dair içerikleri analiz edebilmek için aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği gerçekleştiriniz.

1. Farklı medya organlarında yer alan "Can Yücel Şiirleri" ya da "Doğru Beslenme Önerileri" başlıklarından birini seçerek konuyla ilgili bilgileri sosyal medyadan derleyiniz.
2. Seçtiğiniz konuyla ilgili karşılaştığınız bilgilerin doğruluğunu ne şekilde teyit edebileceğinizi belirtiniz.

3. Seçtiğiniz konuya dair sosyal medyada yer alan bilgilerin doğru, yanlış ve çelişkili görünen yanlarını tespit ediniz.

4. Sahte bilgileri tespit etme yöntemlerinin medya okuryazarlığıyla ilişkisini açıklayınız.

Değerlendirme

Aşağıdaki tabloda medya okuryazarlığının taşıdığı riskleri düşük- orta- yüksek şeklinde derecelendiriniz ve riskleri önleyebilecek önerilerinizi kutucuklardaki ilgili alanlara yazınız.

RİSKLER	DERECE	ÖNERİLER
Bilgi Kirliliği ve Yanlış Bilgilendirme	Yüksek	• Doğru ve güvenilir kaynaklardan bilgi edinmeyi teşvik etmek. • Kaynakları doğrulama ve çeşitli kaynaklardan bilgi almayı teşvik etmek. • Eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek.
Manipülatif İçerikler		
Siber Zorbalık ve Tehditler		
Mahremiyet İhlalleri		
Bağımlılık ve Zaman Yönetimi Sorunları		

3.4. MEDYA OKURYAZARLIĞININ KULLANIM AMACI

OKUYORUM

Medya okuryazarlığını uygulamaya geçirmek için öncelikle medya içeriklerine ulaşmayı ve medya içeriği üretmeyi sağlayan belli donanım ve yazılımlara ihtiyaç vardır. Sonrasında bunların uygun ve verimli şekilde kullanılmasını sağlayacak bilgilere ve alışkanlıklara sahip olmak gerekir. Ayrıca medyada gerektiğinden fazla vakit ve enerji harcamak özellikle geleceğe hazırlanan gençler için yıkıcı sonuçlar doğuracaktır. Hızla akan görseller, resimceler, şiddet haberleri bir müddet sonra duyarsızlaşma, uzun süre bir konuya odaklanamama, iletişimsizlik gibi sorunlara yol açmaktadır. Medyada boşa geçirilen zaman hem akademik gelişimi sekteye uğratacak hem sosyal ve kültürel anlamda yetersiz bir insan olmaya yol açacaktır. Bu aynı zamanda cihazların daha çabuk bozulması, elektrik gibi kaynakların da israf edilmesi demektir.

Yazarlar tarafından yazılmıştır.

Etkinlik

Adı	*Medya okuryazarlığının faydaları*
Amaç	*Medya okuryazarlığını kullanım amacına uygun olarak yönetebilme*
Süre	*30 dakika*
Araç gereçler	*Kalem ve kâğıt*

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Verilen diyalogdan yola çıkarak soruları sözlü olarak sınıfta paylaşınız.

ELİF: Sen de medyada çok fazla vakit geçirdiğimizi düşünüyor musun Ali?

ALİ: Kesinlikle! Günde kaç saatimizi bu ekranlarda tüketiyoruz?

ELİF: Bence günün çoğunluğunu… Bunun zararları nedir sence?

ALİ: Her şeyden önce, sürekli ekran başında olmak fiziksel sağlığımızı etkiliyor. Duruş bozuklukları, baş ağrısı, göz hastalıkları... Ne dersin?

ELİF: Katılıyorum. Medyada gezinirken sürekli yönlendirmeye maruz kaldığımı ve sonu gelmez reklamlarla tüketici olmaya özendirildiğimi hissediyorum. Ayrıca, sürekli sosyal medyada dolaşmak mental sağlığımızı da etkiliyor. Kendimizi başkalarıyla kıyaslamak, kıskançlık duyguları, gereksiz özentiler ve günün sonunda sadece can sıkıntısı. Bunlar pek sağlıklı değil.

ALİ: Evet, doğru. Bir de uyku düzenimizi bozuyor. Gece geç saatlere kadar ekranlara bakmak, sabahları da yorgun uyanmamıza neden oluyor.

ELİF: Haklısın. Belki de biraz daha denge sağlamamız lazım. Daha az ekran, daha fazla gerçek hayat belki de...

ALİ: Kesinlikle. Belki de biraz daha kitap okumak, doğaya çıkmak, sevdiklerimizle vakit geçirmek, sosyal becerilerimizi geliştirecek etkinlikler yapmak... Daha dengeli bir yaşam tarzı bize iyi gelecek.

ELİF: Katılıyorum. Fiziksel, ruhsal ve zihinsel sağlığımız için medya okuryazarlığını hayata geçirip medyayı daha bilinçli tüketmeliyiz.

- ***Algı yönetimi kavramı hakkında düşünceleriniz nelerdir?***
- ***Medyada vakit geçirirken ne tür algı yönetimlerine maruz kalıyorsunuz? Açıklayınız.***
- ***Medyada fazla vakit geçirmenin başka ne gibi zararları olabilir?***
- ***Medya akademik başarınızı ve sosyal ilişkilerinizi nasıl etkiliyor?***

Değerlendirme

Medyanın zararlı yönlerinden kaçınmakta medya okuryazarlığının rolü nedir? Açıklayınız.

Etkinlik

Adı	*Medya okuryazarlığının uygulanması*
Amaç	*Medya okuryazarlığının uygulamaya geçmesi için gerekli donanımsal ve yazılımsal araç gereçleri belirleyebilme*
Süre	*30 dakika*
Araç gereçler	*Kalem ve kâğıt*

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Aşağıdaki metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

MEDYA OKURYAZARLIĞINDA DONANIMSAL VE YAZILIMSAL ARAÇ GEREÇLER

Bilgiye erişimin kolaylaştığı ve bu amaçla kullanılan teknolojik araçların hızla değiştiği bir dünyada yaşamaktayız. Bu ortama uyum sağlayıp başarılı olabilmek için kolayca yönlendirilen pasif bir alıcı durumuna düşmemek son derece önemlidir. Günümüzde medyanın hayatın her alanında etkisi arttıkça medya okuryazarlığı da gittikçe önem kazanıyor ve medya araçlarını etkili bir şekilde kullanmak için doğru bilgiye erişim gerekiyor. Medya okuryazarlığı konusunda gelişebilmek için gerekli donanımsal ve yazılımsal araç gereçlerin farkında olmak önemlidir.

Donanımsal Araç Gereçler: Donanımsal araç gereçlerin başında bilgisayar, tablet ve cep telefonları, akıllı tahtalar ve geniş bantlı genel ağ gelir. Medya okuryazarlığını geliştirmek için bilgisayarlar ve tabletler önemli araçların başında gelir. Bu araçlarla farklı medya biçimlerine, içerik türlerine ve kaynaklara erişim mümkün olur. Aynı zamanda kullanıcıların kendi medya içeriklerini oluşturabilmesini ve paylaşabilmesini sağlar. Akıllı tahtalar sınıf ortamlarında öğrenme deneyimini daha kolektif ve etkileşimli hâle getirir. Medya içeriklerine grup hâlinde erişmek tecrübe ve bilgi aktarımına, değişik bakış açılarının fark edilmesine imkân sağlar. Geniş bantlı genel ağ erişimi, güvenli medya kaynaklarına hızlı erişimi kolaylaştırır. Bu, çevrim içi ders materyalleri, etkileşimli öğrenme platformları ve diğer çevrim içi kaynaklar aracılığıyla medya okuryazarlığı yeteneklerini geliştirir. Ayrıca küresel perspektif kazanmayı ve uluslararası iş birliğini geliştirir.

Yazarlar tarafından derlenmiştir.

Yazılımsal Araç Gereçler: Yazılımsal araç gereçlerin başında eğitim yazılımları, eğitim platformları ve dijital uygulamalar gelir. Medya okuryazarlığı becerilerini geliştirmeye yardımcı olmak için hazırlanmış özel yazılımlar bulunmaktadır. Bu yazılımlar, medya analizi yapmayı, haberlerin güvenilirliğini değerlendirmeyi ve dijital içeriğe eleştirel bir şekilde yaklaşabilmeyi öğretir. Çeşitli çevrim içi kaynaklar ve eğitim platformları medya okuryazarlığı konularını kapsayan etkileşimli dersler ve materyaller sunar. Buradan edinilen bilgiler medya içeriği hakkında bilgi edinmeyi ve bu içeriği analiz edebilmeyi sağlar.

Dijital araçlar ve uygulamalar haber akışlarını takip etmeyi ve ilgi alanına göre süzmeyi, haberlerin doğruluğunu kontrol etmeyi sağlar. Ayrıca güvenli olmayan sitelerin ve mesajların engellenmesini sağlayan yazılımlar vardır.

Yazarlar tarafından derlenmiştir.

- Yukarıda adı geçen donanımsal araç gereçler dışında bildiğiniz araç gereçleri sıralayınız.
- Bilgisayar, cep telefonu, akıllı tahta gibi donanımsal araçlardan yoksun olanların medya okuryazarlığı ve genel eğitim konusunda daha dezavantajlı olduğunu düşünüyor musunuz?
- Akıllı tahtaların daha etkin ve verimli kullanılması konusunda neler yapılabilir? Tartışınız.
- Genel ağ teknolojilerinden hangisi tercih edilmelidir? Genel ağdan daha etkin ve güvenli yararlanmanın yolları nelerdir?

Değerlendirme

Medya okuryazarlığında donanımsal ve yazılımsal araç gereçlerin önemi nedir? Açıklayınız.

Etkinlik

Adı	*Medya okuryazarlığının uygulanması*
Amaç	*Medya okuryazarlığının uygulamaya geçmesi için yazılımsal araç gereçleri belirleyebilme*
Süre	*Hazırlık 2 gün, sınıf içi etkinlik 30 dakika*
Araç gereçler	*Kalem ve kâğıt*

Aşağıdaki adımları takip ederek araştırma yapınız ve araştırmanızdan yola çıkarak sunum etkinliği hazırlayınız.

1. Aşağıdaki konu başlıklarını araştırınız.

Medya okuryazarlığını geliştirmek için güncel yazılımlar	**Bir haber yayını yazılımının çalışma prensipleri**	**Sosyal medya analiz araçları**	**Medya içerikleri hazırlama prensipleri**	**Veri görselleştirme yazılımları**

Değerlendirme

3 Yaz: Medya okuryazarlığında yazılımsal araç gereçlere ilişkin öğrendiğiniz üç temel kavram nedir?

1. .....
2. .....
3. .....

2 Sor: Medya okuryazarlığında yazılımsal araçlar ile ilgili aklınızda kalan iki soru nedir?

1. .....
2. .....

1 Paylaş: Medya okuryazarlığında yazılımsal araçlar hakkında öğrendiğiniz en şaşırtıcı veya en ilginç bilgi nedir?

1. .....

3.5. MEDYA OKURYAZARLIĞININ BİREYSEL, TOPLUMSAL FAYDALARI VE EĞİTİME KATKILARI

Notlarım

OKUYORUM

Bireysel Faydalar: Medya okuryazarlığı, günümüz dijital çağında herkes için kritik öneme sahip bir beceridir. Bu beceri bireye medya içeriğini anlama, değerlendirme ve etkili bir şekilde kullanma olanağı sunar. Aynı zamanda modern toplumların sağlıklı işleyişine ve gelişimine katkıda bulunur. Bu becerilerin eğitim yoluyla yaygınlaştırılması toplumun bilgiye erişimini nitelikli hâle getirir. Medya okuryazarlığı, bireylerin çeşitli medya kaynaklarından bilgi edinme ve bu bilgileri doğru bir şekilde değerlendirme becerisini geliştirir. Bu da bireylerin daha bilinçli kararlar almasını sağlar. Medya içeriklerinin eleştirel bir bakış açısıyla analiz edilmesi bilgiyi sorgulama ve içeriklerin altında yatan mesajları anlama yeteneğini güçlendirir. Dijital ortamlarda etkili bir şekilde iletişim kurma, bilgi paylaşma ve dijital araçları kullanma becerilerindeki gelişim kişisel ve mesleki gelişimi destekler. Aynı zamanda medya okuryazarlığı, bireylerin kendi fikirlerini ve görüşlerini etkili bir şekilde ifade etmelerine yardımcı olur. Medya araçlarını kullanarak içerik üretme becerisi, bireylerin yaratıcılıklarını ve iletişim becerilerini artırır.

Toplumsal Faydalar: Medya okuryazarlığı, bireylerin demokratik süreçlere katılımını artırır. Bilinçli ve eleştirel bir şekilde medya içeriklerini analiz edebilen bireyler, daha bilinçli seçmenler ve aktif vatandaşlar hâline gelirler. Toplumsal sorunlara duyarlılık ve toplumsal değişim için harekete geçme yeteneğinin artması toplumsal meselelerin daha iyi anlaşılmasını sağlar. Aynı zamanda medya okuryazarlığı bireylerin farklı kültürleri anlama ve değerlendirme becerisini geliştirir. Bu da kültürel çeşitliliğin ve hoşgörünün artmasına katkıda bulunur.

Eğitime Katkıları: Eleştirel düşünme ve medya okuryazarlığı kavramları birbiriyle ilişkilidir. Medya okuryazarlığı ile eleştirel düşünme ve sorgulama becerilerinin öğretilebileceği ve geliştirilebileceği, benzer bir biçimde eleştirel düşünme ve sorgulama becerileri aracılığıyla da medya okuryazarlığı becerilerinin kazandırılabileceği söylenebilir. Bu bağlamda medya okuryazarlığının eğitime, eğitimin de medya okuryazarlığına katkısı büyüktür.

Yazarlar tarafından yazılmıştır.

Etkinlik

Adı	*Medya okuryazarlığının etkileri*
Amaç	*Medya okuryazarlığının bireye ve topluma katkısını belirleyebilme*
Süre	*30 dakika*
Araç gereçler	*Kalem ve kâğıt*

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Aşağıda verilen olayın sizde yarattığı duygu ve düşüncelere odaklanınız. Tablo üzerinde yer alan yaklaşımların altındaki ifadelerden sizin duygu ve düşüncelerinizi en iyi yansıtanların yanındaki kutucuğa (X) işareti koyunuz.

OLAY

Uluslararası Sergiler Bürosu (BIE), 'EXPO 2015"e ev sahipliği için aday olan İzmir ve Milano arasındaki tercihini Milano'dan yana yaptı. Önce "İzmir kazandı" haberi geldi, başta İzmir olmak üzere bütün Türkiye sevinçle ayağa kalktı. Ama bu coşku uzun sürmedi. Oylamanın teknik bir arıza sebebiyle iptal edildiği ve ikinci oylamanın yapıldığı bilgisinin hemen ardından da esas sonuç geldi ve İzmir EXPO 2015 fuarını 21 oy farkla Milano'ya kaptırdı.

1.YAKLAŞIM

"İzmir'in kazandığına inanıyorum ama İzmir'in kazandığı doğru olmayabilir."	( )
"İzmir'in kazandığına inanıyoruz ama hatalı da olabiliriz."	( )
"İzmir'in kazandığına inanmak istiyoruz, fakat arzularımız bizi ön yargılı yapabilir."	( )
"İzmir'in kazandığına olan inancımız kökleşmiş çıkarlarımıza hizmet ediyor, fakat bu çıkarlarımızın gerçekle hiçbir ilgisi yoktur."	( )

2.YAKLAŞIM

"İzmir'in kazandığına inanıyorsam, İzmir'in kazandığı doğrudur."	( )
"İzmir'in kazandığına çoğunluk inanıyorsa İzmir'in kazandığı doğrudur."	( )
"İzmir'in kazandığına inanmak istiyorsak, İzmir'in kazandığı doğrudur."	( )
"İzmir'in kazanması bizim menfaat ve ilgilerimize hizmet ediyorsa, İzmir'in kazanması doğrudur."	( )

2. Yukarıdaki tabloda verdiğiniz cevaplardan yola çıkarak eleştirel medya okuryazarı olup olmadığınızı şu kriterlere göre değerlendiriniz.

KRİTERLER	AÇIKLAMA	
Kaynak değerlendirmesi	Haberin güvenilir olup olmadığını araştırdım.	
Gerçeklik ve doğruluk	Haberin gerçekleri yansıtıp yansıtmadığını sorguladım. Farklı kaynaklara başvurdum.	
Bağlamı anlama	Olayların ve bilgilerin arka planını ve nedenlerini anladım.	
Ön yargıyı tanıma	Haberin ön yargılı olup olmadığını göz önünde bulundurdum.	
Manipülasyonu tanıma	Haberde kullanılan dilin tonunu, argümanları analiz ederek haberin manipülatif olup olmadığını anlamaya çalıştım.	
Sosyal ve etik sorumluluk	İçeriğin sosyal etkilerine odaklandım. Toplumu olumsuz yönde etkileyip etkilemeyeceği üzerinde düşündüm.	

3. 1 ve 2. yaklaşımı medya okuryazarlığında eleştirel bakış açısından aşağıdaki tabloda karşılaştırınız

1. yaklaşım	**Eleştirel bakış açısını yansıtmıyor.** ***Çünkü***	**Eleştirel bakış açısını yansıtmıyor.** ***Çünkü*** ....
2. yaklaşım	**Eleştirel bakış açısını yansıtmıyor.** ***Çünkü***	**Eleştirel bakış açısını yansıtmıyor.** ***Çünkü*** ....

Değerlendirme

Medya içeriklerinin birey ve toplum üzerindeki duygusal ve düşünsel etkilerine ilişkin düşüncelerinizi paylaşınız.

Etkinlik

Adı	*Medya okuryazarlığının sonuçları*
Amaç	*Medya okur yazarlığının bireysel ve toplumsal katkılarını belirleyebilme*
Süre	*20 dakika*
Araç gereçler	*Kalem ve kâğıt*

Medya okuryazarlığı becerilerinin sonuçlarını tablo üzerine örnekteki gibi yazınız.

MEDYA OKURYAZARLIĞI BECERİLERİ	SONUÇLAR
Eleştirel Düşünme Becerisi	*Bireylerin daha bilinçli kararlar almasını sağlar.*
Dijital Yetkinliklerin Geliştirilmesi	
Demokratik Katılımın Artması	
Toplumsal Sorunlara Duyarlılık	
Kültürel Çeşitliliğin ve Toleransın Artması	
Eleştirel Düşünme	

Değerlendirme

Medya okuryazarlığının bireye, topluma ve eğitime katkılarını sınıfta paylaşınız.

Etkinlik

Adı	*Medya okuryazarlığı kampanyası*
Amaç	*Medya okuryazarlığı ile ilgili etkinlik oluşturabilme*
Süre	*Hazırlık 2 gün, ders içi etkinlik 60 dakika*
Araç gereçler	*Kalem ve kâğıt*

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Öğretmeninizin gözetiminde üç gruba ayrılınız.
2. Her grup için bir sözcü seçiniz.
3. Bir sosyal sorun veya güncel olay (dijital bağımlılık, şehirlerdeki yeşil alanların azlığı, gelir dağılımındaki adaletsizlik vb.) belirleyiniz.
4. Belirlediğiniz sosyal sorun veya güncel olayla ilgili infografikler (bilgi ve verileri görsel olarak sergileyen grafikler) hazırlayınız.
5. İnfografikteki mesajlarınızın doğruluk, güvenilirlik ve etik hususları içermesine dikkat ediniz.
6. Hazırladığınız infografikleri panolarda veya okulun diğer uygun yerlerinde sergileyiniz.

7. Aşağıdaki akran değerlendirmesine ilişkin tabloda kendiniz dışındaki grupları belirtilen kriterlere göre değerlendiriniz.

KRİTERLER	1. grup			2. grup			3. grup		
	Geliştirilmeli	Orta	İyi	Geliştirilmeli	Orta	İyi	Geliştirilmeli	Orta	İyi
Hedef kitle belirlenmişti.									
İnfografik basit ve netti.									
İnfografikte görsel ve metin dengesi vardı.									
Doğru veri ve kaynaklar kullanılmıştı.									
İlgi çeken bir tasarıma sahipti.									
Etik unsurlara dikkat edilmişti.									

Değerlendirme

Diğer grupların infografikleri ile ilgili düşüncelerinizi grup sözcüleri aracılığıyla kısaca paylaşınız. Her grubun güçlü yönleri ile geliştirebilecekleri alanlar hakkında birbirinize yapıcı geri bildirimlerde bulununuz.

Etkinlik

Adı	*Haberleri analiz etme*
Amaç	*Medya okuryazarlığı ile ilgili etkinlik oluşturabilme*
Süre	*Hazırlık 2 gün, sınıf içi etkinlik 30 dakika*
Araç gereçler	*Kalem ve kâğıt*

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Farklı haber kaynaklarından ilginizi çeken haberleri seçiniz.

2. Haberleri aşağıdaki iki temel kritere göre değerlendiriniz.

- Haber objektif mi?
- Haberin kaynağı güvenilir mi?

Haberin içeriği:

Kriterler	Tamamen	Kısmen	Hiç
Haber objektif			
Haber kaynağı güvenilir			

3. Haberin içeriğine yaklaşımınızı belirleyen unsurlar neler oldu? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Değerlendirme

Medya okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesi için ne tür yenilikçi fikirler üretilebilir? Açıklayınız.

Seçmeli 3. Tema Ölçme Değerlendirme

Bu bölümde cevaplamanız için farklı soru çeşitleri yer almaktadır.

1. Aşağıda "Medya Okuryazarlığı"" ile ilgili Doğru (D) / Yanlış (Y) önermeleri içeren tanılayıcı dallanmış ağaç verilmiştir. Verilen önermenin doğru olduğunu düşünüyorsanız (D), yanlış olduğunu düşünüyorsanız (Y) seçeneğini seçmeniz gerekmektedir. İlk önermeden başlayarak yapacağınız seçimlerle, oklar yönünde ilerleyerek, sekiz farklı çıkış noktasından birine ulaşınız.

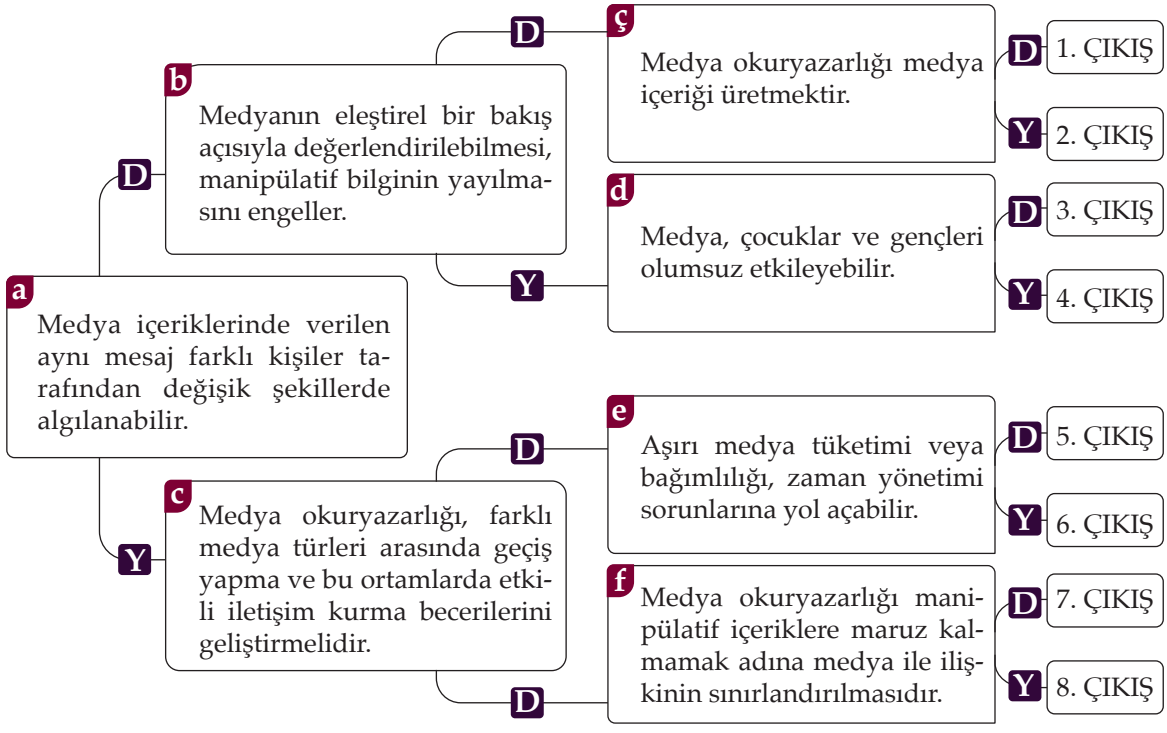

2. Medya okuryazarlığının günlük yaşamınızdaki etkileri nelerdir? Yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Donanımsal araç gereçlerin medya okuryazarlığı üzerindeki rolünü yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Medya okuryazarlığının topluma katkılarını yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

5. Bir medya okuryazarının taşıması gereken özellikler nelerdir? Yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

6. Bilgi kirliliğine karşı hangi önlemler alınabilir? Yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

7. Zamanının büyük kısmını bilgisayar karşısında geçiren bir öğrenci ne gibi sorunlarla karşılaşabilir? Yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

8. Medya alanında hizmet veren meslekleri yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

9. Aşağıdaki tabloda

a) Her bir medya unsuru için tanımlara uygun örnekler veriniz.

b) Örnekleriniz üzerinden eleştirel soruları cevaplayınız.

Medya Unsurları	Tanım	Örnek	Eleştirel Sorular	Cevaplar
Bağlam	• Haber, reklam, sosyal medya gibi bir medya içeriğinin hangi olay, durum ve ilişkiler örgüsü içinde sunulduğunu anlama.		• Bu içerik hangi bağlamda sunuluyor ve bu bağlam içinde anlam nasıl değişir?	
Kaynak Değerlendirmesi	• Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini değerlendirirken aynı zamanda sahte haber ve yanıltıcı bilgilerle mücadele.		• Bu kaynağın güvenilirliği nasıl değerlendirilir? • Alternatif bilgi kaynakları kullanılabilir mi?	
Görsel Analiz	• Görsel unsurları yorumlama ve anlama. Örneğin Photoshop (fotoşop) veya filtre kullanımının etkilerini değerlendirme.		• Görsel unsurların amacı nedir? • Photoshop veya filtre kullanımının etik ve güvenilirlik açısından etkileri nelerdir?	
Dil ve Retorik	- Dilin ve retoriğin (söylem tarzının) anlamını anlama. Örneğin manipülatif dili tespit etme.		• Bu dil veya retorik unsurlar izleyiciyi nasıl etkiler? • Manipülatif dilin hangi etkileri olabilir?	
Sosyal Medya Kullanımı	• Sosyal medyanın etkilerini değerlendirme. Örneğin bilgi paylaşımının sosyal medya üzerindeki etkilerini anlama.		• Sosyal medya içeriği nasıl sınıflandırılabilir ve paylaşımın toplumsal etkileri nelerdir? • Bilgi paylaşımında sosyal medyanın rolü nedir?	

Temaya ait çoktan seçmeli sorulara ulaşmak için karekodu okutunuz.

SÖZLÜK

A

Akdeniz havzası: Akdeniz çevresindeki; Akdeniz iklimi görülen, farklı kültür ve uygarlıkların, ticari ilişkilerin, petrol-doğal gaz kaynaklarının ve okyanuslara açılan su yollarının yer aldığı stratejik öneme sahip bölge.
analiz: Herhangi bir konunun, bir nesnenin düşüncede veya gerçeklikte kurucu parçalarına ayrılmak yoluyla yapısının, işleyişinin ve gelişim yasalarının ortaya konması işlemi; çözümleme.
argüman: Bir şeyin doğruluğunu, gerçekliğini kanıtlamaya yarayan önermeler bütünü; kanıt.
aşiret: Dil ve kültür yönünden büyük bir türdeşlik gösteren, birçok boydan oluşan, yapısındaki aileler arasında toplum, ekonomi, din, kan veya evlilik bağları bulunan göçebe veya yerleşik nitelikteki topluluk; oymak.

B

Bâtınilik: İslam dininde Kur'an ayetlerinin görünür anlamlarının dışında, daha derinde anlamları bulunduğuna inanarak ayetleri buna göre yorumlayan mezhep; Bâtıniye.
buhran: Bunalım, kriz.
buzul çağı: Dördüncü Çağ'ın yeryüzündeki toprakların %30'undan fazlasının buzlarla kaplı olduğu, bundan 10 bin yıl önce sona eren bölümü; Buzul Dönemi, pleistosen.
bütüncül: Birbirini tamamlayan, birlikte bir bütün oluşturan.

C-Ç-D

çöl iklimi: Yıllık yağış oranının çok düşük, gece ile gündüz arasındaki ısı farkının fazla olduğu iklim.
darü'l-kurra: Kur'an okuma yöntemlerini öğreten medrese bölümü.
darüşşifa: Osmanlıda hastane, sağlık yurdu.
demografik yapı: Topluluğun ve topluluğu değiştiren doğum, ölüm, evlenme, göç, dağılım coğrafyası, nüfus kaymaları gibi toplum nüfusuyla ilgili özellik yapısı.
deprem büyüklüğü: Kırılan yüzeyin büyüklüğüyle ortaya çıkan enerjinin düzeyini belirten ölçü.
dinamik: Devinimi yalnızca fizik kanunlarına bağlı olmayan, aynı zamanda etkin bir gücü, bir amacı da içeren; devimsel.
divan: Yüksek düzeydeki devlet adamlarının kurduğu büyük meclis.

E

Ekvatoral iklim: Yıl boyunca yaz koşullarının yaşandığı, yıllık sıcaklık farkının az olduğu bir iklim türü.
empirizm: Bilginin gözlem, deneme veya duyular ile elde edilebileceğini ileri süren geleneksel öğreti; deneycilik, görgücülük, ampirizm, akılcılık karşıtı.
enformasyon: Haberleşme.
erdem: İnsanın ruhsal olgunluğu.
erozyon: Yer kabuğunu oluşturan kayaçların, başta akarsular olmak üzere türlü dış etmenlerle yıpratılıp yerinden koparılarak eritilmeleri veya bir yerden başka bir yere taşınması.
etik: Ahlak bilimi.
etnik: Kavim denilen, aralarında dil ve kültür ortaklığı bulunan, boy ve soy bakımından birbirine bağlı insan topluluğu ile ilgili olan.

F

ferman: Buyruk, emir.
fetih: Bir şehir veya ülkeyi savaşarak alma.
flora: Belirli bir coğrafi alanda bulunan bitki türlerinin tümü.

G-H

gaza: İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı yapılan kutsal savaş.
göreceli konum: Bir kentin uzak ve yakın çevresiyle her türlü ilişkisini sağlayan ve kentin gelişmesini etkileyen coğrafi koşulların tümü.

Grek: Eski Yunan, Helen.
güç: İktidar ve yeterliliğe sahip olma.
hanedan: 1. Hükümdar, devlet büyüğü vb. bir kişiye dayanan soy. 2. Büyük aile.
höyük: Tarih boyunca türlü sebeplerle yıkılan yerleşme bölgelerinde yıkıntıların üst üste birikmesiyle oluşan ve çoğu kez içinde yapı kalıntılarının gömülü bulunduğu yayvan tepe.
hurafe: Dinde olmadığı hâlde sonradan oluşturulmuş, gerçekle ilgisi bulunmayan batıl inanç, efsane.

I-İ-J

iktidar: Devlet yönetimini elinde bulundurma ve devlet gücünü kullanma yetkisi.
imar planı: İmar uygulamalarına konu olacak yerlere ilişkin olarak detaylı bilgiler içeren plan ve haritalar.
izole: Yalıtılmış olan.
jeomorfoloji: Yüzey bilimi.
jeopolitik konum: Bir devlette, bir bölgede uygulanan politikayla o yerin coğrafyası arasındaki ilişki.

K-L

kadı: Tanzimat'a kadar her türlü davaya, Tanzimat ile Medeni Kanun arasındaki dönemde ise yalnız evlenme, boşanma, nafaka, miras davalarına bakan mahkemelerin başkanları.
kalemiye: Osmanlıda devlet dairelerinde idari görevlerde bulunan memurların oluşturduğu sınıf.
kategorik: Kesin, açık.
kıta sahanlığı: Kıyılarda denizlerin 200 metre derinliğe kadar olan kısımları.
kimlik: Toplumsal bir varlık olarak insanın nasıl bir kimse olduğunu gösteren belirti, nitelik ve özelliklerin bütünü.
klan: Ortak bir atadan türediklerine inanılan, toplumsal ve ekonomik ilişkilerinde anaerkil, ataerkil anlayışı uygulayan geleneksel topluluk; kabile, boy.
kolüvyal toprak: Dağ yamaçlarında fiziksel çözülme sonucu ayrışan malzemelerin yağmur ve sel suları ile taşınarak eğimin azaldığı dağların etek kısımlarında birikmesi ile oluşan topraklar.
külliye: Bir caminin çevresinde cami ile birlikte kurulmuş medrese, imaret, sebil, kitaplık, hastane gibi çeşitli yapıların tümüne verilen ad.
kümbet: Selçuklu mimarlığında türbe üstlerine konan piramit biçimli çatısı olan türbe.
küresel: Dünya ölçüsünde geniş bir bakış açısıyla benimsenen; global.
liman: Gemilerin çeşitli ihtiyaçlarının karşılandığı, bakım ve onarımlarının gerçekleştirildiği, depolama imkanları bulunan, dalga ve akıntı etkisine karşı korunmuş kıyı ve su alanları.
lonca: Belli bir iş kolunda usta, kalfa ve çırakları içine alan dernek.

M-N

manipülasyon: Seçme, ekleme ve çıkarma yoluyla bilgileri değiştirme.
mantıksallık: Mantıklı olma durumu; mantıklılık.
medeniyet: 1. Uygarlık. 2. Bir ülkenin, bir toplumun, maddi ve manevi varlıklarının, fikir, sanat çalışmalarıyla ilgili niteliklerinin tümü.
meridyen: Ekvator dairesi, birer derece aralıkla 360 eşit parçaya bölündükten sonra her dereceden bir meridyen yayı geçirilir.
meşruiyet: 1. Meşruluk, yasal. 2. Geçerli olan durum.
mevsimlik akarsu: Yağışlı mevsimlerde akıp kurak mevsimlerde kuruyan akarsular.
mezhep: Bir dinin görüş, yorum ve anlayış ayrılıkları sebebiyle ortaya çıkan kollarından her biri.
militarist: Militarizm yanlısı olan kimse.
minyatür: Çoğunlukla eski yazma kitaplarda görülen, ışık, gölge ve hacim duygusu yansıtılmayan küçük, renkli resim sanatı.
misyon: Görev, amaç.
modernleşme: Ekonomik, politik ve kültürel değişimi kapsayan yeni tipte bir toplumsal gerçekliğe, yani modernliğe ulaşmaya imkân veren süreçler.
monarşi: Siyasi otoritenin genellikle miras yolu ile bir kişinin üzerinde toplandığı devlet.
mutlak konum: Yeryüzünde bir noktanın, enlem ve boylamların yardımıyla bulunan yeri.
müellif: Yazar.

müessese: Belirli bir amacı gerçekleştirmek üzere kurulan kurum.
mütefekkir: Düşünür.
Neolitik Çağ: Cilalı taşların kullanıldığı ve bir yere bağlı tarımın yapıldığı Cilalı Taş Devri.

O-Ö

otorite: Siyasi veya idari güç.
ova: Düz ya da azıcık eğimli, az çok kalın taşınmış toprak ve lığlarla örtülü, akarsularla parçalanmamış, daha yüksek yer biçimleriyle çevrelenmiş ve oluşum kökenleriyle ayrımlı türleri bulunan ana yer biçimlerinden biri.
örf: Yasalarla belirlenmeyen, halkın kendiliğinden uyduğu gelenek.
öz: Bir kimsenin benliği, kendi manevi varlığı; iç, nefis (I), derun, ruh, varoluş karşıtı.
özgür irade: kişinin eylemlerini, arzu, niyet ve amaçlarına göre kontrol altında tutabilme ve belirleme gücüdür.
öznel: Özneye ilişkin olan, öznede oluşan, nesnelerin gerçeğine değil, bireyin düşünce ve duygularına dayanan; enfüsi, subjektif, nesnel karşıtı.

P-R

paralel: Başlangıç meridyenine birer derecelik açılarla çizilen, Ekvator'a paralel ve aralarında 111 km'lik mesafe bulunan hayali çemberlerden her biri.
rasyonalizm: Akla dayanan, doğruluğun ölçütünü duyularda değil, düşünmede ve tümdengelimli çıkarmalarda bulan öğretilerin genel adı; akılcılık, usçuluk, akliye, akliyecilik, deneycilik karşıtı.
reâyâ: Bir hükümdarın yönetimi altındaki halk.
rendzina topraklar: Killi-kireçli topraklar.
resimce: Genellikle sanal yazışmalarda kelimelerin yerine kullanılan, yüz ve el ifadeleri ile taşıt, bina, yiyecek vb. görsel malzemelerden oluşan simgelerin her biri; emoji.

S-Ş

sentez: Yalından karmaşık olana, külliden cüziye, zorunludan olasıya, ilkeden onun uygulanmasına, genel yasadan bireysel duruma, nedenden etkiye, öncülden varılan sonuca giden düşünme biçimi; bireşim.
sera gazı: Sera etkisine katkıda bulunan gazlar.
sivil toplum örgütü: Toplumdaki çeşitli sorunları bağımsız olarak ele alıp kamuoyunu bilgilendirme ve aydınlatma görevi yapan, öneriler sunan her türlü birlik.
sosyalleşme: Bireyin kişilik kazanarak belli bir toplumsal çevreye hazırlanması, toplumla bütünleşmesi süreci; toplumsallaşma.
sosyoekonomik: Aynı anda hem toplumsal alanı hem ekonomik alanı veya aralarındaki ilişkileri ilgilendiren.
subaşı: Şehirlerin güvenlik işlerine bakan görevlilerin başı.
sürdürülebilirlik: Temelde ekoloji ve ekolojik sistemlerin fonksiyonlarını, süreçlerini ve üretkenliğini gelecekte de devam ettirebilme yeteneği.
süreğen: Ne kadar süreceği belli olmaksızın sürüp giden.

T

tasavvur: Göz önüne getirme, hayal etme, zihinde canlandırma.
tektonik hareketlilik: Mantodaki konveksiyon hareketler sonucunda yer kabuğundaki levhaların hareketi.
tez: Tanıtlanması gereken önerme; sav.
toplumsal kurum: Sosyal hayatta belirli amaçlara dönük olarak ortaya çıkan, gelişen, örgütlü, toplumsal etkileşim, biçim ve oluşumları.
töre: Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü, âdet.
tropikal iklim: Dönenceler arasında kalan bölgelerde görülen, yazların yağışlı, kışların kurak geçtiği bir iklim.
tropikal siklon: Tropik ya da tropik dışı enlemlere ait su üzerinde görülen bir alçak basınç sistemin oluşturduğu şiddetli rüzgârlar.

tutarlı: Aralarında çelişki bulunmayan, her bakımdan uyumlu.

U-Ü

ulus-devlet: Meşruiyetini bir ulusun belli bir coğrafi sınır içindeki egemenliğinden alan devlet şeklidir.
UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü; eğitim, bilim, kültür, iletişim ve enformasyon yoluyla, küresel barışın tesisine, fakirliğin ortadan kaldırılmasına, sürdürülebilir kalkınmaya ve kültürler arası diyaloğun sağlanmasına katkıda bulunan örgüt.
uyaran: Bir uyarım, bir tepki yaratan herhangi bir güç.

V-Y-Z

varoluş: Yaşama, var olma, bir şeyin ne olduğu, nasıl olduğu değil, var olduğu olgusu; mevcudiyet, öz karşıtı.
zaviye: Küçük tekke.

KAYNAKÇA

Adalıoğlu, H. H. (2008). *Selçuklu Devri Siyasetnameleri*. Selçuklu Tarihi El Kitabı (Ed. Refik Turan). Ankara: Grafiker Yayınları.

Akgül, S. K. (2021). *Afet Odaklı İletişim*. İstanbul: Hiperyayın.

Akurgal, E. (2019). *Anadolu Kültür Tarihi*. Ankara: Phoenix Yayınevi.

Aras, T. R. (2003). *Atatürk'ün Dış Politikası*. İstanbul: Kaynak Yayınları.

Ardos, M. ve Pekcan, Y. N. (1997). *Jeomorfoloji Sözlüğü*. İstanbul: Çantay.

Arslan, A. (2008). *İlkçağ Felsefe Tarihi, Helenistik Dönem Felsefesi-Epikurosçular, Stoacılar, Septikler.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Baltacı, C. (2002). *Osmanlı Devleti'nde Eğitim ve Öğretim*. Türkler Ansiklopedisi Cilt 11 içinde. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Biçer, R. (2002). *Türk Düşünce Tarihinde Selçuklular Devrinin Yeri ve Önemi*. Türkler Ansiklopedisi Cilt 5 içinde. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Can, F. (2023). *Çevre ve İklim Değişikliği 101/İklim Değişikliği'nden Kyoto Protokolü'ne Ekoloji Hakkında Bilmeniz Gereken Her Şey*. İstanbul: Say.

Cevizci, A. (1999). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.

Dağ, H. ve Özberk, S. (2012). *Eski Sanayi Kentlerinde "Kentsel Dönüşümden Kültürel Dönüşüme"; Ruhr Bölgesi Örneği*. Kahramanmaraş: KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 9 (2): 147-166.

Deniz, M. H. (2009). *Sanayileşme Perspektifinde Kentleşme ve Çevre İlişkisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü COĞRAFYA Dergisi, 19: 95-105.

Doğaner, S. (1994). *Mısır'da Coğrafyanın Turizme Etkileri*. İstanbul: Türk Coğrafya Dergisi, 29, 93-113.

Döker, M. F. ve Aydoğdu, M. (2019). *Gebze'de Şehirsel Büyümenin Mekânsal-Zamansal Analizi*. Ankara: A.Ü. Coğrafi Bilimler Dergisi, 17(2), 403-427.

Durant, W. (2021). *İslam Medeniyeti* (Çev. Heyet). İstanbul: Çağdaş Kitap.

Emecen, F. (2018). *Osmanlı Klasik Çağında Hanedan, Devlet ve Toplum*. İstanbul: Kapı Yayınları.

Ergin, M. (2015). *Orhun Âbideleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Eryılmaz, B. (2019). *Osmanlı'da Birlikte Yaşama Politikası*. İstanbul: İşaret Yayınları.

Garaudy, R. (1996). *İslam'ın Vaadettikleri* (Çev. Salih Akdemir). İstanbul: Pınar Yayınları.

Garaudy, R. (2007). *İnsanlığın Medeniyet Destanı* (Çev. Cemal Aydın). İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.

Gençosman, K. Z. (18 Haziran 1941). *Francala Hikâyesi Kapanırken*. Ulus Gazetesi. s.2.

Gombrich, E. H. (2011). *Genç Okurlar İçin Kısa Bir Dünya Tarihi*. İstanbul: İnkılap.

Gökberk, M. (1994). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Görmez, M. (2016). *Yitik Medeniyetlerimiz ve İslam Medeniyetinin Yeniden İhyası*, Diyanet Aylık Dergi, Şubat Sayı 302.

Görür, N. (2020). *Türkiye'de Deprem-Az Gittik Uz Gittik*. İstanbul: Doğan Kitap.

Grenard, F. (1970). *Asya'nın Yükselişi ve Çöküşü* (Çev. Orhan Yüksel). İstanbul: 1000 Temel Eser Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları.

Hançerlioğlu, O. (1992). *Felsefe Ansiklopedisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Hilav, S. (1997). *100 Soruda Felsefe El Kitabı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Işık, K. (2014). *Biyolojik Çeşitlilik-Herkes İçin Okuma Parçaları*. İstanbul: TEMA/ANG.

İnalcık, H. (2003). *Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ* (1300-1600). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

İnalcık, H. (2022) *Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ* (1300-1600). İstanbul: Kronik Kitap.

İzbırak, R. (1992). *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: MEB.

İzgi, Ö. (1989), *Çin Elçisi Wang Yen-Te'nin Uygur Seyahatnamesi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Kafesoğlu, İ. (1997). *Türk Millî Kültürü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Kara, G. (2021). *Çin Kaynaklarında Asya Hunları*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi.

Kaygusuz, A. (2021). *Yeni Başlayanlar İçin Her Yönüyle Arıcılık*. Ankara: Dorlion.

Kesik, M. (2021). *Selçuklu Müesseseleri ve Medeniyeti*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Kılıç, Ali. (2012). *Atatürk'ün Sırdaşı Kılıç Ali'nin Anıları*, Hulûsi Turgut (Derleyen). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Kırpık, G. (2018). *İlk Türk İslam Devletlerinde Eğitim*. Selçuklu Tarihi El Kitabı (Ed. Refik Turan). Ankara: Grafiker Yayınları.

Kocatürk, U. (2005). *Atatürk Çizgisinde Geçmişten Geleceğe Atatürk ve Yakın Tarihimize İlişkin Görüşmeler Araştırmalar Belgeler*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Kurnaz, L. (2022). *Son Buzul Erimeden-İklim Değişikliği Hakkında Merak Ettiğiniz Her Şey*. İstanbul: Doğan Kitap.

Marshall, T. (2018). *Coğrafya Mahkumları*. İstanbul: Epsilon.

Memiş, E. (2018). *Tarih Metodolojisi*. İstanbul: Ekin Basım Yayım Dağıtım.

Mengüşoğlu, T. (2003). *Felsefeye Giriş*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Ocak, A. (2002). *Nizâmiye Medreseleri ve Büyük Selçuklularda Eğitim.* Türkler Ansiklopedisi Cilt 5 içinde. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Özbay, F. (2015). *Dünden Bugüne Aile, Kent ve Nüfus*. İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.

Özgüdenli, O. G. (1991). *Selçuklular*. TDV İslâm Ansiklopedisi Cilt 36. Sayfa 371-375. İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Ritzer, G. (2021). *Sosyolojiye Giriş*. (Çev. T. Banguoğlu) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Roux, J. P. (2007). *Türklerin Tarihi*. (Çev. Zeynep Mertoğlu-Seçkin Erdi). İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Sezer, B. (1985). *Sosyolojinin Ana Başlıkları*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Şimşirgil, A. (2002). *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Hizmeti Geçen Alpler ve Gaziler.* Türkler Ansiklopedisi Cilt 9 içinde. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Taşağıl, A. (2021). *İlk Türkler Bozkırdan Dünyaya Yayılanlar.* İstanbul: Kronik Kitap.

T. C. Millî Eğitim Bakanlığı (2023). *Ortaöğretim Felsefe Dersi Sosyal Bilim Çalışmaları I-II Öğretim Programı*. Ankara.

Timuçin, A. (1992). *Düşünce Tarihi*. İstanbul: BDS Yayınları.

Timuçin, A. (2004). *Felsefe Terimler Sözlüğü*. İstanbul: Bulut Yayınları.

Tomlinson, J. (2004). *Küreselleşme ve Kültür*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Tuna, K. (2002). *Yeniden Sosyoloji*. İstanbul: Karakutu Yayınları.

Turan, O. (2021). *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Turan, R. ve Kırpık, G. (2018). *Selçuklular Dönemi Türklerde Sosyal ve Ekonomik Hayat*, Selçuklu Tarihi El Kitabı (Ed. Refik Turan). Ankara: Grafiker Yayınları.

Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2004). *Beşerî Coğrafya İnsan Kültür Mekân*. İstanbul: Çantay.

Uçarol, R. (2015). *Siyasi Tarih* (1789-2014). İstanbul: Der Yayınları.

Vural, C. (2022). *Işık Doğudan Yükselir-Ünlü Türk ve Müslüman Bilimadamları*. Ankara: Panama Yayıncılık.

Yazıcı, N. (2014). *İlk Türk-İslâm Devletleri Tarihi*. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.

Yazıcı, Ö. ve Kalın, Ö. U. (2018). *"Doğal Afet" için Kavramsal Metaforların Karşılaştırmalı Analizi*. Kars: Kafkas Üniversitesi, e – Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi, 5(1): 25-40.

Yenice, M. S. (2012). *Konya Kentinin Planlama Tarihi ve Mekânsal Gelişimi*. Yenice: Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 28(4):343-350.

Yenişehirlioğlu, F. (2002). Klasik Dönem Osmanlı Sanatı, Türkler Ansiklopedisi Cilt 11 içinde, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Yûsuf Hâs Hâcib. (ty). *Kutadğu Bilig Metin* (Haz. Mustafa S. Kaçalin). Ankara: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Yüksel, A. T. (2017). *İslâm'da Bilim Tarihi*. İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları.

Not: Kaynakçanın yazımı, APA 6.0 yazım kuralları ve kaynak gösterme yöntemine göre düzenlenmiştir.

GÖRSEL, GENEL AĞ VE E-İÇERİK KAYNAKÇASI

ÖLÇME DEĞERLENDİRME SORULARI CEVAP ANAHTARI

TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE
KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI
BAŞKENT
Ankara
İL MERKEZİ
Elâzığ
GÖL
ÜLKE SINIRI
ÖZERK BÖLGE SINIRI
AKARSU
0 50 100 200 300 400 km
Harita Genel Müdürlüğü tarafından üretilmiştir.
KARADENİZ
AKDENİZ
EGE DENİZİ
HAZAR DENİZİ
MARMARA DENİZİ
ROMANYA
UKRAYNA
RUSYA FEDERASYONU
BULGARİSTAN
YUNANİSTAN
GÜRCİSTAN
ERMENİSTAN
AZERBAYCAN
İRAN
SURİYE
IRAK
LİBYA
MISIR
İSRAİL
LÜBNAN
FİLİSTİN
Batı Şeria
Doğu Kudüs
FİLİSTİN
Gazze Şeridi
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ
Erenköy
Lefkoşa
Bükreş
Sofya
Edirne
Kırklareli
Tekirdağ
İstanbul
Kocaeli
Yalova
Sakarya
Düzce
Bolu
Bartın
Zonguldak
Karabük
Kastamonu
Sinop
Samsun
Amasya
Çankırı
Çorum
Tokat
Ordu
Giresun
Trabzon
Rize
Artvin
Ardahan
Kars
Erivan
Tiflis
Iğdır
Ağrı
Erzurum
Gümüşhane
Bayburt
Erzincan
Tunceli
Bingöl
Muş
Van
Bitlis
Siirt
Batman
Hakkâri
Şırnak
Mardin
Diyarbakır
Elâzığ
Malatya
Adıyaman
Şanlıurfa
Gaziantep
Kilis
Osmaniye
Adana
Kahramanmaraş
Kayseri
Yozgat
Sivas
Kırıkkale
Ankara
Kırşehir
Nevşehir
Aksaray
Niğde
Konya
Karaman
Mersin
Eskişehir
Bilecik
Bursa
Çanakkale
Balıkesir
Kütahya
Afyonkarahisar
Uşak
Manisa
İzmir
Aydın
Denizli
Isparta
Burdur
Antalya
Muğla
Atina
Gökçeada
Bozcaada
Tuz Gölü
Van Gölü
Urumiye Gölü
Hatay
Beyrut
Şam
Bağdat
Tel Aviv
Süveyş K.
Nil N.
Tuna N.
Meriç N.
Balarçay N.
Gediz N.
Küçük Menderes N.
Büyük Menderes N.
Sakarya N.
Kızılırmak N.
Yeşilırmak N.
Çoruh N.
Kura N.
Aras N.
Fırat N.
Dicle N.
Ceyhan N.
Seyhan N.
Göksu N.
Asi N.
25°D
30°D
35°D
40°D
45°D
50°D
40°K
35°K

TÜRK DÜNYASI HARİTASI
Bağımsız Türk Devletleri
Türk Cumhuriyetleri, Türk Bölgeleri
Türk Toplulukları
0 250 500 1.000 1.500 2.000 km
TÜRK CUMHURİYETLERİ, TÜRK BÖLGELERİ
1 GAGAVUZ YERİ
2 KARAÇAY-ÇERKESYA
3 KABARDİN-BALKARYA C.
4 DAĞISTAN C.
5 ÇUVAŞİSTAN C.
6 TATARİSTAN C.
7 BAŞKURT C.
8 KARAKALPAKİSTAN C.
9 ALTAY C.
10 HAKASYA C.
TÜRK TOPLULUKLARI
a Avrupa'daki Türkler
b Kosova Türkleri
c Yunanistan Türkleri
ç Bulgaristan Türkleri
d Romanya Türkleri
e Suriye Türkmenleri
f Irak Türkmenleri
g İran Türkleri
h Afganistan Türkmenleri
ı Pakistan Türkmenleri
i Hindistan Türkmenleri
j Çin H. C. Türkleri
k Moğolistan Türkleri
l Rusya Federasyonu Türkleri
ÜLKE KISALTMALARI
ARNAVUTLUK ARN
BELÇİKA BEL
BOSNA - HERSEK BH
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ GKRY
HIRVATİSTAN HRV
İSVİÇRE İSV
KARADAĞ KRD
KOSOVA KSV
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ KKTC
KUZEY MAKEDONYA KMKD
LİHTENŞTAYN LİH
SIRBİSTAN SRB
TÜRKİYE
KAZAKİSTAN
ÖZBEKİSTAN
TÜRKMENİSTAN
TACİKİSTAN
KIRGIZİSTAN
AFGANİSTAN
PAKİSTAN
İRAN
IRAK
SURİYE
GÜRCİSTAN
AZERBAYCAN
RUSYA FEDERASYONU
MOĞOLİSTAN
ÇİN HALK CUMHURİYETİ
HİNDİSTAN
BANGLADEŞ
SAHA (YAKUT) C.
TUVA C.
SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ
UKRAYNA
POLONYA
BELARUS
ALMANYA
FRANSA
İSPANYA
PORTEKİZ
İTALYA
YUNANİSTAN
BULGARİSTAN
ROMANYA
MOLDOVA
İSVEÇ
FİNLANDİYA
NORVEÇ
DANİMARKA
İRLANDA
İZLANDA
BİRLEŞİK KRALLIK
HOLLANDA
AVUSTURYA
MACARİSTAN
CEZAYİR
TUNUS
FAS
LİBYA
NİJER
ÇAD
MISIR
SUDAN
SUUDİ ARABİSTAN
YEMEN
UMMAN
BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ
KATAR
KUVEYT
FİLİSTİN
ÜRDÜN
Akdeniz
Karadeniz
Kızıldeniz
Umman Denizi
Yemen Denizi
Hazar Denizi
Kara Denizi
Barents Denizi
Norveç Denizi
Kuzey Denizi
Baltık Denizi
Manş Denizi
Tiren Denizi
Adriyatik Denizi
Ohotsk Denizi
Bering Denizi
Moskova
Astana
Taşkent
Bişkek
Aşkabat
Duşanbe
Kabil
İslamabad
Yeni Delhi
Dakka
Ulanbator
Pekin
Tahran
Bağdat
Ankara
Şam
Amman
Kahire
Riyad
Doha
Abu Dabi
Muskat
Sana
Trablus
Lefkoşa
Tiflis
Bakü
Erivan
Minsk
Varşova
Kiev
Helsinki
Stockholm
Oslo
Berlin
Paris
Madrid
Lizbon
Londra
Dublin
Amsterdam
Brüksel
Viyana
Roma
Atina
Sofya
Bükreş
Kişinev
Belgrad
Sarayevo
Zagreb
Lefkoşa
Cebelitarık B.
Kırım Ö.C.
Ural N.
Volga N.
Don N.
Dnyepr N.
Dnyestr N.
Obi N.
Yenisey N.
Lena N.
Amur N.
Sarı N.
Hoang Ho N.
Ganj N.
Hint. N.
Fırat N.
Dicle N.
Nil N.
Ural G.
Sarıkamış G.
Balkaş G.
Baykal G.
Hutun G.
Ladoga G.
Onega G.
Peçora N.
Usa N.
Ribinsk Bri. G.
Sevverna Dvina N.
Cezayir
Tunus
Trablus
Lefkoşa
Kahire
Ürdün
Kuveyt
Doha
Muskat
Sana
Riyad
Abu Dabi
Tahran
Bağdat
Ankara
Şam
Amman
Tiflis
Bakü
Erivan
Minsk
Varşova
Kiev
Helsinki
Stockholm
Oslo
Berlin
Paris
Madrid
Lizbon
Londra
Dublin
Amsterdam
Brüksel
Viyana
Roma
Atina
Sofya
Bükreş
Kişinev
Belgrad
Sarayevo
Zagreb
Astana
Taşkent
Bişkek
Aşkabat
Duşanbe
Kabil
İslamabad
Yeni Delhi
Dakka
Ulanbator
Pekin
Moskova
30°B 20°B 10°B 0° 10°D 20°D 30°D 40°D 50°D 60°D 80°D 100°D 120°D 130°D 140°D 150°D 160°D 170°D 180°
30°D 40°D 50°D 60°D 70°D 80°D 90°D 100°D 110°D 120°D
40°K 30°K 20°K 10°K
50°K 40°K 30°K 20°K 10°K